

BIBLIOTECA BARBANTIA

ANUARIO 2005

VOCES NA MATERIA

UN RÍO DE SANGUE E TINTA

LUCES NA CIDADE

VOCES NA GUERRA

Poucos acontecementos derivaron nunha bibliografía tan ampla como a causada polo conflito de 1936. Son innumerables os libros de historia, que abarcen non só ensaios, senón tamén memorias, panfletos, biografías e todas as variantes que se poidan imaxinar. Pero a literatura tivo tamén un papel fundamental no conflito, non só no momento de producirse, senón que tomou este feito como motivo de inspiración ata o presente, no que seguen publicándose novelas, poemas e obras teatrais que teñen como tema central ou lateral a Guerra Civil española.

Coordinación:

Román Arén e Pastor Rodríguez

Consello directivo:

Antón Riveiro Coello
Carlos Mosteiro
Xesús Santos Suárez
X. Ricardo Losada
Francisco Xosé Bugallo Otero
Milagros Torrado Cespón

Deseño e maquetación:

Gráficas Garabal, S. L.

Portada:

F. Blanco Alcaide

Editan:

"A. C. Barbantia" e Concello de Boiro
Rúa Principal, 77
Centro Social
15930 Boiro (A Coruña)
Tlfno.: 981 84 26 35 Fax: 981 84 27 25
Http: www.barbantia.org
Correo electrónico: barbantia@barbantia.org

Imprime:

Gráficas Garabal, S. L.

Depósito Legal:

C-2558-06

UN RÍO DE SANGUE E TINTA

**A GUERRA CIVIL ESPAÑOLA
E O FRANQUISMO NA NARRATIVA
DOS GALEGOS**

Román Arén
Pastor Rodríguez

En Galiza 2006 será lembrado por ser oficialmente o Ano da Memoria logo da súa declaración oficial por parte do goberno da Xunta. Esta conmemoración permitiu, setenta anos despois do alzamento militar franquista, reconfortar desde a perspectiva institucional ás familias e recoñecer a xenerosidade daqueles que loitaron pola liberdade.

Na Consellaría de Cultura queríamos saber, lembrar e contar. **Saber** porque tiñamos a necesidade de coñecer *as víctimas, os nomes, as voces e os lugares*, título do magno proxecto de investigación no que participan as tres Universidades galegas que se centra no estudo da represión franquista en Galiza. Desde o rigor da disciplina histórica, pretendemos cubrir os baleiros existentes sobre o período de estudio centrando a investigación en coñecer os nomes das vítimas, os lugares da represión, así como as voces dos protagonistas dos feitos.

Contar porque queríamos que ese coñecemento chegase a todo o mundo, que se soubese o que tanto tempo foi silenciado, o que as familias e os amigos se viron obrigados a calar. Deste deseexo naceron unha morea de proxectos como o *Barco da Memoria* que levou aos portos galegos a represión sufrida polos traballadores do mar, a exhibición do documental *Aillados* que percorreu unha manchea de auditórios, a creación de materiais audiovisuais centradas na recuperación da memoria, a posta en marcha dun portal web para compilar toda a información sobre a memoria en Galiza, a exposición *Memorial da Liberdade* ou o congreso “Destecendo a desmemoria. Galiza na loita anti-franquista (1936-1977)”.

Lembrar, sen dúbida a vontade máis intensa, porque era de xustiza reconciliar o país cunha memoria furtada oficialmente durante setenta anos. A Homenaxe Nacional ás víctimas do franquismo, celebrada no mes de xullo na illa de San Simón, foi a nosa achega institucional ás múltiples iniciativas de recoñecemento impulsadas polos propios familiares dos represaliados, polas asociacións para recuperación da memoria e polas asociacións culturais de toda Galiza.

A actividade desenvolvida nestes meses tan intensos dará froitos más alá dun espazo temporal limitado dado que, antes da iniciativa institucional dun goberno sensíbel, partiamos do traballo das asociacións creadas maiormente nos últimos anos e que traballaron arreo por recuperar tanto tempo perdido. Tiñamos a bagaxe de moitos investigadores que baleiraron arquivos, que buscaron ás testemuñas para recoller as súas voces, que denunciaron co seu traballo o silencio e que contribuíron a que a verdade se fora coñecendo. Posuímos a sensibilidade dos nosos creadores e creadoras que reivindicaron e lembraron desde hai setenta anos ás víctimas.

Boa parte da creación literaria en galego e castelán relacionada coa fractura de 1936 é accesíbel agora de xeito claro neste catálogo que propón a Asociación Cultural Barbantia. Cada novo proxecto, cada nova persoa que se suma á homenaxe, representa o éxito de todos os que traballamos no Ano da Memoria e demostra que o labor desenvolvido institucionalmente, asociativamente e desde o esforzo persoal, terá continuidade. Pasamos moito tempo de silencio e sabemos que non chegan 365 días para que os nosos obxectivos se convertan en realidade, pero co traballo conxunto dos galegos e galegas botaremos luz a setenta anos de desmemoria.

Ánxela Bugallo
Conselleira de Cultura e Deporte

Recordamos o golpe de estado do 36, a Guerra Civil, a represión franquista.

Recordamos o exilio, os mortos, e os que non morreron.

Recordamos as torturas, as humillacións, o silencio...

E facémolo porque un pobo que non recorda non ten futuro

Porque un país sen memoria, non existe.

Recordamos este ano e tódolos anos

Recordamos para todos e non só para as vítimas.

Recordamos por xustiza e non por vinganza.

Recordamos porque nos fai falla

E facémolo a través da escrita, da música, da palabra e do feito,

A través de toda a xente que ten impulsado iniciativas coma este libro.

A todas esas persoas, aos escritores e as obras que aquí se detallan

E a Pastor Rodríguez e Román Arén polo seu enorme esforzo

Grazas por facernos recordar.

Gerardo Piñeiro Lorenzo

Concelleiro de Cultura, Patrimonio, Educación e Festexos de Boiro

A verdade da literatura coma salvación da historia

Antón Riveiro Coello

Dicía Flaubert que sen a imaxinación a historia é imperfecta e eu arrímome a estas intelixentes palabras para soltar amarras por este interesante río de sangue e tinta que recolle con rigor a narrativa dos galegos na Guerra Civil e no franquismo. Coincide esta publicación actualizada non só co 70 aniversario daquel tráxico e arrepiante golpe militar, que mirou de destruír o mellor dunha sociedade e instalou un sistema represivo moito más cruento que calquera batalla, senón tamén co Ano da Memoria declarado pola Xunta, un acto de valor institucional e restitución necesaria da nosa historia, porque somos moitos os que estimamos que, durante moito tempo, a historia foi unha ciencia en mans do poder máis reaccionario e dunha elite universitaria que manipulou e deformou o pasado. E, aínda que xa mudaron en certa medida as tornas e a bibliografía sobre a Guerra Civil medrou dun xeito considerable nos últimos trinta anos, eu aposte polo valor da literatura non coma substituto da historia senón coma una inmellorable forma de coñecemento dela, porque a literatura, que sempre foi unha voz que loitou contra ese roubo descarado e silencioso de moitas memorias, pode chegar a lugares onde non chega a historia.

É evidente que nos comezos de cada novela, mesmo das más realistas, está o desexo de mudar a historia, más que de a contar. Na mesma palabra xa hai un disfraz. Tampouco é menos certo que a realidade, que sempre é plural, nunca poderá ser representada dun xeito obxectivo, e mesmo naqueles casos nos que se poida estar más preto dunha imparcialidade fuxidía, hai que ter presente que as obras –e a novela máis– non son un discurso neutral porque os autores arrastran tras de si unha ideoloxía política e sempre están detrás coa súa cuestión moral. Esta consideración esténdese a aqueles que aínda cren que a historia é en si mesma unha ciencia obxectiva e non queren recoñecer que nin os más disciplinados especialistas se poden desfacer do peso filosófico da súa experiencia subxectiva. Polo tanto, todo discurso é por necesidade subxectivo, aínda que no seu fondo exista unha tremenda vontade de verdade. Cousa moi distinta é cando esa subxectividade traspasa todos os límites do rigor histórico para se instalar descaradamente na mentira. Tal sería o caso da substitución dolosa levada a cabo por autores que se resisten aos feitos e vician a imaxe verdadeira da realidade. Obras postas ao servizo do poder que teñen que cumplir cunha función allea aos seus cometidos. Velaí as gadoupas dun franquismo, sabedor de que a historia non é unha estrutura estable, que utilizou grandes discursos e moito sangue para impoñer unha realidade deturpada por obras científicas historiográficamente inaceptables ou novelas cunha base histórica inventada. E do mesmo xeito que utilizou a ficción e a confundiu a mantenta coa historia nun intento de controlar a memoria, os desexos e a fantasía, coa única finalidade de erguer a súa realidade totalitaria, tamén receou da ficción contraria e caeu no engado de utilizar a censura para calar esas novelas capaces de dar acubillo a calquera rebeldía. Velaí a ficción do poder para construír unha historia que aínda pretenden defender algúns revisionistas iluminados.

Neste catálogo de obras de narradores galegos aparece todo un universo para a comprensión da Guerra Civil e as súas consecuencias; sempre dende a literatura coma creación individual e coma produto da imaxinación, cun horizonte más amplio que o das obras científicas que, de primeiras, si están supeditadas polas obras precedentes, por eses referentes que as alimentan, pero que tamén

as coartan. A historia escrita da Guerra Civil, a historia en xeral, si ten unha fronteira deontolóxica que é precisamente o documento do que non pode prescindir e que non nace nunha realidade imaxinaria, senón coma testemuña referencial de algo externo. Por iso, os historiadores adoitan rexeitar a literatura pola súa ficción e desconfían dela negándolle a súa función de fonte. Para eles, tendo a realidade coma pano de fondo, o saber histórico sería un coñecemento da certeza, unha disciplina da verdade, e a literatura unha das maneiras más claras da mentira e da imaxinación. Pero afondando un pouco, é doadó chegarmos á conclusión de que os conceptos de verdade e mentira non operan do mesmo xeito nunha e noutra.

A verdade da historiografía ten unha servidume case notarial coa realidade da que se fornece, e a novela vai más polos camiños da sedución e ten coma única norma a ilusión de verdade que debe experimentar o lector. Se a novela sempre é unha mentira baixo o prisma da obxectividade histórica, a verdade da literatura non se pon en tea de xuízo nin sequera coas mentiras históricas porque na linguaxe dunha novela péchase toda a súa autonomía e a palabra produce o seu propio significado, procura a verosimilitude do que poderíamos chamar realidade posible e imaxinaria.

Aristóteles, na súa Arte Poética, establecía para o historiador o deber de contar feitos verdaderos mentres que para o poeta só cabía a encomenda do feito verosímil. E nese pensamento coido que é onde se podería entrañar a mellor mestura entre a historia e a literatura, de onde podería xurdir, máis que a verdade real e verosímil, unha verdade ideal que nos emocionase e que nos interesase moito más que a certeza material do feito histórico. Porque mentres que a palabra da historia nos dá fundamentalmente a representación, a palabra da literatura procura a emoción e fai que o verosímil sexa unha clase de verdade, cun mundo que está pechado pola súa coherencia interna e pola súa intencionalidade estética, sen esquecer tampouco que esa verdade, a verdade da novela, tamén está no propio escritor e na vida, na propia historia, de onde el, cunha ollada única e privilexiada, tira a verdade, a súa verdade, si, pero unha verdade existente, que xa estaba aí, na vida, na historia. O mérito do artista foi detectala. E é que o home non escribe a historia; está formado por ela.

Nesta catalogación van centos de novelas e relatos de autores nosos que nos contan, uns mellor que outros, a verdade da guerra e o franquismo, a súa verdade sedimentada sobre un acontecemento importantísimo na historia mundial, con perspectivas de vencedores e vencidos, con suxeitos históricos, con personaxes cunha propia historia recuperada do esquecemento imposto. E é que a narración dramatizada da época é un xeito más fondo de acceder a súa verdade –Balzac dicía que as novelas son a historia privada dunha nación–; a literatura percibe mellor o espírito da época. O novelista válese da historia coma punto de inspiración para reconstruir unha realidade que se apegá moiado ao ser humano, e nesa ficción adoita forzar, máis que unha ideoloxía, unha conciencia histórica que, na meirande parte dos casos, crea un compromiso intelectual para anular a maior tentación dese poder que non era outra que a de construír unha historia que borrase o pasado e, sobre todo, esa memoria emocional que puidese resistir ao esquecemento.

Neste río de sangue e tinta, ou de luz e sombras, hai un horizonte de vontades que nos transmiten o herdo dos soños contra os feitos silenciados, contra ese baleiro intelectual e humanístico do réxime. Voz libre e testemuñal para a descuberta de pantasmas. Esa tamén é a función da literatura e dos escritores que foron quen de se afondaren na Guerra Civil coma un acto restitutorio, de rebeldía, de recuperación do pasado para incorporalo á propria existencia, non para repetilo, senón para inventalo, para crear unha memoria indirecta na que nos recoñecermos afectivamente e coa que podermos salvar eticamente o futuro da nosa historia democrática.

INTRODUCIÓN

A Guerra Civil española foi un dos acontecementos más importantes da historia do século XX. Este conflito, en palabras de Javier Tusell, foi a única ocasión histórica na que España xogou un papel protagonista na historia do século XX, aínda que fose ás veces como suxeito paciente. Poucos acontecementos derivaron nunha bibliografía tan ampla como a causada polo conflito de 1936. Son innumerables os libros de historia, que abarcan non só ensaios, senón tamén memorias, panfletos, biografías e todas as variantes que se poidan imaxinar. Pero a literatura tivo tamén un papel fundamental no conflito, non só no momento de producirse, senón que tomou este feito como motivo de inspiración ata o presente, no que seguen publicándose novelas, poemas e obras teatrais que teñen como tema central ou lateral a Guerra Civil española.

No campo da narrativa, os catálogos de Maryse Bertrand de Muñoz, amósannos máis dun milleiro de novelas, sen incluír nin os relatos nin a maioría das novelas curtas. Están neles, certamente, moitos dos nosos autores, maioritariamente en castelán, aínda que non faltan as novelas en galego, mais, malia á súa extensión, fallan bastantes nomes de narradores galegos. Lémbrese que a temática da Guerra Civil aparece en novelas de todo o mundo e así existen en inglés, francés, alemán, portugués, italiano, polaco e outras moitas linguas. Foi un tema de interese universal durante moitos anos e aínda hoxe seguen a aparecer en Europa novelas referidas á guerra. Destaca a presenza do conflito na literatura francesa, con nomes tan ilustres como Sartre, Bernanos, Camus, Claude Simon, entre outros. É pequena, sen embargo, a presenza da narrativa da Guerra Civil nas letras portuguesas, quizais pola existencia da ditadura de Salazar.

Carlos Fernández Santander fixo unha moi importante bibliografía da Guerra Civil na novela, que tivo ademais o mérito de engadir as novelas e os relatos sobre o franquismo, pois a Guerra Civil realmente non rematou en 1939, xa que seguiu existindo resistencia armada á ditadura e os vencedores exerceron con brutalidade a represión sobre os vencidos. Polo tanto, o franquismo non foi só o período histórico que seguiu á guerra, senón unha das súas gravísimas consecuencias. A este tema da represión dos vencedores, debe engadirse a narrativa referida a outra traxedia, a do exilio.

Carballido Reboreda estudou a Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán, nun ensaio moi meritorio, aínda que non se estuden algunas das novelas producidas por galegos nesa lingua, probablemente polas dificultades de acceso ás obras. Respecto aos autores en galego, hai algunas visións de síntese entre as que destaca a de María Camiño Noia. Malia todo, cómpre facer un catálogo completo do producido polos autores galegos sobre a Guerra Civil, os seus antecedentes e as súas consecuencias, para proceder, tras establecer un repertorio o máis completo posible, a un estudo demorado, que clasifique o material non só tematicamente, senón tamén literariamente, para establecer un canon das aportacións más valiosas dos galegos neste tema.

Tras a Guerra Civil a literatura en lingua galega sofre as consecuencias da represión implícita e ás veces explícita dos vencedores. Todos os xéneros se viron afectados, pero a narrativa en maior medida, pois non se editaría a primeira novela galega de posguerra ata 1951. Cómpre lembrar que os vencidos, maioritariamente, estaban no campo do galeguismo e os que estiveran vinculados a el na preguerra e se aliaran ao franquismo, cambiaron de lingua e publicaron en castelán. Tampouco no exilio se atende ata máis tarde á narrativa e a primeira novela sobre a Guerra Civil en galego aparecerá en América en 1957, *Non agardei por ninguén*, de Ramón de Valenzuela. Había outras novelas escritas en galego na primeira posguerra, como *Terra coutada*, que a censura non permitiu publicar e apareceron xa no posfranquismo.

Os galegos que publican en castelán no sistema literario español sobre a Guerra Civil pertenecen ao bando dos vencedores, como é o caso de Cela e de Torrente Ballester, e comezarán amostrando o sistema de valores dos triunfadores na contenda, aínda que algúns deles se vaian separando desa visión co paso dos anos.

Se fixésemos unha clasificación dos autores galegos que narran a Guerra Civil, debería terse en conta non só aos que permanecen en España, vencedores e vencidos, e aos que se van ao exilio, senón tamén a algúns que xa estaban emigrados antes do 36 e que virán a España a compartir os destinos da República Española, como é o caso de Carlos Montenegro e de Lino Novás Calvo. Hai algún caso tamén de emigrado profranquista.

Camiño Noia dá unha serie de características comúns ás novelas en lingua galega sobre a guerra que se publican entre 1977 e 1990, é dicir, as obras de Valenzuela, Silvio Santiago, Antonio Fernández Pérez e Alonso Ríos. Todas foron escritas para dar conta da experiencia dos seus autores na guerra e no exilio, están contadas dende o bando republicano polos perdedores, son relatos realistas e están focalizados dende a primeira persoa, é dicir, a visión autobiográfica é predominante. Será xa no posfranquismo cando a narrativa en galego sobre a Guerra Civil coñeza un grande pulo e varíe os seus rexistros estilísticos e formais e aborde novas temáticas. É evidente isto nas obras de Neira Vilas, Xavier Alcalá, Camilo Gonsar, Méndez Ferrín, Carlos Casares, Fernández Naval, Fernández Ferreiro, Riveiro Coello e Anxo Angueira, entre outros moitos. En Galicia, non houbo Guerra Civil, entendida esta como un conxunto de feitos bélicos, máis que uns poucos días, pero, sen embargo, a represión foi brutal e iso terá unha grande presenza na nosa narrativa, o mesmo que o tema da guerrilla e dos fuxidos.

Este catálogo pretende ser só un primeiro ensaio que recolla de maneira sistemática a narrativa dos galegos, en galego e castelán, sobre o conflito de 1936 e o franquismo, engadindo en apéndices outras obras sobre a guerra que circulan en lingua galega ou que teñen especial relación con Galicia. Á breve recensión bibliográfica engádense, na maioría dos casos, unhas breves notas que dan conta de cal é o tema preponderante na obra, guerra civil ou franquismo, os premios que recibiron, que serven para dar conta da recepción que tiveron as obras, algúns comentarios sobre subtemas e referencias, segundo a Bertrand de Muñoz, ao conflito entendido como guerra vivida, lembbrada, referida ou aludida. O primeiro dos conceptos remite ás obras más fáciles de clasificar, pois son as que se desenvolven enteiramente durante a guerra ou esta ten un papel fundamental na acción e nos personaxes. A guerra lembbrada é un concepto que serve para clasificar as obras que dende a posguerra evocan episodios do conflito, método moi empregado polos autores de agora mesmo cando novelan a Guerra Civil. A guerra referida cataloga as obras que mencionan, en xeral, como algo apartado, o conflito e a miúdo referido por algún dos personaxes. Cando a mención é moi breve podemos falar de guerra mera mente aludida. O concepto más complexo de aceptar é o de guerra presentida, no que se reflexiona sobre os anos previos a ela e os acontecementos que axudaron a que se producira. Nalgúns casos é claro que os autores van preparando os acontecementos de maneira que aludan xa ao que virá en 1936, pero Bertrand admite mesmo algunas novelas publicadas antes da guerra que considera que amosan feitos que a condicionarán, e así aparecen obras publicadas en 1932, 1934 e 1935. Son poucos os casos de novelas de galegos que se clasifiquen no apartado de guerra presentida, pois, a miúdo, aos feitos previos ao conflito engádense os primeiros momentos da loita.

A GUERRA CIVIL ESPAÑOLA E O FRANQUISMO NA NARRATIVA DOS GALEGOS

ADRO XAVIER (Santiago, 1910 - ?, 1998)

1.- *El otro curso*, Barcelona, Luis de Caralt, 1968.

NOTAS:

- Novela que relata os cambios producidos nas novas xeracións do franquismo final.
- Adro Xavier é o pseudónimo de Alejandro REY-STOLLE PEDROSA, quen tamén asinou como Jacobo ARIMA (véxase).

AGRAFOXO, Xerardo (Noia, 1952)

1.- *Unha viaxe en Ford T*, Vigo, Galaxia, 2004

NOTAS:

- Trata só de maneira colateral da Guerra Civil, pois alude ás relacións entre Hemingway e Galicia e, só de pasada, ás Brigadas Internacionais.
- O autor ten inédita unha colección de relatos sobre a Guerra Civil.
- A obra acadou o Premio García Barros 2004.

Bibliografía:

- FIAÑO, Goretti: “Xerardo Agrafoxo e os amoríos de Hemingway”, 28 – 01 – 2005 (internet)
- GARCÍA, Rodri: “Unha novela para Pilar”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 94, 22 – 01 – 2005.
- REQUEIXO, Armando: “Equilibrio narrativo. Paseando nun Ford T”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, 03 – 02 – 2005, p. V.
- S.S.: “Xerardo Agrafoxo, premio García Barros. Unha viaxe no Ford T pescuda na presenza de Hemingway na Galiza”, *A Nosa Terra*, nº 1.134, 2004, p. 30.

AGRELO HERMO, Xosé (Noia, 1937)

1.- *Os sete coitelos*, Muros, Toxosoutos, 1994

NOTAS:

- Franquismo.
- É interesante para comprender a vida nos seminarios relixiosos durante o franquismo e o tipo de educación que se recibía neles.

ALCALÁ, Xavier (Miguelturra, Ciudad Real, 1947)

1.- *Fábula*, Vigo, Galaxia, 1980

NOTAS:

- É unha das obras que trata máis directamente da Guerra Civil en Galicia. O conflito está visto dende o tempo democrático (1979) cara atrás e entraría dentro do que Bertrand de Muñoz considera como novelas da guerra lembrada.
- Premio Cidade da Coruña. Premio da Crítica Española, 1981.

Bibliografía:

- BASANTA, Ángel: “Xavier Alcalá, una obra gallega en curso”, en RODRÍGUEZ, José Luis (Ed.): *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, Universidade de Santiago / Parlamento de Galicia, T. I, 2000, pp. 75 – 90.
- CARVALHO CALERO, R.: Recensión en *Colóquio-Letras*, nº 61, maio, 1981, p. 92.
- GIL HERNÁNDEZ, A.: “Fábula”, *Colóquio-Letras*, nº 63, setembro, 1981, pp. 97 – 98.
- _____: “Um parágrafo de Fábula de Xavier Alcalá”, en V.V.A.A.: *Comentário de textos literários*, Madrid, Alhena, 1986.
- REIMUNDE, R.: Reseña en *El Progreso*, Lugo, 1980.
- TARRÍO VARELA, A.: “Fábula dun tempo prohibido”, *Hoja del Lunes*, Vigo, 02 – 03 – 1981.

2.- *A nosa cinza*, Santiago de Compostela, Follas Novas, 1980; 2ª ed., A Coruña, Nós, 1982.
Agora en Galaxia, Vigo, a 8ª ed., 1995.

NOTAS:

- Novela de aprendizaxe que transcorre dende a infancia do protagonista ata o seu ingreso na Universidade. Defíñese o marco temporal no capítulo introdutorio que se remonta a primeiros de século para chegar ata a posguerra. A historia está ben situada na Galicia da súa época, que se corresponde coa posguerra que vai cara aos conflitos de 1968. Ten presentes temas como a defensa do galego, a oposición ao réxime franquista, as críticas á igrexa e outros moi propios do franquismo.
- En realidade o ambiente está captado a partir das memorias dun neno nado na posguerra nunha familia burguesa e galeguista.

Bibliografía:

- ARAGUAS, Vicente: Reseña en *Leer*, nº 36, novembro, 1990.
- BASANTA, Ángel: “*Xavier Alcalá, una obra gallega en curso*”, en V.V.A.A.: *Estudios dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, 2000, pp. 75 – 89.
- CARBALLO CALERO, R.: “*A cinza dos anos mortos*”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982.
- GASPAR, Silvia: “*Introducción*” a *A nosa cinza*, Vigo, Galaxia, 1987.
- MARCO, Aurora: “*Nenos e mozos na novela galega*”, *Grial*, nº 75, 1982.
- TARRÍO, Anxo: *De letras e de signos*, Vigo, Xerais, 1987.
- VALCÁRCEL, Xulio: “*A nosa cinza, de Alcalá*”, *El Ideal Gallego*, A Coruña, 21 – 11 – 1999, p. 8.
- VILAVEDRA, Dolores (Coord.): *Diccionario da Literatura Galega III. Obras*, Vigo, Galaxia, 2000.

3.- *Entre fronteiras*, Vigo, Galaxia, 2004.

NOTAS:

- Ten o grande interese de amosar unha visión do protestantismo galego e as súas vicisitudes ata a Guerra Civil. É parte dunha trilogía que constará ademais dos volumes *Nas catacumbas* e *Unha falsa luz*.
- O verdadeiro protagonista desta novela foi revelado por Ramiro Fonte en *Os ollos da ponte*.

Bibliografía:

- BERMÚDEZ, Teresa: “*Entre fronteiras*”, *Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos 2004*, pp. 191 – 193.
- EYRÉ, Xosé M.: “*Un mozo protestante na guerra do 36*”, *A Nosa Terra*, nº 1.1125, 22 – 28 abril, 2004, p. 26.
- MALLO, Albino: “*Xavier Alcalá, ingeniero y escritor. Evangélica memoria trata sobre la persecución de los protestantes*”, *El Correo Gallego*, 14 – 07 – 04, p. 8.
- MARTÍNEZ BOUZAS, Francisco: “*Entre fronteiras. A historia dunha represión*”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, nº 82, 06 – 05 – 2004, p. V.
- PENA PRESAS, Montse: “*Unha ollada dende a trinchera*”, *Grial*, nº 162, 2004, pp. 86 – 87.

4.- *Voltar. Seis personaxes e un fado*, Vigo (Galaxia), Illa Nova, 1972.

NOTAS:

- Colección de relatos con presenza dos problemas sociais, sobre todo, denuncia a emigración forzosa. Amosa, tamén, o testemuño dunha xeración nova comprometida co nacionalismo.

5.- *Nas catacumbas*, Vigo, Galaxia, 2005.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*A memoria silenciada. A crónica da resistencia dos evanxélicos galegos*”, *El Correo Gallego*, “*El Correo 2*”, 04 – 12 – 2005, p. 16.
- MIRÁS, Roberto C.: “*Á fala con Xavier Alcalá*”, *Galcia Hoxe*, “*Lecer*”, 06 – 11 – 2005, p. 12.

6.- *Unha falsa luz*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Posguerra, vicisitudes dos protestantes galegos no franquismo.

Bibliografía:

- BARREIRO, Héctor: “*Unha falsa luz, punto final de una trilogía sobre los evangélicos*”, *El Correo Gallego*, 03 – 11 – 2005, p. 74.

ALFAYA, An (Vigo, 1964)

1.- “*A muller prohibida*”, en V.V.A.A.: *Historias para calquera lugar*, Vigo, Xerais, 2001.

2.- *A sombra descalza*, Vigo, Xerais, Fóra de Xogo, 2006.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ LORENZO, Rafael: “*De fame e de guerra. Indagando nas sombras*”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, nº 164, 04 – 05 – 2006, p. IV.

ALFAYA, Javier (Baiona, 1939)

1.- *El año del milagro*, Madrid, Bruño, 1996

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada / Franquismo.
- Novela xuvenil de ambiente galego.

ALLEGUE OTERO, Gonzalo (Vilanova de Arousa, 1946)

1.- *Los actores ciegos*, Gijón, Trea, 2000

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Encontro de dúas conciencias, a do pai que participou na Guerra Civil e a do fillo que vai buscalo a Venezuela.

ALONSO, Eliseo (Goián, O Rosal, 1924 – La Habana, 1996)

1.- *A rúa do noxo*, Vigo, Galaxia, 1977.

NOTAS:

- Novela de ambiente mariñeiro galego, que amosa as condicións dese mundo na época do franquismo. É un percorrido polo *barrio chino* vigués.
- O nome completo do autor é Eliseo ALONSO RODRÍGUEZ.
- Nota previa de Valentín PAZ ANDRADE.
- González-Millán anota que a multiplicidade de personaxes da novela axudan a entender la coma un friso dunha sociedade destruída polos efectos da guerra.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “*Eliseo Alonso: lacónico retrato bibliográfico*”, *Faro de Vigo*, Suplemento Cultural, 12 – 03 – 1982.
- CARBALLO CALERO, R.: “*A rúa do noxo*”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982, pp. 359 – 361 (antes en *Grial*, 58, 1977, pp. 504 – 506).
- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.
- MERINO, Emilio: “*Una historia de profunda humanidad*”, *Hoja del Lunes*, A Coruña, 19 – 09 – 1977.
- NEIRA VILAS, X.: “*En Goián, sen Eliseo*”, *El Correo Gallego*, 18 – 11 – 1999, p. 4.

ALONSO MONTERO, Xesús (Vigo, 1928)

1.- *Das miñas memorias: 27 meses na guerra civil (1936 – 1939)*, Sada, O Castro, s.d. (1999).

NOTAS:

- Malia o título, son unhas falsas memorias, xa que logo ficción.

ALONSO RÍOS, Antón (Campo Rapado, Silleda, 1887 – Bos Aires, 1980)

1.- *O siñor Afranio ou como me rispei das gadoupas da morte*, Vigo, Castrelos, 1979; reedición, Vigo, A Nosa Terra, 1996.

NOTAS:

- É un testemuño persoal sobre os feitos ocorridos despois do alzamento de 1936 no sur da provincia de Pontevedra principalmente, aínda que hai referencias á totalidade de Galicia. Trátase dunha obra autobiográfica en primeira persoa, que narra acontecementos dun xeito liñal, aínda que con algúns lagoas. É fundamental na obra o afán de veracidade e de obxectividade. Desenvolve as peripecias dun fuxido nos primeiros tempos da guerra, que é un trasunto do autor.
- A edición de 1979 leva un prólogo de Xosé María Álvarez Blázquez.

Bibliografía:

- ALONSO FERNÁNDEZ, B.: *Antón Alonso Ríos. Biografía. Crónica dunha fidelidade*, Santiago, Laiovenzo, 1994.
- CASTRO ERROTETA, X. M^a.: "Tres libros da nosa historia de onte mesmo", *A Nosa Terra*, nº 740, 22 – 08 – 1996, p. 24.
- X. C.: "O siñor Afranio, a épica fuxida do deputado Antón Alonso Ríos", *A Nosa Terra*, nº 736, 25 – 07 – 1996, p. 32.

ÁLVAREZ BLÁZQUEZ, José María (Tui, 1915 – Vigo, 1985)

1.- *Las estatuas no hablan*, Burgos, Aldecoa, 1955

NOTAS:

- Guerra Civil, posguerra. Aparecen os temas dos fuxidos e do estraperlo en Galicia.
- Novela que amosa de xeito irónico a vida cotiá dun pobo galego na posguerra.
- Premio Galdós.

Bibliografía:

- S.S.: "José María Álvarez Blázquez. *Las estatuas no hablan*", *Alba*, Vigo, nº 15, 1956.

ÁLVAREZ CÁCCAMO, Alfonso (Vigo, 1952)

1.- "O Bandeira", en V.V.A.A.: *Novo do trinque*, Santiago, Consello Comarcal do B.N.G., 1997.

NOTAS:

- Reflicte un episodio da Guerra Civil.

2.- *Peito de vimbio*, Vigo, Xerais, 1988.

NOTAS:

- Amosa o ambiente abafante da cidade de Vigo no franquismo e como isto afecta a un ser marxinal, Xurxo Corzo, un hermafrodita alcumado "Titi".
- Premio Café de Catro a Catro en 1988.

Bibliografía:

- CASTRO R., Xavier: "Peito de vimbio: unha historia diferente", *El Correo Gallego*, Santiago, 12 – 02 – 1989.
- G.G., X.: "Peito de vimbio", *A Nosa Terra*, nº 400, 21 – 09 – 1989.
- QUINTELA, A.: "Catro libros de narración", *Grial*, nº 101, (1989).

3.- *As baleas de Eduardo Reinoso*, Vigo, Xerais, 1990

NOTAS:

- A obra desenvólvese nos ambientes miserables e sórdidos da Galicia de posguerra, áinda que o horizonte temporal sexa o do presente.

Bibliografía:

- CARRO, X.: Recensión en *Grial*, nº 109, (1991).
- ENRÍQUEZ, X.M.: "As baleas de Eduardo Reinoso", *Diario 16 de Galicia*, "Galicia Literaria", decembro, 1990.
- GASPAR, S.: "As baleas de Eduardo Reinoso, unha volta polo esperpento e os antiheróes", *La Voz de Galicia*, 30 – 12 – 1990.
- VILAVEDRA, D.: Recensión en *A Trabe de Ouro*, nº 5, (1991).

ÁLVAREZ CÁCCAMO, Xosé María (Vigo, 1950)

1.- "Por apoio á rebelión", en *Microtopofonías*, Santiago, Laiuento, 1992.

NOTAS:

- Reflicte o mundo da represión na Guerra Civil en Galicia.
- O protagonista é un home corentón que lembra os seus tempos no instituto na época de posguerra.
- Está tamén publicado no volume colectivo *Berra liberdade* (Vigo, Galaxia, 1996), coordinado por Suso de Toro.

Bibliografía:

- G.G., X.: "Contra a trivialidade. Microtopofonía de Xosé María Álvarez Cáccamo", *A Nosa Terra*, nº 559, 04 – 03 – 1992, p. 21.

2.- *A luz dos desnortados*, A Coruña, Espiral Maior, 1996.

NOTAS:

- Franquismo.
- O conto "A noticia" alude a que un mestre transmite aos alumnos a tan esperada morte de Franco.

Bibliografía:

- CASTROMIL, Carmiña: "O facho que ilumina a outra cara de Álvarez Cáccamo", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 113, 20 – 06 – 1996, p. 5.
- CASTRO ERROTETA, X.Mª.: "Buscando novos rumos sen perder o norte", *A Nosa Terra*, nº 737, 01 – 08 – 1996, p. 23.
- LORENZO, Francisco P.: "Cáccamo Norte ou o lume branco da literatura", *O Correo Galego*, "O Correo da Universidade", 12 – 05 – 1996, p. 8.
- NAVAZA, Gonzalo: "A luz dos desnortados", *Faro de Vigo*, "Faro das Letras", nº 129, 15 – 06 – 1996, p. 1.
- VIDAL VILLAVERDE, Manuel: "Tucho Calvo e Xosé María Álvarez Cáccamo en Espiral Maior", *Atlántico Diario*, 28 – 06 – 1996, p. 40.

ALVILARES MOURE, Xosé (Axulfe, Chantada, 1928)

1.- *Memorial de agravios*, Vigo, Galaxia, 1992.

NOTAS:

- É un libro híbrido entre o memorialismo e a narración. Dá unha magnífica idea do que foi a educación relixiosa nos seminarios do Nacional-Catolicismo franquista.

Bibliografía:

- CHAO REGO, X.: “Crónica do galo insomne”, *Grial*, nº 118, 1993.
- IGLESIAS SIERRA, P.: “Memorial de agravios e de nostalxias: crónica dunha disidencia”, *A Trabe de Ouro*, 14, 1993.

AMENEDO, Cristina (1925)

1.- *Vivir siempre en despedida*, A Coruña, 1996.

NOTAS:

- Guerra Civil / Fuxidos.

Bibliografía:

- MALLÓ, A.: “Cristina Amenedo presentó su última novela en A Coruña”, *El Correo Gallego*, Santiago, 23 – 03 – 1996.

ANDRADE, Jaime de

1.- *Raza. Anecdotalario para el guión de una película*, Madrid, Numancia, 1942; reed., Madrid, Vicesecretaría de Educación Popular, 1942; nova reed., Madrid, Editora Nacional, 1945.

NOTAS:

- Pseudónimo de Francisco FRANCO BAHAMONDE (1892 – 1975). O libro deu orixe á película *Raza*, dirixida por Sáenz de Heredia en 1941, reposta en 1950 co título *Espíritu de una raza*, onde se suprimiron pasaxes antiamericanos e algunas mensaxes profascistas. Debe lembrase tamén o film de Gonzalo Herralde *Raza, el espíritu de Franco*, de 1977, ademais doutros de Basilio Martín Patino, *Caudillo* (1976), Jaime Camino, *Dragón Rapide* (1986), Antonio Mercero, *Espérame en el cielo* (1987), Francisco Regueiro, *Madregilda* (1993, o guión editado en Madrid, Alma-Plot, no mesmo ano) e A. Boadella, *Buen viaje, excelencia* (2003). Mainer: “Franco fue un caso excepcional de pluralidad de imágenes pues es el único autocrata contemporáneo que envejeció con su régimen”.
- Leva un prólogo do autor.
- Reeditada por Planeta, Barcelona, 1997, Colec. Documento.
- Sobre Franco existe unha bibliografía extensísima. A modo de exemplo, entre os libros destacables, estarían o de Enrique Moradillo, *Francisco Franco* (2002) e Stanley G.

Payne, Franco. *El perfil de la historia* (1992). Quen queira ver como xulgaban os seus partidarios ao ditador pode ler *Centinela de Occidente. Semblanza biográfica de Francisco Franco*, de Luis de Galinsoga (Barcelona, AHR, 1956) ou o volume de Joaquín Arrarás: *Franco* (Burgos, 1937) e Fernando de Valdesoto: *Francisco Franco* (Madrid, 1943).

Bibliografía:

- AZORÍN: Reseña en *Fénix*, xullo, 1943. Tamén en *ABC* no mesmo ano.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- GARCÍA FERNÁNDEZ, Emilio: *Diccionario filmográfico de Galicia*, Santiago de Compostela, F.U.C., Coordenadas, 1993.
- GUBERN, Román: *Raza: un ensueño del General Franco*, Madrid, Eds. 99, 1977.
- _____: "Franco en clave de ficción", *El País*, "Babelia", nº 729, 12 – 11 – 2005.
- LANDEIRA YRAGO, José: "Raza", *Gran Enciclopedia Gallega*, T. 32, p. 179.
- PÉREZ BOWIE, José Antonio: *Cine, literatura y poder. La adaptación cinematográfica durante el primer franquismo (1939-1950)*, Salamanca, Librería Cervantes, 2004.
- RODRÍGUEZ-PUERTOLAS, Julio: "La obra literaria del general Franco", en *Literatura fascista española 1 / Historia*, Madrid, Akal, 1986.

ANGUEIRA, Anxo (Dodro, 1961)

1.- *Pensa nao*, Vigo, Xerais, 1999.

NOTAS:

- Desenvólvese nos meses finais da II República e nos primeiros da Guerra Civil, contando a vida dos veciños dunha aldea de Dodro.
- XVI Premio Xerais, 1999.

Bibliografía:

- CAMPOS VILLAR, X.: "Pensa nao", *Grial*, nº 146, (2000), pp. 335 – 336.
- CARRÉ, R.: "América foi un producto de luz e de diñeiro", *Atlántico Diario*, 14 – 11 – 1999.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: "Anxo Angueira. Pensa nao", *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 1999, pp. 229 – 232.
- FONTÁN, M.: "Prentendo dar unha visión distinta do rural galego", *Faro de Vigo*, 08 – 11 – 1999, p. 14.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "100%", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 295, 30 – 12 – 1999, p. 8.
- _____: "A Pensa Nao de Anxo Angueira", *A Trabe de Ouro*, nº 41, (2000), pp. 109 – 113.
- NICOLÁS, Ramón: "Fariña doutra muiñada", *Boletín Novidades Xerais*, nº 39, 2000. Logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 187 – 189.

- PENELAS, Sandra: "A Guerra Civil aínda vive na mente de moitos galegos", *Faro de Vigo*, "El Sábado", nº 132, 20 – 11 – 1999, p. 3.
 - TRISTÁN, P.: "Anxo Angueira false co Xerais", *El Mundo*, "Galicia", 07 – 11 – 1999, p. 9.
 - _____: "Toda a literatura é política", *El Mundo*, "Galicia", 08 – 11 – 1999, p. 8.
- 2.- "O cura de Fruíme", en V.V.A.A.: *Materia prima. Relatos contemporáneos*, Vigo, Xerais, 2002. Edición de Ramón NICOLÁS e Armando REQUEIXO.

NOTAS:

- Guerra Civil. Fuxidos.

ANÓNIMO

- 1.- "O feixismo en Galiza. Relato dun fuxitivo", en *Nova Galiza*, Barcelona, nº 14, 14-04-1937.

NOTAS:

- Pode clasificarse coma un relato-crónica de guerra vivida, co tema central da represión.
- Foi reproducido en *A Nosa terra*, Bos Aires, nº 454, decembro, 1946.

ARAGUAS, Vicente (Neda, 1950)

- 1.- *Agora xa foi*, Santiago de Compostela, Laiowento, 2000

NOTAS:

- Franquismo. Período final.
- A acción en 1971. Grupo ultraesquerdista.

Bibliografía:

- EIRÉ, Xosé M.: "Pasou pero non pasou", *A Nosa Terra*, nº 937, 01 – 06 – 2000, pp. 27 – 28.
- MARTÍN, Lucía. "Dous críticos saúdan a primeira novela de Araguas. O paxaro na gaio-la", *El Correo Gallego*, "Correo das Culturas", nº 27, 04 – 06 – 2000, p. 11.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "Navegando por augas imprecisas", *El Correo Gallego*, "Correo das Culturas", nº 27, 04 – 06 – 2000, p. 11.
- PEREIRA VALCÁRCEL, M.: "Xa foi", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 320, 29 – 06 -2000, p. 10.
- VALCÁRCEL, Xulio: "Araguas novelista", *El Ideal Gallego*, 13 – 08 – 2000, p. 4.

ARAÚXO, Emilio (Coles, 1946)

- 1.- "A suor do verdugo", en *Tempos serodios*, Vigo, Cumio, 1996

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- ÁLVAREZ YÁGÜEZ, Xurxo: “*Un mundo desde Nós*”, *A Nosa Terra*, nº 734, 11 – 07 – 1996, p. 23.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Felos en Armuíde*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 124, 05 – 09 – 1996, p. 6.
- OUTEIRIÑO, Manuel: “*As auroras de Emilio Araúxo*”, *A Trabe de Ouro*, nº 28, 1996, pp. 581 – 586.
- R.G.: “*Unha poética materialista da historia da Galicia mártir*”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, nº 56, 21 – 03 – 1996, p. 6.
- VARELA SIEIRO, J.: “*Tempos serodios: un libro de testemuña*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 21 – 07 – 1996, p. 9.
- VEIGA, Manuel: “*Emilio Araúxo*”, *A Nosa Terra*, nº 772, 03 – 04 – 1997, p. 19.

ARCA CALDAS, Olimpio (Cuntis, 1928)

1.- *O tren*, A Estrada, Fervenza, 2003

NOTAS:

- Libro de relatos, no que o titulado “*Mágoa dunha serea*” trata da Guerra Civil.
- Represión. Fuxidos.
- O conto acadou o primeiro premio do *Certame de Relato Curto* da A.C. Xiabre de Cordeiro, en Valga.

ARIMA, Jacobo (Santiago, 1910)

1.- *Abismos de papel*, Barcelona, Eler, 1954.

NOTAS:

- Non se precisan na novela nin o tempo nin os lugares, pero trátase sen dúbida de España, da preguerra e da Guerra Civil. A obra é unha condena da guerra.
- Hai que clasificala como unha novela da Guerra Civil entendida como guerra vivida.
- Pseud. de Alejandro REY-STOLLE PEDROSA, que tamén empregou o de ADRO XAVIER (véxase).

2.- *Laureados de sangre. Esbozos históricos de la Cruzada*, Valladolid, Casa Martín, 1939; reed. Madrid, Editora Nacional, 1954.

NOTAS:

- Relatos da Guerra Civil clasificables no apartado de guerra vivida.
- Non puidemos comprobar se o volume *Caballero legionario*, publicado en 1940 e prologado polo xeneral Millán Astray, é narrativo.

AVILÉS DE TARAMANCOS, Antón (Noia, 1935 – A Coruña, 1992)

1.- “Os tempos do wolfram”, *A Nosa Historia* 2, “Os anos despois (1936 – 1953)”, Vigo, A Nosa Terra, 1987.

NOTAS:

- Franquismo. Represión.
- Etopea do garda civil represor “*O Marelo*”
- Foi reeditado en AVILÉS DE TARAMANCOS, A.: *Obra viva*, Santiago, Laioveneto, 1992, pp. 41 – 43.

Bibliografía:

- ÁLVAREZ CÁCCAMO, X.M.: “*Obra viva, o centro da gravidade fraternal*”, *Diario 16 de Galicia*, 13 – 06 – 1992.

BARJA DE QUIROGA, Juan

1.- *Las máscaras del Antroido*, Madrid, Imp. García Rico, 1976.

NOTAS:

- Novela da Guerra Civil que ten por escenario a cidade da Coruña. A cidade recibe o nome de *Artabria* e, malia iso, trouxo problemas ao autor porque varias familias coruñesas se recoñeceron na obra.
- Algunxs autores dan como data de nacemento do novelista o ano 1951. Outros sinalan o ano 1924, como é o caso de González-Millán.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

2.- *Fumaxadas*, Madrid, Akal, 1983.

NOTAS:

- Incorpora algunhas figuras empregadas xa en *Las máscaras del Antroido*.
- Leva un limiar do propio autor no que sinala a dificultade da obra pola mestura de tempos, de accións e personaxes.

BENAVIDES, Manuel D. (Ponteareas, 1895 – México, 1947)

1.- *Los nuevos profetas*, México, Artes Gráficas, 1942.

NOTAS:

- Ten por protagonista a un home nacido en Francia, pero que é español e que loita en 1936 cos republicanos, malia posuér un título nobiliario. Os republicanos son os profetas dun tempo novo.

- Pode clasificarse como unha novela da Guerra Civil entendida como guerra vivida.
- O nome completo do autor era Manuel DOMÍNGUEZ BENAVIDES.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- MAÑÁ DELGADO, G., GARCÍA HEREDERO, R., MONFERRER CATALÁN, L. e ESTEVE JUÁREZ, L.: *La voz de los náufragos. La narrativa republicana entre 1936 y 1939*, Madrid, Ediciones de la Torre, 1997.

2.- *La escuadra la mandan los cabos*, México, Luz sobre España, 1944.

NOTAS:

- É unha reportaxe novelesca feita a prol dos mariños leais á República, con máis elementos históricos e reais ca novelescos. Os franquistas criticárona duramente por considerala obra dun resentido. Está protagonizada por un tenente de navío cando está morrendo ao final da Guerra Civil e decide contar as súas experiencias na mariña republicana.
- Reeditada con *El último pirata del Mediterráneo*, Sada, O Castro, Colecc. Documentos, 1995. Estudio preliminar de Carlos Fernández Santander.
- Hai outra edición en México D.F., Roca, 1976.
- Uns fragmentos da novela foron traducidos ao galego por Dolores Valcárcel Gutiérn e publicados en *A Trabe de Ouro* (nº 22, (1995), pp. 111 – 118).

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

3.- *La República y la Revolución*, Buenos Aires, 1941.

NOTAS:

- Guerra Civil

4.- *El último pirata del Mediterráneo*, Buenos Aires, 1941.

NOTAS:

- O último pirata do Mediterráneo é o financeiro catalán Juan March. A obra foi reeditada por Ediciones do Castro en 1995.

5.- *Soy del Quinto Regimiento...*, México, Tenotchitlán, Col. Luz de España, 1940.

NOTAS:

- Libro con trece relatos sobre a Guerra Civil

6.- *Curas y mendigos. Prólogo a la Guerra Civil. Reportaje*, Barcelona, Impr. Industrial, 3^a e 4ª edición, 1936.

NOTAS:

- Entra dentro do que Bertrand de Muñoz considera narrativa da Guerra Civil entendida como guerra presentida, é dicir, a que mostra os feitos previos que explican o conflito.

BERENGUER, Luis (O Ferrol, 1923 – San Fernando, 1979)

1.- *El mundo de Juan Lobón*, Madrid, Alfaguara, 1967

NOTAS:

- Narrativa do franquismo.
- Premio da Crítica Española en 1967, fora finalista do Premio Alfaguara en 1966.
- Unha reedición recente: Madrid, Clan, 2005, prólogo de José María Parreño.

Bibliografía:

- DÍAZ-PLAJA, Guillermo: “*El mundo de Juan Lobón de Luis Berenguer*”, en *Cien libros españoles. Poesía y novela 1968 – 1970*, Salamanca, Anaya, 1971, pp. 331 – 334.
- FERNÁNDEZ, Carlos: “*Luis Berenguer Moreno de Guerra*”, *La Voz de Galicia*, 19 – 03 – 1994.
- FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, José: “*Juan Lobón, cazador orteguiano*”, en *Conversaciones sobre Ortega...*, Oviedo, 1983.
- HERNÁNDEZ, Antonio: “*Luis Berenguer o un torrente que ha muerto*”, *Nueva Estafeta*, nº 12, 1979, pp. 10 – 12.
- MARTÍNEZ CACHERO, José María: *La novela española entre 1936 y el fin de siglo. Historia de una aventura*, Madrid, Castalia, 1997.
- PÉREZ-BUSTAMANTE, A. S.: “*Seis vueltas al mundo de Luis Berenguer*”, en *Tierra de Nadie*, nº 1, 1998, pp. 12 – 19.
- _____: *Los pasos perdidos de Luis Berenguer (1923 – 1979). Biografía y textos inéditos*, Sevilla, Alfar, 1999.
- TOVAR, Antonio: Reseña en *La Gaceta Ilustrada*, nº 592, 11 – 02 – 1968.
- V.V.A.A.: *La narrativa de Luis Berenguer*, Cádiz, Universidad de Cádiz, 1999. Edición de J. Ramos Ortega e A. S. Pérez-Bustamante.

BLANCO, CARMEN (Lugo, 1954)

1.- *Vermella con lobos*, Vigo, Xerais, 2004.

NOTAS:

- Libro de relatos, no que algúns están ambientados no franquismo.

Bibliografía:

- FOLGUEIRAS LÓPEZ, Mónica: “*Ruptura coa perspectiva tradicional*”, *Grial*, nº 164, (2004), pp. 80 – 81.
- NOVO, Olga: “*Fada revolucionaria. Unha reescritura dos contos de fadas desde o feminismo libertario: Vermella con lobos, de Carmen Blanco*”, *Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos 2004*, Vigo, Galaxia, pp. 52 – 65.

BLANCO AMOR, José (Bergondo, 1910 – Bos Aires, 1989)

1.- *Duelo por la tierra perdida*, Buenos Aires, Losada, 1959.

NOTAS:

- O protagonista, César Lores, está exiliado en Bos aires e tiña participado na Guerra Civil. Pretende novelar a vida dos intelectuais españoles exiliados, que viven na angustia da derrota.
- A Guerra Civil está lembrada.

Bibliografía:

- BLANCO AMOR, José: *Con verdad y con rigor*, Buenos Aires, Santiago, Rueda, 1961.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- CVITANOVIC, Dinko: “*A obra literaria de José Blanco Amor*”, en VARELA IGLESIAS, J.L. (ed.): *A literatura do exilio galego en América*, Santiago de Compostela, Fundación Alfredo Brañas, 1995, pp. 71 – 87.
- VARELA, J.L.: “*Los hijuelos de la víbora*”, en *La Estafeta Literaria.*, nº 169, 15 – 05 – 1959.
- ZELAYA KOLTER, M.: *Testimonios americanos de los escritores españoles transterrados*, Madrid, Cultura Hispánica, 1985.

2.- *La Misión*, Buenos Aires, Goncourt, 1966.

NOTAS:

- Narra a vida de Fernando, vencedor da Guerra Civil e Elsa, que pertence aos vencidos. Os dous desexan unha nova España que viva unida.
- A Guerra Civil está fundamentalmente lembrada.
- Reeditada en Barcelona, Planeta, 1975.

Bibliografía:

- BARCE, Ramón: “*La Misión, de José Blanco Amor*”, *Ínsula*, nº 275 – 276, pp. 22 – 23.
- BLANCO AMOR, José: *Con verdad y con rigor*, Buenos Aires, Santiago Rueda, 1961.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

- CVITANOVIC, Dinko: "A obra literaria de José Blanco Amor", en VARELA IGLESIAS, José Luís (Ed.): *A literatura do exilio galego en América*, Santiago, Fundación Alfredo Brañas, 1995, pp. 69 – 87.
- DABOVE, Albino: "Dos novelistas: Óscar Hermès Villordo y José Blanco Amor", *Ínsula*, nº 452-453, (1984), p. 22.
- DÍAZ-PLAJA, Guillermo: "La Misión de José Blanco Amor", en *Cien libros españoles. Poesía y novela 1968 – 1970*, Salamanca, Anaya, 1971, pp. 285 – 289. Antes en *ABC*.

BLANCO BLANCO, Concha (Lires, Cee, 1950)

1.- *A misteriosa montaña de Peña Negra*, Barcelona, Casals, 1991.

NOTAS:

- A Guerra Civil está directamente aludida, pero desenvolve o tema dos fuxidos.
- É unha novela xuvenil, xénero que nos últimos tempos incorporou o tema da guerra civil.

BLANCO RAMOS, Carmen (Santa Comba, 1957)

1.- *A golpe de dor*, Santa Comba, TresCTres, 2002

NOTAS:

- Guerra aludida. Fuxida a América.

Bibliografía:

- MAROÑO BUJÁN, Xosé Antonio: "O fillo do emigrante/A golpe de dor", *Grial*, nº 156, Tomo XL, "Liberalismo, Comunitarismo, Republicanismo", "Libros", outubro- novembro-decembro, 2002, pp. 767-770.

BOUZA ÁLVAREZ, Fermín (Santiago de Compostela, 1946)

1.- *Memoria do diaño*, Santiago, Rueiro, 1980.

NOTAS:

- Desenvólvese na Compostela do franquismo, nos anos sesenta.
- Algúns capítulos foron adiantados na revista *Man Común* (nº 2, setembro, 1980).

Bibliografía:

- ARAGUAS, Vicente: *Leer*, nº 10, 1987.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 317, 04 – 06 – 1987.
- LOSADA, Basilio: Reseña en *Grial*.
- _____: Reseña en *La Voz de Galicia*, 23 – 07 – 1981.
- VEIGA, Amaro: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 146, 1980.

BRAXE, Lino (Mugardos, 1962)

1.- “Ningún castigo para o inglés”, *La Voz de Galicia*, “Relatos de Verán”, 23 – 08 – 2004, p. 6.

NOTAS:

- Franquismo.
- II Guerra Mundial / Represión.

BUGARÍN PEREIRA, Luis (Tui, 1962)

1.- Relato sen título en ALONSO MONTERO, Xesús e SALGADO, Xosé M.: *Coroa literaria para Roberto Blanco Torres contra a súa morte*, Sada, O Castro, 1999, pp. 77 – 81.

NOTAS:

- Desenvolve o tema da Guerra Civil cando se está a producir.

CABALLERO ÁLVAREZ, Abel R. (Ponteareas, 1946)

1.- *El invierno de las almas desterradas*, Madrid, Belacqua, 2004.

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.

Bibliografía:

- MATO, Rebeca: “Abel Caballero presenta una novela sobre la Guerra Civil”, *La Voz de Galicia*, 28 – 07 – 2004, p. 54.

CABANA, Darío Xohán (Roás, 1958)

1.- “O mestre de Silvarrei”, en V.V.A.A.: *Contos da travesía*, VII Tren Caixa Galicia, Ría de Arousa, 95, 1995

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra lembrada.
- O seu nome é Darío Xohán CABANAS YÁÑEZ.

2.- “O fuxido”, en *Vidas senlleiras*, Vigo, Xerais, 1992

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra lembrada.
- A 3ª edición é de 1996.
- O tema central é a represión.
- O volume foi Premio Cidade de Lugo en 1992.
- Hai reedición na colección de peto de Xerais, Vigo, 2005.

Bibliografía:

- G.G., X.: "Finais de consolación. Vidas senlleiras, de Darío Xohán Cabana", *A Nosa Terra*, nº 547, 10 – 12 – 1992.
- GASPAR, Silvia: "Vidas senlleiras: cando a creación se impón ás musas", *La Voz de Galicia*, 24 – 12 – 1992.
- NICOLÁS, Ramón: "As vidas senlleiras de Darío Xohán Cabana", *Faro de Vigo*, Suplemento de Letras, 01 – 05 – 1993. Logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001.

3.- "A mariñeira de Quilmas", en *Vidas senlleiras*, Vigo, Xerais, 1992

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra vivida.
- Desenvolve o tema da represión e dos fuxidos.

CAJADE, Ramón (Santiago de Compostela, 1914)

1.- *Los solitarios*, Madrid, Aguilar, 1963

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo.
 - Existe unha recensión de Antonio Valencia.
- 2.- *El camino manda*, Madrid, Aguilar, 1962

NOTAS:

- Guerra Civil aludida / Franquismo.
- Contrabando. Fuxidos a Portugal.
- O autor foi cualificado por César Santos Fontenla como discípulo de Baroja.

CALO LOURIDO, Francisco (Porto do Son, 1948)

1.- "No soto", en *Salseiros*, A Coruña, Espiral Maior, 2001

NOTAS:

- Desenvólvese nos momentos previos á Guerra Civil e tamén cando esta estoupa.
- Narra a historia dun agochado, descuberto logo por un falanxista que pretende á súa moza.
- Alude tamén á Guerra Civil o conto "Cornos de defunto".

CAMBA, Francisco (Vilanova de Arousa, 1884 – Madrid, 1947)

1.- *Madridgrado. Documental Film*, Madrid, 1939. 2ª edición, Madrid, Ediciones Españolas, 1940.

NOTAS:

- Franquista. Vai mesturando, como se fose unha autobiografía novelada, os feitos reais e a trama sentimental. É unha obra de tese contra as autoridades republicanas. Trata da vida no Madrid que o autor entende sovietizado.
- Guerra Civil como guerra vivida.
- Leva por subtítulo *Documental Film*, pero non está organizada como un guión cinematográfico, aínda que hai que clasificala como novela reportaxe.
- O título está tomado dunha cita de Queipo de Llano, que figura na portada. Cabanillas e Castelao aparecen mencionados ocasionalmente.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- GONZÁLEZ RUIZ, N.: Reseña en *La Novela del Sábado*, nº 4, 03 – 02 – 1940, p. 60.
- MONTERO ALONSO, José: “*El otro Camba*”, *Galicia en Madrid*, nº 20, 1987, pp. 15 – 16.
- S.S.: “*Ha muerto en Madrid Francisco Camba*”, *La Noche*, Santiago de Compostela, 06 – 02 – 1948.

2.- *Los jabalíes en el jardín florido*, Madrid, Reus, 1948

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra presentida.
- Forma parte dunha serie na que Camba pretendeu emular a Galdós e escribir uns episodios nacionais contemporáneos. A crítica sinalou que quedou moi lonxe do orixinal.

3.- *La rebelión de los mandos*, Madrid, Reus, 194?

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra presentida. Forma parte da mesma serie que o anterior.

4.- *Las luminarias del señor ministro*, Madrid, Reus, 1947

NOTAS:

- Forma parte da serie de Episodios Nacionais cos que Camba pretendeu continuar a obra de Galdós, sempre cunha visión contraria á República e ao progresismo.

CAMBA SANMARTÍN, Xabier

- 1.- “*Patas de lavandeira*”, en LOUREIRO RODRÍGUEZ, C. (ed.): *Narrativa contemporánea. Taboirós-Terra de Montes*, A Estrada, Fervenza, 2005, pp. 29 – 32.
 - Guerra Civil vivida. Represión.

CAMBEIRO TRILLO, Marcelino

1.- “*Biografía dun real*”, en V.V.A.A.: *Treze. I Concurso de Relatos da Costa da Morte*, Costa da Morte, Institutos de Baio, Cee, Ponteceso e Vimianzo, 1997. Prólogo de Manuel Rivas.

NOTAS:

- Trátase dunha recreación da Galicia de posguerra.

CAMESELLE CAPÓN, Roque (Vigo, 1981)

1.- “*Doces empachos*”, en V.V.A.A.: *Nun edificio e catro contos máis*, Ourense, Agrupación de Libreiros, 2002; tamén en *Certame Literario de Relatos Curtos Os Viaductos*, Redondela, Concellería de Xuventude, 2002.

NOTAS:

- Amosa a represión durante o primeiro franquismo.
- Ten un libro xuvenil que se desenvolve no franquismo: *O Pausiñas*, editada por Galaxia, Descuberta, Vigo, 2001.

2.- “*Amargo azucré*”, en *IIIº Certame Literario de Relatos Curtos Os Viaductos*, Redondela, Concello de Redondela, 2002.

NOTAS:

- Franquismo / Represión.
- Protagonizada por un crego.

CAMPO, Marica (Val do Incio, 1948)

1.- “*A razón da tola*”, en V.V.A.A.: *Narradio. 56 historias no ar*, Vigo, Xerais, 2003

NOTAS:

- A Guerra Civil está lembrada.
- Desenvolve o tema da represión.
- O seu nome completo é María Pilar CAMPO DOMÍNGUEZ.

CANABAL BARREIRO, José Enrique (Noia, 1947)

1.- *Rescoldos*, Madrid, Ciencia 3, 1997

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.

2.- *El vidente*, Madrid, Ediciones Irreverentes, 2003

NOTAS:

- Franquismo / Guerra Civil aludida.

CANDA, Emilio

1.- *Consigna. Memorias de un Alférez Provisional*, 1942.

NOTAS:

- O autor era fillo do xornalista e narrador Emilio Canda e irmá do poeta en lingua galega Mario Canda (1913 – 1936), e polo tanto, natural de Ribadavia.
- A Guerra Civil está vista como guerra lembrada.

CAÑO, Xosé M. del (Santa Eufemia, Celanova, 1955)

1.- *Lembranzas dun home*, Santiago, Cerne, 1983.

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra lembrada.
- Estruturada como unhas memorias que son un alegato contra as guerras, narra a historia dun home agobiado polas consecuencias da Guerra Civil, que remata por converterse nun contrabandista e fuxido. O autor sinala que está baseada nunha historia real.

Bibliografía:

- G.G., X.: Reseña de *Lembranzas dun home*, *A Nosa Terra*, nº 250, 05 – 07 – 1984.
- LOSADA, Basilio: Reseña de *Lembranzas dun home*, *Grial*, nº 81, 1983.

CARBALLAL, L.C. (Madríd, 1962)

1.- “*O corazón queimado*”, en *Historias non irreais*, A Coruña, Espiral Maior, 2001

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.

CARBALLO GARCÍA, Waldo

1.- “*O soño da súa vida*”, en V.V.A.A.: *Contos de xente nova. XX Concurso de Contos Infantís e V de Narrativa Curta Xuvenil Afonso Eanes*, Santa Comba, 3C3, 2001

NOTAS:

- Franquismo.
- Pepiño Penedo, un rapaz de aldea ten que emigrar a América pola mala situación galega nos tempos de Franco.

CARBALLUDE, Pepe (Rubín, A Estrada, 1956)

1.- *Paisaxe con fondo gris*, Galaxia, Costa Oeste, 32, 2001.

NOTAS:

- Posguerra no mundo rural, con algunha alusión á Guerra Civil.
- Novela xuvenil.

CARRO, Xavier (Santiago de Compostela, 1942)

1.- “*O primeiro venres*”, *Dorna*, 1991; reeditado en *As calexas do cigurath*, Vigo, Galaxia, 2º ed., 1996.

NOTAS:

- Desenvólvese durante o franquismo.
- Este relato non puido ser publicado na primeira edición do libro de 1973.
- Evoca a adolescencia e os problemas do sexo, establecendo unha relación simbólica entre as cascadas e a represión relixiosa.
- O seu nome completo é Francisco Xavier CARRO ROSENDE.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS: “*Doce relatos sobre o desacougo e a soledade*”, *Faro de Vigo*, “El Sábado”, nº 104, 01 – 03 – 1997, p. 5.
- CASTRO R., Xavier: “*As calexas da memoria*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 04 – 05 – 1997, p. XIII.
- EIRÉ, Xosé M.: “*Literatura recuperada*”, *A Nosa Terra*, nº 773, 10 – 04 – 1997, p. 24.
- GARCÍA-BODAÑO, S.: “*As calexas do cigurat*”, *El Correo Gallego*, 09 – 03 – 1997, p. 3.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: “*Xavier Carro, entre o ghetto e o esquecemento*”, *Dorna*, 17, 1991.
- TARRÍO VARELA, A.: “*As calexas de Xavier Carro*”, *O Correo Galego*, “Recanto de Cataventos”, 15 – 12 – 1996, p. 3.

CARVALHO CALERO, Ricardo (O Ferrol, 1910 – Santiago, 1990)

1.- *Scórpio*, Barcelona, Sotelo Blanco, 1987; 4ª ed., 1993.

NOTAS:

- Desenvólvese non só durante a Guerra Civil, senón tamén durante o período anterior.
- A novela ten certa compoñente autobiográfica, cunha grande polifonía de voces narrativas onde destacan os acontecementos narrados por Salgueiro, referidos a Santiago e os contados por Alberto Casado, ocorridos en Madrid. A novela é unha condena da Guerra Civil.
- Rodríguez Fer cre que a temática da Guerra Civil está tamén presente nas pezas teatrais do autor *Os xefes* e *A sombra de Orfeo*.

Bibliografía:

- ALCALÁ, Xavier: “*Scórpio ou as razóns do integracionismo*”, *El Correo Gallego*, 04 – 10 – 1987.

- ALONSO MONTERO, X.: “*Carballo Calero e algúns dos seus camaradas na guerra civil: vida e literatura*”, en RODRÍGUEZ, José Luís (Ed.): *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, Universidade de Santiago de Compostela / Parlamento de Galicia, 2000, T. I, pp. 85 – 96.
- DELGADO CORRAL, C.: “*Salgueiro: a voz de um autor de ficçom*”, *Agália*, nº 19, 1989, pp. 331 – 341.
- _____: “*O proxecto de facer un romance e o tempo da escrita dramaticamente vivido*”, en RODRÍGUEZ, José Luis (Ed.): *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, Universidade de Santiago / Parlamento de Galicia, 2000, T. I, pp. 141 – 153.
- GARCÍA SOTO, Luís: “*Scórpio e Tauro ou o goce e o sublime. Barthes e Kant com Carvalho*”, en RODRÍGUEZ, José Luis (Ed.): *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, Universidade de Santiago de Compostela / Parlamento de Galicia, 2000, T. I, pp. 183 – 212.
- MARCO, Aurora: “*Rafael-Orfeu: a sombra de um mito*”, en V.V.A.A.: *Ricardo Carvalho Calero. A razón da esperanza*, Vigo, A Nosa Terra, 1991.
- MARTÍNEZ PEREIRO, C. P.: “*Scórpio ou a moi intelixente caza-cruzada dun fantasma*”, en V.V.A.A.: *Ricardo Carvalho Calero. A razón da esperanza*, Vigo, A Nosa Terra, 1991.
- MONTERO SANTALHA, J. M.: *Carvalho Calero e a sua obra*, Santiago, Laioveneto, 1993.
- QUIROGA, J. C.: “*Scórpio: História rosa e narrador polifónico*”, *Agália*, nº 12, 1987.
- RODRÍGUEZ FER, C.: “*A peripécia bélica de Ricardo Carvalho Calero, Ferrol Análisis*, nº 14, agosto de 1999, pp. 76 – 81.
- SOUTO, Elvira: “*Romulianos e sabinos (ou ‘O segredo de Rafael’)*”, *A Trabe de Ouro*, nº 2, 1990.
- _____: “*A viagem heróica: Scórpio*”, en *Viagens na literatura*, Santiago, Laioveneto, 1991, pp. 69 – 105.
- _____: “*O destino trágico de Rafael*”, en *Actas do III Congresso Associação Internacional de Lusitanistas*, Coimbra, 1992, pp. 665 – 676.
- VILLANUEVA, Darío: “*Lectura de Scórpio*”, en RODRÍGUEZ, José Luis (Ed.): *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, Santiago, Universidade de Santiago de Compostela / Parlamento de Galicia, 2000, T. I, pp. 327 – 336.

CASADO NIETO, Manuel (Castro Caldelas, 1912 – Barcelona, 1983)

1.- *La turbia corriente*, Barcelona, Destino, 1960; leva unha “Advertencia” do autor.

NOTAS:

- A obra desenvólvese nunha cidade imaxinaria, Suevia, nos meses precedentes á Guerra Civil, e que narra as convulsións que dominan unha vila pequena. O protagonista é un fiscal da audiencia, César López Andrade. Malia que o exército sublevado trunfa en Suevia, este non se decide por ningún dos bandos. A obra é de estilo tradicional, pero de estrutura relativamente innovadora, pois non desenvolve os feitos nunha orde lóxica e a iso alude o título.

Bibliografía:

- SHEEHAN, Robert: "La turbia corriente", *Hispania*, 53, 2, 1970, p. 341.

CASAL, Xohán (A Coruña, 1935 – 1960)

1.- *O camiño de abajo*, Sada, O Castro, 1970; reed., 1985.

NOTAS.

- O volume agrupa unhas novelas inacabadas e varios relatos, dos que se pode interpretar que alude á Guerra Civil o titulado "*Cinco mortes*".

Bibliografía:

- AVILÉS DE TARAMANCOS, A.: "Xohán Casal: os froitos da névoa", en *Obra viva*, Santiago, Laiovenzo, 1992.
- BERMÚDEZ MONTES, María Teresa: "Xohán Casal na nova narrativa galega", en *Actas das Primeiras Xornadas das Letras Galegas en Lisboa*, Santiago, Xunta de Galicia, 1998, p. 379 – 386.
- FORCADELA, Manuel: *Manual e escolma da Nova Narrativa Galega*, Santiago, Sotelo Blanco, 1993.
- NOIA, María Camiño: "A narrativa de posguerra", en *Galicia*, T. XXXIV, A Coruña, Hércules.
- NOIA CAMPOS, M. Camino: "O tempo sen retorno de Xohán Casal", en *A Nova Narrativa Galega*, Vigo, Galaxia, 1992, p. 47 – 56.
- REGO MAZAIRA: Reseña en *Dorna*, nº 10, 1986.

CASARES MOURIÑO, Carlos (Ourense, 1941 – Vigo, 2002)

1.- *Os mortos daquel verán*, Vigo, Galaxia, 1986.

NOTAS:

- Existe tradución do autor ao castelán: *Los muertos de aquel verano*, Madrid, Alfaguara, 1987.
- A Guerra Civil está narrada nos primeiros momentos.
- A historia xorde dos comentarios que fan diversos declarantes nun proceso xudicial, sen que haxa un narrador no sentido tradicional do termo. Mostra o ambiente de integrismo relixioso da posguerra, na que se insire o relato dos feitos.

Bibliografía:

- CAMPOS TORRADO, X.: "Os mortos daquel verán, novela procesal", *Luzes de Galiza*, nº 8 – 9, 1988, p. 51.
- FERNÁNDEZ, Carlos: "Dos novelas sobre la Guerra Civil en Galicia", *La Voz de Galicia*, 09 – 04 – 1987.

- FONTE, Ramiro: “*Carlos Casares e Os mortos daquel verán*”, *Grial*, nº 98, 1987, pp. 477 – 480.
- HERMIDA, Modesto: “*O progresismo obxectivo ó relatar*”, *Dorna*, nº 13, (1988), pp. 82 – 84.
- HERNÁNDEZ, P.: “*Os mortos daquel verán na traxectoria narrativa de Carlos Casares*”, *Grial*, nº 127, 1995.
- LORENZANA, S.: “*Os mortos daquel verán por Carlos Casares*”, *Grial*, nº 97, 1987, pp. 382 – 384.
- MARTÍNEZ PEREIRO, C. P. e DOBARRO, X. M.: “*Informe sobre os mortos daquel verán*”, *Luzes de Galiza*, nº 7, 1987.

2.- *Deus sentado nun sillón azul*, Vigo, Galaxia, 1995.

NOTAS:

- Novela realista, que desenvolve liñalmente unha trama áinda que ten un punto de vista e unha voz narrativa moi complexos porque a percepción do narrado faise por medio da perspectiva externa dunha muller e a voz que transmite é a dun narrador omnisciente fóra da historia. Está ambientada nos anos anteriores e posteriores á Guerra Civil, en escenarios galegos, áinda que tamén ten un papel importante Berlín. O protagonista é un vello intelectual que se coloca ao servizo do novo poder xurdido da Guerra Civil, áinda que logo se decepciona. A crítica identificou o protagonista coa figura de Vicente Risco.
- Premio da Crítica Española.
- Hai tradución castelá do propio autor.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, Xesús: “*Vicente Risco ¿é Deus?*”, *La Voz de Galicia*, “Beatus qui legit”, 02 – 05 – 1996, p. 9.
- ARAGUAS, Vicente: “*Razón de violencia*”, *Revista de Libros*, nº 5, maio, 1997, p. 40.
- CASTRO, Xosé María de: “*O solpor dun deus*”, *A Nosa Terra*, nº 726, 16 – 05 – 1996, p. 24.
- CID FERNÁNDEZ, Emilio: “*Literatura e compromiso*”, *A Nosa Terra*, “Guieiro Cultural”, 19 – 12 – 1996, p. 24.
- CONTE, Rafael: “*Dios sentado en un sillón azul. Carlos Casares*”, *ABC*, “ABC Cultural”, nº 282, 28 – 03 – 1997, p. 9.
- COSTA CLAVELL, Xavier: “*Deus sentado nun sillón azul*”, *O Correo Galego*, “No faiado”, 01 – 07 – 1996, p. 2.
- E.C.: “*Casares di que o protagonista de Deus sentado nun sillón azul non é Risco*”, *O Correo Galego*, 29 – 05 – 1996, p. 44.
- EIRÉ, Xosé M.: “*O narrador manda*”, *A Nosa Terra*, nº 724, 02 – 05 – 1996, pp. 23 – 24.
- ENRÍQUEZ, X.M.: “*Deus sentado nun sillón azul*”, *Faro de Vigo*, “Faro das Letras, CXXVI”, 25 – 05 – 1996.
- G.G., X.: “*Deus sentado nun sillón azul*”, *Galicia Internacional*, nº 11, 1996, p. 82.
- GONZÁLEZ FERNÁNDEZ, Anxo: “*Ideas para sentar a Deus nun sillón azul*”, *Revista Galega do Ensino*, nº 16, maio, 1997, pp. 91 – 108.

- HERNÁNDEZ, P.: “*Carlos Casares: Deus sentado nun sillón azul*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos*, 1996, pp. 236 – 240.
 - HERNÁNDEZ HERNÁNDEZ, Pedro: “*Deus sentado nun sillón azul. Una mirada sobre la condición humana*”, *Madrygal*, nº 1, Madrid, 1998, pp. 61 – 64.
 - M.O.: “*Carlos Casares: otra vez en Orense*”, *La Región*, Ourense, 08 – 06 – 1996, p. 13.
 - MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Casares, a narración*”, *El Correo Gallego*, “Revista das Letras”, nº 114, 27 – 06 – 1996, p. 6.
 - MEYER, Franck: “*Carlos Casares, Deus sentado nun sillón azul*”, *Galizien Magazin*, nº 2, outubro, 1996, pp. 33 – 34.
 - N.C.: “*Os perigos da neutralidade*”, *El Mundo*, “Galicia”, 14 – 04 – 1996, p. 5.
 - PORTO MATALOBOS, X.: “*O mundo íntimo dun home que vive refuxiado en si*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 14 – 09 – 1997, p. VI.
 - QUIÑOY, Xosé: “*Deus sentado nun sillón azul*”, *Boletín Editorial Galaxia*, nº 26, p. 3.
 - ROUX, Martine: “*A traizón en Deus sentado nun sillón azul*”, *Anuario Grial de Estudos Literarios Galegos 2003*, Vigo, Galaxia, 2004, pp. 66 – 71.
 - SIERRA VELOSO, Xurxo: “*Deus sentado nun sillón azul*”, *Revista Galega do Ensino*, nº 13, novembro, 1996, pp. 245 – 246.
 - VEIGA, Manuel: “*Carlos Casares e Astarot*”, *A Nosa Terra*, nº 747, 10 – 10 – 1996, pp. 23.
- 3.- *Cambio en tres*, Vigo, Galaxia, Illa Nova, 1969; 2ª ed., Vigo, Galaxia, 2004.

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo.
- O tema fundamental é a emigración.

Bibliografía:

- ÁLVAREZ POUSA, Luis: “*Carlos Casares o la metamorfosis gallega*”, *La Voz de Galicia*, A Coruña, xuño, 1969.
 - VARELA, Rodrigo: “*Carlos Casares y Cambio en tres*”, *Faro de Vigo*, 26 – 04 – 1969.
- 4.- *Xoguetes pra un tempo prohibido*, Vigo, Galaxia, 1975.

NOTAS:

- Desenvólvese na Compostela do franquismo final.
- Foi Premio Galaxia.
- Novela anovadora de tipo experimental, con técnica cinematográfica, o seu mundo narrativo alude a diversos aspectos da represión de posguerra, a través da vida dun adolescente vilego, Elías Paz, e da súa posterior experiencia universitaria en Santiago. Ten unha dimensión xeracional para os mozos dos setenta.
- Na obra, a relixión e a política están presentes a través dos personaxes, católicos, fascistas, comunistas e católicos progresistas.

Bibliografía:

- ALONSO, Eliseo: “*¿Narradores gallegos?*”, *Faro de Vigo*, 11 – 06 – 1978.
- NOIA, C.: “*Xoguetes para un tempo prohibido por Carlos Casares*”, *Grial*, nº 50, 1975, pp. 531 – 532.
- ROSALES CEREIJO, M.: “*Un fragmento de Xoguetes pra un tempo prohibido de Carlos Casares*”, en V.V.A.A.: *Comentário de textos literários*, Madrid, Alhena, 1986.

5.- *Un polbo xigante*, Vigo, Galaxia, 2000.

NOTAS:

- O ambiente é o do franquismo e é unha mostra da introdución do tema da Guerra Civil na narrativa infantil e xuvenil.
- O conto tivo unha edición previa no libro colectivo *Exercicios de estilo* (2000).

Bibliografía:

- GASPAR, Silvia: “*Carlos Casares. Un polbo xigante*”, *Fadamorgana*, nº 6, Inverno 2000 / 2001, p. 78.
- LOUREIRO, Ramón: “*As marabillas do mar*”, *La Voz de Galicia*, 16 – 11 – 2000, p. 37.
- VENTURA, Joaquim: “*Unha pequena xoia*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 24, decembro 2000, p. 27.

6.- “*Coma lobos*”, en *Vento ferido*, Vigo, Galaxia, Illa Nova, 1967. 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1974; 3ª, íbd., 1981; 4ª, 1984.

NOTAS:

- Trata a represión no franquismo.
- O libro foi traducido ao inglés por Rosa Ruther para a editorial galesa Planet en 2004.

Bibliografía:

- ANXO: “*Vento ferido, libro de Carlos Casares en lengua gallega*”, *ABC*, 01 – 12 – 1967.
- CARRO, J.: “*La densidad lírica de la prosa de Carlos Casares*”, *La Noche*, Santiago, 06 – 04 – 1967.
- LÓPEZ-CASANOVA, A.: “*Vento ferido de Carlos Casares*”, *El Progreso*, Lugo, 04 – 06 – 1967.
- LÓPEZ FACAL, X.: “*Un acercamiento a Vento ferido de Carlos Casares*”, *Grial*, nº 16, 1967.
- MERINO, E.: “*Vento ferido de Carlos Casares*”, *Hoja del Lunes*, A Coruña, 30 – 10 – 1967.
- NOIA CAMPOS, C.: “*Vento ferido: que representa o libro de Casares na prosa galega contemporánea*”, *Grial*, nº 23, 1969.
- PILLADO, F.: “*Comentario a Vento ferido*”, *La Voz de Galicia*, 29 – 10 – 1967.

CASTIÑEIRA ROMAR, Francisco M. (Delémont, Suíza, 1977)

1.- “*O mártir*”, en *Seica chove*, A Coruña, Baía, 2002, pp. 65 – 83

NOTAS:

- A Guerra Civil como guerra lembrada.
- Limiar de Elisendo Gonzaga.
- Primeiro Premio do III Certame Suárez Ferrín, A Coruña, 2002.

2.- “*O reencontro*”, en *Seica chove*, A Coruña, Baía, 2002, pp. 27 – 33

NOTAS:

- A Guerra Civil como guerra lembrada.

CASTRO DE LAZA

1.- *Cárcel sin rejas*, Santiago, autor, 1985.

NOTAS:

- Castro de Laza é pseudónimo de Eloy FEIJÓO RODRÍGUEZ.
- A novela foi escrita en 1947 e desenvólvese en 1947 e 1948.
- Malia o subtítulo, “*Clandestinidad política en España y régimen penitenciario español*”, é unha obra narrativa, coa forma dunhas memorias dun preso.

CASTROVIEJO, Concha (Santiago, 1915 – Madrid, 1995)

1.- *Víspera del odio*, Barcelona, Garbo, 1959.

- Céntrase nas consecuencias psíquicas da guerra, na importancia da xenreira que produce. O odio da protagonista é o símbolo do odio de todos os españois. A novela non se desenvolve en Galicia.
- Guerra Civil como guerra lembrada.
- Premio Elisenda de Montcada en 1958.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A guerra civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- MARRA-LÓPEZ, J.R.: “*Vísperas del odio, de Concha Castroviejo*”, *Ínsula*, nº 163, Xuño, 1960, p. 10.
- SOLDEVILA DURANTE, I.: *Historia de la novela española (1936 – 2000)*, Madrid, Castalia, vol. I, 2001, pp. 501 – 502.

2.- *Los que se fueron*, Barcelona, Planeta, 1957.

NOTAS:

- A Guerra Civil como guerra lembrada. O tema central é o exilio.

- Recolle as vivencias da autora a raíz da fin da guerra, adquirindo sobre todo protagonismo a vida dos refuxiados. Divídese en dúas partes, que se desenvolven no exilio de Francia primeiro e logo no de México.
- É posibel que a novela de Mercedes Salisachs titulada *Los que se quedan*, editada en Barcelona por Juventud, estea feita como resposta a esta de Concha Castroviejo.
- A autora estivo exiliada entre 1939 e 1949 en México.

Bibliografía:

- B(RAVO) V(ILLASANTE), C.: “Concha Castroviejo: *Los que se fueron*”, *Ínsula*, nº 144, 15 – 11 – 1958, p. 6.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- FERNÁNDEZ DEL RIEGO, F: “Memoria de Concha Castroviejo”, *La Voz de Galicia*, 15 – 03 – 1996, p. 8.
- M(AYOR), J.: “*Los que se fueron*”, *Índice de Artes y Letras*, nº 116 – 117, 1958, pp. 30 – 31.

CASTROVIEJO, José María (Santiago de Compostela, 1909 – Vigo, 1983)

1.- *La montaña herida*, Madrid, Espasa-Calpe, Selecciones Austral, 79, 1981

NOTAS:

- As consecuencias derivadas da Guerra Civil ocupan o lugar principal da obra, aínda que as referencias directas ao conflicto son escasas. Desenvólvese nas terras da montaña lucense ao final da guerra, que non significa a volta á normalidade, pois as secuelas permanecerán moito tempo. Está presente o mundo dos fuxidos.
- Prólogo de Pedro Sáinz Rodríguez.

Bibliografía:

- BELTRÁN, Fernando: Reseña en *Nueva Estafeta*, Madrid, nº 29, 1981, pp. 91 – 92.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

CELA, Camilo José (Iria Flavia, Padrón, 1916 – Madrid, 2002)

1.- *Vísperas, festividad y octava de San Camilo del año 1936 en Madrid*, Madrid, Alfaguara, 1969.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Dá unha visión plural de Madrid nos días que rodean ao 18 de xullo de 1936, con situacións de odio, caos e desastre. Está dividida en tres partes: a primeira son as vésperas de San Camilo, dende os asasinatos de Castillo e Calvo Sotelo ata a madrugada do 18 de xullo. A segunda parte describe polo miúdo os acontecementos do 18 de xullo, mentres que a terceira parte narra os acontecementos dende a mañá do 19 ata o 21 de xullo.

Bibliografía:

- BECERRA SUÁREZ, C.: “*San Camilo, 1936, novela histórica*”, *Extramundi y Los Papeles de Iria Flavia*, nº 17, 1999, pp. 299 – 324.
- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: “*Estudio de la voz en San Camilo 1936*”, *Actas del VIII Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, I, Madrid, Istmo, 1986, pp. 211 – 220.
- _____: “*Novelas de la guerra. San Camilo, 1936*”, *Ínsula*, nº 518 – 519, 1990, pp. 10 – 11.
- _____: “*San Camilo, 1936, encrucijada en la novelística de Camilo José Cela*”, *Extramundi y Los Papeles de Iria Flavia*, nº 12, 1997, pp. 211 – 244.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- DÍAZ-PLAJA, Guillermo: “*San Camilo, 1936*”, *ABC*, 09 – 01 – 1970.
- DURÁN, Manuel: “*San Camilo: de los anuncios comerciales a las visiones goyescas*”, *Ínsula*, nº 396 – 397, 1979, p. 5.
- GUTIÉRREZ, Dolores: “*El reflejo de la España de los años sesenta en la obra de Camilo José Cela: San Camilo, 1936*”, *Anthropos*, nº 148, 1993, pp. 76 – 78.
- HENN, David: “*Violencia endémica e imparcialidad política en San Camilo, 1936*”, *La guerra Civil Española...*, Murcia, Universidad de Murcia, 1990, pp. 53 – 71.
- IGLESIAS LAGUNA, A.: “*La guerra y el placer: San Camilo 1936*”, *La Estafeta Literaria*, 01 – 02 – 1970.
- NAHARRO-CALDERÓN, J.M.: “*Caos narrativo y trampas ideológicas: San Camilo, 1936 de Camilo José Cela*”, *Revista Hispánica Moderna*, XLII, 1989, pp. 57 – 65.
- POLT, J.H.R.: “*Cela's San Camilo, 1936 as anti-history*”, *Anales de Literatura Española*, nº 6, 1988, pp. 443 – 455.
- ROBERTS, G.: “*La culpa y la busca de la autenticidad en San Camilo, 1936*”, CARDONA, Rodolfo (ed.): *Novelistas españoles de postguerra I*, Madrid, Taurus, 1976, pp. 205 – 218.
- TUÑÓN DE LARA, M.: “*La circunstancia histórica de la novela San Camilo, 1936*”, *Papeles de Son Armadans*, LXIX, 1973, pp. 229 – 252.
- URIARTE, Fernando: “*Apuntes sobre San Camilo 1936*”, *Papeles de Son Armadans*, 59, 1970, 323 – 335.

2.- *La colmena*, Buenos Aires, Losada, 1951.

NOTAS:

- Desenvólvese no Madrid da posguerra nun tempo de pouco máis de dous días, con moitas personaxes, para dar testemuño da situación dunha cidade miserable e sombría, que non está recuperada aínda do trauma da Guerra Civil.
- É unha das novelas más reeditadas do autor, así como das máis traducidas. Pasan de sesenta as diferentes edicións españolas.
- Existe versión cinematográfica de 1981, dirixida por Mario Camus.

Bibliografía:

- ARQUIER, Louis: "Personaje y estructura narrativa en *La colmena*", *Archivum*, XXVII – XXVIII, 1977 – 1978, pp. 101 – 120.
- ASÚN, Raquel: Introducción a *La colmena*, Madrid, Castalia, 1984.
- BUENO, Gustavo: "*La colmena, novela behaviorista*", *Clavileño*, nº 17, 1952, pp. 53 – 58.
- CANO, José L.: "*La colmena*", *Ínsula*, nº 67, 15 – 07 – 1951, pp. 4 – 5.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- CARENAS, Francisco: "*La colmena, novela de lo concreto*", *Papeles de Son Armadans*, nº 183, 1971, pp. 229 – 255.
- CASTELLET, José María: "*La colmena*", en *Notas sobre literatura española contemporánea*, Barcelona, Laye, 1955, pp. 63 – 74.
- DOUGHERTY, Dru: "Form and structure in *La colmena: From alienation to community*", *Anales de la Novela de Posguerra*, I, 1976, pp. 7 – 23.
- _____: "*La colmena en dos discursos: Novela y cine*", *Ínsula*, nº 518 – 519, 1990, pp. 19 – 21.
- DURÁN, Manuel: "*La estructura de La colmena*", en *De Valle-Inclán a León Felipe*, México, Finisterre, 1974, pp. 175 – 189.
- GIMÉNEZ FRONTÍN, J.L.: "*Zorras y erizos ante la colmena*", en LÓPEZ, Francisco (ed.): *Mazurca para Camilo José Cela*, Madrid, 1986.
- GULLÓN, Germán: "*Silencios y soledades en España: La colmena*", *Ínsula*, nº 359, 1976, pp. 1 e 14.
- HENN, David: *Camilo José Cela: La colmena*, Londres, Tamesis Book, 1974.
- ORTEGA, José: "*El sentido temporal en La colmena*", *Symposium*, 2, 1965, pp. 115 – 120.
- PLATAS TASENDE, Ana María: "*Camilo José Cela, La colmena*", en *Literatura, cine, sociedad*, A Coruña, Tambre, 1994, pp. 246 – 282.
- RAMIL, Yolanda: *Estudio analítico de personajes en La colmena de Camilo José Cela*, Ann Arbor, 1994.
- SOUVIRÓN, José María: "*Miserabilismo*", *Correo Literario*, nº 62, 15 – 12 – 1952.
- TORRENTE BALLESTER, Gonzalo: "*La colmena, cuarta novela de Camilo José Cela*", *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 22, 07 – 08 – 1951, pp. 96 – 102.
- TORRES NEBRERA, G.: "*Tres novelas programáticas, y una alternativa alrededor de La colmena*", *Anuario de Estudios Filológicos*, XII, 1989, pp. 291 – 310.
- URRITIA, Jorge: Introducción a *La colmena*, Madrid, Cátedra, 1988.
- VILANOVA, Alberto: "*La colmena*", *Destino*, Barcelona, 30 – 06 – 1951 e en *Novela y sociedad en la España de la posguerra*, Barcelona, Lumen, 1995.
- VILLANUEVA, Darío: Introducción a *La colmena*, Barcelona, Vicens Vives, 1996.
- _____: "*La génesis literaria de La colmena*", *Ínsula*, nº 518 – 519, 1990, pp. 73 – 75.

3.- *Mazurca para dos muertos*, Barcelona, Seix Barral, 1983.

NOTAS:

- É un mosaico de historias de raíz galega ao que lle serve de fondo a historia dun asesinato seguido dunha vinganza. Amosa unha Galicia supersticiosa, onde se desenvolven os feitos en novembro de 1936. A novela está inzada de galeguismos.
- Hai tradución ao galego: *Mazurca para dous mortos*, Santiago, Xunta de Galicia, 1999, por Xesús Rábade Paredes.
- Premio Nacional de Literatura 1984.

Bibliografía:

- ANDRÉS-SUÁREZ, Irene: *La novela y el cuento frente a frente*, Lausana, Sociedad Suiza de Estudios Hispánicos, 1995.
- BARUTELL, Teresa: "Mazurca para dos muertos, una obra maestra", en LÓPEZ, Francisco (ed.): *Mazurca para Camilo José Cela*, Madrid, 1986.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- (DÍAZ) PÉREZ, J.: "Mazurca para dos muertos: demythologization of the civil war history and narrative", *Anales de la Literatura Española Contemporánea*, 13, 1988, pp. 83 – 104.
- FRÖHLICHER, P.: "Lectura de Mazurca para dos muertos de Camilo José Cela", *Romanistisches Jahrbuch*, XXXVI, 1985, pp. 361 – 370.
- GIMÉNEZ-FRONTÍN, J.L.: "Mazurca para dos muertos, una propuesta de lectura", *Ínsula*, nº 518 – 519, 1990, pp. 31 – 32.
- MENDOGO MINSONGUI, D.: "Lo autobiográfico en Mazurca para dos muertos, de Camilo José Cela", *Signa*, IV, 1995, pp. 169 – 180.
- MORIS CAMPOS, Judith: "El tema gallego y el bilingüismo en Mazurca para dos muertos de Camilo José Cela", *Actas do VI Congreso Internacional de Estudios Galegos*, Trier, vol. I, 2000, pp. 387 – 396.
- ORTIZ RAMOS, C.: *Voces narrativas y personajes en Mazurca para dos muertos de Camilo José Cela*, Palma de Mallorca, Intermezzo, 1988.
- ROMERA CASTILLO, J.: "Presencia de la literatura en Mazurca para dos muertos, de Camilo José Cela", *Epos*, I, 1984, pp. 241 – 260.
- SAZ, Sara M.: "Mazurca para dos muertos: ¿Obra de creación literaria, cachondeo, escarceo, u otro meneo?", *Actas del X Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, III, Barcelona, PPU, 1992, pp. 265 – 279.
- WASERMAN, C.: *Camilo José Cela y su trayectoria literaria*, Madrid, Playor, 1990.

4.- *La familia de Pascual Duarte*, Madrid, Aldecoa, (Burgos, Impr. Aldecoa), 1942.

NOTAS:

- Hai versión cinematográfica dirixida por Ricardo Franco en 1975, da que o propio Cela foi argumentista.

- En marzo de 1994 Huarte contabilizou duascentas tres edicións distintas desta novela, incluíndo as traducidas a lingua estranxeira. As edicións españolas foron feitas en Barcelona e Madrid, fundamentalmente, mais hainas tamén de Buenos Aires, Lima, Boston, La Habana, Bogotá, París, México D.F. e mesmo unha edición pirata da República Dominicana. A obra foi editada en cincuenta cidades distintas. Hai edición en sistema Braille e edicións do manuscrito.
- Prólogo de Gregorio Marañón.
- É unha das novelas máis traducidas deste repertorio, senón a máis. Existen edicións en italiano (3), inglés (9), alemán (5), francés (11), chinés (2), rumano (2), danés (3), romanó (2), xaponés (2), portugués (4), holandés (7), serbocroata (2), finés (2), turco (3), hebreo (2), euskera (2), noruegués (2), sueco (4), grego moderno (2), galego (2), ruso (2), checo (2), ademais de edicións en catalán, esloveno, polaco, húngaro, búlgaro, lituano, islandés, eslovaco, hindi, maratí. Como curiosidade indicar que existen traduccións ao latín e ao esperanto.

A primeira traducción foi a italiana: *La famiglia di Pascual Duarte* (Roma, Perrella, 1944), en traducción de Salvatore Battaglia, que se reeditou en 1960 e en 1989, pero xa en Turín, as dúas por Einaudi. A segunda lingua na que apareceu a traducción foi o inglés: *Pascual Duarte's Family* (London, Eyre & Spottiswoode), en traducción de Johnn Marks. En 1964 apareceu a edición americana, en Boston por Atlantic Monthly, en traducción de Anthony Kerrigan, que foi reeditada en Londres en 1965. Hai tamén edición norteamericana de New York, en traducción de Herma Briffault, con introducción do galego Emilio González López, na editorial Las Américas, que en realidade é unha edición bilingüe. A traducción de Kerrigan foi reeditada en New York en 1966 por Avon Library e de novo en Boston en 1967, outra vez en New York en 1972 por Bard Books, en 1984 de novo, e xa en Boston en 1990.

A traducción francesa, *La famille de Pascal Duarte*, apareceu en 1948 e foi realizada por Jean Viet, para Editions du Seuil, áinda que tivera unha primeira aparición na revista *Esprit*, a cargo do mesmo traductor, que foi o único nesa lingua ata 1994.

En alemán apareceu por vez primeira en 1949, *Pascual Duartes Familie* (Hamburgo, J.P. Toth Verlag), en traducción de George Leisewitz, que tamén aparecera en Zurich e Gütersloh. En 1990 a traducción alemana aparecía asinada polo xa citado e por Gerda Theile-Bruhns, en Munich.

A traducción danesa apareceu en 1950 en Copenhague, co título *Pascual Duarte*, traducida por Anton Hansen. En 1990 Annette Rosenlund fixo unha nova traducción. A tradución holandesa é do mesmo ano e foi realizada por Allert de Lange, mentres que a portuguesa apareceu por vez primeira en 1952 en traducción de Tomaz Ribas; a catalana fixose en Palma de Mallorca por Miquel M. Serra Pastor, e levaba un prólogo de Llorenç Villalonga. En 1960 apareceu a edición eslovena, ano no que tamén apareceu a edición checa, mentres que a traducción galega aparece en 1962, en versión de Vicente Risco, con prólogo de Ramón Otero Pedrayo e con ilustracións de Rafael Zabaleta, correndo a cargo da editorial Galaxia. En 1982 reeditou esta traducción Edicións Xerais.

A curiosa edición latina, *De familia Pascual Duarte*, foi realizada por Bárbara Pastor de Arocena para a editorial Coloquio en 1990, pero co texto español nas páxinas pares. A edición romanó (xitano) apareceu en Madrid, en 1990, realizada por Manuel Martín Ramírez. A edición en esperanto apareceu en Barcelona en 1985 en traducción de Fernando de Diego.

- Bertrand de Muñoz clasifica como novela da Guerra Civil no apartado de guerra referida.

Bibliografía:

- AZCOAGA, Enrique: “*El acento novelístico de Camilo José Cela*”, *Juventud*, Madrid, 24 – 12 – 1942.
- BARRERA Y VIDAL, A.: “*Sobre dos antihéroes ejemplares: Pascual Duarte y Sebastián Vázquez (convergencias y divergencias entre dos destinos literarios)*”, en *Actas del X Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Barcelona, PPU, II, 1992, pp. 1.655 – 1.664.
- BECK, Mary A.: “*Nuevo encuentro con La familia de Pascual Duarte*”, en CARDONA, Rodolfo (ed.): *Novelistas españoles de postguerra I*, Madrid, Taurus, 1976, pp. 65 – 88.
- BRAVO, María Elena: “*Los parientes faulknerianos de Pascual Duarte*”, *Nueva Estafeta*, nº 50, 1983, pp. 39 – 49.
- BRAVO CASTILLO, J.: “*La voz de la confesión en La familia de Pascual Duarte*”, *Barcarola*, nº 44 – 45, 1994, pp. 159 – 176.
- BREINER-SANDERS, K. E.: *La familia de Pascual Duarte a través de su imaginería*, Madrid, Pliegos, 1990.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- CASTRO, Violeta: “*A familia de Pascual Duarte en galego*”, *Grial*, nº 81, (1983), pp. 386 – 388.
- CHAMPEAU, Geneviève: “*Nueva lectura de La familia de Pascual Duarte*”, *Iris*, 1, 1985, pp. 15 – 52.
- DOUGHERTY, Dru: “*Pascual en la cárcel: El encubierto relato de La familia de Pascual Duarte*”, *Ínsula*, nº 365, 1977, p. 5.
- EVANS, Jo: “*La familia de Pascual Duarte and the search for gendered identity*”, *Bulletin of Hispanic Studies*, LXXI, nº 2, 1994, pp. 197 – 216.
- FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor: Reseña en *ABC*, 16 – 06 – 1943.
- FERNÁNDEZ CUENCA, C.: “*Camilio José Cela escribió La familia de Pascual Duarte aislando en una oficina sindical*”, *Correo Literario*, Madrid, nº 70, 15 – 04 – 1953.
- FERNÁNDEZ FLÓREZ, Darío: *Crítica al viento*, Madrid, 1948, pp. 375 – 378.
- GALZIO, Cecilia: “*I dintorni del testo e i sentieri della memoria: La familia de Pascual Duarte di Camilo José Cela*”, *Annali dell'Istituto Universitario Orientale*, XXXV, nº 1, 1993, pp. 113 – 135.
- GONZÁLEZ CEREZALES, R.: Reseña en *Arte y Letras*, nº 9, 01 – 08 – 1943.
- GONZÁLEZ LÓPEZ, E.: *Estudo crítico* en CELA, C.J.: *La familia de Pascual Duarte*, New York, 1965.

- GULLÓN, Germán: "Contexto ideológico y forma narrativa en *La familia de Pascual Duarte*", *Hispania*, LXVIII, 1985, pp. 1 – 8.
- HEREDERO, Carlos F.: "La obra celiana en imágenes: *Pascual Duarte y la Colmena*", en LÓPEZ, F. (ed.): *Mazurca para Camilo José Cela*, Madrid, 1986.
- HERNÁNDEZ GONSÁLBEZ, J. A.: "La familia de Pascual Duarte: Un proceso de fatalidad y venganza existencial", *Analecta Malacitana*, XVI, 2, 1993, pp. 365 – 383.
- HOYOS, A. de: "Cintas rojas, *Pascual Duarte y el campesino de Cagítán*", *Correo Literario*, Madrid, nº 76, 15 – 07 – 1953.
- HOYLE, Alan: "La familia de Pascual Duarte: psicoanálisis de la historia", en *Actas del VIII Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Madrid, Istmo, II, 1986, pp. 1 – 12.
- _____: "Pascual Duarte y el cementerio de Torremejía", *Nueva Estafeta*, nº 27, 1981, pp. 118 – 122.
- HUARTE MORTON, Fernando: *La familia de Pascual Duarte de Camilo José Cela. Recuento del cincuentenario (1942 – 1992) y algunas papeletas más*, Iria Flavia, Fundación Camilo José Cela, 1994.
- KNICKERBOCKER, Dale F.: "Estética tremenda y crítica social: abyección en *La familia de Pascual Duarte*", *Romance Notes*, XXXIV, 3, 1994, pp. 20 – 28.
- _____: "Pascual Duarte y el narcisismo fóbico", *Revista Hispánica Moderna*, XLVII, 2, 1994, pp. 407 – 420.
- KRONIK, J. W.: "Encerramiento y apertura. *Pascual Duarte y su texto*", *Anales de Literatura Española*, 6, 1988, pp. 309 – 323.
- LOSADA, Basilio: "Cela, novelista gallego en castellano" en LÓPEZ, F. (ed.): *Mazurca para Camilo José Cela*, Madrid, 1986.
- MARAÑÓN, Gregorio: "Prólogo" a *La familia de Pascual Duarte*, Ínsula, nº 5, 1946.
- MARÍN MARTÍNEZ, J.M.: "Sentido último de *La familia de Pascual Duarte*", *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 337 – 338, 1978, pp. 90 – 98.
- MASOLIVER RÓDENAS, J.A.: "Las dos lecturas de *La familia de Pascual Duarte*", Ínsula, nº 518 – 519, 1990, pp. 51 – 52.
- MEZIERES, A.J.: en *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo Americana*, Suplemento Anual, 1942 – 1944, Madrid, Espasa-Calpe, 1950.
- OSUNA, Rafael: "Pascual Duarte asesino, miliciano, nacionalista", *Ideologies and Literature*, III, 11, 1979, pp. 85 – 96.
- PENA, Jaime e José Luis CASTRO DE PAZ (eds.): *Las imágenes y el inventor de palabras. Camilo José Cela en el cine español*, Ourense, 2001.
- PENUEL, Arnold M.: "The psychology of cultural disintegration in Cela's *La familia de Pascual Duarte*", *Revista de Estudios Hispánicos*, XVI, Alabama, 1982, pp. 361 – 378.
- PEROZO, J.A.: "La realidad extremeña en *Pascual Duarte*", en LÓPEZ, F. (ed.): *Mazurca para Camilo José Cela*, Madrid, 1986.
- POPE, R. D.: "Sobre *Pascual Duarte, casi indiano, y su hermano inocente*", Ínsula, nº 396 – 397, 1979, pp. 12 – 13.
- SAMPELAYO, Juan: Reseña en *Cuadernos de Literatura Contemporánea*, nº 5, pp. 326 – 327.

- SOBEJANO, G.: "Reflexiones sobre *La familia de Pascual Duarte*", *Papeles de Sons Armadans*, nº CXLII, 1968, pp. 19 – 58.
- THOMAS, Michel de: "Narrative tension and structural unity in Cela's *La familia de Pascual Duarte*", *Symposium*, XXXI, 1977, pp. 165 – 178.
- URRUTIA, Jorge: Introducción a *La familia de Pascual Duarte*, Barcelona, Planeta, 1977.
- _____: *La familia de Pascual Duarte: Los contextos y el texto*, Madrid, SGEL, 1982.
- VALLE GARCÍA, M.: "Pascual Duarte, ejemplo de familias", *Letras Peninsulares*, IV, 3, 1991, pp. 435 – 451.
- V.V.A.A.: *Los Cuadernos del Norte. Pascual Duarte (1942 – 1982)*, nº 15, 1982.
- _____: *Papeles de Son Armadans: Pascual Duarte, XXV años*, nº 142, 1968.
- VERNON, K. M.: "La politique des auteurs: Narrative point of view in *Pascual Duarte, novel and film*", *Hispania*, LXXII, 1989, pp. 87 – 96.
- VILANOVA, Alberto: "La familia de Pascual Duarte", *Destino*; logo co título "Camilo José Cela: De la tragedia popular y campesina a la novela social y colectiva", en *Novela y sociedad en la España de posguerra*, Barcelona, Lumen, 1995.
- WASSERMAN, Carol: *Camilo José Cela y su trayectoria literaria*, Madrid, Playor, 1990.

5.- *La cruz de San Andrés*, Barcelona, Planeta, 1994

NOTAS:

- Desenvolve o tema do suicidio dos membros dunha secta en Santiago e tanto esta cidade como A Coruña adquieren especial relevo na obra, mentres que as referencias á guerra son más escasas. O autor considera que as guerras fanse por cartos e que o home non se move por intereses nobres, senón por intereses políticos, que el considera "bastardos".
- Premio Planeta en 1994.
- A narradora galega Carmen Formosa acusou a Cela de plaxiarlle a novela *Carmen, Carmina, Carmiña*, aínda que sen éxito nos tribunais.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- IGLESIAS FEIJOO, L.: "La cruz de San Andrés, última novela de Camilo José Cela", *El Extramundi y Los Papeles de Iria Flavia*, IX, 1997, pp. 163 – 195.
- PLATAS TASENDE, Ana María: Reseña en *Revista Galega do Ensino*, nº 6, febreiro, 1995, pp. 191 – 194.

6.- *Oficio de tinieblas 5*, Madrid, 1973.

Bibliografía:

- ALONSO, Eduardo: Recensión en *Ínsula*, nº 518 – 519, pp. 5 – 7.

- OGUIZA, Tomás: "Antiliteratura en Oficio de tinieblas", *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 337 – 338, (1978), pp. 165 – 173.

CENDÁN, Antonio (Vilalba, 1965)

- 1.- "O día que me ensanguentaron a memoria", *La Voz de Galicia*, "Relatos de Verán", 30 – 08 – 2004, p. 7.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Batalla do Ebro.

CHAMORRO, Margot

- 1.- *Tempo rachado*, Vigo, Xerais, Merlín, 1999.

NOTAS:

- É unha novela xuvenil.
- Trátase das lembranzas dunha nena viguesa que nos amosa a vida cotiá durante a Guerra Civil, mais tamén nos momentos previos a esta e nos posteriores. A narradora pertence ao bando vencido na guerra e lembra as terribles situacions da época: medo, represión, fame...

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ, María Jesús: "*Tempo rachado*", *Fadamorgana*, nº 2, outubro, 1999, p. 75.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "*Tempo rachado*", *O Correo Galego*, "Resvista das Letras, Artes e Ciencias", nº 74, 12 – 08 – 1999, p. 9.

CHAO REGO, Ramón (Vilalba, 1935)

- 1.- *El lago de Como*, Barcelona, Argos Vergara, 1983

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo e ten un forte componente autobiográfico.
- A 1ª edición apareceu en francés. Hai traducción ao galego: *O lago de Como*, Vigo, Xerais, 2004. Traducción de María Dolores Torres París.

Bibliografía:

- FRANCO, Camilo: "Ramón Chao volve á súa Vilalba natal co libro *O lago de Como*", *La Voz de Galicia*, 03 – 03 – 04, p. 54.
- LUNA, Ana: "Regreso á orixe", *Guía dos Libros Novos*, 2ª etapa, nº 6, 2004, p. 11.

2.- *Las travesías de Luis Gontán*, Madrid, Tabla Rasa, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil. Exilio en Chile. Saída no Winnipeg.

CIBREIRO, Pilar (Valdoviño, Vilaboa, 1952)

1.- *Arte de acecho*, Madrid, Alfaguara, 1993

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo.

Bibliografía:

- LANGA PIZARRO, M. Mar: *Del franquismo a la posmodernidad: La novela española (1975 – 1999). Análisis y diccionario de autores*, Alicante, Universidad de Alicante, 2000.

CONDE, Alfredo (Allariz, 1945)

1.- *Memoria do soldado*, Santiago, Sotelo Blanco, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil como guerra presentida.
- Novela de forte carga simbólica.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*O espanto do belicismo*”, *El Correo Gallego*, “Correio das Culturas” nº 131, 27 maio 2002, p. 3.
 - _____: “*As claves do arrepío*”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura” nº 4, 30, maio 2002, p. IV.
 - RUIBAL, Tomás: “*Alfredo Conde en galego*”, *Diario de Pontevedra*, “Revista! Letras”, “*Anaquel dos libros*”, 22 decembro 2002, pp. 8-9.
 - SÁNCHEZ-ANDRADE, C.: Recensión en *Revista de Libros*, nº 81, p. 48.
 - TRIGO, Xosé Manuel G.: “*Memoria do soldado*”, *Revista Galega do Ensino*, nº 37, “*Recensiós*”, novembro 2002, pp. 199-200.
- 2.- “*O cagadiño*”, en *Memento de vivos*, Vigo, Galaxia, Illa Nova, 1974; 2ª ed., Vigo, Galaxia, 1988.

NOTAS:

- Desenvólvese durante a Guerra Civil.
- Fernández Santander sinala que Camilo José Cela se inspirou neste conto para *Mazurca para dos muertos*.
- Prólogo de Gonzalo Torrente Ballester.

Bibliografía:

- DURÁN, Carlos: Reseña en *Grial*, nº 48, 1975.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

3.- *Memoria de Noa*, Vigo, Galaxia, 1982

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo.
- É unha novela de autoanálise feminina. Noa, a personaxe central, vai recollendo acontecementos, situacións e personaxes que se relacionan coa súa experiencia vital.
- Premio Chitón de Novela en 1971.
- A tradución castelá en Alfaguara, Madrid, 1987.

Bibliografía:

- Entrevista a Alfredo CONDE en *La Voz de Galicia*, 18 – 12 – 1986.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 203, 14 – 10 – 1982.
- QUINTÁNS, M.: Reseña en *El Correo Gallego*, 17 – 02 – 1985.
- RISCO, Antón: *Figuracións I*, Vigo, Xerais, 1991.
- TARRÍO VARELA, Anxo: “*Breixo, Noa, Griffón, un ciclo na narrativa de Alfredo Conde*”, *Grial*, nº 93, 1986.
- _____: “*Memoria de Noa*”, en *De letras e de signos*, Vigo, Xerais, 1987.

4.- *Come e bebe que o barco é do amo*, Madrid, Akal, 1978

NOTAS:

- Franquismo.
- A obra foi remodelada en 1995 e apareceu co título *O barco*.

5.- *Breixo*, Vigo, Galaxia, 1981.

NOTAS:

- Franquismo.
- Premio da Asociación de Críticos Españoles.
- A novela amosa a soledade e a problemática dun personaxe que dá título á obra, pero mostrando varios problemas da Galicia do seu tempo.
- Anxo Tarrío publicou que a obra tivera unha primeira versión en castelán.
- Hai traducción ao castelán, Madrid, Cátedra, 1981.

Bibliografía:

- AMORÓS, Andrés: Reseña en *ABC*, 02 – 01 – 1982.
- BLANCH, Antonio: Recensión en *Reseñas*, nº 138, xuño, 1982.
- BOLAND, Roy C.: “*Alfredo Conde, novelista*”, *Antípodas*, X, 1998, pp. 143 – 151.

- CASARES, Carlos: *La Voz de Galicia*, 10 – 12 – 1981.
- GARCÍA VILARIÑO, Andrés: “Arredor de Breixo, unha novela”, *Grial*, nº 83, 1984.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 171, 07 – 01 – 1982.
- GRANDE ROSALES, María A.: “Breixo”, *Dorna*, nº 13, marzo, 1988, pp. 68 – 70.
- LÓPEZ-BARXA, F.: Reseña en *Leer*, nº 12, 1988.
- TARRIÓN VARELA, Anxo: “Breixo, un nome para racha-las tebras”, en *De letras e de signos*, Vigo, Xerais, 1987.
- X.: “Breixo”, *Revista General de Marina*, nº 202, abril, 1982.

6.- *A casa de Adara*, Vigo, Xerais, 1996.

NOTAS:

- Algún dos contos reflicte moi ben o ambiente de posguerra, sobre todo “*A cidade da alameda*”, publicado previamente en castelán en *El Extramundi y los Papeles de Iria Flavia*, II, 1995.

Bibliografía:

- BOLAND, Roy C.: “Alfredo Conde, novelista”, *Antípodas*, nº X, (1998), pp. 143 – 151.
- EIRÉ, Xosé M.: “Vanitas, vanitatis”, *A Nosa Terra*, nº 736, 25 – 07 -1996, pp. 23 – 24.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Cubita, la bella”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 123, 29 – 08 – 1996, p. 6.
- PLATAS TASENDE, Ana María: “*A casa de Adara, contos de Alfredo Conde*”, *El Correo Gallego*, 02 – 07 – 1996, p. 10.
- _____: “*A casa de Adara*”, *Revista Galega do Ensino*, nº 13, novembro, 1996, pp. 239 – 242.
- _____: “*Reflexiones sobre A Casa de Adara*”, *Antípodas*, nº X, (1998), pp. 201 – 214.
- RECIO, Reyes: “*A memoria necesaria*”, *O Correo Galego*, 02 – 06 – 1996, p. 10.

CONS TOBÍO, Francisco Javier (Pontevedra, 1917)

1.- *Los nuevos judas*, Bilbao, Comunicación Literaria de Autor, 1977

NOTAS:

- Desenvolveuse no franquismo e a Guerra Civil está só aludida.
- O tema relixioso é fundamental na obra.

CONSTELA DOCE, Xesús

1.- “*Celia e o príncipe*”, en *As humanas proporcións*, Vigo, Galaxia, 2004

NOTAS:

- O volume foi XV Premio Torrente Ballester.
- Guerra referida.

Bibliografía:

- LUÍS GAMALLO, María: "Percorrer a vida humana", *Grial*, nº 164, (2004), pp. 77 – 78.

CORA, María Manuela (Lugo)

1.- *Retaguardia enemiga. Guerra civil*, Madrid, Altalena, 1984

NOTAS:

- Guerra vivida.
- É unha novela de forte contido autobiográfico.

CORA PARADELA, Xosé de (Lugo, 1951)

1.- *Pecados manuais*, Vigo, Xerais, 1992

NOTAS:

- Franquismo.
- É unha novela de formación que conta o paso á adolescencia do protagonista, amosando o mundo dun colexio privado relixioso na posguerra.

Bibliografía:

- CARRO, Xavier: "Pretérito imperfecto", *La Voz de Galicia*, 23 – 12 – 1992.
- CASTRO RODRÍGUEZ, Xavier: "Pecados manuais: novela sociolóxica", *El Correo Gallego*, 20 – 12 – 1992.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: "Memoria (erótica e non só) de Lugo. Pecados manuais de Xosé de Cora", *A Nosa Terra*, nº 540, outubro, 1992.
- LÓPEZ BARXA, P.: "Mis pecados manuales", *El Correo Gallego*, 17 – 12 – 1992.
- SOTO, Xoán: "Lugo, anos 60", *Novidades Xerais*, 12, outono, 1992.

CORTEZÓN, Daniel (Ribadeo, 1927)

1.- *A vila sulagada*, Sada, O Castro, 1982.

NOTAS:

- Franquismo.
- Foi o primeiro Premio Blanco Amor en 1981.
- Novela de forte carga simbólica.
- Os temas centrais para González-Millán son o da autodestrucción da nacionalidade galega, a perda de memoria histórica e a incapacidade de Galicia para configurarse como un pobo dono do seu futuro.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.
- PEROZO, J. A.: “*Daniel Cortezón con A vila sulagada, Premio Blanco-Amor de novela larga*”, *La Voz de Galicia*, 08 – 09 – 1981.
- _____: “*Daniel Cortezón, ollando a historia*”, *La Voz de Galicia*, 17 – 09 – 1981.
- TARRÍO, Anxo: Reseña en *La Voz de Galicia*, 10 – 12 – 1981.

COSTA CLAVELL, Xavier (Chantada, 1923)1.- *Lume esmorecido*, Vigo, Ir Indo, 1999

NOTAS:

- Once relatos sobre a Guerra Civil. Destaca o titulado “*Os guerrilleiros galegos antifranquistas*”.
- Un dos contos, “*Soños e cores*”, xa fora editado nunha edición de bibliófilo de setenta e cinco exemplares en 1991.
- As figuras femininas son fundamentais nos relatos, que denuncian lacras como a emigración e os comportamentos fascistas na Guerra Civil.

Bibliografía:

- A. R.: “*Cinsas*”, *Tempos Novos*, nº 29, (1999).

COSTA LÓPEZ, Henrique da (Ferrol, 1964)1.- *Os desherdados*, Ferrol, Embora, 2006.

Bibliografía:

- LOUREIRO, R.: “*Coa memoria da posguerra*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 161, 20 – 05 – 2006, p. 11.

COUCEIRO, Mario (O Ferrol, 1920)1.- “*O coche vermello*”, en *A primeira fase e outras narracións*, A Coruña, Tambre, 1996

NOTAS:

- Desenvólvese na Guerra Civil.
- É unha crítica á represión exercida polos vencedores sobre os chamados “*roxos*”.
- Limiar de Luis Alonso Girgado.
- O seu nome completo é Mario COUCEIRO BESCOS.

Bibliografía:

- ARAGUAS, V.: “*Ás veces non é tarde*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 128, 03 – 10 – 1996, p. 6.

- J.V.: "O pedigree de Couceiro", *La Voz de Galicia*, "Cultura", nº 68, 13 – 06 – 1996, p. 6.
- QUINTÁNS S., M.: "Recuperación dun narrador inédito", *El Correo Gallego*, "Edición 7", 01 – 09 – 1996, p. 8.
- SIERRA VELOSO, X.: "Mario Couceiro, narrador serodio", *O Correo Galego*, 25 – 11 – 1996, p. 17.

CUNQUEIRO, Álvaro (Mondoñedo, 1911 – Vigo, 1981)

1.- *Un hombre que se parecía a Orestes*, Barcelona, Destino, 1969.

NOTAS:

- Novela simbólica que alude á Guerra Civil.
- Premio Nadal 1968.
- Spitzmessner estuda a obra seguindo as teorías de F. Jameson, que considera o inconsciente político do autor como o horizonte absoluto da lectura e interpretación da súa obra, aínda que o seu estudo non faga unha equivalencia exacta entre o social e o artístico. A obra amosa a ambigüidade da postura do autor, que mostra o clima tenso e de sospeita dunha sociedade traumatizada pola autoridade despótica.
- O tema central é a vinganza e o magnicidio. O autor expresa a súa ambivalencia sobre as cuestiós de autoridade e identidade. A postura final de Cunqueiro amosa que tomar partido polo bando ameazado é tarefa só posible na clandestinidad e que evitar o compromiso é a conducta adecuada.
- Spitzmessner considera tamén representativas da narrativa do franquismo outras obras de Cunqueiro: *As crónicas do sochantre*, *Merlín e familia* e *El año del cometa*.
- Cita esta estudosa unhas declaraciós do propio Cunqueiro a Maribel Outeiriño, que apoian a súa tese:
"En cuanto a Orestes, yo viví la guerra civil y los años siguientes y tuve una preocupación intelectual y moral sobre la inutilidad de la venganza. Éste fue el motivo de Un hombre que se parecía a Orestes".

Bibliografía:

- C.C.: "Un hombre que se parecía a Orestes", *Grial*, nº 24, (1969), pp. 247 – 249.
- SPITZMESSER, Ana María: *Álvaro Cunqueiro: La fabulación del franquismo*, Sada, O Castro, 1995.
- THOMAS, M.: "Cunqueiro's *Un hombre que se parecía a Orestes*: A humorous revitalization of an ancien myth", *Hispania*, LXI, (1978), pp. 35 – 45.

CUPEIRO, Bieito (Barallobre, Fene, 1914 – Bos Aires, 1993)

1.- *O cacique*, en *Xornes*, Sada, O Castro, 1987

NOTAS:

- Guerra Civil.

Bibliografía:

- S.S.: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 404, 19 – 10 – 1989.

DACOSTA MOLARES, Beatriz (Cangas de Morrazo, 1967)

- 1.- “*O cabalo das sete cores*”, en *Cascas de noz*, Vigo, Galaxia, 2000

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Represión. Agochados.
- Presentación de Bernardino Graña.

Bibliografía:

- 1.- M.Q.S.: “*Cascas de noz: un berro feminino dende unha realidade abafante*”, *El Correo Gallego*, “Correio das Culturas”, nº 44, 01 – 10 – 2000, p. 8.
- 2.- “*Chas, chas, chas*”, en *Cascas de noz*, Vigo, Galaxia, 2000

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Represión.

Bibliografía:

- 1.- FREIRE, Xosé Manuel: “*Un monllo narrativo de flores*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 22, outubro, 2000, p. 22.
- 2.- REQUEIXO, A.: “*Máis noces que ruído*”, *Tempos Novos*, 43, decembro 2000, p. 83.
- 3.- VIDAL, C.: “*Beatriz Dacosta Molares, a realidade da literatura en Cascas de noz*”, *A Nosa Terra*, nº 948, 18 – 08 – 2000, p. 26.

DARRIBA, Manuel (Sarria, 1973)

- 1.- “*Cintas*”, en V.V.A.A.: *Ninguén está só. 21 autores a prol dos Dereitos Humanos*, Lugo, Tris Tram / Amnistía Internacional, 2001.

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo final e trata a represión dos socialistas en 1972.

DARRIBA BARBA, Xermán (1979)

- 1.- “*Onde o tempo fica*”, en V.V.A.A.: *Concurso Literario Ánxel Casal 1996 – 2000*, Santiago, Concello de Santiago, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Fuxidos.

DÍAZ, Xoán Ramón (Lugo, 1948)

1.- *A xeada negra*, Lugo, Tris Tram, 2002

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.

DÍAZ FERNÁNDEZ, Xerardo (Porto do Son, 1907 – Montevideo, 1992)

1.- *Os que non morreron*, Sada, O Castro, 1982.

NOTAS:

- Limiar de Carlos Sixirei e epílogo de Isaac Díaz Pardo.
- Houbo unha reedicion na mesma editorial en 1985.
- Aínda que polo pacto autobiográfico co lector sabemos que está baseada en feitos reais, ten forma narrativa.
- Serviu de base, en parte, a *O lapis do carpinteiro* de Manuel Rivas.
- Leva engadido o álbum de debuxos que Camilo Díaz Baliño fixo na cadea de Compostela entre xullo e agosto de 1936.
- O autor ten outra obra sobre a represión dos vencedores: *A cruidade inútil* (Sada, O Castro, 1985).
- Existen máis biografías e lembranzas da guerra con forma narrativa, algunas editadas de xeito moi limitado, como é o caso das de Salvador PAZOS VENTOSO, que nalgún conto de *Vilas e aldeas do Barbanza* lembra a Guerra Civil. Hai outras memorias cun certo ton novelado como a de Enrique Vigo: *Memorias dun antifranquista* (Ferrol, Embora, 2004) e a de Pablo Uriel: *No se fusila en domingo* (Valencia, Pre-Textos, 2005). Esta última tivo unha primeira edición en 1987 con prólogo de Ian Gibson.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ FERREIRO, X.: “Noticia dun emigrante galego”, *La Voz de Galicia*, 05-02-1986.
- LIÑARES GIRAUT, X.A.: Reseña de *Os que non morreron*, *Solaina*, nº 2, (1983), pp. 91 – 93.
- MAYORAL, Marina: “Un libro excepcional”, *La Voz de Galicia*, 31 – 12 – 2005, p. 8. (Uriel).
- S.S.: “Os que non morreron, recuerdos biográficos de Xerardo Díaz Fernández”, *La Voz de Galicia*, 23 – 06 – 1982.
- S.S.: “Se presentará en libro ‘Os que non morreron’”, *El Diario Español*, Montevideo, 22 – 07 – 1982.

DIÉGUEZ, Lois (Monforte de Lemos, 1944)

1.- "Galou; Z 28", Monforte de Lemos, Xistral, 1976.

NOTAS:

- Franquismo.
- A obra ten un ton de discurso social e político reivindicativo.
- Alonso Montero sinalou que era unha novela política simbólica, que ten como marco as experiencias do autor no servizo militar, para expresar unha serie de vivencias opresivas nunha sociedade fascista.
- Foi Premio da Casa de Galicia de Bilbao en 1975.
- Pode interpretarse tamén como narrativa do franquismo a novela curta *A torre de Babel* (1968) e mesmo os relatos de *O tempo sen saída* (1972).
- O seu nome completo é Lois DIÉGUEZ VÁZQUEZ.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: "La literatura gallega", en *El año literario español*, Madrid, Castalia, 1976.
 - ÁLVAREZ DOCAMPO, J.C.: "Lois Diéguez. A torre de Babel", *Devoralibros*, nº 2, decembro, 1999, p. 23.
 - LOSADA, B.: "A torre de Babel, por Lois Diéguez", *Grial*, nº 27, (1968), pp. 496 – 498.
 - *La Voz de Galicia*, 28 – 01 – 1990.
 - *A Nosa Terra*, nº 299, 11 – 09 – 1986.
- 2.- *A canción do vagamundo*, Barcelona, Sotelo Blanco, 1986. Reedición en 1987.

NOTAS:

- Franquismo.
- Premio Blanco Amor.

Bibliografía:

- ESPÍÑO AMIL, Mercedes: "Diferentes tipos de muller en *A canción do vagamundo*", en V.V.A.A.: *Simposio Internacional Muller e Cultura*, Santiago, 1993, pp. 611 – 622.
- FERNÁNDEZ FERREIRO, Xosé: "A canción do vagamundo de Lois Diéguez, complexa e densa saga dunha familia galega", *La Voz de Galicia*, 29 – 01 – 1987.
- G.G., X.: "A canción do vagamundo de Lois Diéguez", *A Nosa Terra*, nº 307, 15 – 01 – 1987.
- PENSADO, X. O(ureiro): "Arredor de *A canción do vagamundo*", *A Nosa Terra*, nº 322, 10 – 09 – 1987.
- RÁBADE PAREDES, X.: "Crónica dunha destrucción", *El Correo Gallego*, 01 – 02 – 1987.

DIESTE, Rafael (Rianxo, 1899 – Santiago de Compostela, 1981)

1.- "O crime peta nas portas", en *Nova Galiza*, Barcelona, nº 3, 05 – 05 – 1937

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Reeditado no nº 12 de *Nova Galiza* o 14 – 04 – 1937.
- Como toda a súa literatura da Guerra Civil o conto está compilado no volume *Guerra literaria* (Sada, O Castro, 1991, en edición de Claudio Rodríguez Fer).
- Tampouco é propriamente narrativa a crónica de Ánxel Fole “*Las noches del espanto*”, aparecida no xornal *El Progreso* de Lugo na serie “Plaza Mayor”, que reflicte moi ben a represión na guerra en Galicia, sen esquecer a titulada “*Las sangrientas vísperas de la guerra civil*” (*El Progreso*, 04 – 06 – 1972), as dúas publicadas na *Obra Literaria Completa*, volume III, que recolle a súa obra en castelán.

Bibliografía:

- RODRÍGUEZ FER, Claudio: “*Rafael Dieste durante a Guerra Civil*”, en *Rafael Dieste. Guerra literaria*, Sada, O Castro, 1991.
- _____: *A literatura galega durante a Guerra Civil*, Vigo, Xerais, 1994.

2.- “*Jaque ninguén o sepa!... Conto portugués*”, *Nova Galiza*, nº 6, 01 – 07 – 1937

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Salazar.

Bibliografía:

- REI NÚÑEZ, L.: *A travesía dun século. Biografía de Rafael Dieste*, Sada, O Castro, 1987.
- RODRÍGUEZ FER, C.: “*Rafael Dieste en la guerra civil*”, *Documentos Anthropos*, 1, Barcelona, Anthropos, 1991.

DOCAMPO, Xabier P. (Rábade, 1946)

1.- *A casa da luz*, Vigo, Xerais, Sopa de Libros, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Novela xuvenil. O personaxe adulto, Pumariño, que acompaña na aventura fantástica aos nenos, quedou mudo a raíz do asasinato de seu pai na Guerra Civil.
- Hai tradución castelá na mesma editorial.
- O seu nome completo é Xavier PUENTE DOCAMPO.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ, María Jesús: “*A casa da luz*”, *Fadomorgana*, 10, inverno 2004-2005, p. 75.
- FERNÁNDEZ, María Xesús: “*A casa da luz*”, *CLIJ*, nº 155, decembro 2002, p. 70.
- FERNÁNDEZ, Paula: “*Unha narración dinámica*”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 20, 28 – 11 – 2002, p. VII.

- GASPAR, Silvia: “*A novela de panda*”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de la Escuela*”, 25 – 11 – 2002, p. 6.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Unha viaxe iniciática a través das pinturas*”, *El Correo Gallego*, “*Correo das Culturas*”, 15 – 12 – 2002, p. 3.

DOMÍNGUEZ, José Vicente

1.- *Así éramos en Benencia*, 2006.

NOTAS:

- Posguerra na Ría de Arousa.
- Novela bilingüe.

Bibliografía:

- CASCALLAR, M.: “*Vicente Domínguez: En Benencia, habría sido alcalde en la República*”, *Diario de Arousa*, 10 – 09 – 2006, p. 20.

DOMÍNGUEZ GONZÁLEZ, Xosé (Serra da Queixa, 1959)

1.- *A cidade dos alemáns*, Vigo, Diario 16 de Galicia, 1991

NOTAS:

- Posguerra. Guerra Civil. Trata o tema do wolframio nas minas de Casaio, Ourense, explotadas polos nazis.
- É autor dunha crónica máis ou menos novelada titulada *Mario de Langullo. O derradeiro fuxido*, Vigo, A Nosa Terra, 1992.

EIRÉ, Alfonso (Laxe, Chantada, 1955)

1.- *Amigos sempre*, A Coruña, Espiral Maior, 1998.

NOTAS:

- Franquismo.
- Novela de iniciación que se centra na vida dun rapaz no seminario de Lugo a finais dos anos sesenta.

Bibliografía:

- ENRÍQUEZ, Xosé Manuel: “*Rapazadas de curiñas*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 1, 1998, p. 21.
- REQUEIXO, Armando: “*De amizades perigosas e outras herbas*”, *Tempos Novos*, nº 15, 1998, p. 58.
- VEIGA, M.: “*O retrato do seminario é o retrato dunha xeneración que hoxe ocupa postos dirixentes*”, *A Nosa Terra*, nº 838, 09 – 07 – 1998, p. 32.

- X.G.G.: "Amigos sempre", *Grial*, nº 139, 1998, p. 591 – 596.
- XESTEIRA, J.A.: "Tempo de amigos e de seminarios", *Faro de Vigo*, "El Sábado", nº 78, 24 – 10 – 1998, p. 6.

FARIAS, Juan (Serantes, 1935)

1.- *Años difíciles*, Valladolid, Miñón, 1982; 2^a ed., 1986.

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo e a Guerra Civil, lembrada, está só aludida.
- Pertence á serie *Crónicas de media tarde*.
- Hai tradución galega: *Crónicas de media tarde*, A Coruña, Everest, 1997, tradución de Xavier Senín Fernández e presentación de Carlos Casares. Existe tamén versión euskeera: *Arrats aldeko kronikak*, na editorial Aizkorri.
- Presentación de Fernando Altés Bustelo.

2.- *El guardián del silencio*, Valladolid, Miñón, Las Campanas, 1985

NOTAS:

- A Guerra Civil está aludida no pasado. Desenvólvese no franquismo.
- Da serie *Crónicas de media tarde*.

3.- *La tripa de la ciudad*, Barcelona, Luis de Caralt, 1970

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo.

4.- *Los niños numerados*, Oviedo, Richard Grandío, 1965

NOTAS:

- Franquismo.
- Hai traducción ao galego de Xavier Senín: *Os nenos numerados* (Vigo, Xerais, 1997).

5.- *A la sombra del maestro*, Madrid, Alfaguara, 1997.

- Franquismo.

6.- *Desde o corazón da mazá*, Zaragoza, Luis Vives, 1995, tradución de Xulio Cobas Brenlla.

NOTAS:

- Novela infantil, ambientada na posguerra, con alusións á ditadura.

FARIÑA JAMARDO, Xosé (Caldas de Reis, 1919)

1.- *Tiroliro a sete voces*, Vigo, Galaxia, 1984.

NOTAS:

- Franquismo.
- Dá conta dunha sociedade, a galega, nos anos inmediatos á Guerra civil, centrándose nos señoritos ociosos que son os vencedores da contenda, nunha vila, Riomar, que é un arquetipo da vida vilega galega.
- Foi escrita na posguerra, nos anos cincuenta, pero a censura non permitiu a súa publicación, o que afectou á importancia que podía ter no sistema literario galego.

Bibliografía:

- G. G., X.: Reseña en *Faro de Vigo*, 19 – 09 – 1984.
- HERMIDA, Modesto: “*Un tiroliro non de todo bailable*”, *Faro de Vigo*, 16 – 11 – 1984.

2.- *Golfaróns de sangue*, Sada, O Castro, 1989

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Novela que narra a persecución e fusilamento do pai do protagonista, para amosar a tragedia que se vive en Galicia durante a Guerra Civil.
- Prólogo de Benito Varela Jácome.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- G.G., X.: “*Golfaróns de sangue*”, *A Nosa Terra*, nº 406, 02 – 11 – 1989, pp. 17 e 19.

3.- *Historia de la breña*, Madrid, 1964

NOTAS:

- Franquismo.
- A obra foi finalista do Premio Alarcón.
- En 1977 apareceu en Madrid a segunda edición co título *La balada del wolfram*.

FERNÁNDEZ DEL RIEGO, Francisco (Vilanova de Lourenzá, 1913)1.- *O cego de Pumardedón*, Vigo, Ir Indo, 1992

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Segundo a crítica ten un componente autobiográfico. O protagonista, Mauro, cego tras estouparlle unha granada, é o símbolo de toda unha xeración esnaquizada pola Guerra Civil.
- Os capítulos vinte e dous e vinte e tres foron publicados previamente no número 87 da revista *Grial* en 1985.

Bibliografía:

- G.G., X.: "As memórias dunha xeración eivada. O cego de Pumardedón de Paco del Riego", *A Nosa Terra*, nº 524, 28 – 05 – 1992.
- NOIA, C.: "Un novelista da Guerra Civil", *La Voz de Galicia*, 14 – 01 – 1993.
- _____: "O cego de Pumardedón", *Grial*, nº 117, 1993, pp. 129 – 132.

FERNÁNDEZ FERREIRO, Xosé (Nogueira de Ramuín, 1931)

1.- *Agosto do 36*, Vigo, Xerais, 1991; 8^a ed., 2003.

NOTAS:

- Desenvólvese na represión galega das primeiras semanas da Guerra Civil. Conta como un grupo de falanxistas pasea a unha mestra, Sara, para prender ao seu home que estaba fuxido. Segundo o propio autor, a novela na que se desenvolve parte da acción, *A Touza*, é trasunto de Val da Porta. Salgado sinalou que a anécdota que dá orixe ao relato está xa nunha novela anterior do autor, *A ceo aberto*. Non se fala do conflicto en si da Guerra Civil, senón da barbarie cometida polos falanxistas.
- Premio Xerais 1991. Hai tradución caselá en Madrid, Alianza, 2001.

Bibliografía:

- ALONSO, F.: "Son un afiador que escribe", (entrevista), *Diario 16 de Galicia*, "Galicia Literaria", 11 – 01 – 1992.
- ARAGUAS, V.: Recensión en *Revista de Libros*, nº 69, p. 46.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: "Agosto do 36. Fernández Ferreiro, último Premio Xerais", *Diario 16 de Galicia*, 22 – 02 – 1992.
- G.G., X.: "Crónica dunha vinganza. Agosto do 36, de Fernández Ferreiro", *A Nosa Terra*, nº 505, 16 – 01 – 1992.
- GASPAR, Silvia: "Agosto do 36, un western de sangue e morte", *La Voz de Galicia*, 02 – 01 – 1992.
- SALGADO, X.M.: "O compromiso de Xosé Fernández Ferreiro. Agosto do 36", *A Trabe de Ouro*, nº 12, 1992.

2.- *A fraga dos paxaros salvaxes*, Vigo, Xerais, 1985.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Novela psicolóxica, onde Xurxo Castro, o protagonista, lembra a seu pai morto na fronte de Madrid no exército de Franco.
- Finalista do Premio Xerais de 1984.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

3.- *A ceo aberto*, Sada, O Castro, 1981.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O protagonista é un emigrante galego en Madrid que lembra a súa infancia en Fontebría para sobrevivir. É unha perfecta mostra do drama da emigración.
- A historia está construída sobre o eixo da lembranza, da reconstrucción da memoria infantil.
- A novela *O atentado* é unha variante desta obra de 1981.

Bibliografía:

- CASARES, Carlos: “*O último de Fernández Ferreiro*”, *La Voz de Galicia*, 18 – 02 – 1982.
- LOSADA, Basilio: “*Literatura gallega*”, en *Letras españolas 1976 – 1986*, Madrid, Castalia, 1987.
- RABUÑAL, Henrique: “*Paseo urxente pola narrativa de Xosé Fernández Ferreiro*”, en *Palabra e patria*, Santiago, Laliovento, 2005.

4.- *O atentado*, Vigo, Xerais, 1999.

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo e narra a vida vulgar dun garda de tráfico, que remata coa súa morte nun atentado.
- Un dos temas centrais é a emigración.

Bibliografía:

- EIRÉ, X.M.: “*Quentura da lembranza*”, *A Nosa Terra*, nº 900, 16 – 09 -1999, pp. 27 – 28.
- FERNÁNDEZ, C.: “*Un autor con oficio*”, *La Voz de Galicia*, 17 – 08 – 1999, p. 29.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*O atentado*”, *O Correo Galego*, “Revista de Letras, Artes e Ciencias”, nº 77, 02 – 09 – 1999, p. 8.
- PARIS, N.: “*Escribo sobre o amor e a morte*”, *La Voz de Galicia*, 04 – 08 – 1999, p. 29.
- VALCÁRCEL, Xulio: “*Un boa novela. O atentado*”, *El Ideal Gallego*, 19 – 09 – 1999.
- VENTURA, Joaquim: “*Nostalgias dun garda urbano*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 12, novembro, 1999, p. 21.

5.- *Co medo nas mans*, Vigo, Xerais, 1997.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- A novela mestura o tema do conflicto como fonte de dor con temas dos seres do submundo.

Bibliografía:

- CASTRO R., Xavier: “*Unha serie de textos coa base común do medo*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 07 – 09 – 1997, p. VI.

- EIRÉ, Xosé M.: “Un medo moi familiar”, *A Nosa Terra*, nº 797, 25 – 09 – 1997, p. 23.
 - MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “O medo, o misterio”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 175, 04 – 09 – 1997, p. 9.
 - MARTÍNEZ OCA, X.M.: “Co medo nas mans”, *Novidades Xerais*, nº 28, 1997, p. 2.
 - REQUEIXO, Armando: “O alén que nos asexou”, *Tempos Novos*, nº 3, 1997, p. 80.
- 6.- “Asalto á rectoral de Fontefría”, en KREMER, D. (Ed.): *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, Vigo, Galaxia, 2 vol., 1998.
- 7.- *Os últimos fuxidos*, Vigo, Xerais, 2004.
- Bibliografía:
- FERNÁNDEZ, C.: “De guerrilleiros a fuxidos”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 93, 15 – 01 – 2005, p. 9.
 - PENA PRESAS, M.: “Un bálsamo contra a desmemoria”, *Grial*, nº 166, (2005), pp. 131 – 132.
- 8.- “O día que pasearon a Lázaro”, *A Trabe de Ouro*, nº 64, (2005), pp. 121 – 124.

NOTAS:

- Guerra Civil. Represión.

FERNÁNDEZ FLÓREZ, Wenceslao (A Coruña, 1885 – Madrid, 1964)

- 1.- *Una isla en el mar rojo*, Madrid, Ediciones. Españolas, 1939

NOTAS:

- A obra narra as peripecias dun avogado que se sente perseguido no Madrid republicano. É unha crónica sectaria da vida dos refuxiados nas embaixadas estranxeiras. Polo tanto, a illa aludida no título é unha embaixada, probablemente a de Holanda, e o mar vermello alude aos milicianos do Madrid republicano.
- Algúns críticos como Mature considerána a peor das súas novelas. A obra parte dos días previos ao 18 de xullo de 1936 e exalta o bando sublevado, pero sen reflectir heroicidade por parte dos personaxes.

Bibliografía:

- BOLAÑO DE VALDÉS, Sara: *Wenceslao Fernández Flórez y su obra*, México, Patria, 1963.
- BUGALLAL, J.L.: “Wenceslao Fernández Flórez. Del mar Rojo a la fraga de Cecebre”, *El Ideal Gallego*, A Coruña, 29 – 10 – 1979.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- DÍAZ PLAJA, Fernando: *Wenceslao Fernández Flórez, el conservador subversivo*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1998.

- FERNÁNDEZ, Carlos: *Wenceslao Fernández Flórez: Vida y obra*, La Coruña, Diputación Provincial, 1987.
 - HALCÓN, Manuel: "Don Wenceslao Fernández Flórez", *Boletín de la Real Academia Española*, XLIV, (1964), pp. 7 – 16.
 - MAINER, José Carlos: *Análisis de una insatisfacción: Las novelas de Wenceslao Fernández Flórez*, Madrid, Castalia, 1975.
- 2.- *La novela número 13*, Zaragoza, (impreso en Madrid), Librería General, 1941 / Reed., Madrid, Espasa-Calpe, Austral, 4^a ed., 1962.

NOTAS:

- Novela en clave humorística que combina dúa narracións diferentes dirixidas por dous personaxes que conflúen nalgúnhas ocasións. A accións transcorrerá por distintos puntos de España á busca dun cabalo. Trata, tamén, a vida das embaixadas durante a Guerra Civil.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- ECHEVERRIA PAZOS, Rosa María: *Wenceslao Fernández Flórez, su vida y su obra*, A Coruña, Deputación, 1987.
- LLANO LÓPEZ, P. de: *Wenceslao Fernández Flórez. El escritor y su obra*, A Coruña, Concello, 1985.
- MAINER, José-Carlos: *Análisis de una insatisfacción: las novelas de Wenceslao Fernández Flórez*, Madrid, Castalia, 1975.
- _____: "Wenceslao Fernández Flórez", en *Galicia*, t. XXXV, A Coruña, Hércules, 2000, pp. 252 – 265.
- MATURE, Albert Phillip: *Wenceslao Fernández Flórez y su novela*, México, De Andrea, 1968.
- VARELA BARROSO, María L.: *Wenceslao Fernández Flórez: reivindicación de la paradoja*, A Coruña, Vía Láctea, 1994.

3.- *O terror vermelho*, Lisboa, E.N.P., 1938.

NOTAS:

- Carlos Fernández Santander anótaa como obra narrativa, pero trátase de artigos. Asegura que narra o refuxio de Fernández Flórez nunha embaixada.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

4.- “El fantasma en peligro”, en *La Codorniz*, 08 – 06 - 1941

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada
- É unha sátira anticomunista.

FERNÁNDEZ FREIXANES, Víctor (Pontevedra, 1951)

1.- *Memoria dun fuxido*, Vigo, Xerais, 1980.

NOTAS:

- Trátase das memorias noveladas dun maquis, “*O Fresco*”. Reconstrúe ese mundo esquecido dos guerrilleiros galegos.

2.- “Anxos custodios”, en CID CABIDO, X. (Coord.): *Una liña no ceo. 58 narradores galegos*, Vigo, Xerais, 1996.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Desenvólvese nun convento de clarisas, onde se garda un cofre cunha carta que revela o día da fin do mundo.

Bibliografía:

- BOUZAS, Francisco M.: “Unha liña no ceo”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 138, 19 – 12 – 1996, p. 6.
- CASTRO ERROTETA, X.Mª.: “Un fachendoso Arco da Vella”, *A Nosa Terra*, nº 756, 12 – 12 – 1996, p. 25.
- EIRÉ, Xosé M.: “Mil primaveras no ceo”, *A Nosa Terra*, nº 753, 21 – 11 – 1996, p. 23.
- GIL, Francisco J.: “A narrativa galega celebra a súa festa”, *Faro de Vigo*, 26 – 10 – 1996, p. 52.

FERNÁNDEZ GRANEL, Eugenio (Santiago de Compostela, 1912 – Madrid, 2001)

1.- *La novela del indio Tupinamba*, México, Costa-Amic, 1959 / Reed. Facs., Sada, O Castro, 1996. Outra edición en Sada, O Castro, Biblioteca del Exilio, 2001, con prólogo de Paco Tovar.

NOTAS:

- Hai outras reedicións da novela: Madrid, Fundamentos, 1982; a última en Edicións do Castro, Biblioteca do Exilio, 2001, con introducción de Paco Tovar.
- Por medio dun caos de escenas, a miúdo pouco claras, percíbese que a obra se desenvolve durante os momentos previas á guerra, na guerra e nalgúns anos de posguerra. Só a guerra, segundo Carballido, serve de elemento unificador. A novela aporta dúas importantes inovacións: o estilo surrealista e a ruptura coa defensa acrítica co bando que

apoioou o autor. Ten un forte compoñente crítico, que afecta, sobre todo, aos militares, encabezados por “*El Gran Turco*”, alcume baixo o que se agocha Franco. Non faltan tam-pouco as críticas aos eclesiásticos e á aristocracia.

- A acción desenvólvese fundamentalmente en Madrid, aínda que hai referencias a cidades e costumes de Galicia.

Bibliografía:

- ANDÚJAR, Manuel: “*Una visión surrealista, La novela del indio Tupinamba, de Granell*”, en *Quimera*, Barcelona, outubro, 1982.
- CANUT, C. e A. MANGUES: “*La paradoja testimonial-surrealista o la novela del indio Tupinamba de Eugenio Fernández Granell*”, *Scriptura*, Lleida, nº 4, 1988, pp. 55 – 69.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- FERNÁNDEZ DEL RIEGO, Francisco: “*O indio Tupinamba de Granell*”, en *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 49, 21 – 02 – 2004, p. 19.
- FERNÁNDEZ SANTOS, Francisco: “*Eugenio F. Granell: La novela del indio Tupinamba*”, *Cuadernos*, nº 45, París, 1960.
- GALÁN LORES, C.: “*El surrealista Tupinamba*”, *Alerta*, Santander, 20 – 10 – 1982, p. 9.
- HERNÁNDEZ, Jesús: “*La novela del indio Tupinamba*”, *Rey Lagarto*, nº 8, 1990.
- IRIZARRY, Estelle: *La invención surrealista de Eugenio F. Granell*, Madrid, Ínsula, 1976.
- _____: “*Eugenio Fernández Granell*”, *Galicia*, T. XXXV, A Coruña, Hércules, 2000, pp. 266 – 275.
- LLORENS, Vicente: *Memorias de una emigración*, Barcelona, Ariel, 1975.
- MOLINA, César A. (Ed.): *Eugenio Granell*, A Coruña, Deputación Provincial, 1994.
- _____: *Libro homenaje. Eugenio Fernández Granell*, A Coruña, Concello, 1986.
- RODRÍGUEZ FER, Claudio: “*A volta do exilio. Eugenio Fernández Granell e a vanguarda do indio Tupinamba no surrealismo español*”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, nº 33, 07 – 07 – 1998, pp. 4 – 5.
- _____: “*A lenda do indio tupinamba*”, *Tempos Novos*, 38, xullo 2000, pp. 62 – 63.
- RUBIA BARCIA, José: “*Eugenio Fernández Granell: La novela del indio Tupinamba*”, *Revista Hispánica Moderna*, New York, abril, 1961, pp. 154 – 155.
- SANZ VILLANUEVA, S.: “*El indio Tupinamba, visión surrealista de la guerra civil*”, *Camp de l'arpa*, xuño, 1982.
- SUÁREZ-GALBÁN GUERRA, E.: “*Eugenio F. Granell y la novela del indio Tupinamba*”, *Insula*, Madrid, decembro, 1982.

2.- *Lo que sucedió*, México, España Errante, 1968 / Reed., Barcelona, Anthropos, 1989.

NOTAS:

- Relata o que lle aconteceu á familia Naveira a raíz dunha folga de estudantes nos anos de posguerra. Ten unha forte presenza do surrealismo e as referencias á Guerra Civil sitúanse no pasado. O capítulo esencial para este tema é o sete: “*Recuerdo del fusil para ir al frente*”. Galicia ten un papel moi importante nesta obra, que pretende amosar o irracional do conflito.

- Premio Don Quijote de México en 1967.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- RUBIA BARCIA, José: “*Eugenio y lo que sucedió*”, *Rey Lagarto*, nº 8, 1990.
- SANZ VILLANUEVA, S.: “*Fantasía y denuncia en Eugenio F. Granell*”, *Ínsula*, 527, (1990), pp. 24 – 25.
- TOVAR, Paco: “*Lo que sucedió..., de Eugenio F. Granell: Una cita con fantasmas*”, en PONT, Jaume (Ed.): *Brujas, demonios y fantasmas en la literatura fantástica hispánica*, Lleida, Universitat de Lleida, 1999, pp. 341 – 359.

FERNÁNDEZ NAVAL, Francisco Xosé (Ourense, 1956)

1.- *O bosque das antas*, Vigo, Xerais, 1988 / 3ª ed., 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Premio Xerais en 1988. Hai reedición corrixida na mesma editorial en 2005.
- A acción desenvólvese nas terras da Raia ourensá durante a Guerra Civil.

Bibliografía:

- GÓMEZ, Rosa P.: “*O bosque das antas*”, *A Nosa Terra*, nº 378, 09 – 03 – 1989.
- VALCÁRCEL, Xulio: “*O bosque das antas de Fernández Naval*”, *Luzes de Galiza*, nº 14 – 15, inverno, 1989 – 1990, p. 42.

2.- *Historias roubadas*, A Coruña, Everest, 1998

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Neste libro de relatos están relacionados coa guerra os titulados “*De Rodeiro a Casablanca*”, “*Xaneiro 1959*” e “*A cor dunha lembranza*”.

3.- *Unha cita co aire*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Posguerra. Exilio.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Citas co aire. A constancia do pasado*”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, nº 145, 08 – 12 – 2005, p. V.

- _____: "Literatura de sentimientos", *El Correo Gallego*, "El Correo 2", 22 – 01 – 2006, p. 17.
- SUÁREZ, M.: "Eloxo da amizade masculina", *La Voz de Galicia*, "Culturas", nº 133, 29 – 10 – 2005.

FERNÁNDEZ PAZ, Agustín (Vilalba, 1947)

1.- *Noite de voraces sombras*, Vigo, Xerais, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Hai traducción ao castelán de Rafael Chacón: *Noche de voraces sombras*, Madrid, SM, 2003.
- É, ata o momento, a máis importante das novelas xuvenís sobre a Guerra Civil.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ, María Jesús: "Noite de voraces sombras", *Fadomorgana*, 10, inverno 2004 – 2005, p. 74.
 - JAUREGUÍZAR: "Fernández Paz novela a represión das posguerra no seu novo libro", *El Progreso*, Lugo, 11 – 12 – 2002, p. 82.
 - NICOLÁS, Ramón: "A memoria e as cicatrices", *La Voz de Galicia*, "Fugas", 21 – 12 – 2002, p. 10.
 - ROIG RECHOU, Blanca-Ana: Recensión en *Revista Galega do Ensino*, nº 42, febreiro 2004, pp. 161 – 162.
 - VIDAL, Carmen: "Agustín Fernández Paz. Non pararei ata que me lean tamén os adultos", *A Nosa Terra*, nº 1.061, 15 / 25 – 12 – 2002, p. 37.
- 2.- "As sombras do faro", en V.V.A.A.: *Historias para calquera lugar*, Vigo, Xerais, 2001.

NOTAS:

- Trata o tema dos paseados ao estoupar a Guerra Civil.
 - A obra está dende o presente lembrando o pasado.
- 3.- "A memoria dos soños rotos", en V.V.A.A.: *Ninguén está só. 21 autores a prol dos Dereitos Humanos*, Lugo, Tris Tram / Amnistía Internacional, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
 - Unha adolescente descubriu que un antepasado seu estivera no cárcere durante a Guerra Civil e a posguerra.
- 4.- *Corredores de sombra*, Vigo, Xerais, Fóra de Xogo, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: “Vidas asentadas sobre crimes da guerra”, *A Nosa Terra*, nº 1.223, 18/24 – 05 – 2006, p. 22.
- FRAGA, Xesús: “Un esqueleto no pazo”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, 22 – 04 – 2006. p. 13.
- NICOLÁS, Ramón: “Enigma e memoria. Nos corredores de sombra”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 167, 25 – 05 – 2006, p. V.

FERNÁNDEZ PÉREZ, Antonio (Río de Janeiro, 1909 - ?, 1999)1.- *Terra coutada*, Vigo, Galaxia, 1990

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Conta as aventuras dun fuxido a América a través de Portugal, narradas por un amigo do protagonista que tamén está presente na diéxese.
- Foi escrita nos anos cincuenta, pero a censura non permitiu a súa publicación.
- Prólogo de Ramón Otero Pedrayo de 1968.

Bibliografía:

- AIRAS, Xerardo das: “Morre Antonio Fernández Pérez”, *A Nosa Terra*, 871, 25 – 02 – 1999, p. 31.
- G.G., X.: “Unha novela falida. *Terra coutada de Antón Fernández*”, *A Nosa Terra*, nº 448, 11 – 10 – 1990, p. 19.
- LIÑARES GIRAUT, X.A.: “Antonio Fernández Pérez”, *O Norte*, “Nas veas da diáspora”, 21 – 02 – 1998, p. 2.
- NOIA, Camiño: “A narrativa de posguerra”, en *Galicia*, T. XXXIV, *A literatura desde 1936 ata hoxe: narrativa e tradución*, A Coruña, Hércules.

2.- *Don Gabino*, Vigo, Galaxia, 1996.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Novela en parte autobiográfica, pretende segundo o propio autor, tributar unha homenaxe aos que sufriron as consecuencias da Guerra Civil.
- O protagonista relata a vida de Senén Bentrazes, un mestre republicano durante a Guerra Civil e a posguerra.

Bibliografía:

- LIÑARES GIRAUT, X.A.: “Antonio Fernández Pérez”, *O Norte*, “Nas Veas da Diáspora”, 21 – 02 – 1998, p.2.

FERNÁNDEZ PINTOS, Xulio

1.- “Rebelión no taller”, en *A lenda do embruxado e outras historias*, Noia, Toxosoutos, 2002

NOTAS:

- Guerra aludida.

FERNÁNDEZ SUÁREZ, Álvaro (Ribadeo, 1906 – Madrid, 1988)

1.- *Hermano perro. La novela de los tiempos*, México, Andrés Zaplana, 1943

NOTAS:

- Guerra Civil vivida. A obra ten unha forte carga simbólica.
- A obra foi, segundo Soldevila, reseñada por Benjamín Jarnés no xornal mexicano *Excelsior*, co calificativo de *grande novela*. A obra eleva a categoría alegórica, eludindo unha ubicación precisa no espazo, o tema da Guerra Civil.

Bibliografía:

- SOLDEVILA, I: “Álvaro Fernández Suárez y su obra novelística”, en *El exilio literario español de 1939*, Barcelona, GELEX, 1998, T. II, pp. 207 – 219.

FERNÁNDEZ VÁZQUEZ, José (A Pobra do Caramiñal, 1904 – 1986)

1.- “Un pequeño burgués en la guerra civil española”, 1974

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Novela inédita.
- O autor empregou o nome de guerra de *Comandante Sotomayor* e escribiu a obra *Yo robé el Santa María* (Caracas, 1972; 2^a ed., Madrid, Akal, 1978). Existe versión galega desta obra: *Eu roubei o Santa María*, Vigo, Galaxia, 1999, en tradución de María Vidal e cunha introdución de Xesús Pérez Besada.

Bibliografía:

- PÉREZ BESADA, J.: “J. Sotomayor. Unha vida para a revolución”, *Estudios Sociais do Barbanza*, nº 2, setembro, 1992, pp. 20 – 27.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, Xoán Pastor: *Escritores da Barbanza*, A Pobra do Caramiñal, Concello, 1999.
- SEOANE, Luís: “O asalto ao barco Santa María e os aforismos de Dieste” en *Escolma de textos da audición radial de Luís Seoane Galicia Emigrante (1954 – 1971)*, Sada, O Castro, 1989, pp. 453 – 456.

FONTE, Ramiro (Pontedeume, 1957)

1.- *Os leopardos da lúa*, Vigo, Galaxia, 1993

NOTAS:

- Desenvólvese no franquismo final e é o retrato dunha xerazón en Compostela.
- O seu nome completo é: Ramiro FONTE CRESPO.

Bibliografía:

- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “*Os leopardos da lúa, a última novela de Ramiro Fonte*”, *Faro de Vigo*, 12 – 06 – 1993.
- G.G., X.: “*Unha novela iniciática. Os leopardos da lúa de Ramiro Fonte*”, *A Nosa Terra*, nº 571, 27 – 05 – 1993, p. 21.
- GASPAR, Silvia: “*Os leopardos da lúa*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 1993, 1994.

2.- *Soños eternos*, Vigo, Nigra, Relatos dunha hora, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Trátase dunha novela curta, de sesenta e tres páxinas.

Bibliografía:

- G.G., X.: “*A recuperación das noveletas*”, *A Nosa Terra*, nº 641.

3.- *Os meus ollos*, Vigo, Xerais, 2003

NOTAS:

- Franquismo / Guerra aludida.
- Pontedeume nos anos sesenta.

Bibliografía:

- FRAGA, Xesús: “*Lembranzas dun neno vilego*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, 44, 17 – 01 – 2004.
- RODRÍGUEZ BAXERAS, X.: “*Invitación á lectura de Os meus ollos de Ramiro Fonte*”, *A Trabe de Ouro*, nº 58, (2004), pp. 125 – 129.

4.- *Os ollos da ponte*, Vigo, Xerais, 2004.

NOTAS:

- Posguerra.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ, Luís M.: “*Recuperar o mapa do tesouro*”, *Grial*, nº 165, (2005), pp. 120 – 121.

FORTES, Susana (Pontevedra, 1959)

1.- *Fronteras de arena*, Madrid, Espasa, Narrativa, 2001

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.
- Desenvólvese en Tánxer en 1935, fundamentalmente. A cidade é un niño de espías e traficantes que amosan as tensións previas á guerra e as conspiracións contra a II República.

Bibliografía:

- PEÑA, Luis de la: "El color de la nostalgia", *El País*, "Babelia", nº 499, 16 – 06 – 2001, p. 12.
- SANZ VILLANUEVA, S.: Reseña en *Revista de Libros*, nº 62, p. 46.
- S.S.: "Susana Fortes recrea un tormentoso trío de amor en el Tánger de 1935", *El País*, Madrid, 05 – 05 – 2001, p. 32.

2.- *Tiernos y traidores*, Barcelona, Seix Barral, 1999

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- A Guerra Civil destaca sobre todo no capítulo "Donde Inés habla de guerras perdidas".

FRANCO, Anxo (Ferrol, 1958)

1.- *Hóspedes do medo*, Ferrol, Embora, 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida, desenvólvese na zona de Ferrol, aínda que a parte final transcorre no psiquiátrico de Conxo. Abarca o período 1923 – 1947.
- A novela foi finalista do Premio Blanco Amor en 1997 e obtivo un accésit no Premio de Novela Manuel García Barros en 1998.

Bibliografía:

- C.F.: "El mercado gallego recibe una nueva obra sobre la Guerra Civil", *La Voz de Galicia*, 18 – 07 – 1999.

GARCÍA GERPE, Manuel (Ordes, 1908 – Bos Aires, 1947)

1.- *Alambradas*, Buenos Aires, Celta, 1941

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- É unha crónica autobiográfica novelada. Forzando as cousas, podería citarse tamén a obra de Juan NOYA GIL (A Guarda, 1900 – 1989), que publicou en Caracas en 1976, edi-

torial Casuz, a obra *Fuxidos. Memorias de un republicano gallego perseguido por el franquismo*, con prólogo de Celso Emilio Ferreiro, obra da que hai agora versión galega en Xerais, con prólogo de Alonso Montero. Lémbrese tamén a obra *La barbarie franquista. Memorias de un preso*, do xesuíta pontevedrés Pedro Antón GARCÍA (1890 - ?), que apareceu na Habana en 1940. Aínda hai que citar outras memorias con forma narrativa, as de Juan GARCÍA DURÁN: *Pola liberdade. A loita antifranquista de Luis Costa* (Vigo, A Nosa Terra, 2001), con prólogo de María Xosé Costa Alcalde e notas de Dionisio Pereira. A primeira edición desta obra apareceu en castelán en México en 1956 co título *Por la libertad. Cómo se lucha en España*.

Bibliografía:

- VILANOVA RODRÍGUEZ, A.: *Los gallegos en la Argentina*, Buenos Aires, Vol. II, 1966.

GARCÍA LARIÑO, Marcelino (Muros, 1930)

- 1.- “Veracidade”, en *Anaquiños da vila*, Muros, Asociación de Profesionais e Empresarios Ría de Muros, 1995

NOTAS:

- Breve relato costumista que amosa a represión que exercía a Garda Civil nas vilas.

GARCÍA MAÑÁ, Luís (Ourense, 1950)

- 1.- *As plumas do moucho*, Vigo, Ir Indo, 1999.

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- BOROBÓ: “A novela dos nazis na Galiza”, *A Nosa Terra*, nº 892, 22 – 07 – 1999, p. 28.
- CONDE, Alfredo: “Novela negra”, *O Correo Galego*, 01 – 06 – 1999, p. 48.
- SANDOVAL, Lois: “O comisario Mañá esculca a historia”, *O Correo Galego*, 06 – 05 - 1999, p. 40.
- VÁZQUEZ GIL, L.: “As plumas do moucho”, *Atlántico Diario*, 06 – 07 – 1999, p. 20.
- VENTURA, J.: “Unha novela instructiva”, *Guía dos Libros Novos*, nº 10, setembro, 1999, p. 22.

GARCÍA MÉNDEZ, Ismael

- 1.- *Brétemas*, Riveira, autor, 1981

NOTAS:

- Franquismo. Trata da represión da educación relixiosa.

- Novela bilingüe.
- A biografía do personaxe, Alberte, amosa a historia de moitos nenos galegos que tiñan nos seminarios e institucións relixiosas a única posibilidade para acceder aos estudos, pero que servían para alonxalos da realidade do seu país.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.

GARCÍA RODRÍGUEZ, José María (Muros, 1912)

1.- *No éramos así*, Barcelona, Luis de Caralt, 1942

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Novela patriótica e folletinesca.
- O autor, de ideoloxía franquista nos anos corenta, foi só apreciado polos críticos deses anos, que o consideraban un narrador de interese. Logo desenvolverá unha obra de certa extensión en lingua galega.

Bibliografía:

- VELA JIMÉNEZ, M.: “San Casiano, sí; Manolete, no”, *La Estafeta Literaria*, Madrid, nº 9, 15 – 07 – 1944, p. 5.

GARCÍA TEIJEIRO, Antonio (Vigo, 1952)

1.- *A teima de Xan*, Barcelona, Sotelo Blanco, 1991.

NOTAS:

- Segunda edición en 1992 e terceira en 1993.
- Guerra Civil referida.
- Novela xuvenil.

2.- *Trala liña do horizonte*, Zaragoza, Luis Vives, Catavento, 2002.

NOTAS:

- Un soldado lembra diferentes guerras, entre elles a Guerra Civil.

Bibliografía:

- NAVARRO, María: “Caer na reiteración”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 22, 12 – 12 – 2002, p. VII.

GIL JARDÓN, Xabier (1984?)

1.- “*Camposanto de libertades*”, en V.V.A.A.: *Quixen ir a Nevermore*, XXIX Premios Literarios Minerva, 2001, Santiago de Compostela, Colexio M. Peleteiro, 2002, pp. 81 – 90.

NOTAS:

- Trata o tema dos paseados na Guerra Civil.

GÓMEZ, Joel (Ourense, 1959)

1.- “*Sempre para a frente*”, en V.V.A.A.: *Novo do trinque*, Santiago de Compostela, Consello Comarcal do BNG, 1997, pp. 123 – 133.

NOTAS:

- Franquismo.
- Relato centrado nun grupo de estudiantes no ano 1968.
- O volume está prologado por Xosé Manuel Beiras.

Bibliografía:

- S.C.: “*Trinta e cinco autores únense no volume Novo do trinque*”, *O Correo Galego*, 03 – 06 – 1997, p. 41.

GÓMEZ DEL VALLE, Ernesto (1907 – 1965)

1.- “*Non cantaron os galos*”, en *Vieiros*, nº 3, México, outono, 1965.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Trata da morte do poeta comunista Manuel Gómez del Valle.
- Hai un poema de Antón Tovar sobre o mesmo tema.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “*Manuel Gómez del Valle, poeta, comunista e mártir*”, *Madrygal*, Madrid, nº 2, 1999, pp. 21 – 29.
- _____: “*Matan a un poeta por repartir, equitativamente, unhas mazás*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 173, 12 – 08 – 2006, p. 11.

GÓMEZ VILABELLA, Xosé María (Montecubeiro, Castroverde, 1930)

1.- *Cacería de ciclóstomos en Ifni*, A Coruña, Berlán, 1991.

NOTAS:

- Franquismo.

- Alusións á Guerra Civil.
- Presenza colonial en Sidi Ifni.

2.- "O defensor de Oviedo", en *Historias intra da bisbarra Baleira-Castroverde-Po*, Lugo, Deputación de Lugo, 1992.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

GONSAR, Camilo (Sarria, 1931)

1.- *Desfeita*, Vigo, Xerais de Galicia, 1983

NOTAS:

- Guerra Civil usada como fondo e referencia cronolóxica para deseñar as actuacións das personaxes vilegas.
- Nun tempo reducido den vintecatro horas, un narrador percorre unha vila para buscar datos que aclaren un asasinato ocorrido en 1936.
- Pseudónimo de Camilo GONZÁLEZ SUÁREZ-LLANOS.
- Prólogo de Xosé Luís Franco Grande / A 2ª edición con prólogo de Xavier Rodríguez Baixeras.
- Premio da Crítica 1984.
- Leva unha nota limiar do propio autor no que este rexeita unha lectura documentalista da obra.
- Hai tradución castelá na editorial Trea en 2003, co título *Debacle*.

Bibliografía:

- FORCADELA, Manuel: Reseña en *Diario 16 de Galicia*.
- FRANCO GRANDE, X.L.: "Introducción" a *Cara a Times Square*, Vigo, Xerais, 1989.
- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: "Desfeita, por Camilo Gonsar", en *El Progreso*, Lugo, 10 – 04 – 1983.
- _____: "A desfeita", *Faro de Vigo*, 06 – 05 – 1983.
- _____: "A Desfeita, por Camilo Gonsar", *Grial*, nº 80, (1983), pp. 251 – 252.
- MÉNDEZ FERRÍN, X.L.: "Camilo Gonsar Suárez Llanos: narrativa de cristal", *Faro de Vigo*, 16 – 04 – 1984.
- NOIA, Camino: "Desfeita, outra novela de Suárez Llanos", en *La Voz de Galicia*, 24 – 03 – 1983.
- TARRÍO, Anxo: Reseña en *La Voz de Galicia*, 17 – 05 – 1983.
- X.G.G.: Reseña en *Grial*, nº 80, 1983, p. 52.

2.- *Como calquer outro día*, Vigo, Galaxia, 1962; reedición co título *Como calquera outro día*, Vigo, Xerais, 2^a ed., 1984.

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- NOIA CAMPOS, María C.: “*O continuo deambular narrativo de Suárez-Llanos*”, en A Nova Narrativa Galega, Vigo, Galaxia, 1992, pp. 113 – 131.
- 3.- “*De troitas e de guerra*”, en Arredor do non, Vigo, Cumio, 1995. 2ª ed., en V.V.A.A.: *Unha liña no ceo*, Vigo, Xerais, 1996.

NOTAS:

- Guerra Civil.

4.- *A noite da aurora*, Vigo, Galaxia, 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.
- Alude ao tema dos maquis.
- O marco espacial vai dende Islandia ata Galicia.

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: “*Un magnífico conversador en prosa. Camilo Gonsar volve co seu peculiar e convicente (sic) estilo*”, A Nosa Terra, nº 1.120, 11 a 17 de marzo de 2004.
- FORCADELA, Manuel: “*A noite da aurora. Camilo Gonsar*”, Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos 2003, Vigo, Galaxia, (2004), pp. 150 – 152.
- FREIRE, C.: “*Recordos boreais*”, Guía dos Libros Novos, 2ª etapa, nº 6, 2004, p. 10.
- GARCÍA VIDAL, P.: “*Camilo Gonsar. A noite da aurora*”, Alameda, Noia, Nº 15, xuño, 2004, p. 84.
- MARTÍNEZ BOUZAS, Francisco: “*A escrita existencial e cristalina do anovador Camilo Gonsar*”, El Correo Gallego, “Correio das Culturas”, 29 – 02 – 2004, p. 3.
- 5.- “*O venezolano*”, A Trabe de Ouro, nº 10, (1992), pp. 105 – 110.

NOTAS:

- Guerra Civil. Represión.

GONZÁLEZ ÁLVAREZ, Xosé Ramón (Feás, Aranga, 1945)

- 1.- *A encrucillada da torre*, Vigo, Galaxia, 1994.
- Franquismo. Maquis.
 - Novela xuvenil que recrea a vida dun neno campesiño da Galicia de posguerra.

Bibliografía:

- V.V.A.A.: *A familia nos libros para nenos*, Santiago, Xunta de Galicia, 1994.

GONZÁLEZ GÓMEZ, Xesús (A Rúa de Petín, 1950)

1.- *A lingua secreta*, Vigo, A Nosa Terra, Froita do Tempo, 4, 2002.

NOTAS:

- Desenvólvese no primeiro franquismo e ten como tema central os maquis.

Bibliografía:

- AFA: “Xesús González Gómez traza a historia política da novela policial”, *El Correo Gallego*, “Cultura”, 03 – 07 – 2002, p. 67.
- EYRÉ, Xosé M.: “Reconstrucción persoal da historia”, *A Nosa Terra*, nº 1.044, “Cultura”, 25 / 31 – 07 – 2002, p. 26.
- REQUEIXO, Armando: “Centro de gravidade”, *Tempos Novos*, nº 63, agosto, 2002, p. 69.
- VENTURA, Joaquim: “Historias nun abano”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 7, 27 – 06 – 2002, p. IV.
- VIDAL, Carme: “A lingua secreta é unha débeda persoal coa memoria de meu pai”, *A Nosa Terra*, nº 1.028, 04 / 10 – 04 – 2002, p. 29.

GONZÁLEZ REIGOSA, Carlos (Pastoriza, 1948)

1.- *Intramundi*, Vigo, Xerais de Galicia, 2002.

NOTAS:

- O tema central son os maquis.
- Escribiu tamén varios libros sobre o maquis, entre os que destaca *Fuxidos de sona*, da que se fixo unha versión cinematográfica co título *Huídos*, en 1992, dirixida por Félix Sancho Gracia.
- O ambiente espacial é o da zona luguesa de Tras da Corda. Temporalmente percorre cadro décadas da historia de España, dende 1928 a 1966.
- Existe versión castelá do autor, co mesmo título, Madrid, Espasa-Calpe, 2002.
- O autor publicou un volume titulado *O regreso dos maquis* (Vigo, Xerais, 2004), que é unha crónica, en parte narrativa, do mundo dos guerrilleiros galegos a través da memoria dos superviventes. En castelán ten un volume, *La agonía del león* (Madrid, Alianza, 1995), Premio Rodolfo Walsh de Literatura Testemuñal en 1996, que é unha biografía novelada dun maquis.

GRANDE, Antón (Lugo, 1953)

1.- “Relacions de sociedade”, en ALONSO MONTERO, Xesús e SALGADO, Xosé M. (editores): *Coroa literaria para Roberto Blanco Torres contra a súa morte*, Sada, O Castro, 1999, pp. 89 – 90.

NOTAS:

- Franquismo.
- O seu nome completo é: Antón GRANDE PENELA.

GRANDE SEARA, Felisindo J. (Parderrubias, Ourense, 1917)

1.- *Don Proleterio y Valdomino*, Ourense, Editora Comercial, 1961

NOTAS:

- O autor, sacerdote, loitou no bando franquista.
- Novela anticomunista que se desenvolve nun país imaxinario, pero que é claramente España.

GUEDE OLIVA, Manuel (A Guaira, Venezuela, 1956)

1.- *Vísperas de Claudia*, Vigo, Xerais de Galicia, 1988.

NOTAS:

- Guerra Civil.

Bibliografía:

- G.G., X.: “Un exercicio interesante”, *A Nosa Terra*, nº 336, 24 – 03 – 1988.
- MORÁN FRAGA, C.C.: “Vísperas de Claudia de Manuel Guede”, *Agália*, nº 14, 1988, pp. 241 – 243.

GUZMÁN, Javier (Val do Dubra, 1948)

1.- *Brigada Lincoln*, Ourense, Linteo, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Brigadas Internacionais.
- Un xornalista negro americano chega a Almedina, Teruel, para investigar a morte de Arthur Pinkerton, un brigadista americano falecido sesenta anos atrás, durante a guerra. Pouco a pouco vaise desenvolvendo a investigación histórica que explica o destino do brigadista.
- Premio Torrente Ballester en 1998. Presentouse baixo o pseudónimo “Aurora Baptista”.
- Francisco Javier GUZMÁN FERNÁNDEZ.

Bibliografía:

- S.S.: “Un escritor novel gana el Premio Torrente por un voto de diferencia”, *La Voz de Galicia*, 04 – 12 – 1998, p. 38.

HEINZE, Úrsula (Colonia, Alemaña, 1941)

1.- “Despois da guerra”, en *Polas rúas de Padrón*, Sada, O Castro, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

IGLESIA PARGA, Ramón (Santiago, 1905 – Madison, Wisconsin, 1948)

1.- “Testimonio. Diario para Aurora”, *Hora de España*, (1937).

NOTAS:

- Guerra vivida. Está a medio camiño entre o testemuño memorialístico e a narrativa, cun forte ton intimista

Bibliografía:

- RODRÍGUEZ GALDO, María Xosé: *Galegos en México. Pasado e presente*, Santiago, Xunta de Galicia, 2004.

IGLESIAS ALVARELLOS, Enrique (A Coruña, 1931 – 2004)

1.- *Botei corenta anos...*, Lugo, 1977.

NOTAS:

- Franquismo.
- O autor recupera, mercé á memoria autobiográfica, un mundo rural xa case extinguido, mergullado nos difíciles tempos dos primeiros anos da posguerra. Novela en primeira persoa, que mestura costumismo, picaresca e novela de aprendizaxe.

Bibliografía:

- CARBALLO CALERO, R.: “Unha novela popular”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982, pp. 364 – 366.
- FERREIRO, Celso Emilio: “*Botei corenta anos de Enrique Iglesias Alvarellos*”, *ABC*, Madrid, 23 – 02 – 1978, p. 37.

IGLESIAS ARAÚXO, Bieito (Quintián, Ourense, 1957)

1.- *Vento de seda*, Vigo, Xerais de Galicia, 1992.

NOTAS:

- Franquismo.

- O título procede dun verso de Cunqueiro e alude tamén ao paso do tempo nos humanos. É unha historia que entrecruza a vida de tres xerazóns, a dos avós marcados pola emigración, a dos pais, marcados pola dictadura franquista e a do protagonista, Carlos Figueroa, que se move no final do réxime de Franco. É unha novela, asemade, de aprendizaxe.

Bibliografía:

- CARBALLA, Xan: “Mosaico de escenas”, *Novidades Xerais*, nº 12, outono, 1992.
- G.G., X.: “Segunda entrega. Vento de seda de Bieito Iglesias”, *A Nosa Terra*, nº 543, 12 – 11 – 1992.
- SPITZMESSER, Ana María: “Ritos de pasaxe: a búsqueda de identidade en Vento de seda, de Bieito Iglesias”, *Grial*, nº 129, 1996, pp. 15 – 23.
- VILAVEDRA, Dolores: “Bieito Iglesias Araúxo. Vento de seda”, *A Trabe de Ouro*, nº 13, 1993, pp. 141 – 143.

2.- “O que enganan as iguanas”, en *Miss Ourense*, Vigo, Galaxia, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada dende o primeiro franquismo. O tema central é o dos maquis.

Bibliografía:

- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “Miss Ourense”, *Faro de Vigo*, “Faro das Letras”, nº LIX, 17 – 09 – 1994.
- FORTES LÓPEZ, Ana B.: “Unha narrativa policial xenuinamente galega. Bieito Iglesias. Miss Ourense”, *Grial*, nº 122, 1994, pp. 261 – 164.
- _____: “Bieito Iglesias. Miss Ourense”, *Colóquio-Letras*, Lisboa, nº 137 – 138, 1995, pp. 254 – 255.
- G.G., X.: “Un policial con humor. Miss Ourense de Bieito Iglesias”, *A Nosa Terra*, nº 618, 21 – 04 – 1994, pp. 25 – 26.

IGLESIAS DE SOUZA, Luis (A Coruña, 1919 – 1995)

1.- *El agujón*, A Coruña, Autor, 1968.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Novela pouco coñecida, pois nin o repertorio de Bertrand de Muñoz de 1994 a cita, aínda que si o fai Carlos Fernández Santander.
- A acción da novela desenvólvese nun pobo de Castela, San Tirso. A acción abarca tanto os anos da Guerra Civil como os anos previos.

JANDRA, Leonardo DA (1951)

1.- *Arousiada. I. La voluntad generadora*, México, D.F., Joaquín Mortiz, 1995.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Obra bilingüe.
- Recrea nunha vintena de páxinas acontecementos da Guerra Civil na Pobra do Caramiñal, con referencia ao comandante Sotomaior, tamén coñecido como “Noé”. Os personaxes están baseados en persoas reais da bisbarra.
- O autor, aínda que figura como nacido no estado de Chiapas de México, é orixinario da Pobra do Caramiñal. O seu verdadeiro nome é Francisco SANISIDRO CAAMAÑO.

Bibliografía:

- RODRÍGUEZ, Pastor: “Leonardo da Jandra. Da Pobra a Chiapas”, *La Voz de Galicia, “A Voz de Barbantia”*, nº 3, 01 – 04 – 2005, p. L8.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, Xoán Pastor.: *Escritores da Barbanza*, A Pobra do Caramiñal, Concello, 1999.

JARÁIZ FRANCO, Pilar (O Ferrol, 1916 – 1996)

1.- *La casa roja*, Barcelona, Planeta, 1983

NOTAS:

- Franquismo, a Guerra Civil está só lembrada.
- Sobriña do xeneral Franco, é interesante consultar a súa obra *Historia de una disidencia* (Barcelona, Planeta, 1981).

JAUREGUÍZAR, Santiago (Bilbo, 1965)

1.- *Cabaret Voltaire*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Posguerra. Nazismo.
- Premio Manuel García Barros 2005.

Bibliografía:

- FREIRE, Xosé: “Jaureguízar maduro”, *A Nosa Terra*, 1.209, 02/08 – 02 – 06, p. 27.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Cabaret, cabaret”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 152, 09 – 02 – 2006, p. V.
- REQUEIXO, Armando: “No cabaré da vida”, *Tempos Novos*, nº 108, maio, 2006, p. 81.

JIMÉNEZ ALEIXANDRE, María Pilar (Madrid, 1947)

1.- *"A luz do día escura"*, 1994.

NOTAS:

- Franquismo.
- Presenta o dobre mundo da vítima e do delator, nun marco moi crítico contra o franquismo.
- Asina normalmente Marilar Aleixandre.

2.- *Teoría do caos*, Vigo, Xerais, Narrativa 169, 2001.

NOTAS:

- Resistencia antifranquista.
- Premio Xerais 2001.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: *"Traxedia clásica sobre o conflicto xeracional"*, Faro de Vigo, *"El Sábado"*, nº 233, 03 -11 – 2001, p. 2.

KRUCKENBERG, María do Carme (Vigo, 1926)

1.- *"O morto asasinado"*, en V.V.A.A.: *Historias na memoria*, Vigo, Unidade Comarcal de C.C.O.O., 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O volume leva un limiar de Camino Noia.

KÜHN-BODE, Heidi (Eching, Bavaria, 1945)

1.- *Pomerania meu amor*, A Coruña, Espiral Maior, Narrativa 40, 2005.

NOTAS:

- A Guerra Civil lembrada no capítulo 21.

Bibliografía:

- ROMERO, Marga: *"Pomerania, Pomerania. A narración desde a liberdade"*, Faro de Vigo, *"Faro da Cultura"*, nº 145, 08 – 12 – 2005, p. IV.

LABREGO

1.- *"A sorpresa. Episodio de guerra"*, en *Nueva Galicia*, 18, 19 – 09 – 1937, p. 3.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.

2.- “*Vontade*”, en *Nueva Galicia*, 23, 24 – 10 – 1937, p. 3.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.

LAXE FREIRE, Manuel Anxo (Duarria, Castro de Rei, 1945)

1.- *Semente de onte*, A Coruña, Vía Láctea, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Unha moza arxentina, Melania Dorrego, volta a Galicia para saber cal foi a causa que obligou a emigrar a seu pai durante a Guerra Civil.

Bibliografía:

- ESPIÑA, Manuel: “*M.A. Laxe Freire: Semente de onte...*”, *Encrucillada*, nº 95, 1995, pp. 538 – 539.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

LEDO ANDIÓN, Margarita (Castro de Rei, 1951)

1.- “*Vía Durruti, ano trinta e seis*”, en V.V.A.A.: *Caderno de viaxe*, Vigo, Xerais, 1989 / 2ª ed., en LEDO ANDIÓN, M.: *Historias como Barcelona*, Vigo, Diario 16 de Galicia, Biblioteca de Autores Galegos, 88, 1992.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- A novela da autora *Trasalba ou Violeta e o militar morto* (Vigo, Xerais, 1985) abrangue un período que vai da Revolución Rusa ata a Guerra Civil e pódese clasificar entre as obras de guerra presentida.

Bibliografía:

- VILAS LOSADA, Demetrio: “*Trasalba ou Violeta e o militar morto, por Margarita Ledo Andión*”, *Grial*, nº 91, (1986), pp. 121 – 122.

LEZCANO, Arturo (Ourense, 1939)

1.- “*O Cándido*”, en *Os dados de Deus*, Vigo, Galaxia, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Ambientado nun pobo imaxinario da provincia de Ourense, describindo a situación política ca que levou ao golpe do 18 de xullo de 1936.
- O seu nome completo é Arturo LEZCANO FERNÁNDEZ.

Bibliografía:

- CASTRO ERROTETA, Xosé María de: “*Xoga ou non xoga Deus aos dados?*”, *A Nosa Terra*, nº 648, 17 – 11 – 1994.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- G.G., X.: “*Ciéncia-ficción híbrida. Os dados de Deus de A. Lezcano*”, *A Nosa Terra*, nº 643, 13 – 10 – 1994, p. 25.
- REY OTERO, Antonio: “*Non poñas as túas torpes mans sobre Cortázar*”, *Faro de Vigo*, “*Faro das Letras*”, LXVII, 07 – 01 – 1995, p. 2.

2.- “*O neno que quería ser alemán*”, en *La Voz de Galicia*, “Suplemento Artes y Letras”, 1973.

NOTAS:

- Franquismo.

3.- “*Oriel, a lúa dos nenos*”, en *La Voz de Galicia*, “Suplemento Artes y Letras”, 1973.

NOTAS:

- Franquismo.

LLORCA, Guillermo (O Ferrol, 1950)

1.- *Relatos para ver mundo*, Ferrol, Embora, 2002.

NOTAS:

- O relato “*A caza do lobo*” describe a acción da guerrilla antifranquista que colabora cos británicos na II Guerra Mundial.

LÓPEZ, Siro (Ferrol, 1943)

1.- *Sorrir en Frades*, Barcelona, Casals, O Trolebús 4, 1994.

NOTAS:

- Posguerra, mais tamén a Guerra Civil no capítulo titulado “*O mestre*”.

LÓPEZ ARIAS, Xaime Félix (Sarria, 1949)

1.- "As augas toldas", en MARTÍNEZ OCA, X.M. et alii: *A negra e outras narracións*, Sada, O Castro, 1979.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Trata o tema da represión.
- Accésit do IV Certame Modesto R. Figueiredo, 1978.

Bibliografía:

- *Autores lúxenses actuais*, Lugo, Deputación Provincial de Lugo, 1994.
- 2.- "Cuco rei", en V.V.A.A.: *Premios Pedrón de Ouro. Certame Nacional Galego de narracións breves "Modesto R. Figueiredo". Fundación do Pedrón de Ouro. Certames XXIV (1998), XXV (1999) e XXVI (2000)*, prólogo de G. Santiago V., Sada-A Coruña: Ediciós do Castro, col. Narrativa, setembro 2001.

NOTAS:

- Posguerra. Maquis.

LÓPEZ CID, José Luís (Ourense, 1916 – 1992)

1.- "Los años del potro", en *El desciego y otras historias. Narrativa completa*, Ourense, Deputación de Ourense, 1996.

NOTAS:

- A obra que se desenvolve na posguerra, foi escrita en 1949.
- O volume leva unha introdución de S. Valcárcel Martínez.

2.- "El desciego", *El desciego y otras historias. Narrativa completa*, Ourense, Deputación de Ourense, 1996.

NOTAS:

- A novela foi escrita en 1957.
- Posguerra. Guerra Civil aludida.

LÓPEZ GÓMEZ, Belén

1.- "Punire", en LÓPEZ GÓMEZ, Belén e GAGO MARIÑO, Manuel: *Iº Certame de Narración Curta Ánxel Fole*, Lugo, Concello de Lugo, 1997.

NOTAS:

- O conto gañou o primeiro premio do Certame Ánxel Fole.
- Narra as preocupacións dun militar durante a Guerra Civil, cando ten que fusilar a un grupo de prisioneiros.

LÓPEZ LÓPEZ, Xabier (Bergondo, 1974)

1.- *O caderno*, Santiago, Sotelo Blanco, Medusa, 2001.

NOTAS:

- Desenvólvese en parte en Alemaña con presenza do mesmo Risco na acción e serve para amosar algúns dos presupostos ideolóxicos dos que apoiaron en Galicia o golpe do 36.
- Premio Vicente Risco de Literatura Fantástica 2001.

Bibliografía:

- NEIRA, E.: “Xabier López, escritor. Para mim toda creación literaria é fantástica”, *El Correo Gallego*, “Correo das Culturas”, 17 – 06 – 2001, p. 2.
- REQUEIXO, A.: “Tempo, esa arxila tan humana”, *Tempos Novos*, 50, xullo 2001, p. 74.

2.- *Doutor Deus*, Santiago, Sotelo Blanco, 1999.

NOTAS:

- Franquismo.
- Amosa o ambiente represivo do franquismo nunha vila de Galicia nos anos cincuenta. O protagonista é un escritor portugués. Estructura circular.

Bibliografía:

- BERNÁRDEZ, Carlos L.: “Con múltiples rexistros”, *Guía dos Libros Novos*, nº 10, setembro, 1999, p. 27.
- GASPAR, Silvia: “Xabier López López. Doutor Deus”, *A Trabe de Ouro*, nº 38, (1999), pp. 125 – 127.
- MEYER, Franck: “Doutor Deus”, *Grial*, nº 143, 1999, pp. 509 – 511.
- NICOLÁS, Ramón: “Máis ca un retrato”, *La Voz de Galicia*, 30 – 11 – 1999, logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 145 – 146.

3.- *A vida que nos mata*, Vigo, Galaxia, 2003

NOTAS:

- Guerra presentida.
- Desenvólvese na II República, con alusións á dictadura de Primo de Rivera, mais tamén con alusións ás maquinacións que levaron ao alzamento contra a República.

Bibliografía:

- LUÍS GAMALLO, María: “Cando a mestría se pón ao servizo da novela negra”, *Grial*, 161, 2004, pp. 85 – 87.

LÓPEZ RODRÍGUEZ, Xavier (San Cibrao de Hermisende, 1956)

1.- *Amigo medo*, Vigo, A Nosa Terra, Froita do Tempo, 6, 2002

NOTAS:

- Guerra Civil vivida e lembrada.
- Un neno guía a un xeneral republicano ata Portugal ao comezar o golpe do 18 de xullo.

LÓPEZ SILVA, Inma (Santiago, 1978)

1.- *Neve en abril*, Fundación Caixa Galicia, Biblioteca Nova 33, nº 16, 1996.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Trata o tema da represión.
- Editada con *O grelo mecánico* de X. Fernández García.

2.- “*Olor a menta*”, en V.V.A.A.: *Novo do trinque*, Santiago, B.N.G., 1997.

NOTAS:

- Guerra Civil.

3.- “*Sol feito orballo*”, en ALONSO MONTERO, Xesús e SALGADO, Xosé M. (editores): *Coroa literaria para Roberto Blanco Torres contra a súa morte*, Sada, O Castro, 1999, pp. 93 – 94.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada, trata o tema da represión.

4.- *Concubinas*, Vigo, Xerais, Narrativa 180, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Premio Xerais de Novela 2002.
- Alude de xeito simbólico á Guerra Civil, pois no escenario fantástico de San Eirís todos os 18 de xullo a auga do río baixa vermella de sangue.

Bibliografía:

- ASOREY VIDAL, Daniel: “Apuntamientos sobre dúas narradoras. Para unha tentativa de clasificación e lectura de *Concubinas*, de Inma López Silva, e *Resistencia*, de Rosa Aneiros”, *Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos* 2003, Vigo, Galaxia, 2004, pp. 9 – 15.
- LOUREIRO, Ramón: “Un vento de aire fresco”, *La Voz de Galicia*, 23 – 11 – 2002, p. 10.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Amores en tempo de guerras”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 21, 05 – 12 – 2002, p. V.
- _____: “Sobre tódalas vantaxes das expertas concubinas”, *El Correo Gallego*, “Correio das Culturas”, 08 – 12 – 2002, p. 3.
- RÁBADE VILLAR, María do Cebreiro: “Probas de lume, prácticas de risco. Para unha lectura posfeminista de *Concubinas*”, *Grial*, nº 157, (2003), pp. 118 – 120.

- RUIBAL, Tomás: "O último Premio Xerais", *Diario de Pontevedra*, "Revista Letras", 29 – 12 – 2002, p. 8.
 - S.S.: "Inma López Silva. Concubina reflexiona sobre a liberdade de amar", *A Nosa Terra*, nº 1.039, 21 / 26 – 06 – 2002, p. 30.
- 5.- "Caso Torneiro: 1898 – 1975", en V.V.A.A.: *Narradoras (25 autoras galegas)*, Vigo, Xerais de Galicia, Peto, nº 27, Serie Abismos, 2000, pp. 235 – 257.

NOTAS:

- Franquismo.

LORENZO OROZA, Xavier

- 1.- *A serra máxica. Memorias de Nadal dun neno da posguerra española*, Sada, O Castro, Narrativa para Nenos, 1998.

NOTAS:

- Franquismo.

LORENZO TOMÉ, Xavier (Madrid, 1961)

- 1.- *O paxaro que canta un nome*, Vigo, Galaxia, 1996.

NOTAS:

- Franquismo / Guerra Civil aludida.
- Premio Blanco Amor 1996.

Bibliografía:

- CIDRÁS, L.: "O paxaro que canta un nome", *Boletín Editorial Galaxia*, nº 28, outubro, 1997, p. 7.
- ESTÉVEZ, E.: "Xavier Lorenzo Tomé, gañador do Premio Blanco Amor", *A Nosa Terra*, nº 748, 17 – 10 – 1996, p. 25.
- EYRÉ, X.M.: "Un chisco afónico", *A Nosa Terra*, nº 767, 27 – 02 – 1997, p. 23.
- GASPAR, S.: "Xavier Lorenzo Tomé. O paxaro que canta un nome", *Anuario de Estudios Literarios Galegos 1996*, Vigo, 1997, pp. 234 – 235.
- JANEIRO, D.: "Lorenzo Tomé: infancia e memoria do Blanco Amor", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 129, 17 – 10 – 1996, p. 3.

LOSA, José Luís (Santiago, 1965)

- 1.- *Caza de rojos*, Madrid, Espejo de Tinta, 2005.

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- LORENZO, F. P.: “José Luís Losa novela a clandestinidade comunista”, *El Correo Gallego*, 30 – 06 – 2005, p. 75.

LOURENZO GONZÁLEZ, Manuel (Vilaboa, 1955)

1.- *“Residentes privilexiados”*, en V.V.A.A.: *Liñas paralelas*, vol. Laranxa, Grández Nova, 1998.

NOTAS:

- Relato estructurado en tres partes, con referencias á Guerra Civil e ao exilio.

LUACES PARDO, Narciso

1.- *O Carreiro. Memorias do tío Santos*, Vigo, Galaxia, 2000.

Bibliografía:

- FREIRE, Xosé Manuel: “Un percorrido pola memoria”, *Guía dos Libros Novos*, nº 19, xuño, 2000, p. 21.

LUEIRO REY, Manuel (Fornelos de Montes, 1916 – O Grove, 1990)

1.- *Manso*, Buenos Aires, Oberón, 1968.

NOTAS:

- Non apareceu a versión completa ata a edición de Buenos Aires en 1968, na editorial Oberón, porque a versión española de 1967 estaba censurada. O título venlle dado por un cabalo chamado *Manso*, que é o fío conductor da obra, a través do que se explora distintos puntos de España en guerra, dende Galicia ao levante. Carballido Reboredo sinala que hai outra novela anterior sobre a Guerra Civil onde se emprega o cabalo como fío conductor; trátase de *La novela número 13*, de Wenceslao Fernández Flórez. A acción comeza en 1941 e vai retrocedendo no tempo. Alonso Montero sinalou que a novela é unha alegoría na que *Manso* representa algúns xeito ao pobo español.
- Hai tradución galega: *Manso*, Vigo, Galaxia, 1996, limiar de Xesús Alonso Montero.
- Premio Ciudad de Oviedo, 1966.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “*Manso, de Lueiro, en galego*”, *La Voz de Galicia*, “Beatus qui legit”, 28 – 11 – 1996, p. 9.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- DOMINGO, José: “*Manuel Lueiro Rey, Manso*”, *Ínsula*, Madrid, nº 255, p. 7.

2.- *Hundezelle y otras vidas maltratadas*, Barcelona, Ronsel, 1998

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- “*A modo de prólogo*”, de Xesús ALONSO MONTERO.

3.- *O sol na crista do galo*, Sada, O Castro, 1982; reed. en 1992.

NOTAS:

- Fan referencia á Guerra Civil os contos: “*¿Mais, foi así?*”, que ten por tema o bombardeo de Guernika; “*Hundezelle*” e “*Case chegara a primavera*”.
- O tema da Guerra Civil está visto na distancia, pero con memoria dorida, cun compromiso ético e ideolóxico por riba do literario.
- Prólogo de Basilio Losada.

Bibliografía:

- NICOLÁS, Ramón: “*O sol na crista do galo de Lueiro Rey*”, *Diario 16 de Galicia*, 08 – 02 – 1992, logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 301 – 304.

LUNA SANMARTÍN, Xosé (A Estrada, 1965)

1.- *As cometas da vida*, A Estrada, Fervenza, 2005.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Primeiro Premio no Segundo Certame de Relato Curto Roberto Blanco Torres, 1998.

MADARIAGA, Salvador de (A Coruña, 1886 – Lausanne, 1976)

1.- *Sanco Panco. Novela-fantásia*, México D.F., Latino-American, 1964. Reedición, A Coruña, La Voz de Galicia, 2004.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Trátase, cunha mínima trama novelesca, da parodia do réxime franquista, presidido por un *Gran Magín*, ditador dun país chamado Desesperia. Hai esporádicas referencias á Guerra Civil, pero o esencial é a parodia da dictadura posterior.
- Cómpre lembrar a súa peza teatral sobre a Guerra Civil *¡Viva la muerte!*
- O seu nome completo era Salvador de MADARIAGA ROJO.

Bibliografía:

- BROWNE, James R.: Reseña en *Books Abroad*, 40, (1966).
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

- SANZ VILLANUEVA, Santos: “*Madariaga, novelista*”, en V.V.A.A.: *Salvador de Madariaga (1886 – 1986)*, La Coruña, 1987, pp. 289 – 296.
- TORRENTE BALLESTER, G.: “*A propósito de Madariaga novelista*”, en *Torre del aire*, A Coruña, 1992.
- VICTORIA GIL, Octavio: “*Bibliografía de y sobre Salvador de Madariaga*”, en V.V.A.A.: *Salvador de Madariaga (1886 – 1986)*, La Coruña, 1987.
- _____: *Obra de Salvador de Madariaga*, Madrid, Fundación Ramón Areces, 1990.

MANUEL MARÍA (Outeiro de Rei, 1929 -)

- 1.- “*O xornaleiro*”, en *O xornaleiro e sete testemuñas más*, Buenos Aires, Ed. Galicia del Centro Gallego, Pombal, 9, 1971

NOTAS:

- Guerra aludida.
- Primeiro Premio do Centro Gallego de Buenos Aires en 1969.
- Reeditado en *As ribeiras son escuras*, A Coruña, Everest Galicia, 1999, con prólogo do autor.

Bibliografía:

- GÓMEZ TORRES, C.: *Manuel María: Os traballos e os días*, Santiago, Laiuento, 2001.

MARCOS, Xesús Manuel (Seoane do Courel, 1967)

- 1.- “*Fuxidos*”, en V.V.A.A.: *Auga varrida e catro contos más*, Ourense, Casa da Xuventude, 1993; reed. en V.V.A.A.: *Relatos*, Santiago, Laiuento, 1995.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada. Trata o tema do maquis.
- O relato foi incluído posteriormente en *Fonte de Esperante*, Vigo, Xerais, 2005.
- Limiar de Basilio Losada Castro na edición de 1993.
- Limiar de Enrique Rabunhal na edición de 1995.

Bibliografía:

- ESTÉVEZ, Eduardo: “*Destreza e diversidade*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 73, 14 – 09 – 1995, p. 7.

- 2.- “*Sumidoiro*”, en *Fonte de Esperante*, Vigo, Xerais, 2005.

Bibliografía:

- EYRÉ, X.M.: “*Nove contos de Xesús M. Marcos*”, *A Nosa Terra*, nº 1.201, 08/14 – 12 – 2005, p. 26.

MARIÑO DAVILA, Esperanza

1.- "Noite de circo", en ALONSO MONTERO, Xesús e SALGADO, Xosé M. (editores): *Coroa literaria para Roberto Blanco Torres contra a súa morte*, Sada, O Castro, 1999.

NOTAS:

- Franquismo.

MARIÑO LÓPEZ, Xosé Lois

1.- *Xuízo final sobre Val Abiso*, Melide, Concello de Melide, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida no capítulo seis.
- Represión.
- Primeiro Premio Terra de Melide.

Bibliografía:

- GARCÍA, Xosé: "Publican a primeira novela do Certame Literario de Melide", *La Voz de Galicia*, "Comarcas", 21 – 05 – 2002, p. 8.

MARTÍN, Paco (Recatelo, Lugo, 1940)

1.- "O estadio", en V.V.A.A.: *Berra liberdade*, Vigo, Galaxia, 1996

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O seu nome completo é Francisco MARTÍN IGLESIAS.

MARTÍNEZ OCA, Xosé Manuel (A Estrada, 1942)

1.- *Todo o peso do ceo*, Zaragoza, Luis Vives, 1997; 2^a ed., Zaragoza, Tambre, 2002.

NOTAS:

- Franquismo / Guerra Civil.

2.- *O tempo en ningunha parte*, A Coruña, Espiral Maior, Narrativa, 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- A acción desenvólvese fundamentalmente nun pobo do Ourense interior, Portelo da Moura, onde a estructura social é moi ríxida e condiciona o desenvolvemento da acción.
- Eyré sinalou que a tese máis importante do protagonista é a necesidade de valentía para buscar o fío da verdade. Os acontecementos dos anos oitenta fan aínda necesario remetirse ao alzamento de 1936.

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: “*O desenmascaramento do clan Bernal*”, *A Nosa Terra*, nº 1.123, abril, 2004, p. 26.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*O tempo en ningunha parte*”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 75, 25 – 03 – 2004, p. V.
- PÉREZ MONDELO, X.: “*O amargo pan da derrota*”, *Guía dos Libros Novos*, 2ª etapa, nº 6, 2004, p. 14.

3.- “*Un home no corral*”, en V.V.A.A.: *Catro narracións*, Sada, O Castro, 1977.

NOTAS:

- O tema é a represión da inmediata posguerra e os conflictos sociais que se derivan desta. Mestura unha parte realista e outra fantástica.

4.- *A fuxida*, Vigo, Xerais, 1980.

NOTAS:

- Franquismo.
- Unha voz en primeira persoa amosa a súa escisión entre o compromiso coa Galicia marxinal ou a emigración. É unha boa mostra do marco social e histórico do último franquismo.

Bibliografía:

- LÓPEZ, Francisco: “*A fuxida*”, *Quimera*, nº 4, febreiro, 1981.

5.- *Amores imposibles*, Vigo, 1995.

Bibliografía:

- RODRÍGUEZ, M.: “*Os amores imposibles de Oca naufragan en terra*”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, nº 27, 31 – 08 – 1995, p. 6.

6.- “*Detrás do silencio*”, en *Detrás do silencio*, Barcelona, Sotelo Blanco, Medusa, 1986.

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.
- Alude tamén ao nazismo.

7.- *Un ano e un día*, Sada, O Castro, 1980.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- O tema da memoria infantil configura a obra vinculada á culpabilidade herdada da Guerra Civil.
- Prólogo de Miguel Vázquez Freire á edición de Xerais (Vigo, 1990).

Bibliografía:

- G.G., X.: "A primeira novela de Martínez Oca. Un ano e un día", *A Nosa Terra*, nº 464, 07 – 02 – 1991.

8.- *A cidade do vento*, Vilaboa, Cumio, 1992.

NOTAS:

- Franquismo.
- Escrito con Inmaculada Pellicer.

MARTÍNEZ-RISCO MACÍAS, Sebastián (Ourense, 1899 – ?, 1977)

1.- *La tanza negra. Ejemplo y agonía del juez Oria*, Barcelona, Aymá, 1943

NOTAS:

- Franquismo.
- Prólogo de Manuel Casado Nieto.
- Mezieres sinala que "escribe con buen gusto, sabe observar y describe ambientes y tipos con soltura".

Bibliografía:

- ALBARRÁN PUENTE, G.: "La tanza negra, de Sebastián Risco", *El Progreso*, Lugo, 08 – 04 – 1944.
- BEDERRAÍN, José María: "Libros nuevos. Sebastián Risco: La tanza negra", *La Voz de España*, San Sebastián, 31 – 07 – 1945.
- GARCÍA RODRÍGUEZ, José María: "Los libros. La tanza negra", *Solidaridad Nacional*, Barcelona, 31 – 08 – 1943.
- L.A.: "Libros. La novela del juez", *Misión*, novembro, 1944.
- L. de A.: "Libros nuevos. Dos obras de Sebastián Risco", *El Correo Gallego*, 19 – 10 – 1943.
- LOJO TATO, Manuel: "Libros. La tanza negra", *El Pueblo Gallego*, Vigo, 04 – 12 – 1943.
- LÓPEZ SANCHO, L.: "Libros. La tanza negra", *El Ideal Gallego*, A Coruña, 17 – 10 – 1943.
- MEZIERES, A.J.: "Literatura", *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo Americana*, Suplemento Anual, 1942 – 1944, Madrid, Espasa-Calpe, 1950.
- VARELA JÁCOME, B.: *Historia de la literatura gallega*, Santiago, Porto, 1951.
- VIDAL LOMBÁN, José: "Carta abierta. Dos libros de Sebastián Risco", *El Correo Gallego*, 1943.
- Z.: "Lectura y glosa. La novela de un juez", *Artes y Letras*, Madrid, 15 – 10 – 1943.

MARTÍNEZ-SEVILLA, Juan Antonio (1929)

1.- *La ciudad de los mares de esquina*, La Coruña, autor, 1984

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Desenvolve acontecimentos que van desde 1921 ata 1980. É unha saga familiar, a dos Brañas. Non ten unha estructura temporal senón que conviven en cada capítulo visións distintas cronoxicamente.
- O seu nome real é Juan Antonio MARTÍNEZ PÉREZ.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

2.- *Pompas humanas*, La Coruña, autor, 1952

NOTAS:

- Franquismo.

3.- *La manzana podrida*, Madrid, Aguilar, Nova Navis, 1959

NOTAS:

- Franquismo.

4.- *Memorias de un gobernador civil*, Oviedo, Richard Grandío, 1974

NOTAS:

- Franquismo.

5.- *RH negativo*, La Coruña, autor, 1976

NOTAS:

- Franquismo.

MAYORAL, Marina (Mondoñedo, 1942)

1.- *Cándida, otra vez*, Barcelona, Ámbito Literario, 1979; reed. Barcelona, Suma de Letras, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.

Bibliografía:

- NOIA CAMPOS, Camiño: "Estructuras narrativas da obra de Marina Mayoral", *Boletín Galego de Literatura*, nº 9, 1993.
- 2.- *Tristes armas*, Vigo, Xerais de Galicia, 1994; 12^a ed., 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Amosa a entrada no mundo adolescente de dúas nenas da guerra.
- Hai versión española da propia autora: *Tristes armas*, Madrid, Anaya, 2001.

3.- *Recóndita armonía*, Madrid, Alfaguara, 1994; reed. Barcelona, Suma de Letras, 2000

NOTAS:

- Carlos Fernández Santander considéraa versión castelá de *Tristes armas*.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- LUSTRES, Miguel: “*O mundo narrativo de Marina Mayoral en Recóndita armonía*”, *Monfadal*, nº 1, 1998, pp. 125 – 129.

4.- *La única libertad*, Madrid, Cátedra, 1982

NOTAS:

- Franquismo.

5.- *Querida amiga*, Vigo, Galaxia, 1995

NOTAS:

- Aluden á Guerra Civil os contos “*Querida amiga*” e “*Adeus Antinea*”.

Bibliografía:

- CASTRO, Xavier: “*Unha colección renovada*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 14 – 05 – 1995, p. 7.
- COSTA CLAVELL, Xavier: “*Marina Mayoral*”, *O Correo Galego*, “No Faiado”, 04 – 06 – 1995, p. 4.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “*Querida amiga*”, *Faro de Vigo*, “Faro das Letras”, XCIVIII, 22 – 09 – 1995, p. 3.
- G.G., X: “*Paso adiante*”, *A Nosa Terra*, nº 675, 25 – 05 – 1995, p. 25.
- NICOLÁS RODRÍGUEZ, Ramón: “*Querida amiga*”, *Grial*, nº 129, 1996, pp. 119 – 120, logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001.
- R.G.: “*Historias da vida nas cartas de Marina Mayoral*”, *La Voz de Galicia*, “Revista de Cultura”, nº 20, 13 – 07 – 1995, p. 6.
- SUÁREZ ABEL, Miguel: “*Querida amiga*”, *La Voz de Galicia*, 09 – 08 – 1995, p. 9.
- VARELA SIEIRO, Jaime: “*Amores escondidos*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 57, 25 – 05 – 1995, p. 5.

MELLA, Carlos (O Foxo, A Estrada, 1930)

1.- *Bieito, Bieito*, Vigo, Xerais, 1993

NOTAS:

- Franquismo.
- O seu nome completo é Carlos MELLA VILLAR.

Bibliografía:

- CID CABIDO, X.: “*Bieito Bieito*”, *Novidades Xerais*, maio, 1993.
- G.G., X.: “*Menosprezo da corte, gabanza da aldea*”, *A Nosa Terra*, nº 569, 13 – 05 -1993, pp. 21 – 22.
- NICOLÁS, R.: “*Bieito Bieito de Carlos Mella*”, *Faro de Vigo*, 26 – 06 – 1993, logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 49 – 50.
- SALGADO, X.M.: “*Carlos Mella: Bieito Bieito*”, *A Trabe de Ouro*, nº 15, 1993.
- VILAVEDRA, D.: “*¿É que pode valer máis tarde ca nunca?*”, *El Correo Gallego*, “Revista das Letras”, nº 29, 03 – 06 – 1993.

MÉNDEZ FERRÍN, Xosé Luís (Ourense, 1938)

1.- *Arraianos*, Vigo, Xerais, 1991

NOTAS:

- Tratan da Guerra Civil os relatos “*Eles*”, “*O militante Fantasía*”, “*Liño*” e “*Botas de elástico*”. O terceiro dos relatos é unha mestura de erotismo e lembranzas da Guerra Civil, mentres que os outros tres recrean a残酷da fascista.
- Hai traducción portuguesa de José Viale Moutinho (Lisboa, Notícias, 2000).

Bibliografía:

- BASANTA, Á.: “*Arraianos*”, *ABC*, “ABC Cultural”, nº 144, 05 – 08 – 1994, p. 9.
- CABANA, D.X.: “*Arraianos e cada cousa no seu sitio. Arredor da obra de Méndez Ferrín*”, *Diario 16 de Galicia*, 11 – 01 – 1992.
- ENRÍQUEZ, X.M.: “*Os arraianos de Ferrín. A epopeia dun mundo único*”, *Diario 16 de Galicia*, 07 – 12 – 1991.
- G.G., X.: “*Méndez Ferrín: o conto como animación*”, *A Nosa Terra*, nº 500, 05 – 12 – 1991.
- GASPAR, S.: “*Arraianos, un Ferrín en plena madurez literaria*”, *La Voz de Galicia*, 21 – 11 – 1991.
- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: Reseña en *La Torre*, Porto Rico, nº 33, 1995, pp. 131 – 136.
- SALGADO RODRÍGUEZ, X.M.: “*Os meus Arraianos*”, *El Correo Gallego*, 06 – 12 – 1991.
- VIALE MOUTINHO, J.: “*Arraianos no signo de Larouco*”, *Novidades Xerais*, nº 9, 1991.

2.- *Antón e os iñocentes*, Monforte de Lemos, Xistral, 1976.

NOTAS:

- Franquismo.

- Finalista en 1976 do Premio da Asociación de Críticos Españoles.
- Foi escrita arredor de 1970.
- Alonso Montero considéraa como unha narración de atmósfera e contido político con páxinas de calidade sobre a loita de clases.
- Ten unha dimensión de alegoría nacional, incorporando experiencias colectivas e individuais, conxugándoas con datos da vida social, política e cultural dos anos cincuenta.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “*La literatura gallega*”, en *El año literario español*, Madrid, Castalia, 1976.
- DARRIBA, M.: “*Perlas no medio de follas caídas*”, *El Progreso*, Lugo, 25 – 04 – 1999.
- FERREIRO, Celso Emilio: “*Antón e os inocentes de Xosé Luís Méndez Ferrín*”, *ABC*, 15 – 12 – 1977.
- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.
- MOLINA, César Antonio: Recensión en *Reseña*, nº 107, 1977, p. 12.
- NOIA, C.: Recensión en *La Voz de Galicia*, 13 – 05 – 1982.
- TARRIÓN, Anxo: Reseña en *La Voz de Galicia*, 13 – 05 – 1982.

3.- *Crónica de nós*, Vigo, Xerais, 1980

NOTAS:

- Tratan da Guerra Civil os relatos “*Episodio de caza*” e “*Morrer en Laura*”. O primeiro mestura o plano do real e do fantástico e narra o mundo dos fuxidos na represión do 36. No segundo coexisten o fascismo e a militancia esquerdistas por medio da relación entre Laura e Abelardo. O conto “*Odiado amigo*” alude ás loitas internas do nacionalismo revolucionario.
- O propio autor considera o libro unha serie de contos relacionados coa realidade histórica de Galicia e da Galicia contemporánea, con vontade de documentación histórica, que é o que lle dá unidade ao libro.
- Probablemente algunos contos de *Percival e outras historias* (Vigo, Galaxia, 1958) aludan ao ambiente opresivo da posguerra. Serían os titulados “*O verdugo*” e “*O asasino*”.
- Hai tradución castelá: *Crónica de nosotros*, Zaragoza, Xórdica, 1999.

Bibliografía:

- CASARES, Carlos: *La Voz de Galicia*, 06 – 08 – 1981.
- GIL HERNÁNDEZ, A.: *Man Común*, nº 10, 1981.
- GRAÑA, B.: “*Arredor de Percival e outras historias de Xosé Luís Méndez Ferrín*”, en KREMÉR, D. (ed.): *Homenaxe a Ramón Lorenzo*, Vigo, 1998.
- LUNA ALONSO, Ana: “*Crónica de nosotros*”, Viceversa, 5, (1999), pp. 155 – 160.
- MOREIRAS, Alberto: “*Ruptura da referencia e práctica política en <Morrer en Laura>*”, *Grial*, nº 94, 1986, pp. 446 – 453.
- SALGADO, Xosé M. e CASADO, Xoán M.: *X.L. Méndez Ferrín*, Barcelona, Sotelo Blanco, 1989.
- VEIGA, Amaro: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 124, setembro, 1980.

4.- *Elipsis e outras sombras*, Vigo, Galaxia, 1974

NOTAS:

- Tratan da Guerra Civil os contos “Partisán-4” e “Prólogo”.
- A obra apareceu na primeira edición sen o conto que dá título ao volume, que foi incorporado na segunda edición de 1983. Aínda que só aluden directamente á Guerra Civil os contos citados, todos teñen unha forte carga política, agás “Dictadura das cousas” e “O delito”.
- O conto “Prólogo” narra a vida dun fascista, que “paseou” xente durante a guerra e na posguerra. “Partisán-4” conta as torturas que aplica a policía a unha anciá para que dela teña a un guerrilleiro.

Bibliografía:

- CARBALLO CALERO, R.: “Elipsis e outras sombras”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982.

5.- *Retorno a Tagen Ata*, Vigo, Castrelos, O Moucho, 1971; reed. Vigo, Xerais, 1996, cunha introdución de Antón Capelán. Leva un epílogo que recopila as críticas e outros textos sobre a obra, a cargo de Ramón Nicolás.

NOTAS:

- Franquismo.
- Trátase dunha fábula política que explica a ruptura entre o novo nacionalismo revolucionario e os líderes do partido galeguista. Moitos ven na figura de Ulpiano Roa a Ramón Piñeiro.
- En 1990 escénificouse un guión teatral. A obra ten, ademais, dúas versións cinematográficas: *Retorno a Tagen Ata*, de Eloy Lozano e *Serán*, de Carlos L. Piñeiro.
- En 1985 traduciuse, por Alejandro Rodríguez Alonso, ao bable.

Bibliografía:

- BEIRAS, X.M.: “Retorno a Méndez Ferrín”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, nº 115, 16 – 12 – 1982.
- BLANCO, Carmen: “Da escritura e da revolución na narrativa de Méndez Ferrín”, *Boletín Galego de Literatura*, nº 7, Santiago, 1992.
- CAPELÁN, Antón: “Invitación á viaxe” en MÉNDEZ FERRÍN, X.L.: *Retorno a Tagén Ata*, Vigo, Xerais, 1996, pp. 7 – 43.
- FORCADELA, Manuel: *Manual e escolma da Nova Narrativa Galega*, Santiago, Sotelo Blanco, 1993.
- GARCÍA MATO, José Luis: “Regresaré a Galicia”, en *Galicia*, nº 579, Buenos Aires, 1971, p. 67.
- MARÍA CAMIÑO: “Arredor de Retorno a Tagen Ata”, *La Voz de Galicia*, 23 – 04 – 1972.
- PIÑEIRO, Ramón: “Retorno a Tagen Ata, por X.L. Méndez Ferrín”, *Grial*, nº 32, Vigo, 1971, pp. 238 – 239.

- QUINTANA, X.R.: "Xosé Luís Méndez Ferrín, Retorno a Tagen Ata", *Historia* 16, nº 134, xuño, 1987.
- QUINTE, R.: "Retorno á memoria de Tagen Ata", *Faro de Vigo*, "Faro das Letras", 04 – 05 – 1996.

6.- *No ventre do silencio*, Vigo, Xerais, 1999

NOTAS:

- Premio Eixo Atlántico 1998 de Narrativa Galega e Portuguesa Carlos Blanco.
- Amosa a vida en Santiago no curso universitario 1955 – 1956, por medio da vida dun grupo de estudiantes para ensinar o mundo servil e miserable da época de posguerra. Ten moito de novela chave.
- Existe unha tradución ao castelán: *En el vientre del silencio* (Tafalla, Txalaparta, 2002), feita por Moncha Fuentes Arias.

Bibliografía:

- NICOLÁS, R.: "Unha regalía para os lectores", *La Voz de Galicia*, 17 – 05 – 1999, logo en *Papeis de Literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 123 – 124.
- REQUEIXO, A.: "Aprendizaxe do silencio", *Tempos Novos*, 25, xullo 1999, p. 72.
- TRIGO, Xosé Manuel G.: Reseña en *Revista Galega do Ensino*, nº 25, novembro, 1999, pp. 219 – 222.

MERINO, José María (A Coruña, 1941)

1.- "El desertor", en *Cuentos del Reino Secreto*, Madrid, Alfaguara, 1982.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O conto foi incluído tamén en *50 cuentos y una fábula* (Madrid, Alfaguara, 1997) e en *Cuentos* (Madrid, Castalia, 2000, ed. de Santos Alonso).

Bibliografía:

- CANDAU, Antonio: *La obra narrativa de José María Merino*, León, Diputación Provincial, 1992.
- GIL GONZÁLEZ, Antonio: "José María Merino", en *Galicia*, T. XXXV, *Escritores gallegos en la literatura española*, A Coruña, Hércules, 2000.
- LAREQUI GARCÍA, E. M.: "Sueño, imaginación, ficción. Los límites de la realidad en la narrativa de José María Merino", *ALEC*, XIII, 3, (1988).
- MARTÍNEZ MENCHÉN, A.: "La doble orilla de José María Merino", *Cuadernos Hispanoamericanos*, 439, (1987), pp. 116 – 121.
- SOLDEVILA, Ignacio: "La fantástica realidad. La trayectoria narrativa de José María Merino y sus relatos breves", *España Contemporánea*, T. IX, nº 2, 1996, pp. 89 – 106.

- _____: "Los cuentos de José María Merino", *Quimera*, nº 242 – 243, abril, 2004, pp. 56 -57.

2.- *Intramuros*, León, Edilesa, Libros de la Candomia, 1998.

NOTAS:

- Franquismo.
- Algún capítulo alude aos agochados na Guerra Civil.

MERINO LOSADA, Emilio (Santiago, 1918 – A Coruña, 2004)

1.- *La vida que vuelve*, La Coruña, autor, 1989

NOTAS:

- Franquismo
- Máis propiamente é un libro de memorias.

Bibliografía:

- LANDEIRA YRAGO, J.: "Merino Losada, Emilio", *Gran Enciclopedia Gallega*, T. 32, 1991, p. 94.

MILLARES VÁZQUEZ, Manuel (Noia, 1906 – Madrid, 1985)

1.- *Hombres de paz en guerra. Memorias de un miliciano*, La Habana, Talleres Úcar, García & Cía, 1938.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida. Brigadas Internacionais.
- Novela de difícil acceso, polo que é ignorada na maioría dos estudos sobre a narrativa da Guerra Civil.

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: *La Guerra Civil española en la novela. Bibliografía comentada*, Madrid, José Porrúa Turanzas, Tomo I, 1982.
- RODRÍGUEZ, Xoán Pastor: "Un noiés novel a Guerra Civil", *La Voz de Galicia*, "Barbanza-Muros-Noia", 15 – 01 – 2004, p. 11.
- _____: "Un escritor noiés esquecido: Manuel Millares Vázquez", *Alameda*, Noia, nº 13, decembro, 2003, pp. 73 – 75.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, X.P.: *Escritores da Barbanza*, A Pobra do Caramiñal, Concello, 1999.

MISTRAL, Silvia (A Habana, 1914 – México D.F., 2004)

1.- *Éxodo. Diario de una refugiada española*. México, Minerva, 1940

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Exilio.
- A autora chamábase en realidade Hortensia BLANCH PITA, filla de pai catalán e nai galega, naceu na Habana, veuse de nena para Galicia, criándose en Vilalba onde residiu ata 1926 en que marchou a Barcelona.
- A obra ten vontade testemuñal, pero con estructura narrativa.

Bibliografía:

- GODOY, Emilio: “*Silvia Mistral. Testigo y cronista del exilio de los republicanos*”, *El Mundo*, Madrid, 26 – 08 – 2004, p. 5.
- RODRIGO, Antonina: “*Silvia Mistral, escritora del exilio*”, *El País*, “Necrológicas”, 22 – 08 – 2004.

MONTAÑA, Estro (Betanzos, 1956)

1.- *As armas delicadas*, Vigo, Xerais de Galicia, 1997

NOTAS:

- Franquismo.
- Guerra lembrada.
- Nove dos relatos referentes ao maquis.
- Amosa a vida atormentada de varios personaxes, entre os que está o guerrilleiro *Foucellas*.

Bibliografía:

- CASTRO R., Xavier: “*Armas narrativas de Estro Montaña*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 16 – 11 – 1997, p. VIII.
- EYRÉ, Xosé M.: “*Entre traidores e vinganzas*”, *A Nosa Terra*, nº 796, 18 – 09 – 1997, p. 23.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Fiestras ó futuro*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 176, 11 – 09 – 1997, p. 9.
- REQUEIXO, Armando: “*As guerras outras*”, *Tempos Novos*, nº 4, 1997, p. 85.

2.- *La última isla*, Madrid, Libertarias, 1993

NOTAS:

- Chámase Estro MONTAÑA LOUZAO.

MONTENEGRO RODRÍGUEZ, Carlos**(A Pobra do Caramiñal, 1900 – Miami, 1981)**

1.- *Aviones sobre el pueblo*, La Habana, Úcar y Cía, 1937; reed. Sada, O Castro, introducción de Román Arén e Pastor Rodríguez, 2004

NOTAS:**Bibliografía:**

- ALONSO MONTERO, X.: “Un relato no que avións mercenarios bombardean ós zapateiros (argumento e comento en seis notas)”, en MONTENEGRO, Carlos: *Aviones sobre el pueblo*, Sada, O Castro, 2004
- CABRERA INFANTE, G.: “Montenegro, prisionero del sexo”, en *Vidas para leerlas*, Madrid, Alfaguara, 1998.
- NEIRA VILAS, X.: “Escritor e corresponsal”, *El Correo Gallego*, 18 – 07 – 2004, p. 2.
- PUJALS, Enrique J.: *La obra narrativa de Carlos Montenegro*, Miami, 1980.
- RODRÍGUEZ, Pastor: “Un pobrense das letras cubanas. Carlos Montenegro, nacido fai un século en Pobra, é un dos principais representantes da narrativa realista latinoamericana”, *La Voz de Galicia*, “Barbanza-Muros-Noia”, 09 – 03 – 2001, p. 13.
- _____: “Un pobrense novela a Guerra Civil”, *La Voz de Galicia*, “Barbanza-Muros-Noia”, 05 – 11 – 2002, p. 13.

MOREDA, Eva (Vegadeo, 1981)

1.- *O demo e o profundo mar azul*, Santiago de Compostela, Positivas, Narrativas, 2002.

MORENO, Xosé Antonio (Vigo, 1952)

1.- “O segredo de familia”, en *Matar a Kerenski*, Vigo, Galaxia, 1998.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Un rapaz encárgase de descubrir o motivo das desavenencias familiares que levaron ao seu avó a alonxarse trala Guerra Civil.
- O seu segundo apelido é Fernández.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: “Sete relatos sobre a desilusión e o reencontro”, *Faro de Vigo*, “El Sábado”, nº 63, 11 – 06 – 1998, p. 2.
 - EIRÉ, X.M.: “... E dispois aprenderon”, *A Nosa Terra*, nº 851, 08 – 10 – 1998, p. 24.
 - VILAVEDRA, D.: “(Re)incidindo no relato”, *Tempos Novos*, nº 17, outubro, 1998, p. 58.
- 2.- *Reminiscencias de Bob Dylan*, Vigo, Galaxia, 2000

NOTAS:

- Franquismo.
- Desenvólvese no Vigo dos anos sesenta.

Bibliografía:

- EIRÉ, Xosé M.: "A vida segue", *A Nosa Terra*, nº 963, 21 – 09 – 2000, pp. 28 – 29.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: "Unha pantalla lisa", *Guía dos Libros Novos*, nº 22, outubro, 2000, p. 21.

3.- "Poñendo ladrillos", en V.V.A.A.: *Premios Pedrón de Ouro, Certames XXII (1996) e XXIII (1997)*, Sada, O Castro, 1999.

NOTAS:

- Comunismo na posguerra.

MOURULLO, Gonzalo Rodríguez (Calo, Teo, 1935)

1.- "Carta a un dibuxante", en *Memorias de Tains*, Vigo, Monterrey, 1956.

NOTAS:

- Conta unha historia fantástica, que sen embargo ten un evidente simbolismo político, e ten por tema central o da liberdade.
- O volume leva un limiar de Benito Varela Jácome.
- Outro relato da obra alude ao tema de emigración: "Carta a un irmán".

Bibliografía:

- ACEVEDO, J.D.: "Mourullo y sus cartas dende Tains", *La Noche*, Santiago, 10 – 10 – 1956.
- BERMÚDEZ MONTES, T.: "Gonzalo R. Mourullo na narrativa galega", *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 1995.
- _____: "Mourullo: historia do esquecemento", *Gume*, nº 1, (1995), pp. 20 – 29.
- VILARÓS, Teresa M.: "Espacio físico e espacio teórico en *Memorias de Tains*", *Grial*, nº 92, (1986), pp. 187 – 192.

2.- "Lembranza dunha morte regramentaria", en V.V.A.A.: *Medusa*, Barcelona, Sotelo Blanco, 1984.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Amosa os tempos de opresión e silenzios en torno ao conflicto.
- O volume leva un prólogo de Basilio Losada Castro.

MURADO, Miguel Anxo (Lugo, 1965)

1.- "Os outros", en V.V.A.A.: *Materia prima. Relatos contemporáneos*, Vigo, Xerais, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil referida. Alusións á represión.

NAVAZA, Gonzalo (Lalín, 1957)

1.- "Castelos de area", en *Erros e Tánatos*, Vigo, Xerais, 1996

NOTAS:

- Franquismo.
- Amosa os traumas da posguerra.
- O seu nome completo é Gonzalo NAVAZA BLANCO.

Bibliografía:

- ALONSO NÚÑEZ, A.: "Análise formal e significativo do conto de Gonzalo Navaza 'Castelos na area'", *Boletín Galego de Literatura*, nº 20, 1998, pp. 53 – 61.
- _____: "O lector modelo, crítico einxenuo, en *Erros e Tánatos*", en V.V.A.A.: *Cinguidos por unha arela común*, Santiago de Compostela, Universidade de Santiago, 1999.
- BERNÁRDEZ, Carlos L.: "Erros e Tánatos", *Faro de Vigo*, "Faro das Letras", CXXVII, 01 – 06 – 1996, p. 1.
- CASTRO R., Xavier: "Eros e destrucción", *El Correo Gallego*, "Edición 7", 09 – 06 – 1996, p. 7.
- CONDE, Alfredo: "De onte a hoxe, vai un libro", *O Correo Galego*, "Outros Días", 03 – 06 – 1996, p. 48. Tamén en *El Correo Gallego* (03 – 06 – 1996).
- E.C.: "Gonzalo Navaza: Pretendo facer unha literatura gozosa", *O Correo Galego*, 31 – 05 – 1996, p. 35.
- EIRÉ, Xosé M.: "O imprevisto ameno", *A Nosa Terra*, nº 730, 13 – 06 – 1996, pp. 23.
- GUTIÉRREZ IZQUIERDO, Ramón: "O sabor do conto. Acerca de Erros e Tánatos de Gonzalo Navaza", *A Trabe de Ouro*, nº 26, 1996, pp. 301 – 303.
- MARTÍNEZ BOUZAS, Francisco: "Gozosa literatura", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 120, 08 – 08 – 1996, p. 6.
- NOIA, Camiño: "Gonzalo Navaza Blanco. Erros e Tanatos", *Anuario de Estudios Literarios Galegos*, 1996, Vigo, 1997, pp. 241 – 244.
- OSORIO, Olga: "Erros e Tánatos: un irónico achegamento narrativo á morte", *El Ideal Gallego*, A Coruña, 08 – 06 – 1996.
- PENA, Xosé Ramón: "Erros e Tánatos", *Grial*, nº 134, 1997, pp. 273 – 274.
- REGUEIRO, Carina: "As fábulas erráticas de Gonzalo Navaza", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 112, 13 – 06 – 1996, p. 4.
- TARRÍO VARELA, Anxo: "Os simpáticos Erros de Gonzalo Navaza", *O Correo Galego*, "O Recanto do Cataventos", 28 – 04 – 1996, p. 3.

- VILAVEDRA, Dolores: “*Erros e Tanatos*”, *Lateral*, nº 19 – 20, xullo – agosto, 1996, p. 17.
- X. A.: “*A chamada dos clásicos*”, *Atlántico Diario*, Vigo, 28 – 06 – 1996, p. 40.

NEGRO, Carlos (Lalín, 1970)

1.- “*A toupa*”, en V.V.A.A.: “*¿Nós? coma vós*”, Lalín, Seminario de Estudos do Deza, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil. Fuxidos.

NEIRA VILAS, Xosé (Gres, 1928)

1.- *Aqueles anos do Moncho*, Madrid, Akal, 1977; reed. en *O ciclo do neno*, Madrid, Akal, 1978, volume que voltou ser editado en 1980 e 1983, sempre con prólogo de Xesús Alonso Montero. En volume solto hai reedición de 1980.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- A obra amosa dúas serie separadas por un acontecemento central, a Guerra Civil.
- Hai traducción castelá: *Aquellos años de Moncho* (La Habana, Arte y Literatura, 1982), con prólogo de Imeldo Álvarez García.
- Premio da Crítica Española 1978.
- Alonso Montero considérra a máis traballada das novelas do autor.
- O marco cronolóxico da obra é o final da II República e os tres anos da Guerra Civil, para amosa a vida dun rapaz condicionado pola loita.

Bibliografía:

- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “*Introducción*” a *Aqueles anos do Moncho*, Vigo, Xerais, 1989.
- LORENZO RIVAS, P.: *Contribución ao estudo da novela galega de protagonista infantil e xuvenil na literatura galega contemporánea*, Sada, O Castro, 1981.
- LOSADA, Basilio: “*Aqueles anos do Moncho, por X. Neira Vilas*”, Grial, nº 56, 1977.
- MARTUL TOBÍO, L.: “*Neira Vilas, Xosé*”, en *Gran Enciclopedia Gallega*, Vol. 22, 1974 ss.
- REGUEIRA VARELA, R.: *Xosé Neira Vilas. Narrador, poeta, xornalista, historiador da nosa emigración*, Vigo, Ir Indo, 2003.
- TARRIÓN, Anxo: “*Aqueles anos de Neira Vilas*”, *Hoja del Lunes*, Vigo, 16 – 03 – 1981.
- VILAVEDRA FERNÁNDEZ, D.: *A recepción inmanente na obra de Neira Vilas*, Sada, O Castro, 1990.

2.- “*Requiem por Manuel Boado*”, en *Tempo Novo*, Sada, O Castro, 1987.

NOTAS:

- Guerra Civil.

3.- “Lourido estaba fuxido”, en *Chegan forasteiros*, Sada, O Castro, 1992.

NOTAS:

- Guerra Civil. Maquis.

4.- *Querido Tomás*, Vigo, Galaxia, 1980.

NOTAS:

- Novela con personaxe-narrador feminina, amosa as dificultades do mundo rural na primeira posguerra, nos tempos da II Guerra Mundial, con presenza da emigración.
- A emigración será materia narrativa doutras obras como *Camiño bretemoso* (1967), *Historias de emigrantes* (1968), *O home de pau* (1999), *Remuíño de sombras* (1973). Tamén os contos de *Pan teñen* gran presenza do problema migratorio.
- A obra ten o presente do discurso no mes de agosto dun ano da década de 1970, mentres que outra parte corresponde aos primeiros anos de Sara, a protagonista, que se corresponden cos primeiros tempos da posguerra.

Bibliografía:

- NAVAZA, Gonzalo: “Catro narradores: Fole, Cunqueiro, Blanco-Amor e Neira Vilas”, en *Galicia*, T. XXXIV, “A Literatura desde 1936 ata hoxe: narrativa e tradución”, A Coruña, Hércules.
- RÁBADE PAREDES, Xesús: *Xosé Neira Vilas e Xente no rodicio*, Vigo, Galaxia, 1992.
- TARRÍO VARELA, A.: *Literatura gallega*, Madrid, Taurus, 1988.

5.- *De cando o Suso foi carteiro*, Sada, O Castro, Narrativa pra Nenos, 1988.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- É unha das primeiras mostras da presenza da Guerra Civil na narrativa para nenos.

6.- *Memorias dun neno labrego*, Buenos Aires, 1961.

NOTAS:

- Posguerra.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “La prosa de Neira Vilas”, *El Progreso*, Lugo, 19 – 05 – 1965.
- CASTROVIEJO, Concha: “Relato y teoría social en una novela de Neira Vilas”, *Chan*, VIII, (1969).
- LAXE, M.: “Memorias dun neno labrego: análisis e interpretación”, *Grial*, nº 49, (1975).
- LUCAS, M.: *La visión de Galicia en Xosé Neira Vilas*, Sada, O Castro, 1977.
- MARTÍNEZ-RISCO DAVIÑA, L.: “Dúas visións diferentes do sentir nacional: Coraçom de Amicis e Memorias dun neno labrego de Neira Vilas”, *Agália*, nº 22, (1990).

- PORTAS, M.: “Estudo crítico sobre as Memorias de Neira Vilas, *Grial*, nº 85, (1984), pp. 313 – 330.
- PRESA, Mousés da: “Memorias dun neno labrego de Xosé Neira Vilas”, *A Nosa Terra*, Bos Aires, nº 504, abril, 1963.
- VARELA JÁCOME, B.: *Singraduras da narrativa galega. De Castelao a Neira Vilas*, A Coruña, Librigal, 1972.

7.- *Cartas a Lelo*, Sada, O Castro, 1971.

Bibliografía:

- LUCAS, María: *La visión de Galicia en Xosé Neira Vilas*, Sada, O Castro, 1977.
- SOUTO, Elvira: *Contribuíçom ao estudo do romance iniciático galego*, A Coruña, AGAL, 1987.

8.- “Corredoira”, en *Xente no rodicio*, Vigo, Galaxia, 7^a ed., 1983.

NOTAS:

- A primeira edición é de 1965.
- Trata dos fuxidos.

Bibliografía:

- ÁLVAREZ BLÁZQUEZ, Emilio: “Xente no rodicio”, *Grial*, nº 8, (1965).

9.- *Relatos mariñeiros*, Vigo, Xerais, 2003.

NOTAS:

- Algúns dos relatos fan referencia á Guerra Civil.

Bibliografía:

- VILAVEDRA, Dolores: “Fórmulas narrativas moi variadas”, *Grial*, nº 158, (2003), pp. 108 – 109.

NEVES, Kiko (Ponteareas, 1969)

1.- “A desbrozadora (unha historia da Guerra Civil)”, en V.V.A.A.: *A Peneira. II Premio de Relatos Curtos de Humor. I Premio de Novela Curta*, Ponteareas, Egasur, 1999, pp. 63 – 86.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Narra a historia de Mariño, comprometido na morte de dous amigos e que deixa preñada a María. A familia de Mariño tivera problemas coa de María durante a Guerra Civil.

Bibliografía:

- QUINTÁNS S., M.: "Os traballos premiados no Certame Minerva 1998", *El Correo Gallego*, "Edición 7", 11 – 04 – 1999, p. VI.

NIETO, Ramón (A Coruña, 1934)

1.- *La fiebre*, Madrid, Cid, 1960

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Desenvolve o drama da mocidade de posguerra, os fillos da guerra, que viven inseguros e desorientados e amosa vintecatro horas subxectivas dun personaxe paralelamente a vintecatro anos dun pasado obxectivo. Pretende ser a novela da clase media, á que reailiza unha profunda crítica.
- Premio Ondas, 1959.
- O seu nome completo é Ramón Nieto Álvarez-Uría.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ ALMAGRO, M.: "La fiebre de Ramón Nieto", *ABC*, 12 – 06 – 1960.
- SANZ VILLANUEVA, S.: *Historia de la novela social española (1942 – 1975)*, Madrid, Alhambra, 1980.
- S.S.: Reseña en *ABC*, 08 – 06 – 1960.

2.- *Los desterrados*, Barcelona, Roca, 1958

NOTAS:

- Franquismo.
- Contos que recibiron o Premio Leopoldo Alas en 1958.

3.- *El sol amargo*, Madrid, Cid, 1961

NOTAS:

- Franquismo.
- Protagonismo colectivo.
- Amosa o influxo da eclosión do turismo e as situacions conflictivas que provoca na España franquista.

4.- *La patria y el pan*, Barcelona, Seix Barral, 1962.

NOTAS:

- Franquismo.
- Trata os problemas da familia Morillo na emigración a Madrid e pretende reflectir de

maneira testemuñal ese importante problema no franquismo. O final é esperanzador. A novela foi valorada positivamente por Soldevila, pero moi negativamente por Sanz Villanueva e Gil Casado.

Bibliografía:

- GIL CASADO, Pablo: *La novela social española, 1920 – 1971*, Barcelona, Seix Barral, 2^a ed., 1973.
- SANZ VILLANUEVA, S.: *Historia de la novela social española. 1942 – 1975*, Madrid, Alhambra, 1980.
- SOLDEVILA, I.: *La novela desde 1936*, Madrid, Alhambra, 1980.

5.- *Vía muerta*, Madrid, Horizonte, 1964

NOTAS:

- Franquismo.
- Amosa a decadencia da burguesía e a súa corrupción.

Bibliografía:

- ESTEBAN, José: Reseña en *Ínsula*, nº 215, outubro, 1964, p. 9.

6.- *Sin dejar señas*, Barcelona, 1966

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- NÚÑEZ, Antonio: “Encuentro con Ramón Nieto”, *Ínsula*, nº 221, abril, 1965, p. 4.

7.- *La señorita B*, 1971; reed., Barcelona, Seix Barral, 1974; reed., Madrid, Dilema, 2004

NOTAS:

- Franquismo.
- A novela tivo graves dificultades coa censura, o que levou a que se destruíse case enteiра a edición primeira, de 1971, tras un proceso no Tribunal de Orde Pública. Na segunda edición tivo o título de *La señorita*.
- Novela experimental, con críticas implícitas e explícitas ao franquismo. Na obra opóñense catro puntos espaciais que son, á súa vez, sectores ideolóxicos e capas sociais.

Bibliografía:

- CONTE, Rafael: “Cuatro esquinas para España”, *El País*, “Babelia”, nº 659, 10 – 07 – 2004, p. 8.
- SEMPRÚN DONAHUE, Moraima: “Algunos puntos estructurales y técnicos de *La señorita de Ramón Nieto*”, *Papeles de Son Armadans*, nº 245 – 246, 1976, pp. 271 – 289.

NOVÁS CALVO, Lino (Grañas do Sor, Mañón, 1903 – 1983)

1.- “*El tanque de Iturri*”, en *Hora de España*, 1937.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Do autor hai un conto traducido ao galego cunha nota introductoria de Luís González Tosar e Bieito Arias Freixedo, en *Dorna*, nº 19, (1992), pp. 111 – 120.

2.- “*El comisario ciego*”, en *Noticias de Hoy*, La Habana, nº 108, 07 – 05 – 1939; reed. en *El comisario ciego y otros relatos* (Sada, O Castro, Biblioteca do Exilio 14, 2003, edición de Cira Romero).

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
3. “*Euzkadi defiende Madrid*”, en V.V.A.A.: *Crónica General de la Guerra Civil I*, Madrid, Ediciones de la Alianza Intelectual Antifascista, 1937.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
 - Reportaxe narrativa.
- 4.- “*Los niños de Novelda*”, en V.V.A.A.: *Crónica General de la Guerra Civil I*, Madrid, Ediciones de la Alianza Intelectual Antifascista, 1937

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.

OLARIAGA, Maxi (Noia, 1947)

1.- “*A aventura musical de Miguel*”, Casa da Gramática, 7, Noia, marzo 2000.

OLIVER, Ángel (O Ferrol, 1918)

1.- *Los canes andan sueltos*, Madrid, Editora Nacional, 1952

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- É unha crónica da vida en Cartaxena dende que estoupa a Guerra Civil. Os protagonistas son comunistas, feito inusitado en 1952 en España, aínda que a novela está feita dende o punto de vista dos vencedores, pois xa o mesmo título indica o que pensa dos republicanos.
- Prólogo de José María Sánchez Silva

Bibliografía:

- CABANAS, Fernando J.: *Ángel Oliver*, 1991.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

2.- *Días turbulentos*, Barcelona, Destino, 1955

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.

3.- *Las ánimas del curuto*, Madrid, Dyrsa, 1984

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

OLMO, Lauro (O Barco de Valdeorras, 1921 – Madrid, 1994)

1.- *Ayer, 27 de octubre*, Madrid, 1958.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.
- Novela de protagonista colectivo, que amorea escenas dende un mencer ata o seguinte, narrando as vicisitudes dos habitantes dun edificio que pertencen á clase social baixa. Pretende ser un esperpento do Madrid de posguerra.
- Finalista do Premio Nadal.

Bibliografía:

- BOSCH, Rafael: *La novela española del siglo XX*, Nueva York, Las Américas, 1971.
- CAMPOS, J.: “*Una novela de Lauro Olmo: Ayer, 27 de octubre*”, *Ínsula*, nº 150, 15 – 05 – 1959, p. 5.
- CORRALES EGEA, José: *La novela española actual*, Madrid, EDICUSA, 1971.
- COSTA CLAVELL, Javier: “*Lauro Olmo se considera escritor gallego en castellano*”, *Faro de Vigo*, 27 – 05 – 1956.
- FERNÁNDEZ, Ángel: “*Aproximación a Lauro Olmo*”, *Malecón. Revista de Estudios do Instituto de Bacharelato Martaguisela*, O Barco de Valdeorras, 1995, pp. 23 – 27.
- FERNÁNDEZ INSUELA, A.: *Aproximación a Lauro Olmo. Vida, ideas literarias y obra narrativa*, Oviedo, Universidad de Oviedo, Tese, 1986.
- MORAL, Rafael del: *Enciclopedia de la novela española*, Barcelona, Planeta, 1999.
- NORA, Eugenio G. de: *La novela española contemporánea*, Madrid, Gredos, 1973.
- NOVAIS, José Antonio: “*Lauro Olmo, un escritor con fe en la sociedad*”, *La Hora*, nº 101, abril, 1959, p. 14.
- OUTEIRIÑO, Maribel: *Lauro Olmo*, Santiago, Xunta de Galicia, 1995.
- SANZ VILLANUEVA, S.: *Historia de la novela social española (1942 – 1975)*, Madrid,

Alhambra, 1980.

- SOBEJANO, Gonzalo: *Novela española de nuestro tiempo*, Madrid, Prensa Española, 1975.
 - TIJERAS, E.: "Lauro Olmo, Ferrer Vidal y Ramón Nieto", *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 115, 1959, pp. 68 – 72.
 - VILLANUEVA, Darío: *Estructura y tiempo reducido en la novela*, Valencia, Bello, 1977.
- 2.- "Los niños y los pájaros del Barrio-Pozas", en *Tituladlo como queráis*, Madrid, Libertarias, 1993.

NOTAS:

- Franquismo.
- Desafiuamento por presión inmobiliaria.
- O conto foi reeditado no volume *Golfo de bien y otros cuentos*, Madrid, Alianza, 2000. Introducción de Antonio Fernández Insuela.
- O conto "La peseta del hermano mayor", incluído no volume do mesmo título de 1958 pode tamén considerarse representativo do franquismo.

OTERO, Álvaro

1.- *Waelrad*, Vigo, Nigra, Relatos dunha hora, 1995.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.

OTERO, Aníbal (Barcia, Ribeira de Piquín, 1911 – 1974)

1.- *Esmoriz*, Santiago de Compostela, Sotelo Blanco, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- A obra foi escrita polo autor durante a súa permanencia nos cárceres franquistas ata 1941. Leva por subtítulo *Memorias dun condenado do franquismo*.
- O ton lírico predomina na narración, que arrinca en Portugal cando o protagonista recibe as noticias do comezo da Guerra Civil e a caída de Tui. Logo, virá a detención de Esmoriz pola policía portuguesa e a partir de aí a experiencia carceraria, con grande presenza dos fusilamentos.
- Introducción de Claudio Rodríguez Fer.
- O seu nome completo: Aníbal OTERO ÁLVAREZ.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: "Aníbal Otero: no décimo cabodano", *Faro de Vigo*, 25 – 03 – 1984.

- CONDE, Alfredo: "Esmoriz", *La Voz de Galicia*, 06 – 06 – 1994.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- LÓPEZ BERNÁRDEZ, C.: "Esmoriz, unha visión introspectiva da guerra civil", *Faro de Vigo*, "Faro das Letras", LVII, 03 – 09 – 1994, p. 3.
- RODRÍGUEZ FER, Claudio: "Aníbal Otero, novelista e poeta carcerario", en *Boletín Galego de Literatura*, nº 5, 1991.
- _____: *A literatura galega durante a Guerra Civil*, Vigo, Xerais, 1994.
- SALGADO, X.M.: "Esmoriz", *A Trabe de Ouro*, nº 19, 1994.

OTERO, Luis (Celanova, 1942)

1.- *Gris marengo*, Vigo, Xerais, 1987; reedición: Barcelona, Plaza & Janés, 1997.

NOTAS:

- Franquismo.

OTERO FERNÁNDEZ, David (Santiago, 1946)

1.- "(II) De véspera e para sempre", en LOUREIRO RODRÍGUEZ, C. (ed.): *Narrativa contemporánea. Taberíos-Terra de Montes*, A Estrada, Fervenza, 2005, pp. 85 – 89.

NOTAS:

- Represión no franquismo.

OZORES MARCHESI, Javier (A Coruña, 1942)

1.- *La cena de los videntes*, La Coruña, Librería Arenas, 2001

NOTAS:

- I Premio Fernando Arenas
- O autor é Conde de Priegue.

PANERO, Carmen (Pontevedra, 1949)

1.- "O estraperlo", en *Diario do mimo*, Vigo, Galaxia, 1989

NOTAS:

- Franquismo.
- O título alude a un feito social moi presente nos primeiros anos de posguerra.

Bibliografía:

- ALONSO GIRGADO, L.: "Unha nova escritora", *Grial*, nº 103, 1989.

- ARAGUAS, V.: “El Pen Club Gallego”, Leer, Madrid, 22 – 08 – 1989.
- CASTRO RODRÍGUEZ, X.: “Diario do mimo: o tempo, o espacio e o silencio como símbolos”, *El Correo Gallego*, “La Noche”, 04 – 06 – 1989, p. 37.
- COTELO, María C.: “Diario do mimo: la vida de una mujer en trece relatos de prosa poética”, *La Voz de Galicia*, 25 – 06 – 1989.

PARADELO, Luís

1.- *Xelamonite*, Vigo, Galaxia, 2006.

NOTAS:

- Franquismo. Loita armada.

PATIÑO REGUEIRA, Antón (? – 2005)

1.- *Memoria de ferro*, Vigo, A Nosa Terra, 2005.

NOTAS:

- Semblanzas de ton narrativo de víctimas da Guerra Civil.

PAZ MÍGUEZ, Antonio (A Pobra do Caramiñal, 1911 – Buenos Aires, 2005)

1.- *O Adán que non quixo voltar ó paraiso*, Sada, O Castro, 1992

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Áinda que pretende ser neutral, é más ben profranquista.

Bibliografía:

- MARIÑO DAVILA, Esperanza: “Antonio Paz Míguez ou o Adán que non quixo voltar”, separata de *Revista de Lenguas y Literaturas Catalana, Gallega y Vasca*, VI, pp. 213 – 226.

PAZOS GÓMEZ, Manuel

1.- *Despois da guerra*, Ordes, A.C. Obradoiro da História, 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Proemio de Xosé Neira Vilas.
- Sete relatos.

PEDREIRA, Emma (A Coruña, 1978)

1.- *As cinzas adentras*, A Coruña, Biblos, 2004

NOTAS:

- Franquismo.
- Galicia dos anos sesenta.
- O seu nome completo é Emma Pedreira Lombardía.

Bibliografía:

- OMGHA, Víctor: “*La escritora Emma Pedreira retrata en su último libro la Galicia anacrónica de los años sesenta*”, *La Voz de Galicia*, 29 – 07 – 2004

PEDREIRA PÉREZ, Ricardo (Mondoñedo, 1928)

1.- *Estampas mindonienses de mi niñez (1936 – 1944)*, Mondoñedo, Imp. Suc. de Mancebo, 1995.

NOTAS:

- Memorias noveladas.

Bibliografía:

- REQUEIXO, Armando: *Escritores mindonienses*, Ferrol, S.C. Valle-Inclán, 1998.

PELLICER, Inmaculada

Véxase MARTÍNEZ OCA, Xosé Manuel (*A cidade do vento*).

PENA SÁNCHEZ, Xosé Ramón (Betanzos, 1956)

1.- *Para despois do adeus*, Vigo, Xerais, 1987

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- En 1993 apareceu a versión castelá: *Para después del adiós*.
- Premio Xerais, 1987; Premio Losada Diéguez, 1987.

Bibliografía:

- BASANTA, Ángel: “*Para después del adiós*”, ABC, “ABC Cultural”, nº 126, 01 – 04 – 1994, p. 10.
- G.G., X.: “*As sombras alongadas*”, A Nosa Terra, nº 333, 11 – 02 – 1988.
- LORENZANA, Salvador: “*Para despois do adeus, por Xosé Ramón Pena*”, Grial, nº 99, 1988.

- MONTAÑA, Estro: "Para después del adiós", *Faro de Vigo*, 12 – 11 – 1993.
- RAMOS, Fernando: "O último Premio Xerais di, para non cair na paranoia, que a súa lingua é o betanceiro", *La Voz de Galicia*, 11 – 02 – 1988.
- S.S.: "Unha novela ben estructurada", *La Voz de Galicia*, 11 – 02 – 1988.

PEÑA, Manuel (Santiago de Compostela)

1.- *La ruta*, Barcelona, Destino, 1959

NOTAS:

- Franquismo.
- Foi finalista do Premio Nadal 1959.
- O seu nome completo era Manuel VÁZQUEZ PEÑA.

PEREIRA, Lois Xosé (Lugo, 1965)

1.- *As horas de cartón*, Vigo, Xerais, 1985

NOTAS:

- Franquismo.
- A protagonista, Clara, unha muller de idade mediana, amosa as súas incertezas nos días da morte de Franco.

Bibliografía:

- FONTE, Ramiro: "¿Cara unha nova narrativa galega?", *Faro de Vigo*, 26 – 04 – 1986.
- REGO MAZAIRA: Reseña en *Dorna*, nº 10, 1986.
- TARRIÓN, Anxo: "Na lembranza dos anos de pedra", *Faro de Vigo*, 07 – 12 – 1985.
- VILAS LOSADA, D.: "As horas de cartón, por Lois X. Pereira", *Grial*, nº 91, 1986, pp. 123 – 124.

PEREIRA, Víctor Campio (Garabás, O Carballiño, 1928)

1.- *Baixo o sol de Magreb*, Ourense, Deputación Provincial de Ourense, 1998.

NOTAS:

- Franquismo.
- Ten a peculiaridade de amosar o colonialismo español na época de Franco en África, na posguerra. A maioría das personaxes son galegas.

Bibliografía:

- AMEIXEIRAS, Diego: "A outra crónica dos galegos no Magreb", *El Mundo*, "Galicia", 02 – 05 – 1999, p. 12.
- FEIJÓO, Raquel: "Unha novela realista. Baixo o sol do Magreb", *La Región*, Ourense, 04 – 12 – 1998, p. 14.
- PEREIRA, Víctor C.: "Baixo o sol do Magreb", *A Trabe de Ouro*, 38, (1999), pp. 289 – 291.

PEREIRA DOMÍNGUEZ, Benito (Entrimo)

1.- *Ramboia*, Vigo, Glifos, s.d. (2005?).

NOTAS:

- Guerra Civil.

PÉREZ ÁLVAREZ, José María (O Barco de Valdeorras, 1952)

1.- *Cabo de Hornos*, Barcelona, DVD, 2005.

NOTAS:

- Posguerra. Guerra Civil aludida.

Bibliografía:

- CASTANEDA, Fernando: “Okupa o poeta”, *El País*, “Babelia”, nº 731, 26 – 11 – 2005, p. 9.
- FRANCO, Camilo: “El lenguaje del acupulcador”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 138, 03 – 12 – 2005, p. 5.
- JURISTO, Juan A.: “El pájaro de Finisterre”, *ABC*, “ABC de las Artes y las Letras”, nº 734, 25 – 02 – 2006, p. 18.

PÉREZ IGLESIAS, David (Seárez de Abaixo, 1962)

1.- “Mares do sur”, en V.V.A.A.: *Paisaxes con palabras*, Vigo, Galaxia, 2001, edición de Henrique Rabuñal.

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Desenvólvese na zona de Lousame.

2.- “Sámago, fascismo”, en V.V.A.A.: *Tecendo panos*, Santiago, Laiowento, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Edición e limiar de Henrique Rabuñal.
- Existe un poema sobre o mesmo tema de Uxío Novoneyra en *Do Courel a Compostela*, que comeza con estes versos, que fan referencia a Manuel Cela Macía, de vinteún anos, paseado en 1936:

“Por toda a serra homes galgando
de noite petan MANOEL CELA chamaron
MANOEL DE RIBADAIRA pros do lado...”

Bibliografía:

- FREIRE, Xosé Manuel: “*Tecendo (boas) historias*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 21, setembro, 2000, p. 23.
- M.Q.S.: “*Catro narracións breves*”, *El Correo Gallego*, “Correto das Culturas”, nº 44, 01 – 10 – 2000, p. 8.
- MARTÍN, Lucía: “*Relatos con premio*”, *El Correo Gallego*, “Correto das Culturas”, nº 32, 09 – 07 – 2000, p. 15.

PÉREZ MAHÍA, Manuel e Xaquín VALLE-INCLÁN (Santiago, 1951)

1.- *A praia de Lastros*, Santiago de Compostela, Positivas, 1995.

NOTAS:

- Franquismo.
- Reflicte o mundo das loitas clandestinas e dos militantes de esquerda no franquismo.

Bibliografía:

- CASTRO R., Xavier: “*De memoria e coñecemento*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 10 – 09 – 1995, p. 7.
- ESTÉVEZ, Eduardo: “*Tramas ideolóxicas*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 70, 24 – 08 – 1995, p. 6.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Ser alguén na noite*”, *O Correo Galego*, “Revista das Letras”, nº 83, 23 – 11 – 1995, p. 6.
- QUINTÁNS SUÁREZ, M.: “*A praia de Lastros, unha obra con dous autores*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 19 – 11 – 1995, p. 6.
- R.G.: “*Un vello militante de esquerda perdido na praia de Lastros*”, *La Voz de Galicia*, “Revista de Cultura”, nº 19, 06 – 07 – 1995, p. 6.
- X.G.G.: “*Un relato policial cargado en sentimentalismo*”, *Galicia Internacional*, nº 4, agosto, 1995, p. 72.

PERNAS, Ramón (Viveiro, 1952)

1.- *Paso a dos*, Sevilla, Algaida, 1999.

NOTAS:

- Hai reedición na Coruña, La Voz de Galicia, 2004.

Bibliografía:

- ARAGUAS, V.: Recensión en *Revista de Libros*, 36, p. 45.
- VARELA, J.: “*La verdadera escuadra invencible*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 161, 20 – 05 – 2006, p. 2.

2.- *Del viento y la memoria*, Madrid, Espasa, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil en Galicia.

Bibliografía:

- JURISTO, J. A.: “*La permanencia de la ceniza*”, ABC, “ABC de las Artes y las Letras”, nº 742, 2006, p. 17.
- LOUREIRO, A.: “*Mi amigo, el diablo*”, Leer, 171, abril 2006.

PEROZO, Xosé Antonio (Llerena, Badaxoz, 1951)

1.- *Coral de lirios morenos*, Santiago, 1994

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- CASTRO, Xavier: “*Erotismo del lirios morenos*”, El Correo Gallego, “Edición 7”, 05 – 03 – 1995, p. 7.

2.- *Caderno de riparia*, Vigo, Xerais, Fóra de Xogo, 2004

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Premio de Novela por Entregas de *La Voz de Galicia* 2003.
- Hai tradución castelá: *Atrapados en Riparia*, Algar, 2006, tradución de Mercedes Pacheco.

Bibliografía:

- CALVO, T.: Recensión en *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 155, 01 – 04 – 2006, p. 5.

3.- “*PHD*”, en *Segunda convocatoria*, Vigo, Xerais, 2004

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.

4.- *5 de agosto de 1936*, Mérida, De la Luna Libros, 2005.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada. A acción desenvólvese en Estremadura.

Bibliografía:

- L. P.: “*Amor a la verdad, la justicia y la memoria*”, El Socialista, outubro 2005, p. 30.

- S.S.: "Xosé Antonio Perez novela el regreso de un exiliado en su libro '5 de agosto de 1936', *La Voz de Galicia*, 10 – 04 – 2005.

5.- *Espérame*, Vigo, Xerais, 2006.

NOTAS:

- Posguerra.
- Hai versión castelá co mesmo título, Salamanca, Témpora, 2006.

Bibliografía:

- NICOLÁS, Ramón: "Novela e vida. *Espérame: sen tabús*", *Faro de Vigo*, "Faro da Cultura", nº 171, 22 – 06 – 2006, p. V.

PET POSE, José Antonio (Ponteceso, 1941)

1.- *Portoceo*, Barcelona, Planeta, 1983

NOTAS:

- Franquismo.

2.- *Los gemelos de Fornelos*, Barcelona, 1984

NOTAS:

- Franquismo.

3.- *La taberna de Bergantiños*, Barcelona, 1986

NOTAS:

- Franquismo.

PINO VICENTE, Daniel (Forcadela, Tomiño, 1943)

1.- *Vixia os sables ao chegar febreiro*, Santiago, Laiowento, 1995

NOTAS:

- Franquismo.
- Recréase dende múltiples puntos de vista a vida de Carlos Costa.
- A acción desenvólvese no ano 2008, pero está implícita a crítica a comportamentos anteriores. A novela hai que considerala dentro do grupo das "novelas de nación", con forte carga alegórica.

Bibliografía:

- G.G. , X.: "Esquema prévio. *Vixia os sables...*", *A Nosa Terra*, nº 671, 27 – 04 – 1995, pp. 25 – 26.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "Novelas de nación", *O Correo Galego*, "Revista das Letras", nº 65, 20 – 07 – 1995, p. 6.

2.- “O sinxelo arrecendo dunha teima”, en V.V.A.A.: *Novo do trinque*, Santiago, BNG, 1997.

NOTAS:

- Guerra Civil.

PIÑEIRO, Antón (Celanova, 1959)

1.- “A casa da neve”, en V.V.A.A.: *Contos sen fronteiras*, Vigo, Eixo Atlántico do Noroeste Peninsular, 1999, pp. 5 – 38.

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.
- Dende o punto de vista infantil narra o ambiente de Celanova na posguerra. Ten o pai preso na vila por mor da Guerra Civil.
- O seu nome completo é Antonio Piñeiro Feijoo.

PIÑEIRO LAMAS, Nuria (Meirás, 1988)

1.- “Tempos aqueles”, *La Voz de Galicia*, “Relatos de Verán”, agosto, 2004.

NOTAS:

- Franquismo.
- Campo de concentración.

2.- “Áurea”, *La Voz de Galicia*, “Relatos de Verán”, 14 – 08 – 2005

NOTAS:

- Guerra Civil.

PRESA ESMERODE, Moisés da (Vigo, 1904 – Bos Aires, 1981)

1.- “Conto da guerra”, en *Chuvia... e outras narracións*, Buenos Aires, 1972

NOTAS:

- Guerra Civil.

Bibliografía:

- L.V.M.: “Libros. Chuvia... e outras narracións, por Mousés da Presa”, *A Nosa Terra*, nº 518, novembro, 1972.
- PÉREZ LEIRA, L.: “Moisés da Presa: Alma mater da Pondal”, *Galicia en el Mundo*, nº 285, 15 – 21, setembro, 1998, p. 26.
- S.S.: Reseña en *A Nosa Terra*, Bos Aires, nº 518, novembro, 1972.

QUEIPO, Xavier (Santiago de Compostela, 1957)

1.- *O ladrón de esperma*, Vigo, Xerais, Narrativa 171, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil en Compostela no relato “Os cabalos da procesión”.
- Libro de relatos que acadou o Premio Café Dublín 2000.

QUEIZÁN, María Xosé (Vigo, 1939)

1.- *Amor de tango*, Vigo, Xerais, 1992

NOTAS:

- Franquismo.
- Novela protagonizada por tres mulleres. Unha delas lembra a súa vida mentres pasea por Vigo. A obra recrea o ambiente da cidade dende os anos vinte ata os anos corenta, concedendo grande importancia á Guerra Civil e ás súas consecuencias, que serán determinantes no comportamento e no destino das personaxes.

Bibliografía:

- G.G., X.: “Exceso de didacticmo. Amor de tango, de María Xosé Queizán”, *A Nosa Terra*, 17 – 09 – 1992.
 - PATO, María Xesús: “Amor de tango. Fragmentos dunha carta a María Xosé Queizán”, *Festa da Palabra Silenciada*, inverno, 1992.
 - VÁZQUEZ LIMA, Eva: “Vigo nun Amor de Tango”, *Atlántico Diario*, Vigo, 19 – 02 – 1997, p. 25.
- 2.- *Ten o seu punto a fresca rosa*, Vigo, Xerais, 2000.

NOTAS:

- Franquismo final.
- A acción sitúase en Vigo e relata unha historia lésbica, amosando os graves conflictos dos anos 1972 – 1975 na cidade, detallando ademais o tecido social, tanto da clase burguesa como dos traballadores.

Bibliografía:

- BALBOA, Cecia: “Ten o seu punto a fresca rosa”, *Andaina*, nº 27, Inverno 2000, p.66.
- BLANCO RIVAS, M.: “Historia de tres mulleres entre o amor e a morte”, *Faro de Vigo*, “El Sábado”, 12 – 08 – 2000, p. 2.
- BONGIORNO GARCÍA, Minia: “Ten o seu punto a fresca rosa”, *Grial*, nº 148, (2000), pp. 689 – 690.
- EYRÉ, Xosé M.: “Muller, en Vigo”, *A Nosa Terra*, nº 948, 18 – 08 – 2000, pp. 23 – 24.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Mulleres de Vigo”, *El Correo Gallego*, “Correo das Culturas”, nº 36, 06 – 08 – 2000, p. 7.

- _____: "Contra o poder e as súas aceptacións", *Guía dos Libros Novos*, nº 22, Outubro 2000, p. 20.
- NOIA, Camiño: "María Xosé Queizán. Ten o seu punto a fresca rosa...", *Anuario de Estudios Literarios Galegos 2000*, Vigo, 2001, pp. 326 – 330.
- RUIBAL, Tomás: "A cara oculta da sociedade viguesa", *Diario de Pontevedra*, 23 – 07 – 2000, p. 6.
- TRIGO, Xosé M. G.: "Ten o seu punto a fresca rosa", *Revista Galega do Ensino*, nº 29, novembro 2000, pp. 247 – 253.

3.- "As botas", en V.V.A.A.: *Contos eróticos / Elas*, Vigo, Xerais, 1990.

NOTAS:

- O conto relaciona o erotismo e a sexualidade coa brutalidade do fascismo.
- Foi reeditado no volume *Unha liña no ceo* (Vigo, Xerais, 1996).
- Ao poder abafante do fascismo alude tamén o seu libro *¡Sentinela, alerta!* (Vigo, Xerais, 2002).

Bibliografía:

- ACUÑA TRABAZO, A. e MEJÍA, C.: "O amor na obra de María Xosé Queizán", *Madrygal*, 2, (1999), pp. 11 – 20.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "As tebras do cárcere", *O Correo Galego*, "Correo das Culturas", nº 132, 03 – 06 – 2002, p. 3.
- VILAVEDRA, Dolores: "Contos eróticos", *Grial*, nº 108, 1990, logo en *Sobre narrativa galega contemporánea*, Vigo, Galaxia, 2000.

4.- "O admirador secreto", en V.V.A.A.: *Narradio*, Vigo, Xerais, 2003

NOTAS:

- Franquismo.

5.- *¡Sentinela, alerta!*, Vigo, Xerais, 2002.

Bibliografía:

- BAR CENDÓN, Mónica: "¡Sentinela alerta! María Xosé Queizán", *Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos 2003*, Vigo, Galaxia, (2004), pp. 149 – 150.
- CASTRO, Francisco: "¡Sentinela, alerta!", *Atlántico Diario*, 20 – 05 – 2002, p. 12.
- EYRÉ, Xosé M.: "Mulleres contra o fascismo", *A Nosa Terra*, nº 1.046, 05 / 11 – 09 – 2002, p. 26.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "A tebras do cárcere", *O Correo Galego*, "Correo das Culturas", nº 132, 03 – 06 – 2002, p. 3.
- _____: "Víctimas e predadores", *Guía dos Libros Novos*, nº 41º, xuño, 2002, p. 21.
- NICOLÁS, Ramón: "Vidas arrincadas", *Faro de Vigo*, "Faro da Cultura", nº 4, 30 – 05 – 2002, p. IV.

- REQUEIXO, Armando, "Coas febras do corazón", *Tempos Novos*, nº 66, novembro, 2002, p. 76.
- RUIBAL, Tomás: "Sentinela, alerta", *Diario de Pontevedra*, 21 – 07 – 2002, p. 9.
- VIDAL, Carmen: "María Xosé Queizán. 'Metinme no cárcere para escribir ¡Sentinela, alerta!', *A Nosa Terra*, nº 1.037, 06 / 12 – 06 – 2002, p. 29.

QUIROGA, Domingo (A Coruña, 1900 – 1991)

1.- *"Un masón en la hoguera"*, manuscrito

NOTAS:

- Guerra Civil.
- A atribución a Quiroga é de Carlos Fernández Santander.
- O autor chamábase Domingo Antonio QUIROGA RÍOS.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ DEL RIEGO, F.: *Diccionario de escritores en lingua galega*, Sada, O Castro, 2^a ed., 1992.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.

QUIROGA, Elena (Santander, 1921 - ?, 1995)

1.- *Escribo tu nombre*, Barcelona – Madrid, Noguer, 1965

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.
- Relato en primeira persoa no que unha muller volta á súa adolescencia para intentar comprenderse. Ambiente represivo de internado relixiosos.
- Aínda que non galega de nacemento, sempre se considerou moi vinculada a Galicia.

Bibliografía:

- BROWN, J. L. (ed.): *Women writers of contemporary spanish fiction by women*, 1988.
- LAPESA, Rafael: "Elena Quiroga y sus novelas" en *De Ayala a Ayala*, 1988.
- PLANS, Juan J.: "Elena Quiroga: *Escribo tu nombre*", *La Estafeta Literaria*, Madrid, nº 330, 06 – 11 – 1965, pp. 17 – 18.
- VILANOVA, A.: "Elena Quiroga: Del costumbrismo naturalista al intimismo psicológico", en *Novela y sociedad en la España de posguerra*, Barcelona, Lumen, 1995, pp. 272 – 277.
- ZATLIN, P.: Introducción a *Escribo tu nombre*, Madrid, Espasa Calpe, 1993.

2.- *La caretta*, Barcelona, Noguer, 1955; reed. Madrid, Ediciones del Centro, 1974.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

- Amósase o mundo íntimo dunha personaxe de conciencia atormentada, no marco dunha reunión familiar. A careta alude á dobre personalidade que enfrenta ao individuo real coa imaxe que teñen os demais del. O conflicto arrinca do recordo do cruel asasinato dos pais do protagonista.

Bibliografía:

- BURUNAT, Silvia: *El monólogo interior como forma narrativa en la novela española (1940 – 1975)*, Madrid, Porrúa, Turanzas, 1980.
- FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor: "La careta", en *ABC*, Madrid, 15 – 01 – 1956.
- Mc GLOIN, Sister G. G.: "Elena Quiroga's *La careta*: Time and the mask", *Dissertation Abstracts International*, 32.
- PEDRÓS, Ramón: Reseña en *ABC*, 16 – 05 – 1974, p. 76.
- VILLEGRAS, Juan: "Los motivos estructurales de *La careta*, de Elena Quiroga", *Cuadernos Hispanoamericanos*, LXXV, nº 224 – 225, 1968.
- WARLETTA, E.: "La generación del desánimo", en *Cuadernos Hispanoamericanos*, XXVII, nº 76, 1956, pp. 104 – 105.
- ZATLIN-BORING, P.: *Elena Quiroga*, Boston, Twayne, 1977.

3.- *Algo pasa en la calle*, Madrid, 1954.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.
- Faise balance dunha vida frustrada a partir da morte dun home, da que se fai responsable ás concesións dunha sociedade de límites estreitos e represións. O ambiente da novela é o do barrio da Latina en Madrid.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ ALMAGRO, Melchor: "Algo pasa en la calle", *ABC*, 09 – 01 – 1955
- LANDEIRA, Ricardo: "Múltiple variación interpretativa en *Algo pasa en la calle*, de Elena Quiroga", en PÉREZ, Janet W.: *Novelistas femeninas de la postguerra española*, Madrid, Porrúa Turanzas, 1983, pp. 57 – 70.
- VÁZQUEZ DODERO, J. L.: "Algo pasa en la calle", *Nuestro Tiempo*, nº 9, 1955, pp. 118 – 121.
- ZATLIN, P.: "Divorce in Franco's Spain: Elena Quiroga's, *Algo pasa en la calle*", *Mosaic*, 17, 1, 1984, pp. 129 – 138.

4.- *Viento del norte*, Barcelona, Destino, 1952

NOTAS:

- Franquismo.
- Desenvólvese nun pazo galego e narra os amores entre un vello cabaleiro e a súa criada, que os levarán ao fracaso polas diferenzas de clase. É unha novela costumista, moi apegada ao realismo.

- Fíxose unha versión cinematográfica en 1954, con adaptación de Manuel Tamayo e dirección de Antonio Momplet.
- O título orixinal, cando foi presentada ao concurso de Bibliófilos Gallegos, era “*Tumba Loureiro*”.

Bibliografía:

- CORREA CALDERÓN, E.: Reseña en *Correo Literario*, Madrid, nº 48, 15 – 05 – 1952.
- FERNÁNDEZ ALMAGRO, M.: Reseña en *ABC*, 22 – 05 – 1951.
- GARCÍA FERNÁNDEZ, Emilio: *Diccionario filmográfico de Galicia*, Santiago de Compostela, F.U.C., Coordenadas, 1993.
- REIMUNDE NOREÑA, María D.: “*La estructuración social en Viento del norte de Elena Quiroga*”, en V.V.A.A.: *Homenaje a Luis Morales Oliver*, Madrid, Fundación Universitaria Española, 1986, pp. 385 – 397.
- VÉRULO MARQUÉS (Ramón GONZÁLEZ-ALEGRE): Reseña en *Alba*, vigo, nº 7, 1951.

5.- *Trayecto uno*, Madrid, La Novela del Sábado, 1953

NOTAS:

- Franquismo.
- Relato unanimista dun grupo de xente que emprega o autobús da liña Moncloa-Cartaxena nun día invernal. Reflicte o mundo do franquismo.

Bibliografía:

- VILLANUEVA, Darío: “*Elena Quiroga*”, en *Galicia*, Tomo XXXV, A Coruña, Hércules, 2000.

6.- *Tristura*, Barcelona, Noguer, 1960

NOTAS:

- Franquismo.
- Premio da Crítica Española de 1961.

Bibliografía:

- TORRES BITTER, B.: “*Tristura, de Elena Quiroga: de los signos temporales a la organización antitética del relato*”, *Analecta Malacitana*, X, 1987, pp. 423 – 432.
- _____: *Estudio de los modos narrativos en el discurso autobiográfico de Tristura de Elena Quiroga*, Málaga, Universidad de Málaga, 2001.

QUIROGA, Xabier

1.- *Atuado na braña*, Vigo, Xerais, Narrativa 173, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil.

BIBLIOGRAFÍA:

- CARBALLA, X.: “*¡Paso á ficción nacional!*”, *A Nosa Terra*, nº 1.037, 6 / 12 – 06 – 2002, p. 27.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “*Escribir á vella usanza*”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, nº 4, 30 – 05 – 2002, p. II.
- EYRÉ, X.M.: “*A revelación de Xabier Quiroga*”, *A Nosa Terra*, nº 1.045, 1 / 4 – 08 – 2002, p. 26.
- VILAVEDRA, D.: “*Luxos*”, *O Correo Galego*, “*Revista das Letras*”, nº 420, 30 – 05 – 2002, pp. 10 – 11.

2.- *Era por setembro*, Vigo, Xerais, 2004.

NOTAS:

- Posguerra.
- Franquismo final.

BIBLIOGRAFÍA:

- POUSA, Luís: “*Tempos de nostalxia*”, *La Voz de Galicia*, “*Culturas*”, nº 94, 22 – 01 – 2005.
- VILAVEDRA, Dolores: “*Un regreso moi agardado*”, *Grial*, nº 165, (2005), pp. 118 – 119.

RÁBADE PAREDES, Xesús (Cospeito, 1949)

1.- *Como levar un morto*, Santiago, Sotelo Blanco, Medusa, 2001

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Finalista do Premio Manuel Lueiro Rey, 2001.

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, X.: “*Aínda os medos. Sobre unha novela de Rábade Paredes*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 38, 2002.
- QUINTÁNS S., M.: “*Un relato cheo de verdade sentida e vivida*”, *El Correo Gallego*, “*O Correo das Culturas*”, nº 124, 08 – 04 – 2002.

2.- *Saraverde*, Vigo, Galaxia, 1987

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- CASTRO RODRÍGUEZ, X.: “*Saraverde e a actualización*”, *El Correo Gallego*, 08 – 11 – 1987.
- LEMA, C.: “*Dous mundos antagónicos (entre a poesía e a prosa)*”, *El Ideal Gallego*, A Coruña, 16 – 03 -1988.
- VIÑA LISTE, J.M.: “*A Saraverde le sobra una página*”, *La Voz de Galicia*, 14 – 01 – 1988.

3.- "Isaura", en V.V.A.A.: *Narradio*, Vigo, Xerais, 2003

NOTAS:

- Franquismo.

4.- *Morrer en Vilaquinte*, Santiago, Universidade de Santiago, 1980. Prólogo de José María Viña Liste.

NOTAS:

- En colaboración con Helena Villar Janeiro.
- Desenvólvese na Galicia rural, amosando a memoria histórica a través dos personaxes, con grande importancia das consecuencias da contenda civil do 36.
- Premio Galicia da Universidade de Santiago en 1980.

Bibliografía:

- CASARES, C.: "Morrer en Vilaquinte", *La Voz de Galicia*, 28 – 08 – 1981.
- CASTRO RODRÍGUEZ, X.: "Morrer en Vilaquinte, de Xesús Rábade Paredes e Helena Villar", *El Correo Gallego*, 15 – 01 – 1982.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- GIL HERNÁNDEZ, A.: Reseña en *Colóquio-Letras*, nº 73, maio 1983, pp. 108 – 109.
- TARRÍO VARELA, A.: "Morrer en Vilaquinte, pretexto para algunas reflexións sobre da crítica en Galicia", *Hoja del Lunes*, Vigo, 13 – 04 – 1981.

RABUÑAL, Henrique (Arteixo, 1962)

1.- *Ollos negros*, A Coruña, Espiral Maior, 2004

NOTAS:

- Libro de relatos, dos que algún alude á Guerra Civil, coma o titulado "Evocación e morte de Misia Nela".

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: "Sombras e luces da memoria. Dous libros de Rabuñal e Vaamonde investigan o significado das lembranzas", *A Nosa Terra*, nº 1.161, 27 de xaneiro a 2 de febreiro de 2005, p. 26.

REGUEIRO, Conchi (Lugo, 1968)

1.- *Un marciano neste mundo*, A Coruña, Baía, Meiga Moura 2, 2004.

NOTAS:

- Novela xuvenil sobre a Guerra Civil.
- Esta novela foi finalista do I Premio de Literatura Infantil e Xuvenil Meiga Moura no 2004.

REI NÚÑEZ, Luís (Muros, 1958)

1.- *Expediente Artieda*, Vigo, Xerais, 2000

NOTAS:

- Franquismo. Loitas antifranquistas.
- Premio Xerais de Novela 2000.
- Existe traducción ao castelán co mesmo título (Madrid, Alianza, 2001).

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: "Novela sobre a guerrilla urbana antifranquista", *Faro de Vigo*, "El Sábado", nº 185, 25 – 11 – 2000, p. 2.
- DARRIBA, Manuel: "Falta de rodaxe como novelista", *El Progreso*, 19 – 11 – 2000, p. 75.
- EIRÉ, Xosé M.: "Resignación", *A Nosa Terra*, nº 963, 30 – 11 – 2000, pp. 27 – 28.
- LOUREIRO, Ramón: "Un poeta, unha novela", *La Voz de Galicia*, 09 – 11 – 2000, p. 37.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "Historia dos esquecidos", *El Correo Gallego*, "Correo das Culturas", nº 50, 12 – 11 – 2000, p. 7.
- NICOLÁS, Ramón: "Unha novela sen renuncias", *Guía dos Libros Novos*, nº 24, 2000, logo en *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais, 2001, pp. 183 – 185.
- REQUEIXO, Armando: "Tempo de angor", *Tempos Novos*, 44, xaneiro 2001, p. 83.
- RUIBAL, Tomás: "Franquismo á galega", *Diario de Pontevedra*, 12 – 11 – 2000, p. 11.

2.- *A rota dos adeuses*, A Coruña, Vía Láctea, 1989

NOTAS:

- Franquismo.
- A acción desenvólvese na Costa da Morte e no norte de Portugal.

3.- *Toda a vida*, Vigo, Xerais, 2005

NOTAS:

- Posguerra.

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: "Do difícil que é amar e ser amado", *A Nosa Terra*, nº 1.209, 2/8 – 02 – 2006, p. 26.
- FAGINAS, Sandra: "Historia dun amor crepuscular", *La Voz de Galicia*, "Culturas", nº 148, 11 – 02 – 2006.

REY, Alfonso (Santiago, 1946)

1.- *Imitación compuesta*, Madrid, Huerga y Fierro, 1996

NOTAS:

- Franquismo final. Compostela.

Bibliografía:

- IGLESIAS FEIJOO, L: "La creación literaria en castellano 1990 – 1997", en V.V.A.A.: *Galicia Hoy. A Coruña*, Santiago, Xunta de Galicia, 1997.
- RUIBAL, Euloxio R.: Reseña en *Revista Galega do Ensino*, nº 16, maio, 1997, pp. 297 – 300.

REY BALLESTEROS, Anxo A. (Boqueixón, 1952)

1.- *Dos anxos e dos mortos*, Vigo, Castrelos, 1977; reed. Vigo, Galaxia, 1991

NOTAS:

- Franquismo.
- Esta novela significou unha ruptura na narrativa galega, coa que se inicia o posfranquismo.
- É unha novela de formación que ofrece unha visión dun grupo social, centrado na mocidade estudiantil santiaguesa, mergullado na mediocridade e na falta de expectativas propias do final do franquismo.

Bibliografía:

- FERREIRO, Celso Emilio: "Dos anxos e dos mortos: de Anxel A. Rey Ballesteros", *ABC*, 08 – 12 – 1977.
- FORCADELA, Manuel: "Dos anxos e dos mortos", *Diario 16 de Galicia*, 05 – 10 – 1991.
- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984). Unha historia social*, Vigo, Xerais, 1996, pp. 115 – 120.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, Pastor: "Un fito da narrativa galega", en V.V.A.A.: *Crítica e autores I*, A Coruña, La Voz de Galicia, Biblioteca Galega 120, 2002.
- VILAVEDRA, Dolores (Coord.): *Diccionario da Literatura Galega III. Obras*, Vigo, Galaxia, 2000.

2.- *Non sei cando nos veremos*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- EYRÉ, X.M.: "Caída e liberación de Fernando Luaces", *A Nosa Terra*, nº 1.182, 30/6 – 6/7 – 2005, p. 26.
- MARÉ: "A derrota do salvaxe", *Galicia Hoxe*, 15 – 06 – 2005, p. 41.
- S.S.: "Rei Ballesteros critica na súa última novela a moral social", *El Progreso*, Lugo, 26 – 06 – 2005, p. 77.
- VILAVEDRA, Dolores: "Á marxe do establecido", *Grial*, nº 167, (2005), pp. 80 – 81.

REY-STOLLE PEDROSA, Alejandro

Véxase ADRO XAVIER e ARIMA, Jacobo

RISCO, Antón (Allariz, 1926 - ?, 1998)

1.- *Memorias dun emigrante*, Vigo, Galaxia, 1986

NOTAS:

- Franquismo.
- O seu nome completo: Antonio MARTÍNEZ-RISCO FERNÁNDEZ.
- Premio da Crítica Española 1987.

Bibliografía:

- G.G., X.: "Memorias dun emigrante", *A Nosa Terra*, nº 305, 05 – 12 – 1986.
- TARRIÓN VARELA, A.: "Antón Risco, en fin...", *El Correo Gallego*, 08 – 02 – 1999, p. 3.

2.- *As metamorfozes de Proteo*, Vigo, Galaxia, 1989.

NOTAS:

- Guerra Civil e franquismo.
- Conta feitos situados en Ourense entre 1931 e 1981. A personaxe principal é un cacique, don Torcuato.
- Ten un ton, ás veces, paródico.
- Foi Premio da Crítica Galega.

Bibliografía:

- CASTRO ERROTETA, X.M. de: "O pensamento de Antón Risco", *A Nosa Terra*, nº 832, 28 – 05 – 1998, p. 25.

RIVAS, Manuel (A Coruña, 1957)

1.- *O lapis do carpinteiro*, Vigo, Xerais, 1998; 18^a ed. 2003. A 19^a ed. corrixida é de 2005, con ilustracións de José Luís de Dios.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Hai traduccións ao español, francés (*Le crayon du charpentier*, París, Gallimard, tradución dende o galego de Ramón Chao e Serge Mestre), catalán (Barcelona, Proa), alemán (*Der Bleistift des Zimmermanns*, Berlín, Suhrkamp Verlag), portugués (Lisboa, Dom Quixote, tradución de Pedro Tamem, 2000), italiano (*Il lapis delle falegnami*, Faltrinelli, 2001 e 2004, tradución de Pino Cacucci), holandés, noruegués, turco e inglés (*The Carpenter's Pencil*, ed. Harvill, en tradución de J. Dunne; hai unha edición americana de 2001 en New York, Overlook Press). Ademais existe unha versión no galego de Brasil en tradución de L. Spinardi, para a editorial Objetiva.
- Existe versión cinematográfica dirixida por Antón Reixa.
- Existe edición de peto en español: *El lápiz del carpintero*, Madrid, Alfaguara, 2005, tradución de Dolores Vilavedra e prólogo de J.M. Caballero Bonald e estudo de Eugenio Alonso Martín.

Bibliografía:

- ALONSO NOGUERIA, A.: “Entre a sinxeleza e a inxenuidade”, *Grial*, nº 140, 1998, pp. 797 - 800.
- ARAGUAS, Vicente: Recensión en *Revista de Libros*, nº 24, p. 45.
- ASOREY VIDAL, D.: “A literatura galega en tempos de posmodernidade: aproximación á obra narrativa para adultos de Manuel Rivas”, en KREMER, Dieter (Ed.): *Actas do VI Congreso Internacional de Estudios Galegos*, Trier, 2000, vol. I, pp. 397 – 426.
- GARCÍA-POSADA, M: “De republicanos artistas y amantes”, *El País*, “Babelia”, 10 – 10 – 1998, p. 5.
- LUNA ALONSO, A.: “A traducción no desenvolvemento do sistema literario en galego. Os cambios de voz de Manolo Rivas”, en KREMER, Dieter (Ed.): *Actas do VI Congreso Internacional de Estudios Galegos*, Trier, 2000, vol. I, pp. 577 – 579.
- _____: “Evocar fronteiras para atravesalas. Manuel Rivas. Le crayon du charpentier”, *Viceversa*, nº 6, (2001), pp. 289 – 294.
- MILLER, V.: “Manuel Rivas und O lapis do carpinteiro”, *Galicien Magazin*, nº 10, 2000, pp. 5 – 11.
- MORÁN, C.C.: “Unha novela sen concesións”, *La Voz de Galicia*, 30 – 06 – 1998, p. 34.
- REQUEIXO, A.: “A realidade intelixente de Rivas”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 33, 07 – 07 – 1998, p. 7.
- VALCÁRCEL LÓPEZ, M.: “Manuel Rivas leva as velas infladas”, en *Pé das Burguas*, Ourense, Caixa Galicia, 1998, pp. 229 – 234.
- VENTURA, J.: “Manuel Rivas: O lapis do carpinteiro”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos 1998*, 1999, pp. 300 – 302.
- VILAVEDRA, D.: “O lapis narrador. Manuel Rivas: O lapis do carpinteiro”, en *Tempos Novos*, nº 14, 1998, logo en *Sobre narrativa galega contemporánea*, Vigo, Galaxia, 2000, pp. 167 – 169.

2.- *Todo ben*, Vigo, Xerais, Xabarín, 1985

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Exilio.
- A novela ten unha trama futbolística con aproximacións ao xénero negro e cunha técnica de *flashback*, o que lle permite amosar ambientes e personaxes vistos dende distintos ángulos.
- Leva un prólogo de Xavier Seoane.

Bibliografía:

- GIL BERNABÉ, J.M.: “*Todo ben, de Manuel Rivas*”, *El Ideal Gallego*, “Cataventos”, 19 – 03 – 1985, p. 19.
- MARTÍNEZ PEREIRO, C.P. e DOBARRO, X.M.: “Guerrilla semiótica do relato dun ilustrado populista”, *Luzes de Galiza*, nº 3, verán, 1986, pp. 256 – 257.

- SEOANE, Xavier: “Travesía e disfarce de Manuel Rivas”, en RIVAS, M.: *Todo ben*, Vigo, Xerais, 1985.
- VILAS LOSADA, D.: “*Todo ben por Manuel Rivas*”, *Grial*, nº 92, 1986.

3.- “A lingua das bolboretas”, en *¿Que me queres amor?*, Vigo, Galaxia, 1995.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Esta colección de relatos foi Premio Torrente Ballester en 1995.
- Hai versión cinematográfica do relato, de 1999, nun filme dirixido por José Luís Cuerda, cun guión de Rafael Azcona (Logroño, 1926), que está publicado: *La lengua de las mariposas* (Madrid, Ocho y Medio, Col. Espiral, 1999). O guión está baseado non só neste relato, senón tamén nos titulados “Carmiña” e “Un saxo na néboa”. Conseguiu o Premio Goya ao mellor guión adaptado.
- O propio autor considera que o relato explica a destrucción da vida pola paranoia do poder totalitario.
- Existen varias ediciones noutras linguas: *La lingua delle farfalle* (2005), en tradución italiana de Pino Cacucci, na editorial Faltrinelli, así como edición en inglés de Margaret Hull Costa e J. Dumme (2000) co título *Butterfly's Tongue*, que inclúe outros dous relatos do volume. A edición francesa apareceu primeiro na *Nouvelle Revue Française*, nº 555 (2000), en tradución de Ramón Chao, que logo apareceu en volume co título *La langue des papillons et autres nouvelles* no 2003, áinda que hai unha edición de peto do ano anterior.

Bibliografía:

- ALONSO NOGUEIRA, A.: “*¿Que me queres amor?*”, *Grial*, Vigo, nº 130, 1996, pp. 260 – 262.
- CASTRO ERROTETA, X.Mª. de: “Contra a manipulación dos mass media, unha vacina de lóxica paisana. *¿Que me queres amor?*, de Manuel Rivas”, *A Nosa Terra*, nº 707, 04 – 01 – 1996.
- MARTÍN GARZO, G.: Reseña de *¿Qué me quieres, amor?*, *El País*, “Babelia”, nº 243, 22 – 06 – 1996, p. 10.
- NOIA, C.: “Manuel Rivas. *¿Que me queres amor?*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos*, 1998, 1999, pp. 300 – 302.
- SENABRE, R.: “*¿Qué me quieres, amor?*”, *ABC*, “ABC Cultural”, nº 244, 05 – 07 – 1996.
- VÁZQUEZ MONTALBÁN, M.: “*Las mariposas*”, *El País*, 18 – 10 – 1999, p. 88.

4.- *En salvaxe compañía*, Vigo, Xerais, 1993.

NOTAS:

- Premio da Crítica de Galicia en 1994.
- Novela que ficciona a tensión entre a tradición e a modernidade, con alusións á Guerra Civil española.

- Hai edición alemá: *In wilder Gesellschaft*, en tradución de Elke Wehr, 1998, na editorial Suhrkamp Verlag, ademais de edición francesa, en tradución de Dominique Jaccottet, a partir da versión castelá, de 1997, na editorial Métailié.

5.- *Os libros arden mal*, Vigo, Xerais, 2006.

NOTAS:

- Adiantou un capítulo, co título “*A miga de pan*”, en “Revista das Letras”, de *Galicia Hoxe*, nº 619, o 25 de maio de 2006 e outro en *La Opinión* da Coruña, o 2 de xuño do mesmo ano.

Bibliografía:

- BUGALLAL, Isabel: “*Rivas sale del vientre de la ballena y se cobija en la Torre*”, *La Opinión*, A Coruña, 09 – 07 – 2006, p. 80.
- EYRÉ, Xosé M.: “*A gran novela coruñesa é do franquismo*”, *A Nosa Terra*, nº 1.234, 07/13 – 09 – 2006, p. 26.
- FAGINAS, Sandra: “*A vida ten vocación de conto*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 168, 08 – 07 – 2006, p. 12.
- MOLEZÚN, Fernando: “*Manuel Rivas rinde homenaje a su ciudad natal en la novela Os libros arden mal*”, *La Voz de Galicia*, 09 – 07 – 2006, p. 40.

RIVEIRO COELLO, Antón (Xinzo de Limia, 1964)

1.- *As rulas de Bakunin*, Vigo, Galaxia, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Guerra presentida / vivida / lembrada.
- Foi Premio García Barros.
- Hai tradución portuguesa: *As rolas de Bakunine*, Porto, Deriva, 2006.

Bibliografía:

- ALCALÁ, X.: “*As rulas de Bakunin*”, *El Mundo*, 14 – 02 – 2001.
- BLANCO RIVAS, M.: “*A recuperación da memoria histórica*”, *Faro de Vigo*, “*El Sábado*”, 03 – 02 – 2001, p. 2.
- EIRÉ, X.M.: “*Narrativa funcional*”, *A Nosa Terra*, nº 974, 15 – 02 – 2001, pp. 27 – 28.
- ENRÍQUEZ RODRÍGUEZ, X.M.: “*Antón Riveiro Coello: As rulas de Bakunin*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos 2000*, Vigo, 2001, pp. 323 – 325.
- GARCÍA, T.: “*Antón Riveiro*”, *Gara*, 25 – 03 – 2002.
- GÓMEZ, Lupe: “*Como río limpo*”, *O Correo Galego*, “*Revista das Letras*”, febreiro, 2001.
- LOUREIRO, R.: “*A cabalo dos séculos*”, *La Voz de Galicia*, 20 – 01 – 2001.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*A novela do anarquismo galego*”, *Guía dos Libros Novos*, marzo, 2001.

- _____: "A pólvora das metáforas", *El Correo Gallego*, 25 – 11 – 2001.
- PAVÓN, Andrés: "Bakunin tamén chegou a Galicia", *Tempos Novos*, nº 47, abril, 2001, pp. 76 – 79.
- VALCÁRCEL, M.: "As rulas de Bakunin", *El Correo Gallego*, "Pé das Burgas", abril, 2001.
- VILAVEDRA, D.: "As rulas de Bakunin", *O Correo Galego*, 26 – 04 – 2001.

2.- *Homónima*, Vigo, Galaxia, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Premio Álvaro Cunqueiro.

3.- "O home que matou a Franco", en V.V.A.A.: *Narradio*, Vigo, Xerais, 2003

NOTAS:

- Franquismo.

4.- *A esfinxe de amaranto*, Vigo, Galaxia, 2003

NOTAS:

- Guerra Civil referida.

Bibliografía:

- EYRÉ, Xosé M.: "Segredos de familia. Riveiro Coello elabora unha trama entre o amor e a tragedia", *A Nosa Terra*, nº 1.115, 5 – 11 / 02 – 2004, p. 26.
- FREIRE, Carlos: "A esfinxe de amaranto. Remuíño de voces femininas", *Faro de Vigo*, "Faro da Cultura".
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: "Segredos, amores e tragedias dentro dunha saga familiar", *El Correo Gallego*, "Correo das Culturas", 11 – 04 – 2004.
- MERA, Héitor: "A gabela pechada da familia", *A Nosa Terra*, nº 1.129, 20 – 26 / 05 – 2004, p. 28.
- NICOLÁS, Ramón: "Esconxurar os silencios", *La Voz de Galicia*, "Culturas", nº 46, 07 – 02 – 2004, p. 8.
- ROMERO, Marga: "A esfinxe de amaranto", *Anuario Grial de Estudios Literarios Galegos 2003*, Vigo, Galaxia, 2004, pp. 156 – 157.
- TEIRA, Manuel: "A esfinxe de amaranto", *La Voz de Galicia*, "Barbanza-Muros-Noia", 12 – 02 – 2004.
- VILAVEDRA, Dolores: "De esfinxes e outros segredos", *Grial*, nº 161, 2004, pp. 84 – 85.

5.- "Idaciano F.C.", en V.V.A.A.: *Materia prima. Relatos contemporáneos*, Vigo, Xerais, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Represión: depuración dos mestres.

6.- “*A bicicleta do contrabandista*”, en *Casas baratas*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Franquismo. Guerra Civil aludida.

Bibliografía:

- CARBALLA, Xan: “*Antón Riveiro Coello. A función da literatura non é contar o que foi senón inventalo*”, *A Nosa Terra*, nº 1.209, 02/08 – 02 – 2006, p. 29.
- EYRÉ, Xosé M.: “*Emoción da infancia e mocidade en Casas Baratas. Riveiro Coello consolídase como narrador*”, *A Nosa Terra*, nº 1.207, 19/25 – 01 – 2006, p. 26.
- FREIRE, Xosé M.: “*Unha época vista desde as Casas Baratas. Riveiro Coello publica dezaseis relatos ambientados nos sesenta*”, *A Nosa Terra*, nº. 1.206, 12/18 – 01 – 2006, p. 27.
- NICOLÁS, Ramón: “*Memoria e infancia. Arredor de Casas baratas*”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, 09 – 03 – 2006, p. V.
- REQUEIXO, Armando: “*Patria da memoria*”, *Diario de Ferrol*, 29 – 01 – 2006, p. 21.
- RODRÍGUEZ ALONSO, Manuel: “*Tal como eramos*”, *Vieiros: cartafol de libros*, www.vieiros.com , 08 – 03 – 2006.

7.- “*Franco é morto*”, en *Casas baratas*, Vigo, Galaxia, 2005.

NOTAS:

- Franquismo. Guerra Civil aludida.

RIVEIRO LOUREIRO, Manuel (A Coruña, 1933)

1.- *A moa*, Sada, O Castro, 1984

NOTAS:

- Franquismo.
- Leva por subtítulo “*Novela maniquea*” e amosa a preocupación social do autor, que controla ideoloxicamente todas as dimensión da obra.
- Desenvólvese no mundo rural da posguerra, narrando a eliminación de toda a familia de Froilán. Amosa todas as desgracias derivadas da Guerra Civil e da persecución ideolóxica que a seguiu.

Bibliografía:

- G. G., X.: “*A moa, de Manuel Riveiro Loureiro*”, *A Nosa Terra*, nº 244, 19 – 04 – 1984.
 - HERMIDA, Modesto: Reseña en *Faro de Vigo*, 30 – 12 – 1984.
- 2.- “*Un algo preto nas mentes*”, en V.V.A.A: *I Concurso de narracións curtas da A.C. Francisco Lanza de Ribadeo*, Sada, O Castro, 1981.

NOTAS:

- Un personaxe de avanzada idade rememora o seu pasado individual, mais tamén o colectivo, onde a Guerra Civil ten unha importancia esencial.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.
- 3.- *Xullo-agosto*, Santiago, Sotelo Blanco, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil en Ferrol.
- Premio Lueiro Rey 2005.

Bibliografía:

- ROSALES, Manuel: "Xullo-agosto. As feridas da conciencia", *Faro de Vigo*, "Faro da Cultura", nº 154, 23 – 02 – 2006, p. IV.

RODRÍGUEZ, Básico

- 1.- *A transfusión*, Veniais, 2003.

NOTAS:

- Franquismo final. Transición.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: "Crónica burlesca da transición", *Faro de Vigo*, "El Sábado", 12 – 07 – 2003, p. 2.

RODRÍGUEZ DE BRETAÑA, Roxelio (Ourense, 1916)

- 1.- "Foille galego", en *Saudade*, nº 4, México, 1943, p. 25.

NOTAS:

- Conto simbólico que cita a Alexandre Bóveda coma unha das figuras fundamentais de Galicia.

Bibliografía:

- MACEIRA FERNÁNDEZ, X.M.: *A literatura galega no exilio. Consciencia e continuidade cultural*, Vigo, Cumio, 1995.

RODRÍGUEZ DÍAZ, Alberto (Ourense, 1982)

- 1.- "Caeu a noite", en V.V.A.A: *Veas verdes e catro contos más*, Ourense, Agrupación de Libreiros, 2001

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Represión.
- Agochados nun soto. O conto ten un desenlace tráxico.
- Accésit do Premio Ourense 2000.

RODRÍGUEZ DOMÍNGUEZ, Elixio (Grou, Lobios, 1910)1.- *Matádeo mañá*, Vigo, Xerais, 1994

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Autobiografía novelada.

Bibliografía:

- CARBALLA, X.: “*Elixio Rodríguez. Entrevista*”, *A Nosa Terra*, 27 – 10 – 1994.
- CASAL, Alberto: “*Antes faciamos proselitismo nas feiras*”, *La Región*, Ourense, 21 – 07 – 1998, p. 22.

RODRÍGUEZ PASTORIZA, Salvador (Bueu, 1963)1.- “*Hércules Poirot e a Santa Compañía*”, en V.V.A.A.: *Phiccións*, Vigo, Xerais, 2000, pp. 71 – 76.

NOTAS:

- Guerra Civil. 1938.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Borgianas*”, *O Correo Galego*, “*Revista das Letras*”, nº 346, 28 – 12 – 2000, pp. 8 – 9.
- VILLAR, Carmen: “*Sherlock Holmes en Galicia e outras historias*”, *Faro de Vigo*, “*El Sábado*”, nº 188, 16 – 12 – 2000, p. 3.g

RODRÍGUEZ RUIBAL, Euloxio (Ordes, 1945)1.- “*Conxo, mon amour*”, en *De corpo enteiro*, Vigo, Xerais, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

Bibliografía:

- G.G., X.: “*Contra o artificio e a pretensión. A propósito de De corpo enteiro de Euloxio R. Ruibal*”, *A Nosa Terra*, nº 639, 15 – 09 – 1994, p. 25.

RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (Guntín, A Cañiza, 1926)

1.- *Raíces rurais*, Sada, O Castro, 1996.

NOTAS:

- Franquismo.
- Reflicte a vida dunha aldea da Cañiza a partir do remate da Guerra Civil española.
- Limiar de Manuel María.

ROEL, Lola (A Coruña, 1953)

1.- *Coma hortensias no verán*, Vigo, Xerais, 2001

NOTAS:

- Franquismo.
- Educación relixiosa represora.

Bibliografía:

- OTERO, Miguel: "Una periodista seducida por el existencialismo", *La Opinión*, A Coruña, 14 – 08 – 2001, p. 8.
- TRIGO, Xosé M.G.: Recensión en *Revista Galega do Ensino*, nº 34, febreiro, 2002, pp. 321 – 323.

ROSENDE, Anxo M. (Porto do Barqueiro)

1.- Relato en V.V.A.A.: *Deixade pois que voe o paporroibo, que nos conte contos*, Ortigueira, O Paporroibo, 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil.

SÁ, António

1.- *O camiño do solpor*, Ponteareas, Alén-Miño, 2000

SALGADO, Fernando (Monterroso, 1953)

1.- *O Jalisco*, Vigo, Ir Indo, 2001.

NOTAS:

- Fai referencia ao asasinato de quen fora colaboradora de Castelao e a súa secretaria, María Docampo.
- O tema explicouno Isaac Díaz Pardo no volume *Galicia hoy y el resto del mundo* (Sada, O Castro, 1987).

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*O misterio do crime de Arillo*”, *El Correo Gallego*, “Correto das Culturas”, nº 103, 14 – 11 – 2001, p.3.

SANTIAGO GARCÍA, Silvio (Vilardevós, 1903 – 1974)

1.- *O silencio redimido*, Vigo, Galaxia, 1976.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Novela redactada nos anos sesenta, non foi autorizada pola censura ata o pasamento de Franco.
- Premio da Asociación de Críticos Españois de 1976.
- Alonso Montero considera que pesa máis o caso persoal que os problemas do pobo galego. Narra as experiencias dun alter ego do autor fuxido e exiliado logo en Portugal e América. Ten, sobre todo, vontade testemuñal.
- Carballo Calero sinalou como un dos datos positivos a capacidade de tratar o tema do terror do protagonista.

Bibliografía:

- ASOREY VIDAL, D.: “*O silencio redimido: clasificación e compromiso. Dous apuntamentos dun lector actual para unha novela da guerra civil*”, en V.V.A.A.: *Cinguidos por unha arela común. Homenaxe ó profesor Xesús Alonso Montero*, Santiago, Universidade, 1999.
- CARBALLO CALERO, R.: “*O silencio redimido*”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982.
- COSTA GÓMEZ, A.: Reseña en *El Correo Gallego*, 30 – 06 – 1991.
- EIRÉ, X. M.: “*Da infáncia á guerra. O siléncio redimido de Sílvio Santiago*, A Nosa Terra, nº 447, 04 – 10 – 1990.
- FERNÁNDEZ FREIXANES, V.: Reseña en *Teima*, nº 19, 04 – 1977.
- MARBAN, Jorge A.: “*O silencio redimido, A New Perspective on the Spanish Civil War*”, en *International Fiction Review*, 14, 1, inverno, 1987, pp. 38 – 40.
- MARCH, K. N.: “*A memoria redimida*”, *Grial*, nº 112, 1991.
- MOLINA, César A.: en *Reseña*, nº 107, 1977.
- V.F.F.: Reseña en *Teima*, nº 19, abril, 1977.

SANTOS REIRIZ, José

1.- *Cubre tu pecho de azul. Lecturas para la juventud española*, Madrid, 1950.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Premio Luis María Sobredo 1949.

Bibliografía:

- COBAS BRENLLA, Xulio: *Historia da literatura infantil e xuvenil galega*, Santiago, autor, 1991.

SANZ SAINZ, Julio (Pontevedra, 1913 – Cambados, 1998)

1.- *Los muertos no hacen ruido. Novela de la guerra para leer mientras dura la paz*, México, Editores Asociados, 1973.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *El exilio gallego de la Guerra Civil*, Sada, O Castro, 2002.

SARILLE, Xosé Manuel (Lugo, 1956)

1.- *Polos fillos dos fillos*, Santiago de Compostela, Candeira, 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida, mais tamén lembrada.
- Baseada en feitos reais, o seu marco espacial é a zona de Monte Cuveiro e de Castroverde.

Bibliografía:

- ASOREY VIDAL, Daniel: “*Contra o esquecemento e o pensamento light*”, *Grial*, nº 159, (2003), pp. 93 – 95.

SEOANE, Xavier (A Coruña, 1954)

1.- *Ábrelle a porta ao mar*, A Coruña, Espiral Maior, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida no capítulo “*Inmersións sen retorno*”.
- Maquis.

Bibliografía:

- EIRÉ, Xosé M.: “*Épica da memoria colectiva*”, *A Nosa Terra*, nº 965, 14 – 12 – 2000, p. 23.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Unha lírica novela de aprendizaxe*”, *El Correo Gallego*, “Correio das Culturas”, nº 46, 15 – 10 – 2000, p. 11.

SESTO, Julio (1879 – 1960)

1.- *La sangre de España. Novela heroica*, México, Botas, 1937.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Cando se publica a obra a guerra ainda non rematara e o autor era consciente de que a súa novela é unha das primeiras sobre o conflicto. Por esta razón o relato ten un final aberto e conclúe ás portas de Madrid. A guerra concíbese como un costume dos españois. Os protagonistas fundamentais pertencen ao bando sublevado.
- A popular enciclopedia ilustrada de Espasa considera ao autor mexicano e grafa o seu apelido como Sexto.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

SILVA, José Antonio (Santiago de Compostela, 1938 – 1997)

1.- *Matar al presidente*, Barcelona, Planeta, 1983

NOTAS:

- Franquismo.

SOBRADO PALOMARES, Alfonso (Paradela, Calvos de Randín, 1935)

1.- *Las linotipias del miedo*, Madrid, Sedmay, 1977

NOTAS:

- Franquismo final.
- Desenvolve o tema da censura.
- O autor asina Alfonso S. Palomares.

Bibliografía:

- CAÑO, X.M. del: *Alfonso S. Palomares. La lucha por la libertad*, Barcelona, Ronsel, 2005.

SOTELO BLANCO, Olegario (Quintela de Mazaira, Castro Caldelas, 1945)

1.- “*Eusebio, un indiano forzado*”, en *Contos de indianos*, Santiago, Sotelo Blanco, 1994

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Exilio.

Bibliografía:

- MÉNDEZ FERRÍN, X.L.: "Olegario Sotelo Blanco: Contos de indianos", *A Trabe de Ouro*, nº 19, 1994.

SUÁREZ FERNÁNDEZ, Marcial (Allariz, 1918 – 1996)

1.- *El agua del vino*, Barcelona, Anthropos, 1988

NOTAS:

- Franquismo.
- O autor ten unha novela titulada *Calle de Echegaray*, publicada en 1950, de forte carga costumista que pode servir para amosar a vida dun rueiro madrileño na primeira posguerra, áinda que a crítica, Nora, sobre todo, a considera obra algo superficial. A obra foi reeditada en Salamanca en 2005, con introducción de Jorge Urrutia.

Bibliografía:

- MORAL, Rafael del: *Enciclopedia de la novela española*, Barcelona, Planeta, 1999.

2.- "O desertor", en *O acomodador e outras narracións*, Vigo, Galaxia, 1969; reed., 1985.

NOTAS:

- Guerra Civil.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ GARCÉS, M.: Reseña en *La Voz de Galicia*, 09 – 11 – 1969.
- GURMÉNDEZ, C.: "El humanismo de Marcial Suárez", *Ferrol Análisis*, nº 10, decembro, 1996, pp. 128 – 131.
- LLOPE, Xuan Ignaci e Mª Paz FONTICIELLA: "Anxel Fole y Marcial Suárez: dos narradores gallegos", *Lliteratura*, nº 1, 1991.
- LOSADA CASTRO, B.: "O acomodador e outras narracións de Marcial Suárez", *Grial*, nº 25, 1969, pp. 379 – 380.
- VALCÁRCEL LÓPEZ, M.: "Marcial Suárez, o narrador de Allariz", en *Pé das Burgas*, Ourense, Caixa Galicia, 1998, p. 213 – 219.

SUEIRO, Daniel (Ribasar, 1931 – Madrid, 1986)

1.- *La noche más caliente*, Barcelona, Plaza & Janés, 1965; reed. Barcelona, Argos, Vergara, 1984

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

- Describe a vida nun pobo dominado polos vencedores da Guerra Civil. Toda a acción se concentra nunha noite, con predominio dos diálogos sobre as descripcións. Os dous personaxes principais desexan matar para liberarse da súa anguria vital.
- O nome completo era Daniel SUEIRO RODRÍGUEZ.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la novela de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- NAVALES, Ana María. *Cuatro novelistas españoles: Miguel Delibes, Ignacio Aldecoa, Daniel Sueiro, Francisco Umbral*, Madrid, Fundamentos, 1974, pp. 151 – 212.
- VILLANUEVA, Darío: “*La noche más caliente (1965) de Daniel Sueiro*”, en *Estructura y tiempo reducido en la novela*, Barcelona, Anthropos, 1994, pp. 271 – 278.

2.- *Balada del Manzanares*, Barcelona, Plaza & Janés, 1987

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Monólogo a varias voces. Pasa revista aos desmáns da posguerra máis brutal.
- A historia está narrada dende os anos oitenta, cando tres amigos voltan a unha vella casa e lembran os acontecementos do pasado. Bertrand de Muñoz relacionouna con *San Camilo, 1936*, de Camilio José Cela.

Bibliografía:

- KHEMAIES, J.: “*Temas y técnicas en la narrativa de Daniel Sueiro*”, tese, Madrid, Universidad Complutense, 1993.

3.- *Estos son tus hermanos*, México, Era, 1956; reed. Barcelona, Zero, 1977

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- É unha novela do retorno, frecuente entre os exiliados e os españois na década dos cincuenta. A guerra é un dos factores principais do rexacemento do que volta.
- Existe outra edición en Barcelona, Argos Vergara (1982).

Bibliografía:

- DOMENECH, R.: “*La primera novela de Daniel Sueiro*”, *Ínsula*, nº 176 – 177, 1961, p. 8.
- MUÑIZ, Angelina: “*Estos son tus hermanos*”, *Diorama de la Cultura*, México D.F., 02 – 05 – 1965.

4.- *La criba*, Barcelona, Seix Barral, 1961

NOTAS:

- Franquismo.

- Mostra a desesperanza dun pluriempregado no franquismo e reflicte moi ben o mundo degradado da burocracia e do xornalismo.

Bibliografía:

- C(ELA) T(RULOCK), J.: “*La criba, de Daniel Sueiro*”, *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 139, 1961, p. 160 – 162.
- DOMÉNECH, R.: “*La primera novela de Daniel Sueiro*”, *Ínsula*, nº 176 – 177, 1961, p. 8.
- MARRA-LÓPEZ, J.R.: “*La criba, de Daniel Sueiro*”, *Cuadernos del Congreso por la Libertad de la Cultura*, nº 58, 1962, p. 91.

5.- *Toda la semana*, Madrid, Rocas, 1964

NOTAS:

- Franquismo.
- É un libro de relatos. Inclúe algúns como “*La carpa*”, Premio Café Gijón, 1958 e “*La rebusca*”, Premio Samuel Ros, 1956.
- Amosa un abano do mal vivir dos españoles de clases modestas.

Bibliografía:

- ALFAYA, Javier: “*Daniel Sueiro: Un cuentista de excepción*”, *El Independiente*, Madrid, 16 – 12 – 1988.

6.- *Solo de moto*, Madrid, Alfaguara, 1967

NOTAS:

- Franquismo.
- Deu orixe ao filme *El puente*, de Bardem.
- Amosa os comportamentos típicos dun español medio e o influxo do turismo no franquismo.
- Aínda é de interese a súa novela *Corte de corteza*, que en clave alegórica mostra o movemento revolucionario estudiantil español.

7.- *Los conspiradores*, A Coruña, La Voz de Galicia, 2004.

NOTAS:

- Premio Nacional de Literatura 1959.
- Franquismo.
- Hai outra edición: Palencia, Menoscuarto, 2005, con prólogo de Fernando Valls.

Bibliografía:

- GOÑI, Javier: “*Humor de los años cincuenta*”, *El País*, “Babelia”, nº 747, 18 – 03 – 2006, p. 14.
- T.C.: Recensión en *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 155, 01 – 04 – 2006.

TAIBO, Xoán I. (Madrid, 1949)

1.- *Calendario de brétemas mañanceiras na miña praia atlántica*, Madrid, Akal, 1981.

NOTAS:

- Conxunto de catorce relatos que pretenden facer a crónica social e política da Galicia dos anos setenta. Foron escritos entre 1973 e 1979 e algúns publicados previamente en xornais.
- O relato “*O leito*” ten unha nova versión corrixida en ALONSO GIRGADO, L. (ed.): *O relato breve. Escolma dunha década*, Vigo, Galaxia, 1990.

TALLÓN SALGADO, Xoán

1.- “*A traxedia da memoria*”, en V.V.A.A.: *Premios Pedrón de Ouro*, Certames XXIV, XXV e XXVI, Sada, O Castro, 2001.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Represión.

TAXONERA VIVANCO, Luciano (O Ferrol, 1890 – Madrid, 1967)

1.- *El destino manda. Diario de amor y de guerra*, Madrid, 1943

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Algunhas fontes anotan que morreu en Caracas.

Bibliografía:

- LLORCA FREIRE, G.: *Ferroláns*, Ferrol, Embora, 1996.

TORO, Suso de (Santiago de Compostela, 1956)

1.- *Círculo*, Vigo, Xerais, 1998.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.
- O seu nome completo é Xesús Miguel de TORO SANTOS.

Bibliografía:

- BERMÚDEZ MONTES, María T.: “*Pechar o círculo*”, *Grial*, nº 141, 1999, pp. 171 – 173.
- CASTRO, Francisco: “*Círculo*”, *Atlántico Diario*, 13 – 02 – 1998, p. 8.
- EIRÉ, X.M.: “*Redondo, redondo*”, *A Nosa Terra*, nº 873, 11 – 03 – 1999.

- ENRIQUEZ, X.M.: “*Un Suso de Toro dejà vu*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 4, febreiro, 1999, p. 23.
- MARTÍNEZ BOUZAS, Francisco: “*Suso de Toro. Círculo*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 1998, 1999, pp. 297 – 299.
- _____: “*Regreso á Nanoloxía*”, *A Trabe de Ouro*, nº 37, (1999), pp. 113 – 115.
- MITAINE, Benoît: “*Quebra da identidade e proceso de autohistorización na obra de Suso de Toro*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 2000, Vigo, 2001, pp. 185 – 203.
- NICOLÁS, Ramón: “*Dende a esmagadora desesperanza*”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 59, 05 – 01 – 1999, p. 7.
- REQUEIXO, Armando: “*Manual de Nanoloxía*”, *Tempos Novos*, nº 21, (1999), p. 62.
- VIDAL, C.: “*Suso de Toro*”, *A Nosa Terra*, nº 866, 21 – 01 – 1999, p. 33.

2.- “*Parar o tempo*”, en V.V.A.A.: *Narradio*, Vigo, Xerais, 2003.

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.
- II República.

3.- *Non volvas*, Vigo, Xerais, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Premio da Crítica Española.
- Hai tamén alusións á Guerra Civil en *Land Rover*.

Bibliografía:

- A.C.: “*Suso de Toro indaga en el pasado más reciente en la novela ‘No vuelvas’*”, *El País*, 11 – 11 – 2000, p. 44.
- BASANTA, Ángel: “*No vuelvas*”, *El Mundo*, “*El Cultural*”, 06 – 12 – 2000, p. 12.
- BERMÚDEZ, Teresa: “*O eterno retorno de Ludit*”, *Tempos Novos*, nº 37, (2000), p. 80.
- BLANCO RIVAS, M.: “*Unha viaxe ao fondo da nosa memoria*”, *Faro de Vigo*, “*El Sábado*”, nº 154, 29 – 04 – 2000, p. 4.
- ENRÍQUEZ, Xosé M.: “*Metáfora da porfía*”, *Guía dos Libros Novos*, maio 2000, p. 20.
- GOÑI, Javier: “*Una memoria de ofensas*”, *El País*, “*Babelia*”, nº 468, 11 – 11 – 2000, p. 7.
- VILAVEDRA, Dolores: “*Creando mundos propios*”, *Tempos Novos*, nº 39, agosto 2000, pp. 52 – 53.

4.- *Home sen nome*, Vigo, Xerais, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil en Galicia.
- Hai tradución castelá: *Hombre sin nombre*, Barcelona, Lumen, 2006.

Bibliografía:

- ALEMANY, Luis: "Una barroca memoria histórica", *El Mundo*, 26 – 05 – 2006, p. 60.
- ARAGUAS, Vicente: "Suso de Toro" (entrevista), *Leer*, nº 174, (2006), pp. 90 – 91.
- BLANCO RIVAS, M.: "Home sen nome. Suso de Toro", *Faro de Vigo*, "Faro da Cultura", nº 167, 25 – 05 – 2006, p. VII.
- GOÑI, Javier: "El ángel rebelde", *El País*, "Babelia", nº 759, 10 – 06 – 2006, p. 10.
- NICOLÁS, Ramón: "Sen nome. Contra a desmemoria", *Faro de Vigo*, "Faro das Culturas", nº 174, 13 – 07 – 2006, p. V.
- POZUELO YVANCOS, José María: "En la pira de Torquemada", *ABC*, "ABC de las Artes y las Letras", nº 758, 12/18 – 08 – 2006, p. 13.
- REQUEIXO, Armando: "Ascendan os nomes libres polo ar", *Tempos Novos*, nº 109, xuño 2006, p. 71.
- RUIZ MANTILLA, Jesús: "Suso de Toro dialoga con los fantasmas del horror y la memoria en su nueva novela", *El País*, 20 – 05 – 2006.
- VALCÁRCEL, Xulio: "Home sen nome", *El Ideal Gallego*, "La Galería", 09 – 07 – 2006, p. 4.

TORRE ENCISO, Cipriano (A Coruña, 1902)

- 1.- *Tiempo nuestro*, Madrid, Editora Nacional, 194?
- 2.- *La marcha sobre Barcelona*, Madrid, Editora Nacional, 194?

NOTAS:

- Escrita en colaboración con D. Muro Zegri.

TORRENTE BALLESTER, Gonzalo (O Ferrol, 1910 – Salamanca, 1999)

- 1.- *Javier Mariño*, Madrid, Editora Nacional, 1943

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- A novela relata a vida de Javier Mariño, español escéptico que abandonara a patria en perigo antes da Guerra Civil e que está en París nos primeiros momentos desta. Logo, convértese ao patriotismo e ao catolicismo e volta a España en plena guerra.
- Hai recensiós de Igancio Agustí, Juan Antonio de Zunzunegui e Pedro de Lorenzo.

Bibliografía:

- ALBORG, Juan Luis: *Hora actual de la novela española*, I, Madrid, Taurus, 1958.
- BASANTA, Ángel: "Gonzalo Torrente Ballester en su rama de abedul (historia de un olvido)", en PAULINO, J. e C. BECERRA: *Gonzalo Torrente Ballester*, Madrid, Complutense, 2001, pp. 137 – 147.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

- CORTÉS IBÁÑEZ, E.: “*El cronotopo de Javier Mariño, de Gonzalo Torrente Ballester*”, en V.V.A.A.: *Batjin y la literatura*, Madrid, Visor, 1995.
- FERNÁNDEZ FLÓREZ, Darío: *Crítica al viento*, Madrid, 1948.
- IAÑEZ PAREJA, E.: “*El fascismo literario español: Javier Mariño, de Gonzalo Torrente Ballester*”, *Letras Peninsulares*, Winter, (1989), Vol. II, nº 3, pp. 323 – 340.
- LÉRTORA, Juan Carlos: *Tipología de la narración: A propósito de Torrente Ballester*, Madrid, Pliegos, 1990.
- LÓPEZ LÓPEZ, Mariano: *El mito en cinco escritores de posguerra: Rafael Sánchez Ferlosio, Juan Benet, Gonzalo Torrente Ballester, Álvaro Cunqueiro y Antonio Prieto*, Madrid, Verbum, 1992.
- MUÑOZ CORTÉS, M.: *El rostro de España, II*, Madrid, Editora Nacional, 1947.
- PASTOR CESTEROS, Susana: “*El influjo de la ideología falangista en la novela de los cuarenta: Javier Mariño, de Gonzalo Torrente Ballester*”, *CIEL*, 4, 2, Amsterdam, 1993, pp. 363 – 372.
- SOLDEVILA, Ignacio: “*Nueva lectura de Javier Mariño*”, en *Anales de la Novela Española de Posguerra*, vol. II, 1977, pp. 43 – 53.
- VARELA JÁCOME, B.: “*Revisión de Javier Mariño*”, *El Ideal Gallego*, 29 – 05 – 1981.

2.- *La Pascua triste, “Los gozos y las sombras III”*, Madrid, 1962.

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.
- De *Los gozos y las sombras* fixose unha serie televisiva en 1982, dirixida por R. Moreno Alba.
É a parte final da trilogía onde a loita entre Carlos Deza e Cayetano Salgado remata coa victoria deste último semanas antes de comezar a Guerra Civil.
- Hai traducción francesa: *Páques ameres*, Arles, Actes Sud, 1990, traducción de Claude Frayssinet; tamén hai traducción polaca: *Smutna wielkanoc*, Warszawa, Panstowy Instytut Wydawniczy, 1991, traducción de Hanna Igelson-Tygielska. Outras traduccíons: ao romeño: *Sarbatori triste*, Bucarest, Univers, 1989, traducción de Darie Novaceanu; ao serbo-croata: *Tuzni uskrs*, Zagreb, 1988, traducción de August Cesare; ao alemán: *Das Osterfest*, Stuttgart, Klett-Cotta, 1991, traducción de Harmut Zahn e Carina von Enzenberg.

Bibliografía:

- CANO, José Luis: “*La Pascua triste*”, *Ínsula*, Madrid, nº 188 – 189, 1962.

3.- *Off-side*, Barcelona, Destino, 1969

NOTAS:

- Guerra civil lembrada e referida.
- Desenvolve a historia no Madrid dos anos sesente, cun grupo de persoas que están en posición marxinal, onde está tamén presente o tema dos represaliados despois da Guerra Civil.

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- CRISPIN, John: "Off-side, o los espejos cambiantes de Gonzalo Torrente Ballester", *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 248 – 249, 1970, pp. 633 – 641.
- DOMINGO, José: "Narrativa española. Gonzalo Torrente Ballester", *Ínsula*, nº 275 – 276, 1979.
- LAWRENCE, Sally: "Dos notas sobre Off-side, en V.V.A.A.: Homenaje a Gonzalo Torrente Ballester", Salamanca, 1981, pp. 135 – 143.
- PÉREZ, Janet: *Gonzalo Torrente Ballester*, Boston, Twayne, 1984.
- SATUÉ, F.J.: "La frontera de la marginación", *Nueva Estafeta*, nº 45 – 46, (1982), pp. 113 – 115.

4.- *Filomeno a mi pesar. Memorias de un señorito descolocado*, Barcelona, Planeta, 1988.

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Guerra vista dende Portugal.
- Hai traducción portuguesa, Lisboa, Dom Quixote, 1990.
- Premio Planeta, 1988.

Bibliografía:

- BASANTA, Ángel: "Gonzalo Torrente Ballester en los 80: últimas novelas del autor", en V.V.A.A.: *La creación literaria de Gonzalo Torrente Ballester*, A Coruña, Tambre, 1997.
- BECERRA, C.: "Reflexión sobre *Filomeno a mi pesar*", *Ínsula*, nº 511, 1989, p. 17.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- GARCÍA-POSADA, M.: "Filomeno, a mi pesar. Memorias de un señorito descolocado", ABC, "ABC Literario", nº 408, 26 – 11 – 1988.
- PÉREZ, Janet: "Text, Context and Subtext in Torrente Ballester's *Filomeno a mi pesar*", *Letras Peninsulares*, Winter, (1989), vol. II, nº 3, pp. 341 – 362.
- PONTE FAR, J.A.: Recensión en *La Voz de Galicia*, "Cuaderno de Cultura", 24 – 12 – 1988.
- _____: *Galicia en la obra narrativa de Gonzalo Torrente Ballester*, A Coruña, Tambre, 1994.

5.- *La saga / fuga de J. B.*, Barcelona, Destino, 1972.

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Premio da Crítica Española 1972.
- Hai traducción ao francés, Arles, Actes Sud, 1991, traducción de Claude Beton.

- Novela experimental desenvolvida na mítica Castroforte de Baralla, con mestura de realidade e fantasía, que algúns interpretan simbolicamente.

Bibliografía:

- ALFARO, José María: Recensión en *ABC*, 27 – 04 – 1973, pp. 63 – 64.
- AMORÓS, Andrés: Recensión en *El Urogallo*, nº 20, (1973), pp. 89 – 90.
- BEL ORTEGA, Fernando: “*Gonzalo Torrente Ballester: La saga / fuga de J. B. Análisis estructural y formal de la novela*”, en V.V.A.A.: *Homenaje a Gonzalo Torrende Ballester*, Salamanca, 1981, pp. 1 – 18.
- BLANCH, Antonio: Recensión en *Reseña de Literatura, Arte y Espectáculos*, nº 58, 09 – 10 – 1972.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- DOMINGO, José: “*Los caminos de la experimentación*”, *Ínsula*, nº 312, (1972).
- ESTÉVEZ MOLINERO, Ángel: “*La fuga sagaz de Gonzalo Torrente Ballester: Perspectivas de inmersión en La saga / fuga de J.B.*”, en V.V.A.A.: *Homenaje a Gonzalo Torrente Ballester*”, Salamanca, 1981, pp. 91 – 114.
- GIMÉNEZ, Alicia: *Torrente Ballester. El autor y su obra*, Barcelona, Barcanova, 1981.
- GIMFERRER, Pere: “*Otras inquisiciones: La saga / fuga de J.B.*”, *Destino*, Barcelona, 16 – 10 – 1982, p. 33.
- PÉREZ MONTERO, María Concepción: “*La ironía en La saga / fuga de J. B. (La saga / fuga como juego)*”, en V.V.A.A.: *Homenaje a Gonzalo Torrente Ballester*”, Salamanca, 1981, pp.191 – 204.
- VILANOVA, Manuel: “*Gonzalo Torrente Ballester: La saga / fuga de J. B.*”, *Cuadernos Hispanoamericanos*, nº 272, 1973, pp. 372 – 375.

6.- *La muerte del decano*, Barcelona, Planeta, 1992

NOTAS:

- Franquismo.
- Reflicte os anos da posguerra en Galicia, a partir da investigación dun crime.

Bibliografía:

- PONTE FAR, J.A.: Recensión en *La Voz de Galicia*, 10 – 12 – 1992.

7.- *La boda de Chon Recalde*, Barcelona, Planeta, 1995

NOTAS:

- Franquismo.
- Ambiente provinciano (Ferrol) que se ve alterado pola volta das Recalde, fillas dun mariño fusilado, na posguerra.
- Hai unha adaptación ao galego de María Jesús Guillén, que cremos inédita.

Bibliografía:

- FARIÑA BUSTO, María J.: "Convenciones sociales y personajes femeninos en *La boda de Chon Recalde*". en PAULINO, J. e C. BECERRA: *Gonzalo Torrente Ballester*, Madrid, 2001, pp. 137 – 147.
- PÉREZ, Janet W.: "As novelas menores de Torrente á luz do neohistoricismo", *Revista Galega do Ensino*, nº 18, febreiro, 1998, pp. 43 – 71.
- PONTE FAR, Xosé A.: Reseña en *Revista Galega do Ensino*, nº 10, febreiro, 1996, pp. 175 – 177.
- SENABRE, Ricardo: "La boda de Chon Recalde. Gonzalo Torrente Ballester", ABC, "ABC Cultural", nº 206, 03 – 10 – 1995, p. 9.

TORRENTE MALVIDO, Gonzalo (O Ferrol, 1935)

1.- *Tiempo provisional*, Madrid, Alfaaguara, 1969.

NOTAS:

- Franquismo.
- Premio Sésamo 1968.
- Outra novela do autor reflicte o franquismo, a titulada *Hombres varados*, de 1963.

Bibliografía:

- DOMINGO, José: "Narrativa española. G. Torrente Malvido", *Ínsula*, nº 278, 1970, p. 5.
- MARRA-LÓPEZ, J.R.: "Torrente Malvido, Gonzalo: *Hombres varados*", *Ínsula*, nº 199, (1963), pp. 8 – 9.

TORRES, Xohana (Santiago de Compostela, 1931)

1.- *Adios, María*, Buenos Aires, Galicia, 1971; 2^a ed., Vigo, Caixa Vigo, 1976; 3^a ed. corrixida, Vigo, Galaxia, 1989; 4^a ed., ib., 1990.

NOTAS:

- Franquismo.
- Conta a historia dunha familia obreira afectada pola emigración.
- A primeira edición ten variantes. Novela que conxuga as novedades técnicas co compromiso con Galicia, para expresar a traxedia da emigración.
- Premio Galicia do Centro Galego de Bos Aires.
- O seu segundo apelido é FERNÁNDEZ.

Bibliografía:

- BERMÚDEZ MONTES, Teresa: "Adiós María, como novela femenina galega", en V.V.A.A.: *Professor Basilio Losada. Ensinar e pensar con liberdade e risco*, Barcelona, Universidade de Barcelona / Xunta de Galicia, 2000, pp. 165 – 170.

- _____: *Adios María de Xohana Torres*, Vigo, Xerais, 2002.
- BLANCO, Carmen: *Literatura galega da muller*, Vigo, Xerais, 1991.
- BREA LÓPEZ, María M.: "Adiós, María de Xohana Torres. Estructura e personaxes", *Grial*, nº 37.
- CONDE MURUAIS, P.: "Adiós, María", *Gran Enciclopedia Gallega*, T. I, 1974.
- FEIXÓ, X.: "Análise estructural de Adiós María", *Grial*, nº 92, 1986.
- FORCADELA, Manuel: *Manual e escolma da Nova Narrativa Galega*, Santiago de Compostela, Sotelo Blanco, 1993.
- LORENZANA, S.: "Adiós María, por Xohana Torres", *Grial*, nº 33, 1971.
- NOIA, C.: "Sobre a estructura de Adiós, María", *Festa da Palabra Silenciada*, Vigo, nº 4, 1987.
- _____: *A Nova Narrativa Galega*, Vigo, Galaxia, 1992.
- NOVO, Olga: "A voz interna, conmovida, última. Análise temática da obra de Xohana Torres", *Unión Libre*, 1996.

TOVAR, Antón (Rairiz de Veiga, 1921 – Ourense, 2004)

1.- "A grande ilusión", en *A grande ilusión e outros contos*, Vigo, Galaxia, 1989

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Represión.
- Trata de Manuel Gómez del Valle.
- O seu nome completo é Antón TOVAR BOBILLO.

Bibliografía:

- CARRO, Xavier: "Sinxeleza e intensidade na narrativa de A. Tovar", *Grial*, nº 104, 1989.

TUDELA, Mariano (A Coruña, 1925 - ?)

1.- *El torerillo de invierno*, Barcelona, Luis de Caralt, 1951

NOTAS:

- Franquismo.
- Prólogo de Camilo José Cela.
- Mestura dous mundos, o dos touros e o da emigración, cun estilo tremendista.

Bibliografía:

- G.A.: "Mariano Tudela: El torerillo de invierno", *Alba*, Vigo, nº 9, 1952.

2.- *La madrugada de las mercenarias*, Barcelona, Plaza & Janés, 1982

NOTAS:

- Franquismo.

3.- *Amarga canción del recuerdo*, Barcelona, Anthropos, 1988

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

4.- “*Fiebre negra*”, en *Fiebre negra y otras historias*, Madrid, Bitácora, 1994.

NOTAS:

- Franquismo.
- Estraperlo de wolfram
- Premio Puerta Bisagra 1993.

VALCÁRCEL, Xesús M. (Lugo, 1955)

1.- “*Terceira agrupación guerrilleira*”, en *O capitán Lobo Negro*, Vigo, Galaxia, 1995

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Maquis.
- O seu nome completo: Xesús Manuel LÓPEZ VALCÁRCEL.
- O autor reflicte algúns dos problemas da posguerra como a emigración nalgún conto do seu volume *Contos nocturnos* (1985), como é o caso do titulado “*Cociña económica*”.

Bibliografía:

- CASTRO R., X.: “*A narrativa de Xesús Valcárcel*”, *El Correo Gallego*, “Edición 7”, 17 – 12 – 1995, p. 7.
- CELEIRO, L.: “*Sete contos e outros tantos*”, *O Correo Gallego*, 27 – 10 – 1995.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “*Festa da imaxinación*”, *O Correo Gallego*, “Revista das Letras”, nº 81, 09 – 11 – 1995, p. 6.
- TARRÍO VARELA, A.. “*Xesús Manuel Valcárcel, unha alfaia literaria*”, *O Correo Gallego*, 29 -10 1995, p. 3.

2.- *As grandes carballeiras*, Vigo, Galaxia, 1998.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida / Franquismo.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: “*Unha novela de aventuras que recupera a tradición céltica*”, *Faro de Vigo*, “*El Sábado*”, nº 95, 20 – 02 – 1999, p. 2.
- ENRÍQUEZ, X.M.: “*Unha historia circular*”, *Guía dos Libros Novos*, nº 6, abril, 1999, p. 21.
- G.G., X.: “*A novela como Bulldozer*”, *A Nosa Terra*, nº 876, 31 – 03 – 1999.
- NICOLÁS, R.: “*Viaxe á procura da identidade*”, *La Voz de Galicia*, “*Culturas*”, nº 73, 13 – 04 – 1999, p. 7.

- REQUEIXO, A.: "Os camiños interiores", *Tempos Novos*, nº 23, abril, 1999, p. 62.
- RODRÍGUEZ, A.: "Valcárcel apreixa o inefable", *O Correo Galego*, 17 – 03 – 1999.

VALENTE, José Ángel (Ourense, 1929 – 2000)

1.- *Número trece*, Las Palmas, Provisionales, 1971

NOTAS:

- Catro dos textos pasaron logo a *El fin de la edad de plata*, Barcelona, Seix Barral, 1973.
- Lémbrese "*El uniforme del general*", 1971, logo en *Nueve enunciaciones* (1978).

Bibliografía:

- POLO, Milagros: *José Ángel Valente. Poesía y poemas*, Madrid, Narcea, 1983.
- _____: "La prosa de Valente: Hacia una estética del origen", en RODRÍGUEZ FER, Claudio (Ed.):
- RISCO, Antonio: "La narración de José Ángel Valente", en RODRÍGUEZ FER, C. (ed.): *Material Valente*, Madrid, Júcar, 1999.
- VALCÁRCEL, Eva: *El fulgor o la palabra encarnada. Imágenes y símbolos en la poesía última de José Ángel Valente*, Barcelona, PPU, 1989.

VALENZUELA, María Victoria (Vilagarcía de Arousa, 1922)

1.- *Tres tiempos y la esperanza*, Buenos Aires, Alborada, 1962; reedición, Sada, O Castro, 1987.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida / lembrada
- Novela testemuñal dividida en tres partes que se corresponden cos anos previos á guerra, coa guerra e co exilio. Todas as partes son narradas pola mesma voz, aínda que esta evolucionou.
- "Noticia", de Arturo Cuadrado.
- Hai versión en galego, co nome real da autora, Mariví Villaverde: *Tres tempos e a esperanza* (Vigo, A Nosa Terra, Mulleres 5, 2002, con nota introductoria de Anxos Sumai, cun epílogo da autora e ilustracións).

Bibliografía:

- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.

VALENZUELA, Ramón de (Silleda, 1914 – Sanxenxo, 1980)

1.- *Non agardei por ningúén*, Buenos Aires, Citania, 1957; reed., Madrid, Akal, 1976; nova reed. Vigo, Xerais, 1989.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Conta as vicisitudes dun militante nacionalista, Gonzalo Ozores, que é trasunto do autor, obrigado a fuxir e agocharse nas terras do Deza nos primeiros días do golpe de 1936, para verse obrigado logo a participar na guerra, no bando nacional, facendo de espía para os republicanos. Hai referencias a personaxes históricos como Castelao.
- O seu nome completo é Ramón de VALENZUELA OTERO.
- Prólogo de Celso Emilio Ferrerio na edición de 1976.

Bibliografía:

- CARBALLO CALERO, R.: “Unha novela de guerra”, en *Libros e autores galegos. Século XX*, A Coruña, Fundación Barrié de la Maza, 1982, pp. 404 – 405.
- HERMIDA GARCÍA, Modesto: Introducción a *Ramón de Valenzuela: Non agardei por ninguén*, Vigo, Xerais, 1989.
- MACEIRA FERNÁNDEZ, X.M.: *A literatura galega no exilio*, Vigo, Cumio, 1995.
- S.S.: Reseña en *Opinión Gallega*, Buenos Aires, nº 181, 1957.

2.- *Era tempo de apandar*, Madrid, Akal, 1980; reed. Vigo, A Nosa Terra, O Fardel da memoria 4, 1997.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- A edición de 1997 leva un limiar de Fernando Valenzuela Villaverde.
- Algunxs críticos consideranx unha continuación de *Non agardei por ninguén*.
- O protagonista sofre a experiencia do cárcere e ve como a sociedade dos triunfadores o deixa sen futuro. Os perdedores refúxianse na esperanza do triunfo dos aliados na II Guerra Mundial.

Bibliografía:

- BLANCO RIVAS, M.: “Crónica dende os cárceres franquistas”, *Faro de Vigo*, “El Sábado”, nº 26, 04 – 10 – 1997, p. 5.
- CARBALLA, X.: “Ramón de Valenzuela, a historia dun sobreviviente do campo de concentración de Silleda”, *A Nosa Terra*, nº 786, 10 – 07 – 1997, p. 32.
- VEIGA, Amaro: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 124, setembro, 1980.

VAQUEIRO FOXO, Víctor (Vigo, 1948)

1.- *Os xenerais de África*, Vigo, Galaxia, 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil. Vigo.
- Relatos.
- O seu nome completo é Víctor VAQUEIRO FOXO.

Bibliografía:

- FREIRE, X.M.: “Un libro esixente”, *Guía dos Libros Novos*, nº 10, setembro, 1999, p. 23.
- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Recuperación da cidade”, *O Correo Galego*, “Revista de Letras, Artes e Ciencias”, nº 65, 10 – 06 – 1999.
- NICOLÁS RODRÍGUEZ, M.: “Narrativa alicerzada”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 89, 03 – 08 – 1989, p. 6, logo en *Papeis de Literatura*, Vigo, Xerais, 2001.
- PAZOS, Fátima: “Hai obras galegas moi superiores ás do estado español. Víctor Vaqueiro, autor de Os xenerais de África”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 87, 20 – 07 – 1999, p. 7.
- VILAVEDRA, Dolores: “Os xenerais de África. Vigo, unha vez máis”, *Grial*, nº 142, 1999, logo en *Sobre narrativa galega contemporánea*, Vigo, Galaxia, 2000.

VARELA, Lorenzo (1916 – 1978)

1.- “El fusil”, en *El Mono Azul*, nº 29, 19 – 08 – 1937; reproducido en *Ensayos, conferencias y otros escritos*, Sada, O Castro, Biblioteca do Exilio 6, 2001, ed. de Xosé Luís Axeitos.

NOTAS:

Bibliografía:

- ALONSO MONTERO, Xesús: “No eido da palabra. Lembranza de Lorenzo Varela e do seu duro infortunio”, *Faro de Vigo*, 11 – 03 – 1984.
- SALGADO, Fernando: *Lorenzo Varela: crónica dunha vida atormentada*, Sada, O Castro, 1995.

VÁZQUEZ DIÉGUEZ, Vicente (Verín, ?)

1.- *As ponlas baixas*, Vigo, Galaxia, Illa Nova, 1967.

NOTAS:

- Franquismo. As notas opresivas definen moi ben o momento histórico, ao que se une un modo narrativo propio da Nova Narrativa Galega.
- Leva un limiar de Raimundo Patiño Mancebo, que considera a novela unha superación da Nova Narrativa Galega.

Bibliografía:

- LOSADA CASTRO, B.: “As ponlas baixas, por Vicente Vázquez Diéguez”, *Grial*, nº 21, (1968).

VÁZQUEZ FERNÁNDEZ, Francisco (Chantada, 1956)

1.- *A chazca*, Sada, O Castro, 1982.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Novela curta, arredor de dous personaxes antagónicos, que utiliza como material a confrontación social derivada da guerra de 1936.
- Ton testemuñal con constante referencia temporal á guerra.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ GÓMEZ, X.: Reseña en *A Nosa Terra*, nº 212, 21 – 01 – 1983.

VÁZQUEZ FREIRE, Miguel (Corcubión, 1951)

1.- “*Turo*”, en *Galería de esquecidos de Feliciano Lobelos*, Vigo, Xerais, 1993.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Torturas.
- En xeral, o volume amosa a personaxes víctimas e protagonistas da transición política á democracia, coa ruptura dos soños e das utopías que ocorreu neses momentos.

Bibliografía:

- G.G., X.: “*Entre a memoria persoal e a moral. Galería de esquecidos de Vázquez Freire*”, *A Nosa Terra*, nº 596, 18 – 11 – 1993, pp. 21 – 22.
- VEIGA, M.: “*Galería de esquecidos de Feliciano Lobelos*”, *Novidades Xerais*, Vigo, nº 15, outono, 1993.
- VILAVEDRA, D.: “*Narrativa do 93: tempos de crise, tempos de escolma*”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos*, 1993, Vigo, 1994.

VÁZQUEZ PINTOR, Xosé (Melide, 1946)

1.- *A memoria do boi*, Vigo, Xerais, 2001

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.
- Premio Torrente Ballester 2000.

VEIGA, Manuel (Monforte de Lemos, 1960)

1.- “*Meu padriño, o científico*”, en *Biografías de malogrados*, A Coruña, Espiral Maior, 2001.

NOTAS:

- Franquismo.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “Prosas e destinos frustrados”, *Guía dos Libros Novos*, nº 40, maio, 2002, p. 21.

2.- *O exiliado e a primavera*, Vigo, Xerais, 2004.

NOTAS:

- XXI Premio Xerais de Novela.

Bibliografía:

- ASOREY VIDAL, Daniel: “*O gardián da memoria*”, *Grial*, nº 165, (2005), pp. 116 – 117.

VELO COBELAS, Castor (Cartelle, 1915)

1.- “31-XII-1999 11:30:p.m.”, en V.V.A.A.: *31-XII-1999 11:30:p.m.*, Ourense, 1999, prólogo de Beatriz González.

NOTAS:

- Guerra Civil aludida.

Bibliografía:

- NOGUEROL, J.: “Quince cuentistas tras el cadáver del siglo”, *La Región*, Ourense, 03 – 12 – 1999.

VENTOSO MARIÑO, Xosé Antonio (Ribeira, 1950)

1.- *A pesca está no vento*, Vigo, Ir Indo, 2001.

NOTAS:

- Novela xuvenil, protagonizada por Nico, que se desenvolve na Ribeira de posguerra, con algunha alusión á Guerra Civil.

Bibliografía:

- ARES, Moncho: “José Antonio Ventoso publica su primera novela basada en las vivencias de un niño de mar. El hábito de saber contar”, *La Voz de Galicia*, “Barbanza-Muros-Noia”, 17 – 05 – 2001, p. 4.
- GARCÍA BAYÓN, C.: “José Antonio Ventoso Mariño, profesor y autor del libro <A pesca está no vento>. La sabiduría en el mar es el respeto”, *La Voz de Galicia*, “Barbanza-Muros-Noia”, 30 – 06 – 2001, p. 7.
- GRACIÁN, Ánxela: “A pesca está no vento”, *Fadomorgana*, nº 8, 2002, p. 77.
- REQUEIXO, Armando: “Historia mareiras”, *El Correo Gallego*, “Correo das Culturas”, 17 – 06 – 2001, p. 4.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, X.P.: *Diccionario de escritores ribeirenses*, A Coruña, Deputación Provincial, 2001.

VIDAL, Francisco Antonio (Palmeira, 1957)

1.- *Ollos de anxo da morte*, Noia, Toxosoutos, 1997

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo.
- Guerra aludida.
- Desenvólvese na Baixa Limia, na vila de Santa Comba de Tumia. Os veciños vanse enfrentar ao progreso, que non respecta o seu pasado, por mor dos poderosos. Presenza do contrabando con Portugal.
- Premio Concello de Vilalba.

2.- *Os chanzos da escada*, Noia, Toxosoutos, 2004.

NOTAS:

- Existe versión castelá da mesma editorial: *El constructor de escaleras*.

VILABOA LEMOS, Fermín

1.- *Mar e seitura*, Sada, O Castro, 1982

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Relatos, do que algún ten por tema as repercuśóns da Guerra Civil, outros tratan o mundo da emigración.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *A narrativa galega actual (1975 – 1984)*, Vigo, Xerais, 1996.

VILLALTA, Luís (A Coruña, 1957 – 2004)

1.- “Máis alá das raíces”, en V.V.A.A.: *Materia prima. Relatos contemporáneos*, Vigo, Xerais, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.

VILLAR, Rafa (Cee, 1968)

1.- “Viaxe a ningures”, en V.V.A.A.: *Liñas paralelas*, Volume Laranxa, Grández Nova, 1998.

NOTAS:

- Descríbense os últimos días dun soldado, que leva semanas camiñando para cumplir unha orde. O relato remata coa morte do soldado.
- O seu nome completo é VILLAR GONZÁLEZ, Rafael

VILLAR JANEIRO, Helena (1940)

Véxase RÁBADE PAREDES, Xesús (*Morrer en Vilaquinte*).

XAN GUINDÁN

1.- “Xaquín d-o Moucho”, *Nueva Galicia*, nº 5, 13 – 06 – 1937.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.

XESTEIRA, J. Ángel (Redondela, 1946)

1.- *Contos de familia*, Vigo, Xerais, 2005.

NOTAS:

- Posguerra.

APÉNDICE I

**A Guerra Civil e o Franquismo en
Galicia nos autores foráneos**

APARICIO, Juan Pedro (León, 1941)

1.- *Lo que es del César*, Madrid, Espasa-Calpe, 2001

NOTAS:

- A primeira edición é de 1981.
- Non cabe dúbida de que Franco, desgraciadamente, é o galego con máis peso histórico na Guerra Civil e nas posteriores consecuencias. Son innumerables os libros históricos sobre o dictador, mais tamén é protagonista de varias obras narrativas, entre as que cómpre lembrar a de Salvador de Madariaga *Sanco Panco*, pero hai outras. Esta é unha delas.

BARNET, Miguel A. (A Habana, 1940)

1.- *Gallego*, Madrid, Alfaguara, 1981; reedición, Madrid, 1987; reed., Buenos Aires, Sudamericana, 2002.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O protagonista, galego, loita na Guerra Civil e remata nun campo de prisioneiros en Francia. Existe unha versión cinematográfica de 1987, co mesmo título, dirixida por Manuel Octavio Gómez e con Mario Camus como coguionista.

Bibliografía:

- ALONSO GIRGADO, Luis: “*Miguel Barnet, junto a la revolución*”, *Ínsula*, nº 521, 1990, p. 23.
- CARREÑO, Antonio: “*Topografía da memoria: identidade e cultura en ‘Gallego’, de Miguel Barnet*”, *Revista Galega do Ensino*, nº 35, maio, 2002, pp. 107 – 122.
- FERNÁNDEZ SANTOS, A.: “*Gallego. Lo real y lo posible*”, *El País*, Madrid, 10 – 03 – 1988.
- GALINDO, C.: “*Gallego. Retrato humano del emigrante español en América*”, *ABC*, Madrid, 07 – 03 – 1988.
- MEYER, F.: “*Galegos e cubanos en ‘Gallego’ de Miguel Barnet*”, en KREMER, D. (Ed.): *Actas do V Congreso Internacional de Estudios Gallegos*, Sada, O Castro, 1999.

BARTOLOMÉ BENITO, Fernando

1.- *Disuelta en humo*, Vozdepapel, 2006.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Trátase dunha novela policial con protagonista galego que se desenvolve no Madrid dos derradeiros días da guerra.
- O autor, aragonés, reside en Galicia.

Bibliografía:

- LÓPEZ, R.: “*Intriga en el hundimiento de la II República*”, *La Opinión*, A Coruña, “Saberes”, 09 – 09 – 2006, p. 5.

BAYÓN, Miguel (Madrid, 1947)

1.- *Santa Liberdade*, Barcelona, Planeta, 1999

NOTAS:

- Franquismo.
- Secuestro do *Santa María* polo galego José Fernández Vázquez, Comandante Sotomayor.
- Sobre este episodio do antifranquismo existe un film documental de 2003 dirixido por Margarita Ledo Andión.

Bibliografía:

- ÁLVAREZ, Natalia: “*Margarita Ledo. O gran reto é ver como se desenvolven as cousas e transformalas en cine*”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 75, 25 – 03 – 2004, p. III.
- ANGUEIRA, Mercedes: “*Cine: Santa Liberdade. A ‘versión galega’ dun secuestro*”, *Diario de Arousa*, 31 – 01 – 2004, p. 23.
- BOUZA-BREY, Gonzalo: “*Historia de un secuestro. O comandante Soutomaior e o trasaatlántico Santa María*”, *Diario de Arousa*, 31 – 01 – 2004, p. 22.
- FERNÁNDEZ, Miguel Anxo: “*Maioría de idade do documental galego*”, *Grial*, 161, 2004, pp. 140 – 141.
- GULLÓN, Germán: “*Exilios olvidados*”, *ABC*, “ABC Cultural”, nº 389, 22 – 05 – 1999, p. 18.
- LAPIERRE, Dominique: “*Don Quijote y veinticinco piratas contra los tiranos*”, en *Mil soles*, Barcelona, Círculo de Lectores, 1998.
- RAMONET, Ignacio: “*Santa Liberdade*”, *La Voz de Galicia*, “Res Publica”, 16 – 06 – 2004, p. 6.

BELZUNEGUI SANTOS, Lucía

1.- *La familia Gabaldica*, Donostia, Tarttalo, 2003.

NOTAS:

- Hai bastantes obras narrativas que só conteñen meras referencias moi breves a Galicia. Esta, a modo de exemplo, ten un personaxe secundario que é un garda civil galego.
- Outro exemplo pode ser *Penal de Ocaña* de María Josefa Canellada, onde hai un personaxe secundario galego. Aínda pode engadirse a novela de Concha Espina *Retaguardia* (1937), cun personaxe, Felipe Quiroga, de orixe galega e outro secundario que o axuda a escapar de Santander. A novela leva un prólogo do fillo da escritora, Víctor de la Serna. Foi moi popular esta novela na dereita europea, pois foi traducida por Terrel Tatum ao inglés, con edición en Nova Iorque e, ao alemán, con edición en Salzburgo.

- Pode lembrarse tamén a novela de Horacio Vázquez-Rial (Buenos Aires, 1947) titulada *Frontera sur*, cunha acción en parte desenvolvida en Galicia, entre os anos 1880 e 1936, que ten unha continuación en *El soldado de porcelana*.

BENÍTEZ DE CASTRO, Cecilio (Santander, 1917 – Buenos Aires, 1975)

1.- *Se ha ocupado el kilómetro 6. Contestación a Remarque*. Barcelona, Juventud, 1939.

NOTAS:

- Franco, mitificado, ecoa na obra, que inclúe ademais un personaxe galego.

Bibliografía:

- RODRÍGUEZ, Juan: “Realidad, ficción e historia en las primeras novelas de Cecilio Benítez de Castro (1939 – 1940)”, *Cuadernos Interdisciplinarios de Estudios Literarios*, 2^a ép., t. 4, nº 2, Amsterdam, (1993), pp. 333 – 349.
- VALBUENA PRAT, A.: En *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo Americana*, “Suplemento Anual 1936 – 1939”, Madrid, Espasa Calpe, 1944.

BOSC, Pierre

1.- *Juan ou la fin de l'exil*, Villelongue d'Aude, Atelier du Gué, 1976.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Novela curta, que lembra a Guerra Civil despois de trinta anos de rematada por parte de Juan Valdez, que é natural de Galicia. No momento do relato ten sesenta anos e está establecido en Cantaloube, Francia. Volta a Galicia e as dúas mulleres que convivían con el fan quenda para ir ao autobús que vén da cidade próxima á granxa na que viven para ver se volta Juan. Bertrand de Muñoz emparenta esta obra coa de Bernard Clavel: *L'Espagnol*.

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: *La Guerra Civil española y la literatura francesa*, Sevilla, Alfar, 1995.

CABA LANDA, Carlos (Zaragoza, 1899 – 1976)

1.- *¡Wolfram, wolfram! La diplomacia en la bocamina*, Buenos Aires, Col. LYKF, 1947.

NOTAS:

- Franquismo. Desenvólvese durante a II Guerra Mundial en Galicia.
- O autor viviu en Pontevedra, cidade na que traballou como inspector de policía. Publicou outras novelas, das que é interesante para o tema do franquismo *Crimen en la frontera* (Madrid, Colenda, 1955, da que hai tradución portuguesa: *Sangue na fronteira*, 1959).

- Lémbrese a novela de Raúl Guerra Garrido *El año del wolfram*, Barcelona, Planeta, 1984, que se desenvolve no Bierzo.
- Para o tema do contrabando do wolfram é interesante consultar o libro de Carlton J. H. Hayes: *Misión de guerra en España*, Madrid, Eds. Españolas, 1946, pois refírese a Galicia.
- Tamén é de moito interese para a Galicia de posguerra e a presenza de espías e nazis o libro *Galicia en guerra* de Eduardo Rolland (Vigo, Xerais, 2006).

Bibliografía:

- BOROBÓ: "A novela dos nazis en Galiza", *A Nosa Terra*, nº 892, 22 – 07 – 1999, p. 28.

CAMÍN, Alfonso (1890 - 1982)

- 1.- *España a hierro y fuego. Diez meses con los sublevados en Castilla, en León, en Galicia, en Asturias*, México, Norte, 1938.
 - Guerra Civil vivida.
 - Crónica novelada.

Bibliografía:

- MAÑÁ DELGADO, G. et alii: *La voz de los naufragos*, Madrid, Ediciones de la Torre, 1997.
- SUÁREZ, Albino: *Alfonso Camín y Llanes*, Llanes, 1991.

CARDONA, Gabriel

- 1.- *Franco no estudió en West Point*, Barcelona, 2005.

CEBRIÁN, Juan Luis (Madrid, 1944)

- 1.- *Francomoribundia*, Barcelona, Círculo de Lectores, 2003

NOTAS:

- Franquismo final.
- A acción vai combinando os acontecementos históricos cun soliloquio do dictador cando agoniza.

- 2.- *La agonía del dragón*, 2001.

CERNUDA, Luis (Sevilla, 1902 – México D.F., 1963)

- 1.- "En la costa de Santiniebla", *Hora de España*, X, outubro, 1937, pp. 41 – 61; reed. en *Prosa II*, Madrid, Siruela, 1994, ed. de Derek Harris e Luis Maristany. Tamén en *Prosa narrativa y teatro*, Sevilla, Renacimiento, Biblioteca del Exilio 11, 2002, ed. de Juan Lamillar.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Alude a Galicia e, probablemente, a Rianxo.
- Cernuda é á súa vez personaxe dunha novela que alude tamén á Guerra Civil e que trata bastante extensamente a figura de Serafín Ferro, que foi tan importante na vida do poeta. A novela é *Apócrifo de Luis Cernuda*, de Andrés Sorel, publicada en Sevilla en 2004, sobre a que existe unha recensión de Javier Goñi: “*Donde habite el poeta*” (*El País, “Babelia”*, nº 685, 08 – 01 – 2005).

Bibliografía:

- RAMOS ORTEGA, Manuel: “*Un recorrido por la obra en prosa de Luis Cernuda*, en *Luis Cernuda. 1902 – 1963*, Madrid, Residencia de Estudiantes / Junta de Andalucía, 2002.
- VALENDER, James: *La prosa narrativa de Luis Cernuda*, México, Universidad Autónoma Metropolitana, 1984.
- V.V.A.A.: *Luis Cernuda. 1902 – 1963*, Madrid, Residencia de Estudiantes / Junta de Andalucía, 2002.

CRUZ, Bento da (Peirezes, Montalegre, 1925)

1.- *O lobo guerrilleiro*, Vigo, Xerais, 1996, trad. de Moncha Fuentes Arias.

NOTAS:

- A primeira edición portuguesa en 1992, Lisboa, editorial Notícias.
- Guerra Civil / Franquismo.
- Guerrilla galega na raia con Portugal.
- O autor publicou ademais *Guerrilheiros antifranquistas em Tras-Os-Montes*, Gondomar, Barrosana, 2003.

Bibliografía:

- ENRÍQUEZ, X.M.: “*Bento da Cruz: O lobo guerrilleiro. Ed. Notícias, Lisboa, 1992*”, *A Trabe de Ouro*, nº 11, (1992), pp. 115 – 117.
- PABLOS: “*Bento da Cruz. Mis libros testimonian un Portugal que ha desaparecido*”, *Faro de Vigo*, 01 – 12 – 1996, p. 17.
- RAMOS, Fernando: “*Portugués e galego*”, *El Correo Gallego*, 07 – 11 – 1996, p. 2.

CRUZ HERMOSILLA, Emilio de la (San Fernando, 1929)

1.- *¡Ya!*, Barcelona, Planeta, 1979; 2^a ed., 1979

NOTAS:

- O autor é de nai galega. A obra serve de exemplo dos nostálgicos de Franco, pois nove-la unha España de República popular, con Cataluña e o País Vasco con exército propio. Un coronel galego, Blanco Belmonte, rebélase contra a República e dá un golpe militar.
- As obras de Vizcaíno Casas, sobre todo, ... *Y al tercer año resucitó*, van polo mesmo camiño.

FIGUEROA, Agustín de (Madrid, 1902)

1.- *Doña Purita. Historia de una solterona*, Sevilla, La Novela del Sábado, 1939.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Alusións a Galicia, segundo Bertrand de Muñoz. É unha novela rosa.
- Marqués de Santo Floro. O segundo apellido do autor era ALONSO.

GALLEGOS, Gregorio (Madrid, 1916)

1.- *Rufo Rufones. La lujuria del poder*, Madrid, Libertarias, 1999

NOTAS:

- Sátira brutal do xeneral Franco, visto como o home que se apoderou dos destinos dun pobo e anegou en sangue os desexos de pan e xustiza, someténdoo durante corenta anos a un sistema de vasalaxe.
- O autor foi un republicano que estivo detido ata 1963. Escribiu outras novelas sobre a Guerra Civil: *Asalto a la ciudad* (1984), *Encrucijada de caminos* (1992) e sobre os cárceles franquistas *Campo de Gibraltar* (1992).

GARCÍA, Ginés

1.- *Los robles*, Barcelona, Oficinas de Propaganda de C.N.T. – F.A.I., 1938.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Anarquista. Alusións a Galicia.
- Introducción de Juan Blasco.

GÓMEZ CERDÁ, Alfredo (Madrid, 1951)

1.- *Noche de alacranes*, Madrid, S.M., 2005.

NOTAS:

- Guerra Civil. Maquis.
- Unha personaxe secundaria é galega.

GOÑI, Fermín (Pamplona, 1953)

1.- *El hombre de la Leica*, Madrid, Espasa, 2005.

NOTAS:

- Narra os preparativos do xeneral Mola en Pamplona para o golpe de estado de 1936, pero aparecen tamén as súas relacións con Franco e Millán Astray.

Bibliografía:

- SÁNCHEZ-OSTIZ, M.: "Fraude en capitánía", ABC, "ABC de las Artes y las Letras", nº 723 (2005), p. 16.

HEMINGWAY, Ernest (Oak, Park, Illinois, 1899 – Ketchum, Idaho, 1961)

1.- *For Whom the Bell Tolls*, New York, Scribner, 1940; hai edición inglesa: London, J. Caspe, 1955.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Varias alusións a Galicia
- Hai moitas traducións a distintas linguas. En español: *Por quién doblan las campanas* (Barcelona, Planeta, 1968, trad. de Lola Aguado; reed. Barcelona, Debate, 2003, revisión de José Hamad e prólogo de Juan Villoro; hai edición arxentina: Buenos Aires, Claridad, 1957: *Por quién suenan las campanas*). A edición italiana : *Per chi suona la campana*, (Milano, Mondadori, 1946). A edición francesa foi traducida por Denise V. Aymé: *Pour qui sonne le glas* (London, Heineman, 1944).
- Lémbrese que están editados do autor os *Despachos de la Guerra Civil española* (Barcelona, Planeta, 1989).
- Hemingway publicou tamén unha peza teatral sobre a Guerra Civil española, *A quinta columna* (1938).

Bibliografía:

- COOPER, Stephen: *The Politics of Ernest Hemingway*, Ann Arbor, UMI Research Press, 1987.
- CORROCHANDO, Gregorio: "Por quién doblan las campanas en la muerte de Hemingway", *Blanco y Negro*, Madrid, 15 – 07 – 1961.
- GONZÁLEZ REIGOSA, C.: "Hemingway e Galicia: memorial dun encontro", en *O doutor Livingstone, supoño*, Vigo, Xerais, 1998.
- MARTIN, Robert A.: "Hemingway's *For Whom the Bell Tolls*, Fact into Fiction", *Studies in American Fiction*, 15, 2, 1987, pp. 219 – 225.
- REY GARCÍA, Marta: *Stars of Spain. La Guerra Civil española en los Estados Unidos*, Sada, O Castro, 1997.
- STANTON, Edward: *Hemingway and Spain. A pursuit*, Seattle, University of Washington Press, 1989.
- WILHELM, B.: *Hemingway et Malraux devant la guerra d'Espagne*, Berna, La Bonne Presse, 1966.
- YNDURAIN, Francisco: *España en la obra de Hemingway*, Zaragoza, 1952.

KURTZ, Carmen (Barcelona, 1911 – 1999)

1.- *Detrás de la piedra*, Barcelona, Timón, 1958.

NOTAS:

- Guerra Civil / Franquismo
- A novela desenvólvese na bisbarra de Xubia, Narón.
- Hai outra edición de Madrid, Bullón, 1963, que mereceu recensións de Melchor Fernández Almagro, A. Valencia e F. C. Sainz de Robles.
- Pseudónimo de Carmen de RAFAEL I MARÉS.

Bibliografía:

- ARAGUAS, Vicente: “*Rafael Marés de Kurtz, Carmen de*”, en *Gran Enciclopedia Gallega*.

KURZMAN, Dan

1.- *El asedio de Madrid*, Barcelona, Planeta, Divulgación. Historia, 2006.

NOTAS:

- Non é propriamente unha novela, senón un libro de divulgación histórica organizado de xeito narrativo.
- A primeira edición en castelán foi a de Argos Vergara en 1981 co título *Milagro en noviembre*, que respondía mellor ao do orixinal inglés: *Miracle of November*, que aparece en 1980.
- Hai, naturalmente, varias personaxes galegas: Franco, Calvo Sotelo, Balboa e Casares Quiroga.

LÓPEZ SARASÚA, Concha (Mieres)

1.- *Celanova 42*, Alicante, Cálamo, 1993

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Desenvólvese en Galicia.
- É de moito interese contrastar esta novela coa monografía de Domingo RODRÍGUEZ TEIJERO: *Longa noite de pedra no mosteiro de San Salvador. Represión e reclusión en Celanova (1936 – 1943)*, A Coruña, Vía Láctea, 1999.
- Finalista do Premio Café Gijón en 1993.

MATEO DÍEZ, Luis (Villablino, León, 1942)

1.- *Fantmas de invierno*, Madrid, Santillana, Punto de Lectura, 2006.

NOTAS:

- Posguerra. Guerra Civil. Aínda que a cidade na que se desenvolve a acción, Ordial, é un trasunto de León, o xeneral Franco aparece de maneira significativa nun par de capítulos.
- A primeira edición é de 2004.

MARTÍN VIGIL, José Luis (Oviedo, 1919)

1.- *La vida sale al encuentro*, Barcelona, Juventud, 1955; 15^a ed. en 1983.

NOTAS:

- Franquismo.
- Amosa a educación impartida polos xesuítas en Vigo, na posguerra.
- O autor, primeiro oficial franquista e logo xesuíta en Galicia, ten outras novelas sobre a Guerra Civil: *Tierra brava* (1959), *Muerte a los curas* (1968) e *¡Viva la República! El adiós de un histórico* (1987).
- En realidade, aínda que a crítica non o sinala, esta novela é un plaxio da moi coñecida *La vida nueva de Pedrito de Andía*, de Rafael Sánchez Mazas, que a supera en calidade tanto de estilo como de estructura.

Bibliografía:

- AMORÓS, Andrés: “Un best-seller edificante: *La vida sale al encuentro*, de José Luis Martín Vigil”, en *Subliteraturas*, Barcelona, Ariel, 1975, pp. 45 – 70.
- ROCA FRANQUESA, José María: Prólogo a MARTÍN VIGIL, J.L.: *Obras completas*, Barcelona, Juventud, 5 vols., 1964 – 1976.

MARTÍNEZ DE PISÓN, Ignacio (Zaragoza, 1960)

1.- *Enterrar a los muertos*, Barcelona, Seix Barral, 2005.

NOTAS:

- Guerra Civil. A novela é tamén unha busca da personalidade de José Robles Pazos, tradutor galego que residira en Estados Unidos e que foi quen puxo en español a John Dos Passos.
- Para ter outra visión deste escuro episodio da República é importante consultar a Stephen KOCH: *La ruptura. Hemingway, Dos Passos y el asesinato de José Robles*, Barcelona, Círculo de Lectores, 2006.

Bibliografía:

- MAINER, José Carlos: “Para un mapa de lectura de la guerra civil”, *Letra Internacional*, nº 89, (2005), pp. 22 – 30.
- MARCOS, Abdón: “La perfidia de Stalin”, *Letra Internacional*, nº 87, (2005), pp. 76 – 77.
- ROMERO, Santiago: “El c”oruñés silenciado por Stalin”, *La Opinión*, A Coruña, 27 – 02 – 2005.
- UCELAY DA CAL, Enric: “Misericordia”, *Revista de Libros*, nº 113, maio, 2006, pp. 3 – 5.

OTERO, Miguel Ángel (Ponferrada, 1962)

1.- *Alas negras*, Sevilla, Algaida, 2002

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Maquis. O guerrilleiro que se alude é Manuel Girón.
- Algunha parte desenvólvese en Galicia, na fronteira con León. O autor está establecido en Galicia.
- XXI Premio Felipe Trigo.
- Para un estudo da vida de Manuel Girón debe consultarse o volume de Santiago Macías: *El monte o la muerte. La vida legendaria del guerrillero antifranquista Manuel Girón*, Madrid, Temas de Hoy, 2005.
- O tema do maquis na zona de León está presente en varias novelas moi coñecidas como *Luna de lobos* de Julio Llamazares (Barcelona, Seix Barral, 1985), Emilio Romero: *La paz empieza nunca* (Barcelona, Planeta, 1957), César Gavela: *El puente de hierro* (Valencia, Pre-Textos, 1998), Ramiro Pinilla: *Antonio B. ... El Rojo, ciudadano de tercera* (Bilbao, Albia, 1977) ou Juan José Domínguez: *Sombras de La Cepeda* (Madrid, Endymión, 1999).

PACHECO, Fernando Assis (Coimbra, 1937 – Lisboa, 1995)

1.- *Trabalhos e paixões de Benito Prada*, Porto, Asa, 1993; 5^a ed., 1996

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Existe traducción galega de Onofre Sabaté: *Traballos e paixóns de Benito Prada*, Vigo, Ir Indo, 1994.

PASCUAL LEONE, Álvaro

1.- *Pedro Osuna. Cronicón de la Ilustre Villa de Alcalá*, México, Altamira, 1945

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Bertrand de Muñoz anota que está relacionada con Galicia.

PEÑA PUNGÍN, María del Carmen (Toledo)

1.- *Aquellos zapatos de charol...*, Guadalajara, Nueva Alcarria, 2^a ed., 2000; a primeira edición é de 1999.

NOTAS:

- Guerra Civil.

- A autora é de nai galega. A Guerra Civil está tratada nos capítulos 25 e 26 e Galicia tratada nos capítulos 3, 10, 12, 15, 16, 17 e 18, nos momentos previos á Guerra Civil.

PEREIRA, Antonio (Vilafranca do Bierzo, 1923)

1.- *País de los Losada*, Barcelona, Plaza & Janés, 1978.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Desenvólvese en Galicia.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ-MENA, A.: “Antonio Pereira. País de los Losada”, *Nueva Estafeta*, Madrid, nº 3, febreiro, 1979, pp. 78 – 79.

2.- *Cuentos de la Cábila*, 2000.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Dous contos teñen relación con Galicia: “Definición de la guerra” e “La noche del general”.
- Hai traducción galega da obra, de Xesús Carballo Soliño: *Contos da Cábila. Fabulacións no país do Bierzo* (Vigo, Galaxia, 2003).

Bibliografía:

- NOIA, Camiño: “Un mundo cotián, familiar e comunitario”, *Grial*, 161, 2004, pp. 87 – 88.
- SANZ VILLANUEVA, S.: Recensión en *Revista de Libros*, nº 52, p. 44.

3.- *Las ciudades de poniente*, Madrid, Anaya & Mario Muchnik, 1994.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- Fai referencia a Galicia o conto “El hombre da la casa”. Tamén é de ambiente galego “La batuta”.
- Premio Torrente Ballester en 1993.

PLAZA MOLINA, Gabriel

1.- *Crónica y milagros de Óscar Ferreiro, Caudillo*, Barcelona, Plaza & Janés, 1978

NOTAS:

- Biografía novelada de Franco.
- O libro foi relacionado coas novelas de dictador, como é o caso de *Tirano Banderas* de Valle-Inclán ou *El señor presidente* de Miguel Ángel Asturias.
- A Guerra Civil ocupa pouco espazo, pois a crítica principal diríxese contra a dictadura franquista.

PORCEL, Baltasar (Andratx, Mallorca, 1937)

1.- *Els argonautes*, Barcelona, Edicions 62, 1968, 3^a ed., 1981

NOTAS:

- Franquismo / Guerra Civil.
- Un dos personaxes, Manuel Freire Pena, é galego.

PRIETO, Alfonso

1.- “El doble fusilamiento de Laurentino Díaz, que los hombres hicieron pero que Dios detuvo”, en *Cuentos de la montaña leonesa*, León, Nebrija, 1982.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Un personaxe deste conto é galego, un fuxido.

SALAS, Jaime de

1.- *El frente de los suspiros*, Madrid, Ediciones Españolas, 1939

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Novela sentimental con protagonista galego, Servando Ortigueiro, xuíz. A acción desenvólvese en Sevilla.

Bibliografía:

- GONZÁLEZ RUIZ, N.: Reseña en *La Novela del Sábado*, nº 24, 28 – 10 – 1939.

SALMADOR, Víctor

1.- *El Caudillo y “El otro”*, Barcelona, Ediciones Actuales, 1977

NOTAS:

- A obra foi escrita co pseudónimo “Coronel Calvo” e estivo prohibida varios anos en España. A primeira edición é de Buenos Aires (Master Fer, 1967).
- O protagonista é Franco.
- Prólogo de Pedro Sainz Rodríguez.
- O nome completo do autor é Víctor SALMADOR GUTIÉRREZ.

Bibliografía:

- S.S.: “Caudillo, El y El otro. Del Coronel Calvo”, *Boletín de Orientación Bibliográfica*, Madrid, abril, 1968.

SERNIN, André (1921)

1.- *Le capitaine galicien (Álvaro)*, Paris, Nouvelles Editions Latines, 1961

NOTAS:

- Novela protagonizada por Álvaro Coristanco, que escribe a súa biografía. Dende a infancia amósase coma un revolucionario que abandona a súa casa aos vinte anos e se establece no Madrid de preguerra onde se atopa a pobreza dos obreros. Partidario da República, loita na fronte, chegando a capitán. Condenado a traballos forzados polos tribunais franquistas e tamén a morte, consegue escapar e refúxiase no sur de Francia, de onde pasa a Alxeria. Pasa ao exército francés e chega ata a guerra de Indochina. É unha típica novela de guerra, pero a española non é o esencial, xa que non está plenamente integrada nas vivencias da personaxe.
- André Sernin é pseudónimo de Jean NERCESSIAN.
- O autor comezou a publicar novelas na década dos cincuenta, entre as que destacan *Pilote de course* (1957), *Elina* (1959), *La remontée* (1967). O autor colaborou en *Combat*, e foi estudoso de Alain e Comte.

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: *La Guerra Civil española y la literatura francesa*, Sevilla, Alfar, 1995.
- LOPO, María: “*O capitán galego de André Sernín*”, *Unión Libre*, nº 9, (2004).

SÁNCHEZ BARBUDO, Antonio (1910 – Palm Beach, 1995)

1.- “*La casa de los Ramírez*”, en *Hora de España*, XIII, xaneiro, 1938. Reeditado en *Entre dos fuegos. Narraciones (1937 – 1938)*, Barcelona, Hora de España, 1938.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Represión
- Desenvólvese en Rianxo.
- O autor publicou unha novela sobre a Guerra Civil no exilio, na editorial Nova de Buenos Aires: *Sueños de grandeza* (1946), que foi reeditada en Barcelona en 1994 pola editorial Anthropos, con prólogo de Gemma Mañá Delgado. Da novela apareceran previamente catro entregas na revista *Hora de España*.

Bibliografía:

- DIESTE, Rafael: “*Entre dos fuegos de Antonio Sánchez Barbudo*”, *Hora de España*, XVIII, 1938, pp. 45 – 48.
- MAÑÁ DELGADO, G. et alii: *La voz de los náufragos. La narrativa republicana entre 1936 y 1939*, Madrid, Ediciones de la Torre, 1997, pp. 262 – 270.
- SALAS VIU, Vicente: “*Un sentido de la prosa*”, *Hora de España*, agosto, 1938, pp. 57 – 58.

SENDER, Ramón J. (Chalamera, Huesca, 1902 – San Diego, California, 1982)

1.- *Los cinco libros de Ariadna*, Nueva York, Ibérica, 1956.

NOTAS:

- Guerra Civil lembrada.
- O personaxe de Verín é un retrato encuberto e moi negativo de Enrique Lister.
- A novela foi reeditada en Barcelona en 1977 por Destino co título *Los siete libros de Ariadna*.

Bibliografía:

- COSTA, Luis F.: "Ficción y mito en *Los cinco libros de Ariadna*", *Cuadernos de Aldeeu*, 5 (2), novembro 1989, pp. 217 – 226.

SUÁREZ, Gonzalo (Oviedo, 1934)

1.- *Doble dos*, Barcelona, Plaza & Janés, 1997

NOTAS:

- Franquismo.
- A primeira edición é de 1974. Deu orixe a un guión escrito polo propio autor e Sam Peckinpah, que derivou na novela posterior *Gorila en Hollywood*.
- Trata dun atentado contra Franco e Eisenhower. Foi reseñada moi positivamente por Julio Cortázar en *Les Nouvelles Litteraires*, cando apareceu a tradución francesa.
- En 1974 foi editada co título *Operación Doble Dos*, por encargo da Editorial Planeta para emular o éxito de *Chacal*, de F. Forsythe.

Bibliografía:

- CERCAS, Javier: *La obra literaria de Gonzalo Suárez*, Barcelona, Sirmio, 1993.
- HERNÁNDEZ RUIZ, J.: *Gonzalo Suárez, de la literatura al cine como efímera realidad*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1988.
- _____: *Gonzalo Suárez: un combate ganado con la ficción*, Alcalá de Henares, 1991.

UMBRAL, Francisco (Madrid, 1932)

1.- *Leyenda del César visionario*, Barcelona, Seix Barral, 1991

NOTAS:

- Unha das máis importantes visións novelescas de Franco.
- O seu nome real é Francisco Alejandro PÉREZ MARTÍNEZ.
- Premio da Crítica española 1992.
- Mainer sinalou que o título procede dun dos romances de Federico Urrutia incluídos no libro *Poemas de la Falange eterna*, Santander, 1938.

Bibliografía:

- CABALLÉ, Anna: *Francisco Umbral. El frío de una vida*, Madrid, Espasa-Calpe, 2004.
- HUELBES, Elvira: “*Francisco Umbral: la brillante memoria*”, *El Mundo*, 17 – 02 1991, p. 4.
- MAINER, José-Carlos: “*El otoño del miedo: la imagen filmica y literaria de la decadencia de Franco*”, en *Tramas, libros, nombres*, Barcelona, Anagrama, 2005, pp. 61 – 94.
- SANTONJA, Gonzalo: “*Leyenda del César visionario: crónica esperpéntica del tirano castizo*”, en *Ínsula*, nº 581, 1995, pp. 29 – 31.

VALENZUELA, José Eduardo

1.- *Como a dos voces*, Paracuellos del Jarama, Closas-Orcoyen, 1985

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Galicia é aludida varias veces, pois a guerra civil rememórase en Santiago en 1975.
- A personaxe principal, José Hilario, é galega.

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.. *La novela europea y americana y la Guerra Civil española*, Madrid, Júcar, 1994.

VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel (Barcelona, 1939 – Bangkok, 2003)

1.- *Autobiografía del General Franco*, Barcelona, Planeta, 1992

NOTAS:

- Visión novelesca, quizais a mellor sobre o dictador. A obra está contada dende o punto de vista de Marcial Pombo, escritor de orixe humilde, membro do PCE, que aos sesenta anos acepta o reto de poñerse na pel de Franco, por encargo editorial. Ese é o pacto entre o narrador e o lector.
- Lémbrese tamén o conto de Max Aub “*La verdadera historia de la muerte de Francisco Franco*” no volume do mesmo título de 1960.
- Outra novela sobre Franco é a de Luis Ricardo Alonso, *El palacio y la furia* (1977).

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: “*Manuel Vázquez Montalbán. Autobiografía del General Franco. Estudio narratológico*”, en *Co-Textes*, Montpellier, nº 27 – 28, 1994, pp. 107 – 129. Logo en *Guerra y novela. La guerra española de 1936 – 1939*, Sevilla, Alfar, 2001, pp. 313 – 332.
- DÍAZ ARENAS, Ángel: *Introducción a la lectura de la obra narrativa de Manuel Vázquez Montalbán*, Kassel, Reichenberger, 1995.
- ESTRADE, Florence: *Manuel Vázquez Montalbán*, Barcelona, La Tempestad, 2004.

- HARO TECGLENN, E.: “Un momento antifranquista: el desdoblamiento de Manuel Vázquez Montalbán”, *El País*, “Babelia”, 31 – 10 – 1992.
- MAINER, José-Carlos: “El otoño del miedo: la imagen fílmica y literaria de la decadencia de Franco”, en *Tramas, libros, nombres*, Barcelona, Anagrama, 2005, pp. 61 – 94.
- QUEVEDO GARCÍA, F.: “La deuda histórica de Autobiografía del general Franco”, *Philología Canariensi*, 1994.

VILLALONGA, José Luis de (Madrid, 1920)

1.- *El sable del Caudillo*, Barcelona, Plaza & Janés, 1999

NOTAS:

- A primeira edición é de 1997.
- Franco é o protagonista.
- Trátase dunha crónica novelada.
- O autor considera que o seu período foi o propio dun home mesquiño con ambicións mediocres.

Bibliografía:

- SANZ VILLANUEVA, S.: Recensión en *Revista de Libros*, nº 16, p. 40.

2.- *Las gangrenas del honor*, Barcelona, Planeta, 1977.

NOTAS:

- Guerra presentida.
- Fin da monarquía de Alfonso XIII e proclamación da II República.
- Os Franco, Ramón e Francisco, son personaxes importantes na obra.
- Traducción de Javier Albiñana. A primeira edición en francés, co título *Les gangrènes de l'honneur*.

VIZCAÍNO CASAS, Fernando

1.- *De 'camisa vieja' a chaqueta nueva*, Barcelona, Planeta, 1976. 19º ed., 1978.

NOTAS:

- Franquismo / Guerra Civil.
- Un dos personaxes, dedicado ao tráfico de influencias no franquismo, é galego (Alfonso Corcheiro), o mesmo que a muller do protagonista.

Bibliografía:

- VIZCAÍNO Y DE SAS, Eduardo: *Fernando Vizcaíno Casas. Mi padre*, Madrid, Espasa-Calpe, 1996.

APÉNDICE II

**A Guerra Civil, os seus antecedentes e
o Franquismo noutros autores
relacionados con Galicia.**

AGUILAR DE LA SERRA, Joaquín

1.- *Cinco flechas y un corazón*, Vigo, Talleres Gráficos Cartel, 1938; prólogo do autor.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- É unha novela “rosa”, que divide, segundo Bertrand, aos españois en bestias, ou republicanos e anxos, os franquistas. De estilo ampuloso, ten un ton de gabanza para o franquismo ata o ridículo.
- O autor, franquista, publicou cando menos outra obra sobre a guerra civil: *Novedad en el frente* (Cádiz, Patrióticas, 1937).

ARNICHES, Francisco

1.- *El pobre Segurita*, Madrid, Espasa-Calpe, 1944.

NOTAS:

- Guerra Civil. Personaxes galegos. O autor traballou en tempo en Galicia.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ FLÓREZ, Darío: *Crítica al viento*, Madrid, 1948.

BARREIRO VÁZQUEZ, Ramón (1906 – 1981)

1.- *Metralleta blanca del Madrid Rojo*, Madrid, Aguilar, 1939

NOTAS:

- Guerra Civil.
- O autor, aínda que nacido en Valladolid, viviu en Pontevedra. Foi tamén director de cine.

Bibliografía:

- BORAU, José Luis (Dir.): *Diccionario del cine español*, Madrid, Alianza, 1998.

CANALEJAS FERNÁNDEZ, José (1904 – 1936)

1.- *Otoño revolucionario*, Madrid, CIAP, 1930

NOTAS:

- Guerra Civil presentida.
- A novela está feita para menosprezar a Revolución rusa, pero o ton da obra anuncia as ideas de moitos novelistas fascistas e serve de exemplo do que se pode entender por novela da guerra presentida, na acepción que lle dá Bertrand de Muñoz. Nese mesmo terreo entrarían obras do galego Manuel D. Benavides como as tituladas *Un hombre de treinta años* (Barcelona, 1933) e *Un pirata del Mediterráneo* (Barcelona, 1934). Tamén

debería terse en conta a de Serapio González Gallego, *Un abrazo histórico* (Barcelona, 1932), que ataca as posicións da esquerda española.

- O autor era de orixe galega, fillo do Presidente do Goberno José Canalejas, ferrolán. Foi Duque de Canalejas e morreu nun atentado en Madrid o vinte e un de setembro de 1936. Nacera en Baiona.

Bibliografía:

- CASTAÑAR, Fulgencio: *El compromiso en la novela de la II República*, Madrid, Siglo XXI, 1992.

CABELLO LAPIEDRA, Xavier

1.- *¡Hombre!*, Madrid, Gráfica Informaciónes, 1944.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- O autor foi Gobernador Civil en Pontevedra de 1918 a 1919 e aquí galeguizou o seu nome. Debeu nacer ao redor de 1870.

CELA CONDE, Camilo José (Madrid, 1946)

1.- *Como bestia que duerme*, Madrid, Alianza, Alianza Literaria, 2003.

NOTAS:

- Franquismo.
- Novela de formación de dous adolescentes, Arturo e José Manuel; este último é fillo dun alto cargo franquista que está encargado de resolver os expedientes e sentenzas de morte dos represaliados políticos na inmediata posguerra.
- IV Premio de Novela Fernando Quiñones.
- É o fillo do Premio Nobel galego Camilo José Cela.
- Aínda se poden citar algúns outros autores de orixe galega como Eduardo Lago (Madrid, 1954), gañador do Premio Nadal coa novela *Llámame Brooklyn* (Barcelona, Destino, 2006), que trata o tema das Brigadas Internacionais.

Bibliografía:

- GARCÍA GALIANO, A.: Recensión en *Revista de Libros*, nº 77, p. 44.

CUÉ ROMANO, Ramón

1.- *Cuentos de ayer y de hoy*, Zaragoza, Octavio y Felez, 1938.

NOTAS:

- O autor, xesuíta, residiu en Galicia e foi tamén poeta que dedicou varios textos a Galicia.

2.- *Y el Imperio volvía*, Barcelona, Balmes, 1940

INSUA, Alberto (La Habana, 1883 – 1963)

1.- *Nieves en Buenos Aires*, Madrid, Tesoro, 1955

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- O autor era de orixe galega, fillo do escritor Waldo Álvarez Ínsua e pasou a súa infancia en Galicia.

Bibliografía:

- SÁNCHEZ DE PALACIOS, Mariano: “*Tres escritores contemporáneos: Alberto Insúa, José Ortiz de Pinedo y Francisco Serrano Anguita*”, *Anales del Instituto de Estudios Madrileños*, XVII, (1980), pp. 459 – 466.

SANTIAGO BOLAÑOS, María Fernanda (Madrid, 1962)

1.- *El tiempo de las lluvias*, Ourense, Linteo, 1999.

NOTAS:

- A acción en Madrid, Bos Aires, Chicago e “Castroluce”, con personaxes secundarias galegas e Franco moi presente.
- A autora escribe tamén en lingua galega.

SANZ Y DÍAZ, José

1.- *Prisioneros*, Vigo, La Novela Nueva, 1938

NOTAS:

- O autor escribiu outra obra sobre a Guerra Civil: *Por las rochas del Tajo* (Valladolid, Santarén, 1938).

APÉNDICE III

**Novelas sobre a Guerra Civil
traducidas ao galego**

ÁLVAREZ, Blanca (Asturias, 1957)

1.- *As fontes do destino*, Zaragoza, Edelvives, 2004.

2.- *Palabras de pan*, A Coruña, Tambre, 2005. Traducción de Xulio Cobas Brenlla.

NOTAS:

- Fuxidos.
- Protagonista infantil. Na posguerra.

Bibliografía:

- FERNÁNDEZ, Paula: “Reflexións existenciais”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, nº 168, 01 – 06 – 2006, p. VII.

ATXAGA, Bernardo (Asteasu, 1954)

1.- *Memorias dunha vaca*, Vigo. S.M., Barco de Vapor 33, 1999, traducción de Valentín Arias.

2.- *O fillo do acordeonista*, Vigo, Xerais, 2004, traducción de Ramón Nicolás.

Bibliografía:

- MARTÍNEZ BOUZAS, F.: “A memoria e o amor como única posibilidade de salvación”, *El Correo Gallego*, “El Correo 2”, 27 – 03 – 2005.

CELA I OLLÉ, Jaume (Barcelona, 1949)

1.- *Silencio no corazón*, Vigo, Galaxia, 1999, trad. de Leandro García Bugarín.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Premio Abril.
- Título orixinal: *Silenci al cor*.
- Novela de formación de dous adolescentes durante a Guerra Civil en Cataluña.

DUARTE MANGAS, Francisco (1960)

1.- *Xeografía do medo*, Vigo, Galaxia, 1998.

NOTAS:

- Guerra Civil e guerrilla aludidas.
- Premio Eixo Atlántico.

Bibliografía:

- X.G.G.: “Xeografía do medo”, *Grial*, nº 138, (1998), pp. 382 – 385.

FILLOL, Luce (Arxelia, 1918)

1.- *Mañá fará bo día*, Vigo, Galaxia, Árbore, 1993.

NOTAS:

- Guerra Civil. Exilio. Campos de concentración en Francia.
- Novela xuvenil traducida por Antonio Pichel.

GUDMUNDSSON, Einar Már

1.- *Anxos do universo*, Cangas, Rinoceronte, 2006.

NOTAS:

- Traducida do islandés por Elías Portela Fernández.
- Unha das personaxes loitou na Guerra Civil Española.

Bibliografía:

- FRAGA, Xesús: “Coas nubes por bufanda”, *La Voz de Galicia*, “Culturas”, nº 177, 09 – 09 – 2006, p. 11.

MONCADA, Jesús (Maquinensa, Zaragoza, 1941)

1.- *Camiño de Sirga*, Vigo, Xerais de Galicia, 1997, trad. de Xavier Rodríguez Baixeras.

NOTAS:

- Guerra Civil.
- Premio Joan Crexells, Premio Ciudad de Barcelona, Premio Serra d'Or.
- Título orixinal: *Camí de Sirga* (1988).

NÚÑEZ, Mercedes

1.- *Cárcere de Ventas*, Vigo, A Nosa Terra, 2005.

NOTAS:

- Posguerra. Represión de mulleres republicanas.
- A primeira edición saíu en francés en 1967.
- Leva unha introducción de Carmen Vidal.

Bibliografía:

- VILAVEDRA, Dolores: “Unha vida exemplarmente épica”, *Grial*, nº 166, (2005), pp. 132 – 133.

RODOREDA, Mercè (Barcelona, 1909 – Girona, 1983)

1.- *A praza do Diamante*, Santiago de Compostela, Positivas, 1995, traducción de Pilar Vilaboi Freire.

NOTAS:

- Novela en primeira persoa, narrada pola protagonista, que amosa un mundo de grandes convulsións, dende a óptica dunha muller débil, inxenua e ignorante, *Colometa*.
- A primeira edición en catalán é de 1962: *La plaça del Diamant*.

Bibliografía:

- ARNAU, Carme: *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda*, Barcelona, Ed. 62, 1978.
- ESPADALER, Antón Mª.: *Literatura catalana*, Madrid, Taurus, 1989.

SARTRE, Jean-Paul (1905 – 1980)

1.- *O paredón*, Vigo, Xerais, 1989

NOTAS:

- Título orixinal: *Le mur*. Traducción de Xosé María Proupín Fernández.
- A primeira edición: París, Gallimard, 1939. Hai edición previa na revista *Nouvelle Review Française* en xullo de 1937. A obra presenta un combatente republicano condenado a morte polos franquistas e toda a acción está centrada na noite que procede á execución dos seus compañeiros, pois el salva a vida ao delatar involuntariamente a un agochado. Os tres son brigadistas.
- Colección de novelas curtas, onde a que dá título ao volume é a que trata da Guerra Civil española.

Bibliografía:

- BERTRAND DE MUÑOZ, M.: *La Guerra Civil española y la literatura francesa*, Sevilla, Alfar, 1995, pp. 277 – 279.

SIERRA I FABRA (Barcelona, 1947)

1.- *Durmido sobre os espellos*, Vigo, Galaxia, 2003; reed. en 2004

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Represión de posguerra.
- Título orixinal: *Dormido sobre los espejos*.
- Traducción de Silvia Gaspar.

APÉNDICE III

**A Guerra Civil española nos
narradores portugueses**

Curiosamente a Guerra Civil española non tivo moita presenza nas letras portuguesas e os poucos casos que se dan son moi serodios, agás no caso de Nunes. Aos xa citados Fernando Assis Pacheco e Bento da Cruz, xa anotados porque as súas novelas están relacionadas con Galicia, só se poden engadir algúns nomes máis. Aumentan os estudos históricos sobre a relación de Portugal coa Guerra Civil española, destacando os de J. Brito Freire, Grandío Seoane, González Reigosa e Ángel Rodríguez Gallardo. Non uidemos consultar o volume coordinado por Fernando Rosas *Portugal e a Guerra Civil de Espanha* (Lisboa, Colibrí, 1998).

FIGUEIREDO, Maria de

1.- *Heróis desconhecidos da Espanha mártir. Episódios de retaguarda*, Lisboa, Parceria, António Maria Pereira, 1938.

NOTAS:

- Pena Rodríguez, ao estudar a repercusión da Guerra Civil española en Portugal, asegura que o volume *Viagens em Espanha* (1936) de Júlio Dantas é libro narrativo, pero más ben son crónicas, das cales a última é a que trata da guerra civil española. Lémbrese tamén o libelo de Ary dos Santos: *D. Quixote bolchevick*, publicado en Lisboa tamén en 1936.

Bibliografía:

- PENA RODRÍGUEZ, Alberto: *El gran aliado de Franco. Portugal y la Guerra Civil española: prensa, radio, cine y propaganda*, Sada, O Castro, 1998.

NUNES, Leopoldo

1.- *Um drama na Legião. Novela de amor e de aventuras no Tercio Espanhol*, Lisboa, Sociedade Nacional de Tipografia, 1938.

NOTAS:

- Guerra Civil vivida.
- Bertrand de Muñoz considérra a novela do amor frustrado dun mozo que se alista na lexión para esquecer. É partidaria do franquismo.
- O autor publicou tamén volumes como *A guerra de Espanha* (1936, ed. española en 1937 en Granada) e *Madrid trágica* (1937, ed. española en 1938).

SARAMAGO, José (Azinhaga, 1922)

1.- *O ano da morte de Ricardo Reis*, Lisboa, Caminho, 1984

NOTAS:

- Guerra Civil referida.
- Traducida a varias linguas, a versión española apareceu en 1985: *El año de la muerte de Ricardo Reis* (Barcelona, Seix Barral).

VIALE MOUTINHO, José (Funchal, 1945)

1.- *Cenas da vida de um Minotauro*, Áncora, 2000.

NOTAS:

- Neste libro de relatos tratan da Guerra Civil española os contos “Os alçapões do sol”, “El animal” e “Negra sombra! Negra sombra！”, este último referido á represión en Tui.
- O autor publicou un volume de crónicas sobre a Guerra Civil española, que previamente saíran no *Diário de Notícias* en 1995 – 1996, que leva por título *No pasarán!*

Bibliografía:

- DASILVA, Xosé Manuel: “Un conxunto de narracións portuguesas con ingredientes gallegos”, *Grial*, nº 157, 2003, pp. 120 – 122.

BIBLIOGRAFÍA XERAL

BIBLIOGRAFÍA XERAL

- AGRELO COSTAS, Eulalia (Coord.): *A nosa literatura infantil e xuvenil 2002*, Santiago de Compostela, Xunta de Galicia / GÁLIX, 2003.
- ALBORG, Juan Luis: *Hora actual de la novela española*, I e II, Madrid, Taurus, 1958 – 1962.
- ALONSO, Santos: *La novela en la transición. 1976 – 1981*, Madrid, Libros Dante, 1983.
- _____: *La novela española en el fin de siglo. 1975 – 2001*, Madrid, Mare Nostrum, 2003.
- ALONSO MONTERO, Xesús: *Lingua e literatura galegas na Galicia emigrante*, Santiago, Xunta de Galicia, 1995.
- _____: *Narrativa en el exilio en lengua gallega*, Cuenca, Cuadernos de Mangana 13, 2002.
- ALONSO MONTERO, X. e VILLAR, M.: *Guerra Civil (1936 – 1939) e literatura galega*, Santiago de Compostela, Consello da Cultura Galega, 1999.
- AMO, J. e SHELBY, Ch.: *La obra impresa de los intelectuales españoles en América (1936 – 1945)*, Madrid, Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas, 1994.
- ANSEDE ESTRAVIZ, A. e C. SÁNCHEZ IGLESIAS (dirs.): *Historia da literatura galega*, Vigo, A Nosa Terra, 1996.
- BERNÁRDEZ, Carlos L., INSUA, Emilio X., MILLÁN OTERO, Xosé M., REI ROMEU, M. e TATO FONTAÍÑA, L.: *Literatura Galega. Século XX*, Vigo, A Nosa Terra, 2001.
- BERTRAND DE MUÑOZ, Maryse: *La Guerra Civil española en la novela*, Madrid, José Porrúa Turanzas, 1982, 2 vol.
- _____: *La Guerra Civil española en la novela. Los años de la democracia*, Madrid, J. Porrúa, 1987.
- _____: *La novela europea y americana y la Guerra Civil española*, Madrid / Gijón, 1994.
- _____: *La guerra civil española y la literatura francesa*, Sevilla, Alfar, 1995.
- _____: “Presencia y transformación del tema de la guerra en la novela española desde los años ochenta”, *Ínsula*, nº 589 – 590, 1996, pp. 11 – 14.
- _____: *Guerra y novela. La guerra española de 1936-1939*, Sevilla, Alfar, 2001.
- BLANCO, Carmen: *Literatura galega da muller*, Vigo, Xerais, 1991.
- BROWN, Gerald G.: *Historia de la literatura española. El siglo XX*, Barcelona, Ariel, 1976.

- CABO VILLAVERDE, José Luís, COIRA NIETO, José Antonio e PENA PÉREZ, Jaime (Coords.): *Diccionario do cine en Galicia (1896 – 2000)*, Santiago, Xunta de Galicia, 2001.
- CARBALLIDO REBOREDO, Silvia: *Novela en pé de guerra. A Guerra Civil vista polos novelistas galegos en castelán*, Sada, O Castro, 2001.
- COUCEIRO FREIJOMIL, Antonio: *Diccionario bio-bibliográfico de escritores*, Santiago de Compostela, Bibliófilos Gallegos, 3 t., 1951, 1953.
- DOMINGO, José: *La novela española del siglo XX*, Barcelona, Labor, 1973, vol. II.
- FERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, Ruth: “A represión na novelística galega da guerra civil”, *Unión Libre*, nº 9, (2004), pp. 103 – 115.
- FERNÁNDEZ SANTANDER, Carlos: *Bibliografía de la Guerra Civil y el franquismo*, Sada, O Castro, 1996.
- _____: *El exilio gallego de la Guerra Civil*, Sada, O Castro, 2002.
- FORCADELA, Manuel: *Manual e escolma da Nova Narrativa Galega*, Santiago, Sotelo Blanco, 1993.
- GARCÍA DURÁN, Juan: *Bibliografía de la Guerra Civil española*, Montevideo, El Siglo Ilustrado, 1964.
- GIL CASADO, Pablo: *La novela social española (1920 – 1971)*, Barcelona, Seix Barral, 2^a ed., 1973.
- GÓMEZ SÁNCHEZ, A. e M. QUEIXAS ZAS: *Historia xeral da literatura galega*, Vigo, A Nosa Terra, 2001.
- GONZÁLEZ-MILLÁN, X.: *Literatura e sociedade en Galicia (1975 – 1990)*, Vigo, Xerais, 1994.
- _____: *A narrativa galega actual (1975 – 1984). Unha historia social*, Vigo, Xerais, 1996.
- GULLÓN, Ricardo (Dir.): *Diccionario de Literatura Española e Hispanoamericana*, Madrid, Alianza, 1993.
- IGLESIAS LAGUNA, Antonio: *Treinta años de novela española*, Madrid, Prensa Española, 1969.
- LANGA PIZARRO, M.M.: *Del franquismo a la posmodernidad: la novela española (1975 – 1999). Análisis y diccionario de autores*, Alicante, Universidad de Alicante, 2000.
- MACEIRA FERNÁNDEZ, X.M.: *A literatura galega no exilio. Consciencia e continuidade cultural*, Vigo, Cumio, 1995.
- MAINER, José-Carlos: “Para un mapa de lecturas de la guerra civil”, *Letra Internacional*, nº 89, (2005), pp. 22 – 30.

- MAÑÁ DELGADO, G., GARCÍA HEREDERO, R., MONFERRER CATALÁN, L., ESTEVE JUÁREZ, L.A.: *La voz de los náufragos: la narrativa republicana entre 1936 y 1939*, Madrid, Eds. de la Torre, 1997.
- MARRA-LÓPEZ, José R.: *Narrativa española fuera de España. 1939 – 1961*, Madrid, Guadarrama, 1963.
- MARTÍNEZ CACHERO, José María: *La novela española entre 1936 y el fin de siglo. Historia de una aventura*, Madrid, Castalia, 1997.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, Ramón: “*La literatura gallega en el exilio*”, en ABELLÁN, José Luis: *El exilio español de 1939*, Madrid, Taurus, 1976.
- MÉNDEZ FERRÍN, X.L.: *De Pondal a Novoneyra*, Vigo, Xerais, 1984.
- MÍNGUEZ, Norberto: “*Historia y memoria en el documental español contemporáneo*”, *Revista de Occidente*, nºs 302 – 303, (2006), pp. 80 – 99.
- MORAL, Rafael del: *Enciclopedia de la novela española*, Barcelona, Planeta, 1999.
- NICOLÁS, Ramón: *Papeis de literatura*, Vigo, Xerais de Galicia, 2001.
- NOIA CAMPOS, M.C.: *A Nova Narrativa Galega*, Vigo, Galaxia, 1992.
- _____: “*A narrativa de posguerra*”, *Galicia*, t. XXXIV, “A Literatura desde 1936: narrativa e traducción”, A Coruña, Hércules.
- NORA, Eugenio G.: *La novela española contemporánea*, tres volúmenes, Madrid, Gredos, 2^a ed., 2ª reimpresión, 1979.
- PEDRAZA JIMÉNEZ, Felipe B. e RODRÍGUEZ CÁCERES, Milagros: *Manual de literatura española XIII. Posguerra: narradores*, Estella, Navarra, Cénlit, 2000.
- PENA RODRÍGUEZ, Alberto: *El gran aliado de Franco. Portugal y la Guerra Civil española: prensa, radio, cine y propaganda*, Sada, O Castro, 1998.
- PÉREZ-RIOJA, José Antonio: *Diccionario de personajes y escenarios de la literatura española*, Barcelona, Península, 1997.
- PONCE DE LEÓN, José Luis S.: *La novela española de la guerra civil (1936 – 1939)*, Madrid, Ínsula, 1971.
- RAVIÑA ROSENDE, Amparo (Coord.): *A nosa literatura infantil e xuvenil 2001*, Santiago, Xunta de Galicia / GÁLIX, 2003.
- RÍO, Ángel del: *Historia de la Literatura Española. Desde 1700 hasta nuestros días*, Barcelona, Eds. B., 1988.
- RODRÍGUEZ FER, Claudio: *A literatura galega durante a Guerra Civil*, Vigo, Xerais, 1994.
- _____: “*Literatura civil e guerra galega*”, *El Correo Gallego*, “Correodas Culturas”, nº 7, 24 – 12 – 1999, pp. 1 – 2.

- RODRÍGUEZ MARCOS, J.: “José-Carlos Mainer: La guerra civil como tema literario corre el riesgo de la trivialización”, *El País*, Madrid, “Babelia”, nº 729, 12 – 11 – 2005.
- RODRÍGUEZ-PUÉRTOLAS, Julio: *Literatura fascista española 1 / Historia*, Madrid, Akal, 1986.
- RODRÍGUEZ SANTAMARÍA, Xoán Pastor: *Escritores da Barbanza*, A Pobra do Caramiñal, Concello da Pobra, 1999.
- ROIG RECHOU, Blanca-Ana (Coord.): *Informe de Literatura 1995*, Santiago, Xunta de Galicia / Centro Ramón Piñeiro, 1996.
- _____: *Informe de Literatura 1996*, Santiago, Xunta de Galicia / Centro Ramón Piñeiro, 1997.
- _____: *Informe de Literatura 1997*, Santiago, Xunta de Galicia / Centro Ramón Piñeiro, 1998.
- _____: *Informe de Literatura 1998*, Santiago, Xunta de Galicia / Centro Ramón Piñeiro, 1999.
- _____: *Informe de Literatura 1999*, Santiago, Xunta de Galicia / Centro Ramón Piñeiro, 2000.
- SANZ VILLANUEVA, S.: *Tendencias de la novela española actual*, Madrid, Cuadernos para el Diálogo, 1972.
- _____: *Historia de la novela social española, 1942 – 1975*, Madrid, Alhambra, 2 vols., 1980.
- SOBEJANO, Gonzalo: *Novela española de nuestro tiempo*, Madrid, Prensa Española, 2^a ed., 1975.
- _____: *Novela española contemporánea 1940 – 1995*, Madrid, Mare Nostrum, 2003.
- SOLDEVILA, I.: *La novela desde 1936*, Madrid, Alhambra, 1980.
- SOLDEVILA DURANTE, I.: *Historia de la novela española (1936 – 2000), Vol. I*, Madrid, Cátedra, 2001.
- TARRÍO VARELA, Anxo: “Dez anos de narrativa (1975 – 1985)”, *Grial*, nº 89, (1985), pp. 309 – 336.
- _____: *Literatura galega. Aportacións a unha Historia crítica*, Vigo, Xerais, 1994.
- TRAPIELLO, Andrés: *Las armas y las letras. Literatura y Guerra Civil (1936 – 1939)*, Barcelona, Península, 2^a ed., 2002.

- VÁZQUEZ CUESTA, Pilar: “Literatura gallega”, en DÍEZ-BORQUE, José María: *Historia de las literaturas hispánicas no castellanas*, Madrid, Taurus, 1980.
- VEIGA, Martín: “Guerra civil. Do pacto do silencio a unha polémica explosión bibliográfica”, *A Trabe de Ouro*, nº 63, (2005), pp. 71 – 85.
- VILAVEDRA, Dolores: *Historia da literatura galega*, Vigo, Galaxia, 1999.
- VILAVEDRA, Dolores (Coord.): *Diccionario da Literatura Galega I. Autores*, Vigo, Galaxia, 1995.
- _____: *Diccionario da Literatura Galega III. Obras*, Vigo, Galaxia, 2000.
- _____: “A solidez do xénero narrativo”, *Anuario Grial de Estudos Literarios Galegos 2003*, Vigo, Galaxia, (2004), pp. 108 – 114.
- _____: “Narrativa en 2004. Unha xeira de profundización”, *Anuario de Estudios Literarios Galegos 2004*, Vigo, Galaxia, pp. 144 – 151.
- _____: “A guerra civil na narrativa galega. Un ámbito moral”, *Grial*, nº 170, (2006), pp. 128 – 133.

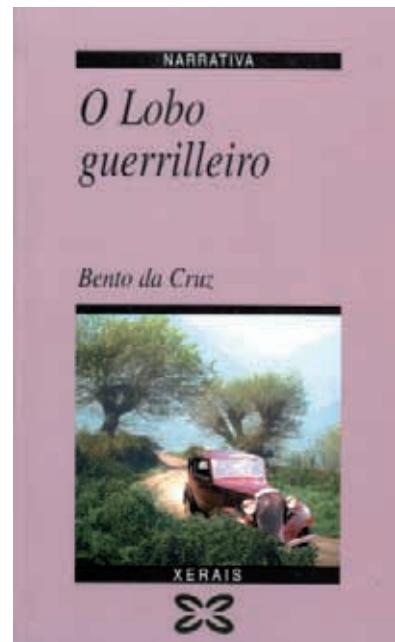
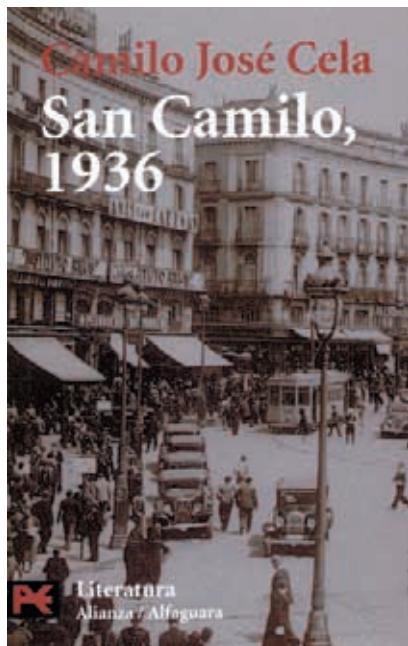

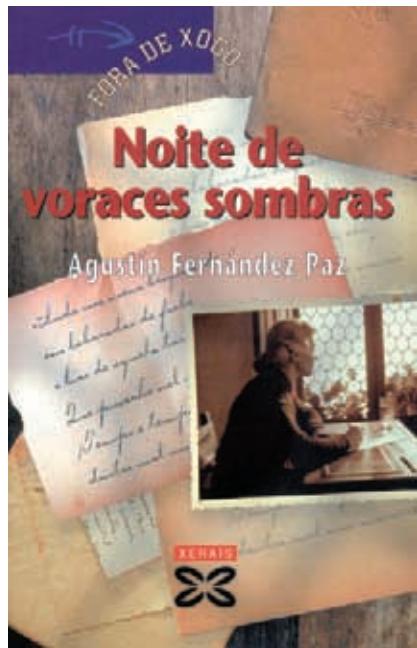
Salseiros

FRANCISCO CALO LOURIDO

ESPIRAL MAIOR
 NARRATIVA

galaxia·narrativa

Anxo Franco

Hóspedes do medo

edicións embora

VÍSPERAS DE CLAUDIA

Manuel Guedes Oliva

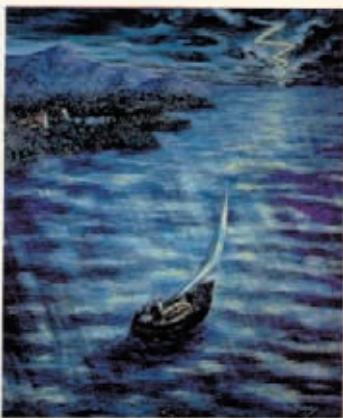

edicións xerais de galicia

29

Leonardo Da Jandra

Arousiada

NARRADORES CONTEMPORÁNEOS

LUIS IGLESIAS DE SÓUZA

EL
AGUIJÓN

NOVELA

XAVIER LÓPEZ RODRÍGUEZ
AMIGO MEDO

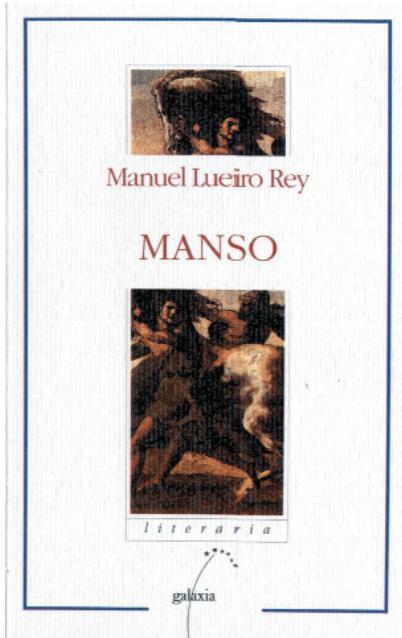
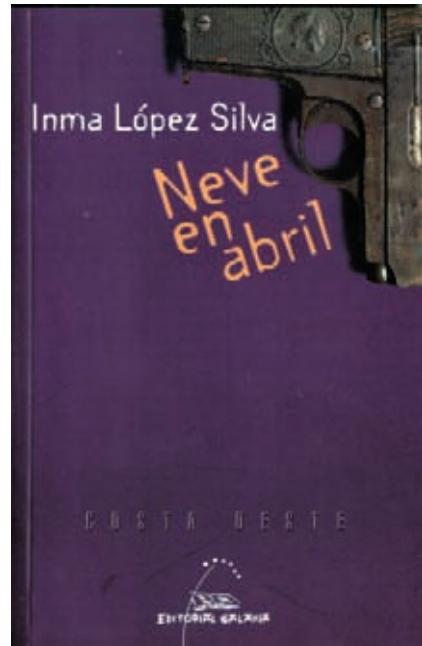
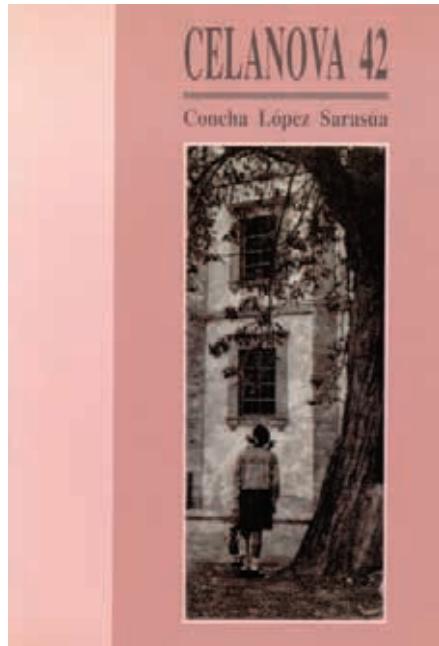

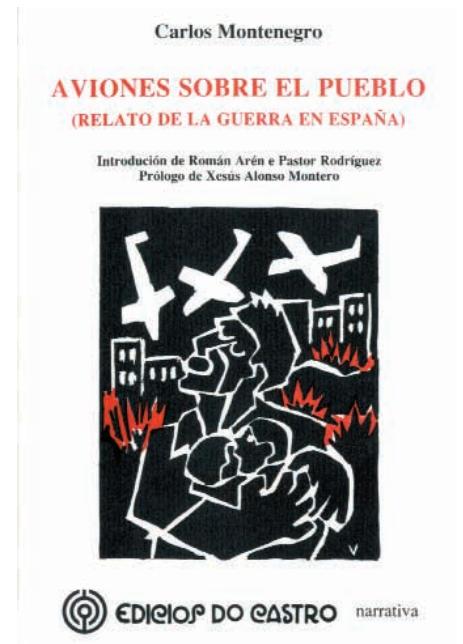
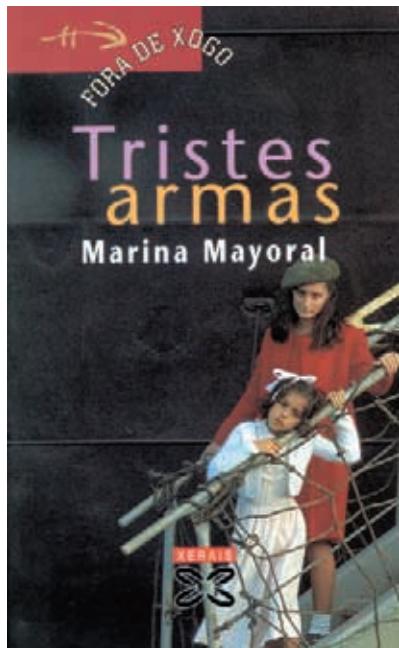
o Padrão do tempo da
A NÓSA TERRA

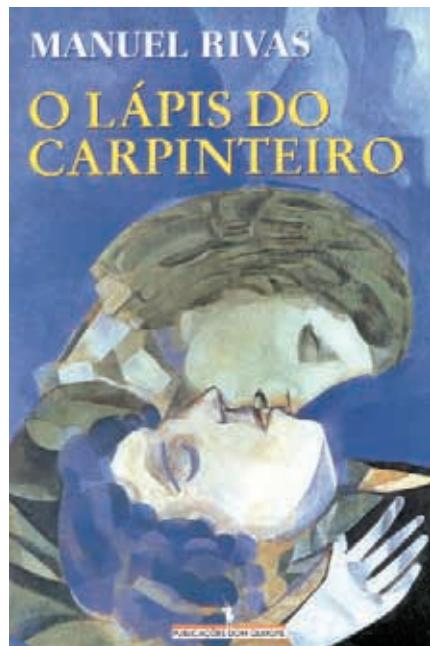
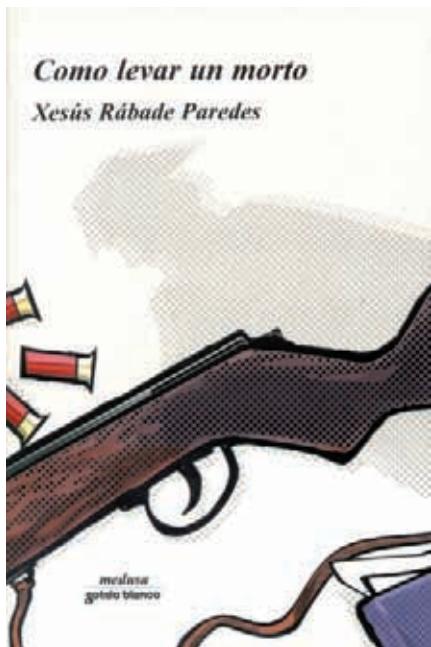
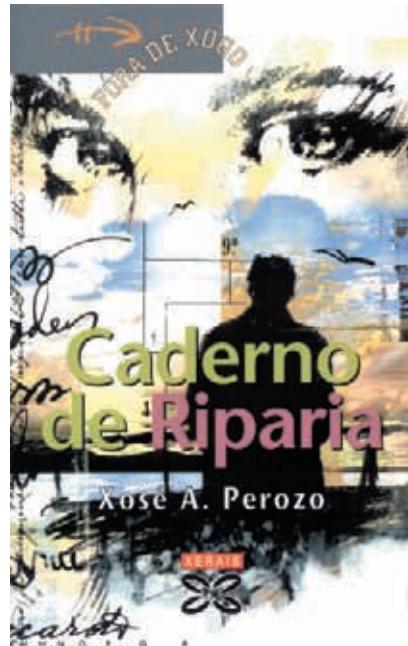
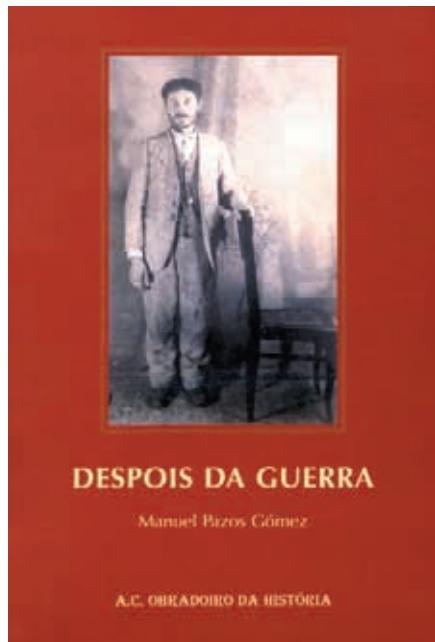

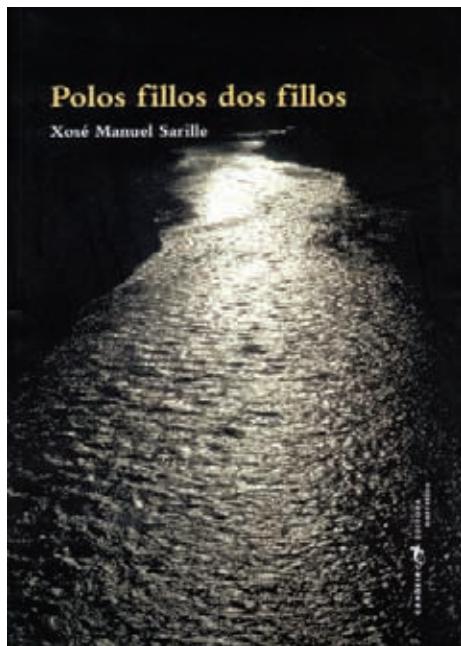
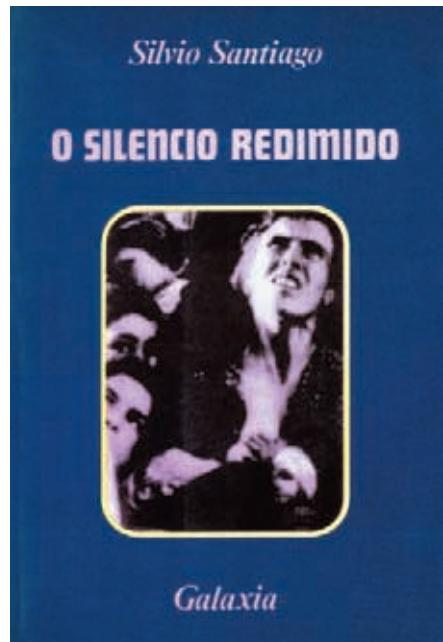
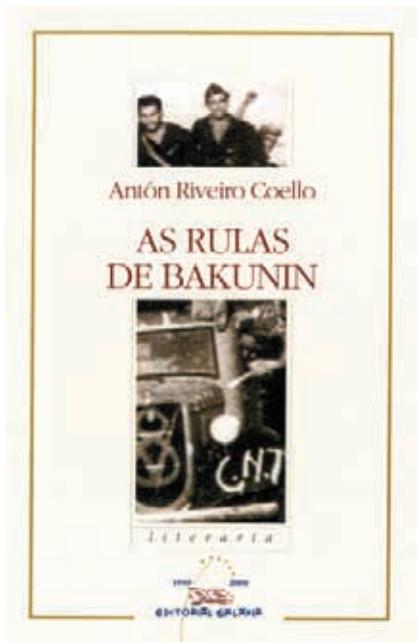
UN RÍO DE SANGUE E TINTA

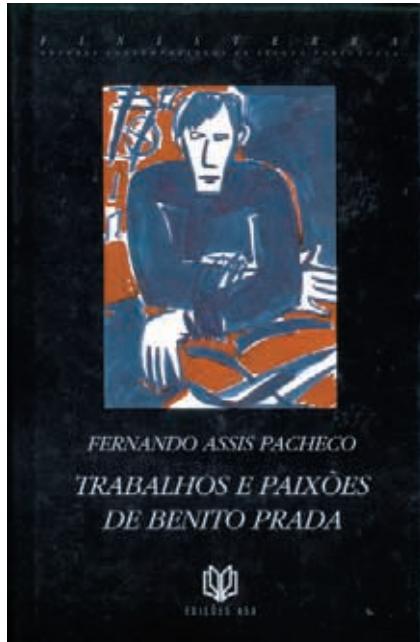
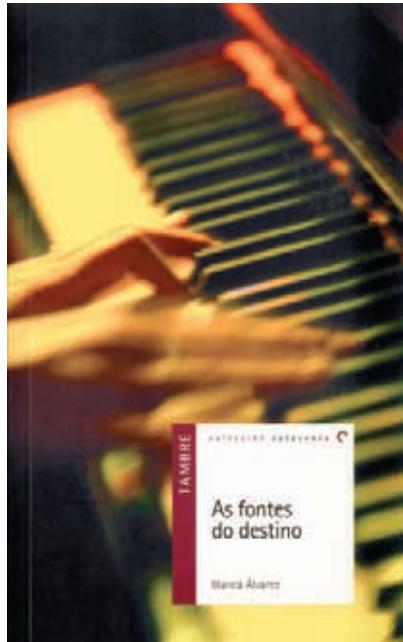
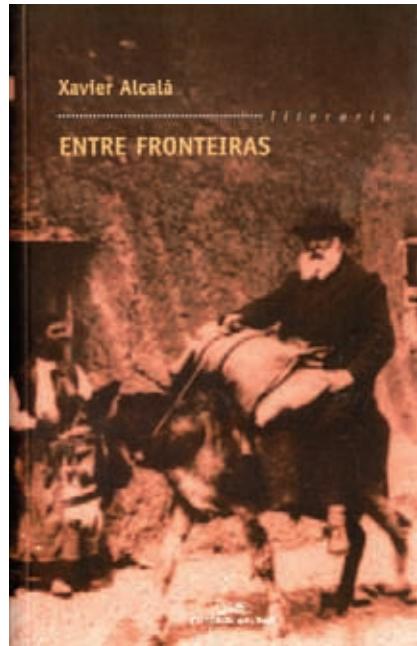
BARBANTIA

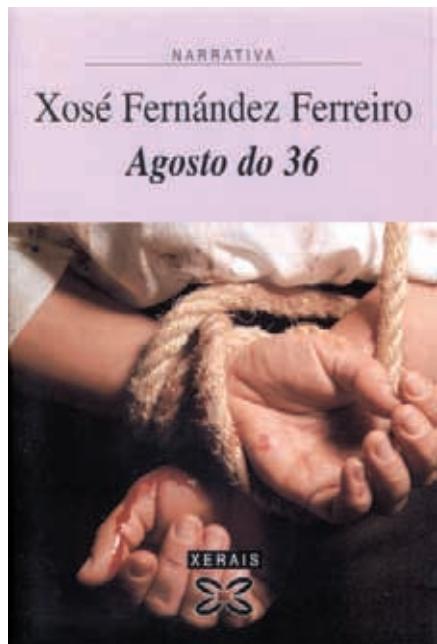
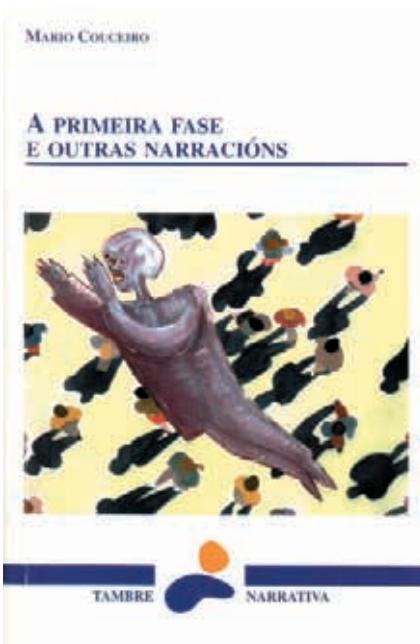
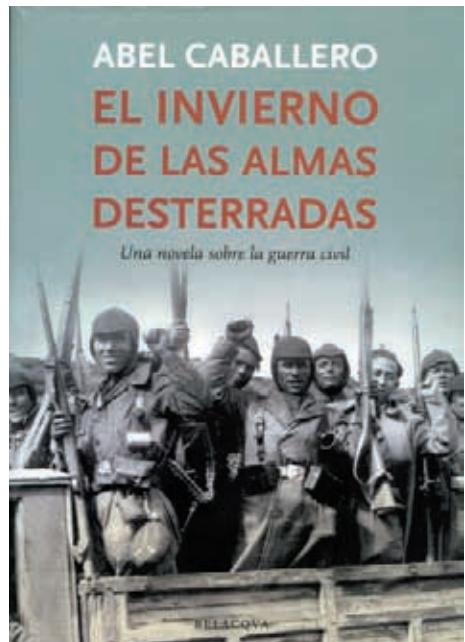
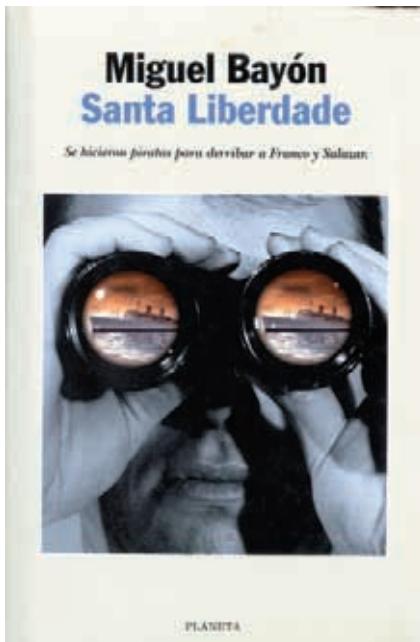

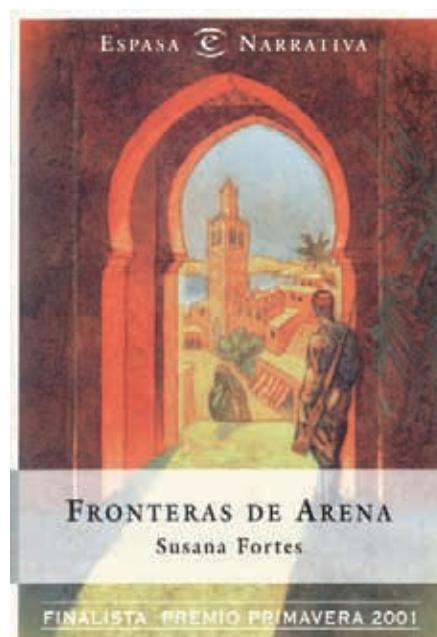
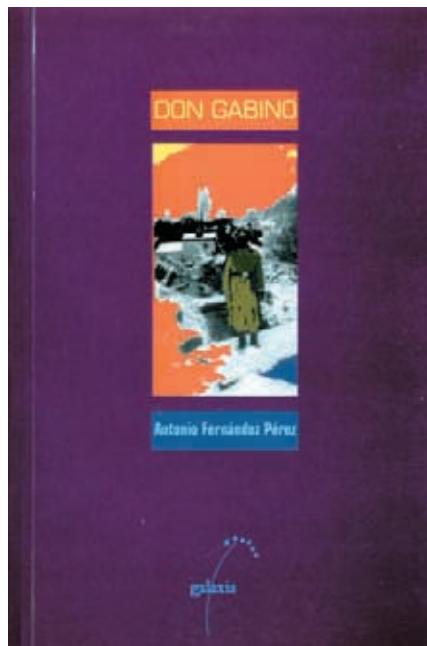
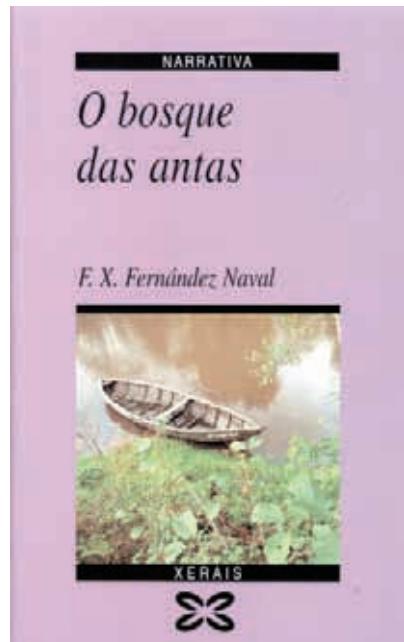
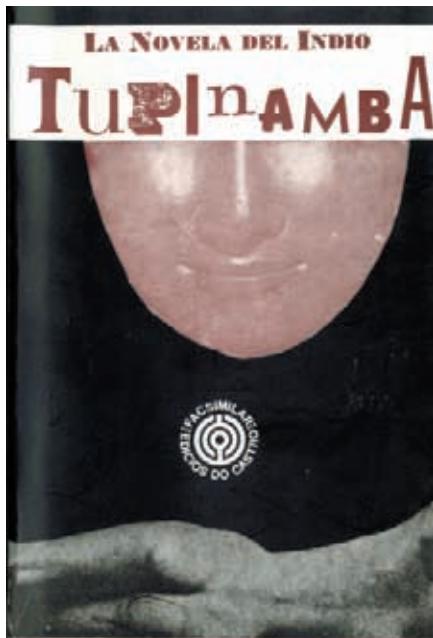

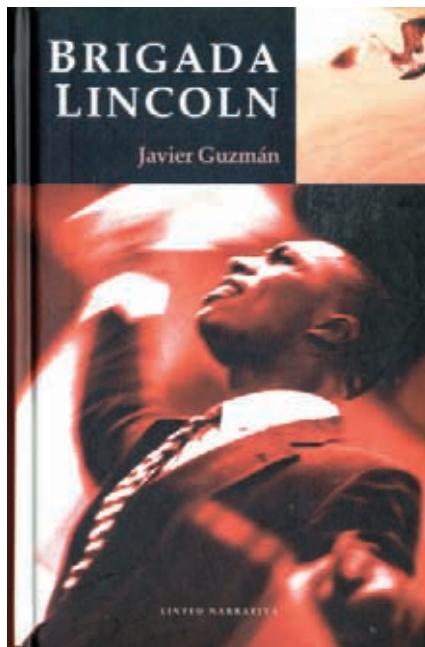
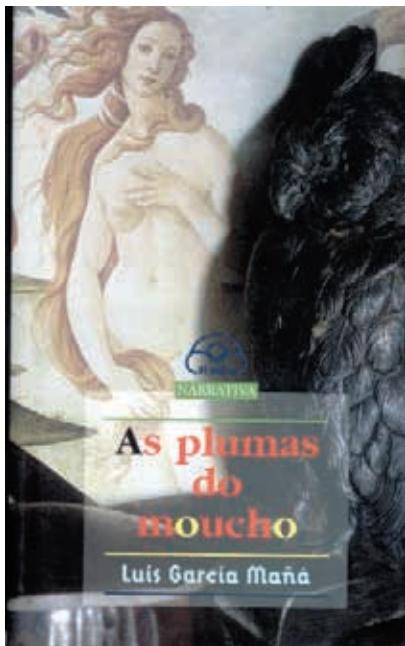

UN RÍO DE SANGUE E TINTA

BARBANTIA

O tempo en ningunha parte

XOSÉ MANUEL MARTÍNEZ OCA

ESPIRAL MAIOR
NARRATIVA

JUAN ANTONIO MARTÍNEZ SEVILLA

LA CIUDAD DE LOS MARES DE ESQUINA

Esmoriz

Aníbal Otero

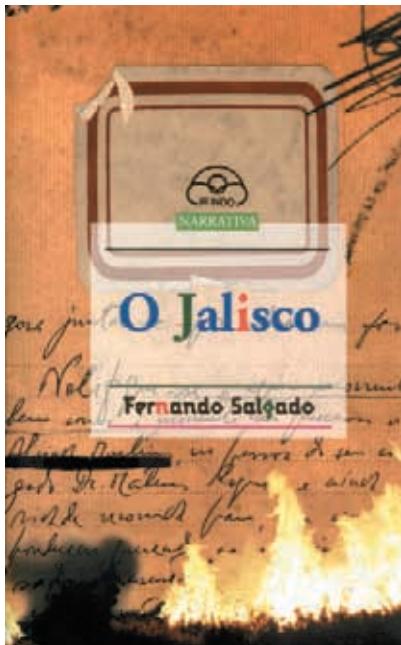
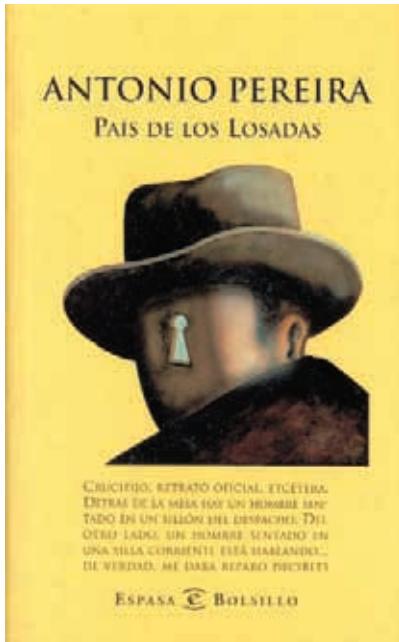
Lerme & Cia

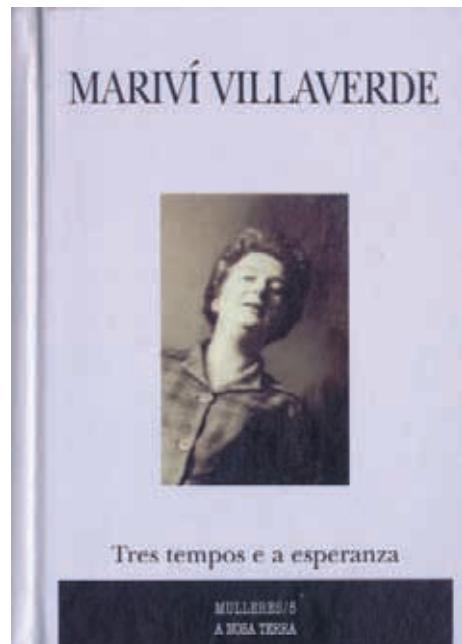
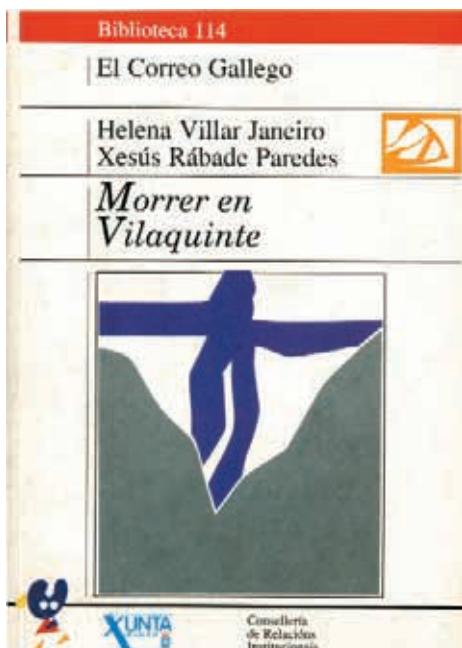
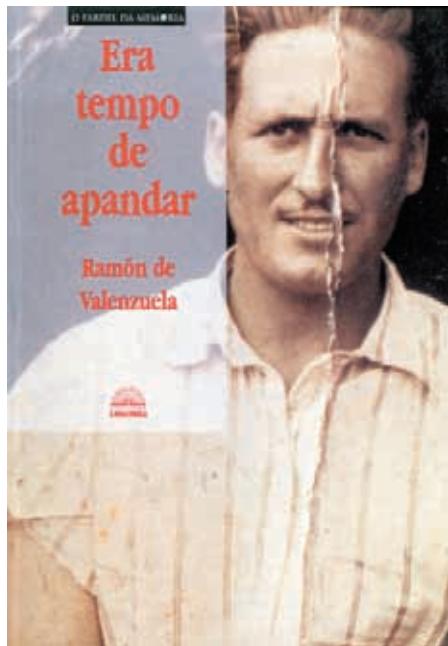
gatao blanco

ANTÓN PATIÑO REGUEIRA
MEMORIA DE FERRO

«Proba do tempo»
A NOZA TERRA

*Este libro, UN RÍO DE SANGUE E
TINTA, rematou de se imprentar no outo-
no de 2006, Ano da Memoria, coincidin-
do coa IV Semana da Cultura Galega
Actual de Boiro, que, desta volta, se
dedicou á "Literatura e Guerra Civil".*

